

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
Наукове товариство аспірантів і студентів

МАТЕРІАЛИ

X Міжнародної науково-практичної конференції
аспірантів і студентів
**«Молода наука Волині: пріоритети
та перспективи досліджень»**
(17–18 травня 2016 року)

Том 3

Терен
Луцьк – 2016

УДК 001(477.82)(082)
ББК 72.4(4УКР-4ВОЛ)я432
М 75

*Рекомендовано до друку вченою радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 5 від 28.04.2016 року.)*

Оргкомітет конференції:

Коцан Ігор Ярославович – ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, доктор біологічних наук, професор, голова оргкомітету.

Бояр Андрій Олексійович – проректор з наукової роботи та інновацій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, доктор економічних наук.

Глова Ірина Василівна – начальник науково-дослідної частини Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат психологічних наук.

Галапчук-Тарнавська Олена Михайлівна – куратор Наукового товариства студентів і аспірантів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат філологічних наук.

Коленда Наталія Вікторівна – куратор Ради молодих вчених та спеціалістів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат економічних наук.

М 75

Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (17–18 травня 2016 року) : у 3 т. Т. 3. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – 456 с.

ISBN 978-617-7117-49-9
ISBN 978-617-7117-52-9 (Т. 3)

У збірнику вміщено тези доповідей та повідомлень аспірантів і студентів, учасників X Міжнародної науково-практичної конференції «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (17–18 травня 2016 року) у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки.

Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників.

**УДК 001(477.82)(082)
ББК 72.4(4УКР-4ВОЛ)я431**

ISBN 978-617-7117-49-9
ISBN 978-617-7117-52-9 (Т. 3)

© Гончарова В. О. (обкладинка), 2016
© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016

Зміст

ЖУРНАЛІСТИКА, ВИДАВНИЧА СПРАВА ТА РЕДАГУВАННЯ

Гаврилюк Тетяна

Веб-ресурс «КовельPost»: інформаційна діяльність
в «народній журналістиці» 15

Ищенко Анастасія

Становлення українського телебачення: огляд преси, присвячений
першій телевізійній трансляції в Україні..... 18

Ковальчук Світлана

Студентське видання як платформа здобуття журналістського досвіду 21

Колядич Тетяна

Радіодрама: реалії та перспективи..... 24

Процик Христина

Жанрові особливості сучасного теленарису..... 26

Сахнік Віталія

Аналіз особливостей вираження журналістського
«Я» у творах інформаційних жанрів волинських Інтернет-видань 29

Фінковська Юлія

Авторська колонка як вияв сучасного втілення
персонального журналізму 31

Форманюк Еліна

Україна на шпальтах «Reuters» – ключові маркери відображення..... 33

Шолота Оксана

Девіації мислення та сприймання реципієнтів сучасних ЗМК..... 36

Яблонський Максим

Інформаційні жанри в журналістиці Петра Волиняка:
тема мистецтва (на матеріалі «Нових Днів» кінця 1950-х років)..... 39

ІСТОРІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ

Бицюк Ірина

Забезпечення збереженості документів в архівах..... 43

Біда Ігор

Особливості фортифікаційного будівництва на Волині
у давньоруський період (кінець X – I половина XIV століття) 46

Більо Любомир	
Веб-сайти музеїв Волині: створення та проблеми удосконалення	49
Бондарчук Дмитро	
Пошук та впорядкування військових поховань періоду Другої світової війни на Волині (друга половина 1980-х рр. – початок ХХІ ст.)	51
Будько Микола	
Масонство в Україні середині ХVІІІ ст. – першій половині ХІХ ст.	54
Велінець Юрій	
Особливості конструкції вітрильних лінійних кораблів	56
Волошина Валентина	
Шляхи оптимізації документообігу	59
Гринюк Олег	
Переслідування християн за імператора Нерона	61
Єрміїчук Олена	
Веб-портал «Архіви України» як основа інформатизації архівних установ	64
Жигалюк Олександр	
Грюнвальдська битва в «Історії Польщі» Яна Длугоша	67
Іваніщук Олена	
Розвиток законодавчої регламентації в роботі з документами в Україні	69
Кабанова Ірина	
Інформаційна війна в контексті соціальних мереж	72
Канецька Марина	
Краєзнавство в житті та творчості Миколи Костомарова	75
Киричук Анастасія	
Правова база діяльності громадських організацій періоду «переребудови»	78
Кіріченко Станіслав	
Засади конституційного устрою ФРН	81
Ключук Юля	
«Президентський вимір» польсько-українського співробітництва (1991 – 2010 роки)	83
Кузьмик Олександр	
Культуро-освітні потреби селянства Волинської області у 1944–1953 рр.	86

<i>Лавнічек Марія</i>	
Реорганізація музейної мережі західних областей України на початку Другої світової війни.....	89
<i>Леснича Пауліна</i>	
Місцеві періодичні видання як джерело з історії повсякденності міст Волинської губернії другої половини XIX – початку XX століття	91
<i>Литвин Катерина</i>	
Правові аспекти застосування електронного цифрового підпису	94
<i>Лихацька Тетяна</i>	
Основні чинники електоральної участі.....	97
<i>Лошик Дмитро</i>	
Городища давньоруського часу Волинської області.....	99
<i>Машиалер Оксана</i>	
Становлення інквізиційного трибуналу в іспанському Арагоні (XIII – XV ст.)	102
<i>Мельник Іванна</i>	
Нормативна регламентація сфери діловодства України	104
<i>Мельник Юлія</i>	
Розкриття інформаційного потенціалу архівних документів засобами масової інформації.....	107
<i>Мельничук Ольга</i>	
Українсько-німецькі зв'язки у сфері театрального мистецтва на сучасному етапі.....	110
<i>Микало Юлія</i>	
Напрями та форми використання архівної інформації: історіографічний аспект	113
<i>Михальчук Світлана</i>	
Електронні інструменти громадського контролю виборчого процесу в Україні.....	116
<i>Мірошниченко-Гусак Людмила</i>	
Становлення відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею	118
<i>Мірчук Ілона</i>	
Діяльність народного депутата як члена депутатської фракції (групи)	122
<i>Мочкін Сергій</i>	
Організаційні засади діяльності апарату Ради у справах релігійних культів у західних областях України.....	124
<i>Нінічук Андрій</i>	
Українсько-польська співпраця у військовій сфері, як вимір стратегічного партнерства	127

Органійчук Оксана	
Сутність та еволюція поняття «експертиза цінності документа»	130
Ореховська Анна	
«Третій сектор» Республіки Польща та його роль у політичному процесі	133
Острова Олена	
Законодавче врегулювання організації діловодства в Україні.....	135
Павленко Ілля	
Етрусські традиції гладіаторських ігор	138
Пазенко Юлія	
Лібералізація суспільно-політичного життя та її вплив на літературу Дніпропетровської області у 1953–1964 рр.....	141
Панченко Микола	
Кораблі вікінгів: їх типи та конструкція.....	144
Петрович Ігор	
Актуальні напрямки міжнародного співробітництва Державної архівної служби України	147
Петрук Ірина	
Князь Костянтин-Василь Острозький – великий фундатор, меценат і просвітник	150
Пишук Віктор	
Культурні перетворення на західноукраїнських землях в 1939 – 1941 рр.	152
Пінчук Володимир	
Причини виникнення піратства	155
Пословська Аліна	
Городища волинського типу	158
Притулюк Василь	
Українсько-польські міждержавні відносини крізь призму історичної пам'яті	160
Розік Марія	
Роль громадських організацій в активізації політичної участі	163
Романюк Тереза	
Трансформація державного устрою Російської імперії в другій половині XVIII ст.	166
Семенішина Мар'яна	
Виставкова діяльність архівів як форма використання архівної інформації.....	169

Смолярчук Лілія	
Електронний документообіг в сучасних умовах розвитку документальних процесів	172
Сорокун Артем	
Православне військове капеланство в Польщі у міжвоєнний період	175
Стецьків Наталія	
Вільсонізм у практиці міжнародних відносин 1910-х років.....	178
Сусь Наталія	
Нормативно-правове та методичне забезпечення організації доступу та використання інформації аудіовізуальних документів.....	180
Універсал Сергій	
Вплив кризи полісу на розвиток військового найманства.....	183
Фазан Микола	
Шкільні бібліотеки як складова навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах Волинської області (1944 – 1953 рр.).....	186
Чубаєвський Віталій	
Проблема електоральної легітимації політичної влади в Україні у зарубіжній науковій літературі	190
Шеремета Тетяна	
Комплектування державного архіву документами особового походження	193
Шнит Дарина	
Проблема походження поліса в російській історіографії	196
Яремко Катерина	
Посадові обов'язки чинів Волинського губернського жандармського управління в 1887–1916 роках	198
Ярошук Лілія	
Вплив політичних партій на виборчий процес	201
Яцюк Ірина	
Нормативне забезпечення організації сучасного діловодства	203

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

Андрусик Тетяна	
Формування збірки сорочок Волинського Полісся Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки	207

Гладь Ірина	
Скарби рубежу нашої ери Західної Волині	209
Головій Катерина	
Імпровізація як засіб творчої самореалізації майбутнього вчителя музики	212
Гребенюк Арсен	
Графіті Луцька як феномен міського середовища.....	215
Жук Олександра	
Музичні інтереси сучасної молоді.....	217
Іванова Олена	
Історичні аспекти розвитку фортепіанної техніки	220
Климчук Оксана	
Поняття відкидання (Verwerfung) та заперечення (Verneinung) у психоаналітичній теорії психозів	222
Ковальчук Олександр	
Особливості виконання естрадно-джазових творів у баянно-акордеонному мистецтві	225
Літвін Дмитро	
Сучасна масова музична культура: новітні тенденції та перспективи.....	228
Мазур Юлія	
Музичне мистецтво в навчально-виховному процесі братських шкіл України.....	230
Маслічук Віталій	
Духова музика у контексті музичної культури України XX століття	233
Остапенко Катерина	
Нове у вивченні городоцько-здовбицької культури.....	235
Плечелюк Ганна	
«Архетип» як категорія українського музикознавства: від наукової традиції до сучасної експлікації	238
Пишбельська Клавдія	
Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності гітариста	240
Свята Галина	
Хорова творчість Бориса Лятошинського	243
Шийка Назар	
Виникнення та становлення саксофону	246

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Бокотюк Тетяна

Контраст у творчості Василя Стуса:
до проблеми домінанти авторського ідіостилю 249

Букай Олена

Естетичний синтез мистецтв у драмі В. Винниченка
«Чорна Пантера і Білий Медвідь» 252

Бух Ірина

Метафоричне мислення у збірці Юлії Хвас
«Поділюся кольором з квітами» 255

Вишневська Анна

«Листи Баламута» К. Льюїса: ідейно-художні та жанрові особливості 257

Гордіюк Катерина

Соціально-філософський підтекст у казках
«Вірний друг» та «Соловейко та Троянда» Оскара Уайльда 260

Гордіюк Катерина

Соціально-філософський підтекст у казках Оскара Уайльда
«Щасливий принц» і «Соловейко та Троянда» 262

Горошко Вікторія

Музика і живопис в поетичному циклі Лесі Українки
«Осінні співи» 264

Грицевич Юрій

Комбінаторні звукові зміни у волинськополіських говірках
(на матеріалі фольклорних записів із Ратнівщини) 267

Денисюк Ірина

Романсовість поезій Олександра Олеся 269

Дузяк Анастасія

Кольористика в поезії Олександра Олеся 272

Єдинак Наталія

Жанрова специфіка книги Роальда Дала
«Чарлі та шоколадна фабрика» 275

Іваненко Людмила

The image of the governess in Victorian literature 277

Каращук Юлія

Кольорова палітра «Лісової пісні» Лесі Українки 280

Кіркова Ольга

Вербалізація концепту ЧАС в англійській
та українській мовній картинах світу 283

Клямар Юлія	
Своєрідність психологізму в романі У. С. Моєма «Театр»	286
Кондрук Аліна	
Особливості нещирого дискурсу	288
Котьяш Лілія	
Девіації та їх репрезентація в англomовному жарті.....	290
Лосінець Лариса	
Новелістика О. Генрі в американській літературній традиції	292
Луцик Поліна	
Музичні асоціації та живописні полотна в новелі Ольги Кобилянської «Вальс меланхолійний»	295
Мазун Анастасія	
Стилістичні особливості романів Чарльза Діккенса	297
Мазур Ангеліна	
Джеффри Чосер як предтеча англійського реалізму (на прикладі твору «Кентерберійські оповідання»).....	300
Матвійчук Лілія	
Контрастивний аналіз фразеологічних систем англійської та української мов.....	302
Михальчук Олена	
«Отелло» Вільяма Шекспіра як трагедія ошуканої довіри	305
Наквашка Ірина	
Основні концепти «страшних» оповідань Едгара Аллана По.....	307
Натяжко Світлана	
Психоаналітичний наратив у сучасній літературі	310
Наумчук Інна	
Образ ідеального чоловіка в трагедії В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта»	312
Нікітюк Юлія	
Концепти долі і фатуму у вірші в прозі М. Юрсенар «Федра, або Зневіра»	314
Пасєка Наталя	
Соціально-правовий статус жінки в Англії 19 століття (за романом «Гордість і упередження» Джейн Остін)	317
Патронік Олеся	
Століття Якова: масова література чи геніальний доробок.....	320
Радчук Ніна	
Музика в житті та творчості Лесі Українки	322

Савченко Кіра	
Лексико-семантичні особливості англомовного науково-медичного дискурсу (на прикладі інструкцій до ліків).....	324
Сенюк Анастасія	
Трагедія В. Шекспіра «Гамлет» на українській сцені у 18–19 ст.	327
Сілюк Тетяна	
Жаргонна лексика молоді м. Луцьк.....	329
Случак Тетяна	
Вплив особистого життя на творчість Оскара Уайльда.....	332
Смітюх Галина	
Поетика опису в новелістиці Гі де Мопассана: теорія та практика	335
Соловей Оксана	
Поетика неоромантизму у романі Джозефа Конрада «Серце темряви»	337
Терещук Олександра	
Особливості інтертекстуальності в публіцистиці Джеймса Мейса	340
Тимошук Яна	
Поетика пейзажу в ліриці Віктора Гюго.....	343
Федчук Вікторія	
Оповідання Володимира Винниченка «Раб краси» як органічний синтез слова і музики.....	346
Фірчук Анастасія	
Концепція природи в п'єсах Вільяма Шекспіра	349
Фуц Юрій	
Музика і малярство в новелах Ольги Кобилянської.....	352
Харчук Марія	
Зображення духовенства в «Кентерберійських оповіданнях» Джеффри Чосера	354
Шеметюк Іванна	
Синтез музики і слова у ліричному циклі Лесі Українки «Сім струн»	357
Шешабєрідзе Софіко	
Вплив лексики субкультур на сучасну англійську мову.....	360
Шклярук Катерина	
Образ Марії Башкирцевої в художній біографії М. Слабошпицького	362
Шмиговська Богдана	
Особливості готичної пародії (на прикладі роману Джейн Остін “Нортенгерське абатство”).....	364

Янчук Анна

Проблема вибору головного героя
в романах Джоан К. Роулінг про Гаррі Поттера 367

Янюк Оксана

Образ героя роману-виховання Чарльза Діккенса
«Життя Девіда Коперфільда, розказане ним самим» 370

**ПРІОРИТЕТИ РОМАНСЬКОГО ТА ГЕРМАНСЬКОГО
МОВОЗНАВСТВА**

Бода Тетяна

Функціональні особливості політичної карикатури 373

Гаврилюк Ірина

Основні підходи до визначення поняття «комунікативна стратегія» 375

Дильова Анастасія

Англійський римований сленг: соціолінгвістичний аспект 378

Ємельянов Дмитро

Особливості актуалізації етноцентричного концепту ПРАПОР
у тексті гімну Сполучених Штатів Америки 380

Іщик Іванна

Дискурсивні та когнітивні характеристики англомовних жартів 383

Корж Ельвіра

Стилістичні маркери пареміологічних одиниць: типологічні аспекти 385

Михальчук Олена

Етимологія поняття «хибні друзі перекладача» 388

Никоненко Катерина

Маркери структурно-семантичної паспортизації (на матеріалі негаторів
англомовних прислів'їв) 390

Нікончук Тетяна

Рефлексія гендерних стереотипів в англійській лінгвокультурі 393

Овсянко Олена, Ковтун Вікторія, Таран Любов

Структурно-семантичні характеристики модифікацій
англомовних прислів'їв на матеріалі публіцистичного дискурсу 395

Павлюк Оксана

Медійні засоби формування образу політика 398

Рогоза Ірина

Маркування оцінок на матеріалі англомовних прислів'їв 400

Семенюк Тетяна	
Полікодова подача інформації як один із способів експлікації концептуального смислу рекламних текстів	402
Степанов Віталій	
Фреймове моделювання концепту <i>ПОВЕДІНКА</i> на матеріалі паралельного корпусу паремій.....	405
Тимошицька Тетяна	
Лексико-семантичні способи вираження метафори ЖИТТЯ як ОДИН ДЕНЬ у сламі Grand Corps Malade «Midi 20».....	408
Ткаченко Кароліна, Король Артур	
Варіативність англомовних прислів'їв	411
Харчук Валентина	
Основні підходи до дослідження англомовного сімейного дискурсу.....	413
Харчук Юлія	
Вербальна саморепрезентація особи як форма соціальної поведінки.....	415

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ, СПОРТ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Білецький Віталій, Кімлайчук Валентина, Лук'янчук Жанна	
Формування рухової діяльності учнів з вадами зору у спеціальних загальноосвітніх школах.....	419
Бугайчук Назар	
Оздоровчо-рекреаційна діяльність студентів як чинник здорового способу життя	422
Галицька Анна	
Роль спритності у спортивній підготовці волейболісток.....	424
Зуйко Оксана	
«Методика вдосконалення нападаючого удару у волейболісток високої кваліфікації»	426
Момоток Ірина	
Розвиток швидкісних і швидко-силових здібностей дівчат 15–16 років	429
Насонова Юлія	
Особливості розвитку культури рухів дітей молодшого шкільного віку	432
Омельчук Ярослав	
Перспективи підвісної кінезотерапії у фізичній реабілітації дітей з церебральним паралічем	434

Панасюк Марія, Парфентьєва Тетяна, Сава Марія-Марта Фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку з вадами мовлення в спеціальних школах	436
Трофимович Оксана Характеристика засобів відновлення спортсменів	439
Хильчук Юлія Історія розвитку кікбоксингу в Україні	441
Цимбалюк Сергій Теоретичні передумови формування культури здоров'я студентів	444
Ципан Ірина Інновації в освітньому процесі фізичного виховання	447
Чугай Вадим Історичні аспекти удосконалення стрибка в висоту.....	449

Журналістика, видавнича справа та редагування

Гаврилюк Тетяна – студентка III курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, старший викладач кафедри
Л. Р. Качковська

Веб-ресурс «КовельPost»: інформаційна діяльність в «народній журналістиці»

Корпоративний сайт та блогосфера дають повноцінне уявлення про сучасні ЗМІ, а сучасна інноваційна компанія ніяк не зможе повноцінно розвиватися без власного створеного сайту. Саме тому розвиток засобів масової інформації досягнув на тому рівні, коли реальний та віртуальний світ можуть співіснувати та розвиватися лише як єдине ціле, бо при відсутності якогось із цих складових та компонентів не буде відтворено тієї повноцінної картинки, яка представляє фірму чи будь-яку іншу організацію сьогодні.

На сьогодні одним з найактуальніших питань розвитку суспільства є загальнодоступність та публічність інформації. Сайт або ж веб-ресурс є одним із засобів масової інформації. Яскравим прикладом виступає веб-ресурс «КовельPost» [4], який надає можливість усім мешканцям міста Ковель висловлювати свої думки, бачення, враження про будь-які події та явища територіальної громади.

Основною мотивацією подання матеріалу на «КовельPost» є наступне звернення: «Маєте цікаву новину? Відзняли відео чи фото? Стали свідком надзвичайної події? Хочете розмістити оголошення про захід чи вечірку або Вам просто потрібна широка аудиторія для гарної справи? Поділіться інформацією з читачами! Все це не

залишитися поза увагою, а обов'язково знайде тих людей, яким справді буде цікава ваша публікація».

З метою повної рівноваги у прозорості та правдивості інформації завідувачем сектору програмно-комп'ютерного забезпечення органу місцевого самоврядування створений сайт «КовельPost». Це співтовариство з блогами і власними креативними думками об'єднує спільні інтереси і виступає як цінне джерело інформації народної журналістики.

Основна ідея сайту «КовельPost» – організація інтернет-спільноти міста Ковель, де городяни і гості міста могли б обговорити цікаві для них теми.

Так, у рубриці «Статті» [2] подається інформація, яка ґрунтується на розгляді та зіставленні значної групи фактів чи ситуацій, які виникають у жителів міста. Однозначно, присутнє поєднання аналізу подій, структурування даних, також формулювання нових тез та ідей, висловлення думок.

Рубрика «Колонка автора» [1] створена для надання можливості авторам, жителям цікаво та змістовно викладати свої бачення та погляди про актуальні події, які відбуваються в Ковелі, думки про життя міста, оцінки тим чи іншим явищам, висловлювати враження щодо подій і фактів.

Рубрика «Стіна» [3] створена для розміщення оголошень про заходи та святкові дні, якими живе місто, анонсів, подій та іншої інформації, яка не суперечить правилам сайту.

Ще зовсім молодий, в процесі розвитку, новонароджений сайт міста Ковеля неабияк розвивається. На мою думку, це свідчить про активну громадську позицію ковельчан. Сайт надає можливість перш за все амбіційній молоді висловлювати власну думку, подавати ідеї та бачення про рідне місто. Активні дописувачі сайту впевнені, що він перетілиться в справжній ковельський портал, де перегляди статей сягатимуть великої кількості, а це, в свою чергу, допоможе місту стати проінформованим та онлайн зорієнтованим

Особисто для мене як дописувача «КовельPost» – це унікальна можливість практики і досвіду викладу думок на загальні теми, емоцій чи переживань, пов'язаних із подіями, учасницею яких я являюсь. Тому маю змогу розповідати жителям рідного міста також про талановитих людей, якими захоплююсь чи з якими нещодавно познайомилась або зустрілася та продовжую спілкуватися. Переконана, що таким чином велика аудиторія буде краще знати в обличчя своїх героїв, чемпіонів та просто успішних людей. Можливо, для когось вони стануть еталоном, прикладом, мотивацією до кращого.

Мій допис на «КовельPost» – це виклад основних сфер життя міста: освіта, наука, спорт, мистецтво, здоров'я, мотивація тощо. Я з великим захопленням і радістю ділюся з іншими актуальною інформацією, яка, на мій погляд, допоможе великому числу поціновувачів веб-ресурсу і є корисною і цікавою водночас.

Як відомо, основним завданням сайту є створення позитивного враження на відвідувачів через гарне оформлення і якісний контент. Тому ці важливі дві складові завжди поєднують одна одну, оскільки найголовніше для будь-якого сайту – це наявність і стабільність цільової аудиторії.

Отже, узагальнюючи вищесказане, слід зазначити наступне.

Досконалий сайт – це інформаційно наповнений сайт, сайт для користувачів та читачів.

Як трактує Закон України «Про інформацію»: «Інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6].

Інформація постійно впливає на суспільство, формування всіх його складових. Адже будь-які джерела: чи це печерні надписи, чи книги, чи електронні видання – все містить інформацію, розвиток якої не припиняється і сьогодні.

Наприкінці ХХ ст. з появою світової мережі «Інтернет», за допомогою якого поширюється переважна частина рекламних оголошень, друковані періодичні видання почали переживати певну кризу. На мою думку, бути онлайн – це бути модним, «йти в ногу з часом», а газети чи журнали..., а що вони, як вважає прогресивна молодь, – це для людей похилого віку (пенсіонерів).

Отже, народна журналістика – особливо цінне джерело інформації, ресурс громадської думки та позиції кожного із користувачів чи окремої групи однодумців. Саме таким способом є можливість швидкого поширення важливої новини чи інформації. Народна журналістика дає змогу висловити авторську позицію на загальне та широке коло читачів. А це, в свою чергу, спричинить масштабне обговорення події або стане поштовхом до вирішення наявної проблеми.

Джерела та література

1. Гаврилюк Т. Колонка автора на КовельPost – незалежному сайті міста Ковель / Т. Гаврилюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kovelpost.com/profile/11/blogs>.

2. Гаврилюк Т. Статті автора на КовельPost – незалежному сайті міста Ковель / Т. Гаврилюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kovelpost.com/profile/11/articles>.
3. Гаврилюк Т. Стіна автора на КовельPost – незалежному сайті міста Ковель / Т. Гаврилюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kovelpost.com/profile/11/walls>.
4. КовельPost – незалежний сайт міста Ковель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kovelpost.com/>.
5. Правила КовельPost – незалежного сайту міста Ковель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kovelpost.com/static/regulations>.
6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з титул. екрану.

Ищенко Анастасія – аспірант кафедри кіно-, телемистецтва Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доктор наук із соціальних комунікацій, професор В. В. Гоян

Становлення українського телебачення: огляд преси, присвячений першій телевізійній трансляції в Україні

Тема появи першої телевізійної передачі на території України особливо актуальна. Наукових та теоретичних розвідок присвячених цьому питанню обмаль. Варто згадати праці Т. Щербатюк [11], І. Мащенко [4; 5; 6; 7;], В. Гоян [1]. Науковці, які зверталися у своїх дослідженнях до питання виникнення телебачення в Україні зазначають, що наводяться різні дати та суперечливі факти, спогадів ветеранів телебачення надзвичайно мало, багато архівних даних втрачено. Тож, тема дати появи телевізійного мовлення в Україні є надзвичайно *актуальною* в сучасному журналістикознавстві. Інформацію про появу телевізійного мовлення в Україні можна віднайти не лише в наукових роботах з історії телебачення та журналістики, але й в тогочасній пресі. У даній розвідці досліджується перша телевізійна трансляція 1 лютого 1939 року. Тож *метою* цього наукового повідомлення є

дослідження матеріалів періодичної преси за 1939 рік про першу українську телепередачу на предмет важливості такої події в Україні.

В день виходу першої телетрансляції на території України 1 лютого 1939 року Молодіжна газета «Сталинское племя» розмістила маленьку замітку «Киевский телевизионный центр» [3], в якій повідомлялося про випробування апаратури в київському радіодомі, де завершується будівництво телецентру. Звук передаватиметься через станцію РВ-87, зображення – через станцію РВ-9, отже у радіолюбителів з'явиться можливість не лише почути, а й побачити артистів. Також зазначалося, що планується проведення пробного телесеансу 25 січня 1939 року на конференції радіолюбителів [3].

Під час роботи в столичних архівах періодики знаходимо матеріал «Закінчується спорудження київського телевізійного центру» у загальноукраїнській газеті «Вісті ради депутатів трудящих» [2] від 3 лютого 1939 року (№ 27). У цій замітці повідомлялося, що «Роботи зі спорудження київського телевізорного центру закінчуються. Вже устатковані телевізійна студія і апаратна. Проводиться випробування апаратури. 1 лютого відбулася пробна телепередача, яка тривала 40 хвилин. Найближчими днями до Києва приїдуть видатні спеціалісти з Ленінградського науково-дослідного інституту телебачення для остаточної перевірки апаратури. Після цього телевізорний центр вступить в експлуатацію» [2].

Про першу передачу з київського телецентру знаходимо замітку в центральній радянській газеті «Правда». Автор матеріалу під назвою «Пробна передача из киевского телевизионного центра» [8] зазначав, що перша пробна телевізійна трансляція відбулася не 1-го, як зазначали газети української республіки, а 10-го лютого 1939 року. Це був 15-хвилинний виступ соліста київської опери Азрикіяна і скрипаля київського радіокомітету Басова. Автор стверджує, що до кінця лютого уде проведено, ще декілька передач і телецентр почне працювати постійно [8]. Як зазначалося на початку, і досі серед дослідників тривають дискусії стосовно дати виходу першого телевізійного ефіру в Україні, наводяться різні дати, втім це тема для іншої наукової розвідки.

Повертаючись до матеріалів тогочасної періодики на шпальтах газети «Вісті ради депутатів трудящих» знаходимо матеріал «У студії телебачення» від 3 червня 1939 року [3]. Автор матеріалу В. Барковський описує все, що відбувається в телестудії, у якості

глядача передає враження від виступу скрипаля та скрипальки. Цікаво, що автор зазначає, що програму знімають з семи точок, тобто сімох планів. Критичним є зауваження з приводу організації виробництва на своїх підприємствах місцевим наркоматом недорогих телеприймачів. І мабуть найпримітніше у цьому матеріалі, це авторське повідомлення про завершення періоду експериментів у Київському телевізійному центрі [10].

Першу телевізійну програму передач в Україні розміщено у щотижневій газеті «Радіопрограми» за 1939 рік. У № 19 за квітень 1939 року бачимо перелік телепередач. Наприклад, 20 квітня – «Сценки з опер «Тихий Дон», «піднята цілина», 24 квітня – «Гумор і сатира» [9]. Тож саме уривки з вистав, спектаклів і могли побачити та почути столичні глядачі та слухачі. У попередніх же номерах газети «Радіопрограми» були короткі оголошення, як от розміщене у № 17 (7–12 квітня 1939 року): «Увага! По других, четвертих, та вихідних днях шестиденки о 19.00 відбуватимуться телепередачі. По станції РВ-9 – телебачення, по станції РВ-87 – звукова частина телепередачі» [9]. У наступному, № 18, це ж таке оголошення виділено жирним шрифтом. Надзвичайно цікавим є те, що у № 20 наведена інформація про зміни в розкладі телепрограм: «Увага! Телепередачі відбуваються по перших, третіх та вихідних днях о 20 годині 30 хвилин. Телебачення по станції РВ-9, звукова частина – по ст. РВ-87» [9].

Підсумовуючи зазначимо, що історія телебачення – вкрай малодосліджена тема. Дослідивши радянську періодичну пресу, зокрема інформаційні повідомлення за 1939 рік, присвячені першій телевізійній трансляції на території України можна зробити висновок про одноманітність та лаконічність аналізованих матеріалів. Загалом, публікації на дану тематику досить мало. Варто зазначити, на той час такій події належної уваги у пресі не приділили. З матеріалів стає зрозуміло, що експериментальний період на українському телебаченні завершено, і 1 лютого 1939 року в Україні було створено професійне телевізійне мовлення. Варто підкреслити, що під час роботи з пресою були помічені розбіжності щодо виходу першої телетрансляції – загалом радянська газета «Правда» вказує на 10 лютого, а тоді як республіканські «Сталинское племя» і «Вісті» – 1 лютого. Втім це можна пояснити політикою тодішнього керівництва СРСР, оскільки центральний телецентр у Москві запрацював пізніше, а саме 1 лютого 1939 року. В той час, як радянські посадовці не могли собі дозволити оприлюднення інформації про одночасний початок роботи центрального телецентру та республіканського. Цим же і пояснюється стислість та

мала чисельність матеріалів у періодичній пресі про початок телевізійного мовлення в Києві.

Джерела та література

1. Гоян В. В. Інформаційна телевізійна програма: Типологічна характеристика, параметри діяльності журналіста : дис. канд. філ. наук : 10.01.08 / В. В. Гоян. – К., 1999. – 210 с.
2. Закінчується спорудження київського телевізійного центру // Вісті ради депутатів трудящих. – 1939. – 3 лют. – № 27 – С. 1.
3. Киевский телевизионный центр // Сталинское племя. – 1939. – 1 лют. – С. 2.
4. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа / І. Г. Мащенко. – Запоріжжя : Дике поле, 2005. – 380 с.
5. Мащенко І. Г. Три київські теледоми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: . – <http://www.telekritika.ua/lyudi/2009-12-07/49704> – Назва з екрану.
6. Мащенко І. Г. Українське телебачення: штрихи до портрета / І. Г. Мащенко. – К. : Чорлі, 1995. – 294 с.
7. Мащенко І. Г. Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального процесу / І. Г. Мащенко.– К. : Україна, 2005.– 380 с.
8. Пробная телепередача из киевского телевизионного центра // Правда. – 1939. – 12 лют.
9. Увага! (оголошення про появу телепередач у програмі мовлення) // Радіопрограми: газета. – 1939. – 7-12 квіт. – № 17; 1939. – 13-18 квіт. – № 18; 1939. – 19–24 квіт. – № 19; 1939. – 25–30 квіт. – № 20.
10. У студії телебачення // Вісті ради депутатів трудящих. – 1939. – № 125. – 3 черв. – С. 4.
11. Щербатюк Т. В. Украинское телевидение как тип республиканской телевизионной программы. Формирование и современные тенденции развития: автореф. канд. филол. наук : 10. 01. 10 / Т. В. Щербатюк. – К., 1982. – 23 с.

Ковальчук Світлана – студентка
IV курсу Інституту філології
та журналістики Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор наук
із соціальних комунікацій, професор
С. І. Кравченко

**Студентське видання як платформа здобуття
журналістського досвіду**

Сьогодні майже кожен вуз в Україні має власне ЗМІ. А факультети, які готують фахівців із журналістики, просто зобов'язані мати видання, для того, щоб студенти вже з першого курсу здобували практичні навички роботи в редакції. Це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Видання «Об'єктив студентський» засноване ще у 2010 році саме для того, щоб студенти мали можливість здобути початковий досвід написання журналістських матеріалів, формування випуску газети, макетування та верстки. Представити етапи роботи над студентським виданням і є метою нашої роботи.

Багато відомих журналістів свою практичну діяльність починали зі студентських лав у створених ними часописах. Це Микола Савельєв, Омар Узарашвілі, Володимир Панькєєв, які ще на початку 90-х рр. випускали першу незалежну в університеті стінгазету, а тепер вони – легенди журналістики [2].

Одним із таких стартових майданчиків для здобуття досвіду у журналістиці є видання «Об'єктив студентський», що видається з ініціативи студентів-журналістів і під керівництвом професора Інституту філології та журналістики СНУ імені Лесі Українки Світлани Іванівни Кравченко. Підготовка випусків відбувається паралельно з навчальним процесом. Газета виходить один раз на 2 місяці на 20 сторінках. Добирають матеріали, редагують, працюють над дизайном і версткою самі студенти. Вони ж керують роботою редакції. До редакційної колегії входять студенти різних курсів.

Уся редакційна робота здійснюється за такою схемою: визначення теми – збір інформації – написання тексту – редагування – верстка – затвердження остаточної версії випуску – передача зверстаного варіанту в друк. Крім друкованої версії в інтернеті поширюється також електронний варіант.

Студенти, які працюють над студентським виданням, мають суттєві переваги над іншими. Вони проходять усі етапи роботи над друкованим ЗМІ, набуваючи практичного досвіду, а також через зворотний зв'язок можуть побачити реакцію своїх колег на зміст публікацій, стиль викладу текстів, доречність ілюстрацій і т.д. Вагому роль відіграє зацікавленість студентів у вивченні технології створення власного інформаційного продукту. Дуже важливо займатися справою, яку любиш.

Серед переваг видання «Об'єктив студентський» – «зручний» формат А4, велика кількість ілюстрацій, авторських або взятих з Інтернет-мережі. Серед постійних рубрик такі, як «Здибанки», «Обличчя ІФтаЖ», «Alma mater», «Про кіно». Кожного випуску життя диктує нові рубрики: «Про своє», «Актуально», «Можливості», «Наболіле», «Музична сторінка» тощо.

Переважають інформаційні матеріали – від заміток й інтерв'ю до репортажів і звітів. Аналітику журналісти-початківці поки що не пишуть, але можна зустріти есе та нариси. Майже щомісяця з'являється літературна сторінка, де студенти можуть запрезентувати свою творчість.

Тематичний діапазон усебічний: від гострих проблем до розважальних матеріалів. В «Об'єктиві» переважають теми, які так чи інакше присвячені студентському життю. К. Розанов, автор статті «Молодіжна преса як складова студентського життя», виділяє кілька великих тематичних блоків, що, як правило, представлені у студентських виданнях. Це освітній процес і наукова діяльність у вузі, студентське самовираження, студентський гуртожиток, студентське спілкування, життя студентів за межами вузу [3, 83].

Тексти у таких виданнях часто дуже емоційні. Студентська молодь запальна і цей запал передається у публікаціях, де висвітлюються найболючіші проблеми. Наприклад, у № 13 за 2015 рік у статті «Річниця» Людмили Роспопи читаємо: «Як ми можемо говорити про правду, коли замість того, щоб викрити зайву корупційну схему, щоб розкрити злочини ще одного продажного чиновника, замість того, щоб переважити кілограм огірків бабусі – і довести, що там насправді тільки 700 грамів, акули пера, кулінари інформаційних кухонь взяли свої камери-пательні і пішли готувати чергову «гарячу» новину про те, з ким «чатиться» черговий нардеп?».

У студентів, які видають газети, «дорослим» можна було б багато почерпнути – читати такі статті справді цікаво, але, скоріше за все, це погляд лише з одного боку. З іншого – кількість судових позовів проти видавців зросла б у декілька разів, якщо б журналісти відверто, емоційно та з сарказмом висловлювали свої суб'єктивні думки [1, 84]. Це ще одна перевага студентського навчального видання – у ньому немає цензури. Студент може собі дозволити писати так, як він думає, не обмежуючи себе в свободі слова, звичайно, в межах розумного.

Підсумовуючи, варто зазначити, що студентська преса є не просто школою для навчання майбутніх журналістів, а й ефективним засобом для здобуття корисного досвіду, який може дуже знадобитися згодом у практичній роботі. Завдяки студентським ЗМІ молоді журналісти усвідомлюють, що таке термін здачі матеріалу, «виписують» власний стиль, навчаються макетувати й верстати, обговорюють свої публікації тощо.

Джерела та література

1. Білограць Х. Студентська періодика: взаємозалежність тематики статей і проблеми читання / Х. Білограць // Поліграфія і видавнича справа: журнал. – 2011. – № 4 (56). – С. 78-85.
2. Братина І. «Креденс» – спроба створення незалежного студентського видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=238>.
3. Розанов К. Молодёжная пресса как составляющая студенческой жизни / К. Розанов // Известия Саратов. ун-та: журнал. – 2009. – № 2. – С. 81-87.

Колядич Тетяна – студентка IV курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доцент кафедри
соціальних комунікацій
С. Й. Хомінський

Радіодрама: реалії та перспективи

Актуальність дослідження полягає у висвітленні суперечностей та труднощів в історії розвитку української радіоп'еси, що може вплинути на відродження цього жанру у сучасному медіапросторі. Відродження радіоп'еси є принциповим явищем в історії українського радіомовлення, адже в той час, коли світові радіодрами звучали без перешкод, українські – були заблоковані тоталітарним режимом.

Метою роботи є узагальнення інформації про вже існуючі напрацювання українських радійників, їхньої класифікації та набуття нових знань, що допоможуть жанрові стати популярним сьогодні.

Радіодрама – це самодостатній жанр, який поєднує у собі ознаки радіомовлення та драматичного мистецтва. Здавалося б, жанр поєднав у собі не зовсім поєднувані речі, з однієї сторони, розраховане на масову аудиторію, злобу дня, оперативність радіомовлення, а з іншої – драматичне мистецтво, в основу якого, на думку деяких літературознавців, покладені характери та яке розраховане на емотивну складову людей, здатне подарувати можливість відчувати катарсис. Саме останні ознаки виводять жанр радіоп'єси в площину мистецтва. Іншими словами радіодрама – це твір, написаний спеціально для озвучення у радіофірі, в якому за допомогою звукорядів, шумів, мелодій та голосів героїв, без авторських коментарів вдається розкрити злободенну тему.

В українському медіапросторі цей жанр є унікальним також тому, що за свою неповну столітню історію він встигнув виникнути, майже загинути і частково відродитися. 1933 – рік, що вважається роком народження української радіоп'єси. Саме цього року драматург і режисер Всеукраїнського радіокомітету О. Димінський поставив за власним сценарієм «Uber alles» [5]. За всіма ознаками це була саме радіодрама, а не пристосований до мікрофонних вимог сценічний твір. Багато в чому вона випереджала технічні можливості часу[4]. Зрозуміло, що така активність «українських буржуазних націоналістів» не залишила байдужою комуністичну Москву. Після 1933 року «оригінальних п'єс для Українського радіо ніхто не писав і не ставив. Фактично літературно-драматичне мовлення втратило продуктивну функцію, зосередившись на пристосуванні й репродукції творів, написаних для друку і сцени» [3].

Спробу відродити оригінальну радіоп'єсу у повоєнні роки робила режисер Рима Скибенко. Проте, за словами Іллі Хоменка, це було лише «пілотною спробою» увійти в останній вагон розвиненого, визнаного й уславленого світового радіомистецтва»[3].

Точкою відліку світової радіодраматургії є 1924-ий рік. У Європі та США радіоп'єси стали досить популярними. Утворилися цікаві національні школи (фінська – побутової радіодрами, німецька – поетичної п'єси чистого слова, американська – документальної драми тощо), які потім вийшли за межі даних національних культур і набули всесвітньої популярності [1].

Цікаво, що для радіомовлення писали класики світової (Б. Брехт, А. Крісті, А. Макліш, С. Лем, Р. Бредбері, Ф. Фелліні тощо), у тому числі

української(О. Вишня, П. Тичина, В. Поліщук тощо), літератури. Їхні радіотвори вважаються класикою світової драматургії [1].

Зараз в Україні намагаються відродити забутий жанр. Починаючи з 2008 року Українське радіо «Культура» (Національна радіокомпанія України, 3-й канал) проводить сучасний український конкурс оригінальної радіодрами «Відродимо забутий жанр» [2].

Отже, радіоп'єса є важливим та перспективних напрямків роботи щонайменше трьох сфер: радіожурналістики, яка втілюватиме ідею відродження жанру в життя, літературм, яка створюватиме оригінальні тексти для постановки, та теорії журналістики, яка опише методи, стандарти, різновиди радіодрам та вигідно впише цей жанр в українську радіожурналістику.

Джерела та література

1. Костів Л. «Оригінальна радіодрама» як спроба відродити втрачене [Електронний ресурс] / Леся Костів. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <http://www.web-standart.net/magaz.php?aid=5706>. – Назва з монітора.
2. Радіодрама [Електронний ресурс] / Радіодрама– Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Радіодрама>. – Назва з монітора.
3. Хоменко І. Оригінальна радіодрама: історія, теорія, практика: навч. посібник; за ред. В. Я. Миронченка. – Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, – К., 2002. – 320 с.
4. Хоменко І., Фоменко В. Суспільно корисний вплив оригінальної радіодраматургії [Електронний ресурс] / Ілля Хоменко, Володимир Фоменко. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article& article=2047>. – Назва з монітора.
5. Uber alles // Радіомовлення, слухання, техніка, аматорство. – 1933. – № 5–6. – С. 192–193.

Процик Христина – студентка IV курсу
Інститут філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор наук
із соціальних комунікацій, професор
С. І. Кравченко

Жанрові особливості сучасного теленарису

Аналізуючи сучасний інформаційний простір, можна відзначити малу кількість та невисоку якість теленарисів, які демонструються в ефірі українських телеканалів. Це зумовлює актуальність дослідження.

Телевізійний нарис, і телепортрет зокрема – це ідеальний спосіб для зображення яскравої особистості на тлі широкої картини дійсності, адже тут залучається потужна аудіовізуальна підтримка.

Мета дослідження: проаналізувати нарис як головний художньо-публіцистичний жанр журналістики, окреслити його головні ознаки, зосередити увагу на теленарисі, визначити його місце у сучасному інфопросторі.

Нарис (у журналістиці) – один із класичних художньо-публіцистичних жанрів, що вирізняється своєрідною розлогою побудовою, особливим рівнем типізації, добором яскравих мовностилістичних засобів.

У нарисі автор виявляє закономірності у зв'язках між подіями, фактами, явищами дійсності, відділяє випадкове від типового, щоб залишити для осмислення і відображення лише найважливіше і найбільш характерне.

Велике значення у нарисі має документальність, тому що матеріалом нарису завжди є конкретні факти, події, явища життя.

Для цього жанру притаманне образне відтворення дійсності, бо шляхом визначення і розкриття зв'язків між фактами, через їхнє зіставлення автор створює публіцистичний образ, апелюючи до розуму і людських емоцій) [3].

Журналістський нарис відрізняється від літературного присутністю фактів і точних деталей, але у ньому не обходиться і без художнього

вимислу, він є органічним поєднанням белетристики й документалістики [4, 57].

Розрізняють малі (штрих, ескіз, есе, зарисовка) і великі нарисові форми: портретний (головним об'єктом розгляду є показ внутрішнього світу особистості з її індивідуальними рисами поведінки, характеру), подорожній (подаються враження від подорожі, розкриваються події, явища, постаті на фоні опису поїздки, що служить канвою структури твору), соціологічний (у вигляді соціального дослідження, з акцентом на суспільну, громадську діяльність персонажа).

Теленарис – це різновид нарису, який дає більші можливості у відображенні, передачі характеру явища. Він допомагає не просто уявити те про, що йде мова, але й побачити, нехай навіть і через екран. Головна перевага телевізійного нарису над його аналогами в газеті, журналі, на радіо – аудіовізуальна підтримка, можливість зануритися в той світ.

Важливе значення у теленарисі для створення цілісного публіцистичного образу має художня деталь зорового зображення. Це дрібна частинка об'єкта знімання, надвеликий знімальний план (наприклад, руки, очі людини). Професор В.Й. Здоровега, відзначаючи роль художньої деталі у системі образних засобів публіцистики в цілому, резонно зауважив, що за допомогою яскравого штриха, художньої подробиці автор відтворює певну картину, подію, образ людини [2].

У своїх щоденниках один із засновників і теоретиків документального кіно Дзиги Вертова писав: «Ішов додому і думав: чому б не зробити портрет цієї людини на кіноплівці? Нічого не вигадуючи, а саме так, як він записаний тут. Людина – документальна. Для зйомки – повністю підходяща. І ззовні, і за змістом» [1, 306]. Звідси й випливає основна мета такого жанру як теленарис.

Теленариси присвячують відомим історичним особам, славним артистам, науковцям, зараз – бійцям АТО – тобто людям, які залишають по собі вагомий слід. Людські риси, з яких у теленарисі постає публіцистичний образ, виявляються в різноманітних життєвих ситуаціях, які треба "підглянути" оком об'єктива [3, 79]. Головне не промахнутися.

Нерідко перегляд теленарису не потребує аналізу, його часто подають готовими висновками і після перегляду в голові виникає вже сформований образ.

Цей жанр має унікальні можливості для відображення картин дійсності, тому що теленарис не має обмежень, а можливість використання художнього вимислу робить цей жанр ще більш гнучким.

Джерела та література

- 1.Вертов Дзига. Статті, днівники, замысли. – М., 1966. – С. 306.
- 2.Здровега, В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: підручник / В. И. Здровега. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів : ПАІС, 2004.
- 3.Зенон Дмитровський. Тележурналістика: На шляху творення власної традиції: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journ.lnu.edu.ua/vypusk7/visnyk07-7.pdf>.
- 4.Словник журналіста. Терміни, мас-медіа, постаті / За заг. ред.. Ю. М. Бідзілі. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – 59 с.

Сахнік Віталія – студентка IV курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. М. Косяк

**Аналіз особливостей вираження журналістського «Я»
у творах інформаційних жанрів волинських Інтернет-видань**

Актуальність нашої роботи полягає в тому, що на Волині популярності набирають Інтернет-видання, які з кожним днем читає більша кількість мешканців області. Відтак, можна стверджувати, що саме Інтернет-видання значною мірою впливають на формування інформаційного простору Волині, а отже – і на усвідомлення мешканцями області процесів, які відбуваються в регіоні, країні та світі. Особливу роль у цьому відіграють твори інформаційних жанрів, які і стали предметом дослідження.

Мета – дослідити, чи присутні у творах інформаційних жанрів волинських Інтернет-видань елементи вираження журналістського «Я», та як вони проявляються.

Традиційно в журналістиці виділяють три блоки-жанри: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри.

Дослідник Олег Лаврик визначає головну мету інформаційних жанрів, як інформування читача про те, що відбулося (відбувається, буде відбуватися), та висвітлення, не коментуючи, фактів з реального життя. На думку науковця, основний засіб інформаційних жанрів – подієва інформація, загальними рисами якої є лаконічність, оперативність, об'єктивність, невтручання у виклад за допомогою власних суджень та оцінок, певна подія, факт в основі новини [1, 24].

Саме цей блок-жанр став визначальним для Інтернет-видань. Однак, в новітньому виді медіа жанри, які належать до цього блоку, зазнали певних змін.

Так, на думку Бориса Потятиника, в останні десятиліття ХХ ст. простежувалася тенденція до стирання меж між жанрами, до їх інтеграції. Журналістикознавець припускає, що з подальшим розвитком Інтернет-журналістики ця тенденція лише поширюватиметься, адже журналісти створюватимуть нові комбінації жанрів, поєднують те, що раніше здавалось непоєднуваним. Окрім цього, науковець переконаний, що найближчим часом в Інтернет-виданнях можуть з'явитись нові розмежування жанрів [3, 160–161].

На появу нових особливостей інформаційних жанрів у своїй праці вказує також Ігор Михайлин. Дослідник пише, що сутність «нової журналістики» полягає в тому, що вона є інтерпретаційною. Так, у висвітленні новин з'являється аналітичний коментаторський стиль, використання інтенсивної описовості, діалогів, озвучення внутрішнього монологу автора [2].

Аспекти виявлення журналістського «Я» та внутрішнього монологу автора ми вирішили дослідити в творах інформаційних жанрів (замітка, репортаж, звіт та інтерв'ю) волинських Інтернет-видань. Для цього було обрано 3 найпопулярніші в регіоні онлайн-видання: «Волинські новини», «ВолиньPost» та «Під прицілом». Для аналізу були відібрані матеріали опубліковані протягом одного тижня та написані журналістами цих видань, а не передруковані з інших ресурсів. Виявилось, що у багатьох творах інформаційних жанрів волинських Інтернет-видань присутні оціночні судження авторів, авторські роздуми щодо теми матеріалу. Також журналісти не приховували власних емоцій у творах, які нібито повинні містити сухі факти. Дослідження показало, що автори творів інформаційних жанрів волинських Інтернет-видань найчастіше виступають в ролі

інстанції, що аналізує й оцінює подану інформацію, значно рідше – в ролі ліричного героя твору.

Можна зробити висновок про те, що у волинських Інтернет-виданнях відбулась зміна жанрової специфіки та відхід від принципів традиційної друкованої журналістики.

На нашу думку, такий відхід від «об'єктивної журналістики» не можна вважати негативним явищем, адже завдяки елементам вираження журналістського «Я» твори інформаційних жанрів набули нових відтінків і стали привабливішими для читачів. Інформаційні жанри з невеликими «вкрапленнями» аналітики здатні привернути увагу більшої кількості реципієнтів, а відтак – інформувати більше коло людей. Таким чином, висловлення власної думки журналістом допустиме в усіх жанрах, але зі своєю специфікою.

Зважаючи на те, що українці і волиняни зокрема, нині живуть в шаленому вирі інформаційного простору, де щодня публікуються сотні різноманітних заміток та репортажів, своєрідна диференціація повідомлень вкрай необхідна. Функції механізму диференціації подекуди виконує якраз увиразнення інформаційних повідомлень оцінками чи емоціями, що дозволяє зробити журналістські матеріали привабливішими.

Джерела та література

- 1.Лаврик О. В. Основи журналістики: навч.-метод. посіб. / Олег Васильович Лаврик. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 73 с.
- 2.Михайлин І. Л. Основи журналістики / Ігор Леонідович Михайлин [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://textbooks.net.ua/content/category/46/88/52/>.
- 3.Потятиник Б. В. Інтернет-журналістика : навч. посіб. / Борис Володимирович Потятиник. – Львів : ПАІС, 2010. – 246 с.

Фінковська Юлія – студентка IV курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник кандидат
філологічних наук, доцент
О. М. Косяк

Авторська колонка як вияв сучасного втілення персонального журналізму

Актуальність дослідження. Українська журналістика взяла за основу свого розвитку американську модель, втім, вітчизняний варіант яскраво відрізняється нашаруванням негативу («фаталістичних новин» або ж «новин катастроф»). На противагу цьому, публіцистика завжди залишалася для журналіста можливістю вияву власної думки, що активно приваблює читацьку аудиторію. Тому доцільно говорити про потребу існування персонального журналізму не як архаїчної форми розвитку ЗМІ, а як сучасної реакції на дійсність і формування кола постійних читачів.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні можливостей жанру колонки втілювати авторське «я» журналіста.

Історія розвитку ЗМІ демонструє, що на ранніх етапах становлення журналістики її феномен характеризувався як «персональний журналізм». Потім він був витіснений корпоративним фактором, проте в теорії журналістики категорія персональності закріпилася за уявленням про особистість автора журналістського твору. Емоційність, ліризм, жанрово-стильові ознаки журналістики є невід'ємними рисами, а в художньо-публіцистичних жанрах – доміантними якостями. Форма відображення дійсності в такому вияві журналістики максимально суб'єктивна, при цьому особистість оповідача й автора збігаються. Об'єктивне передається через суб'єктивне бачення автора. Із цього випливає виняткова роль автора, його, за відомим висловом М. Бахтіна, «формоутворювальна енергія». Зрозуміло, що авторська журналістика повинна мати надійне забезпечення – фактологічну озброєність автора [4].

Сучасні дослідження персонального журналізму демонструють його нівелювання в результаті збільшення кількості медіа, але

зниження конкурентоздатності окремих журналістів, що виступають у синкретизмі зі ЗМІ, в якому працюють. Георгій Почепцов вважає, що авторський характер журналістики змінюється анонімністю журналіста, його прізвище і особистість стають несуттєвими, оскільки все задається політичною заангажованістю видання [3].

Якщо в площині роботи у конкретному ЗМІ неможливо відродити категорію авторського «я», то «формуотворювальну енергію» вбачаємо в існуванні авторських колонок журналістів. Деякі журналісти поєднують основну роботу в ЗМІ, де працюють за нормами редакційного статуту, і працю фрілансера, пишучи колонки для різних ресурсів.

Російський дослідник Л. Є. Кройчик зараховує колонку до дослідницько-новинних журналістських жанрів, які задовольняють одразу дві мети: збереження новинного ядра, або і його персонального аналізу [2].

Висновки. Ведеться чимало наукових дискусій з приводу жанрової категорії авторських колонок. Очевидно лише те, що це – ефективний спосіб поєднання емоційного досвіду журналіста і його глибокого аналітизму, який втілюється у малих формах, що робить колонку ще більше привабливою в межах сучасного перенасиченого інформаційного простору.

Джерела та література

1. Животко А. П. Історія української преси / А. П. Животко // Упоряд., авт. іст. – біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 1999. – С. 368.
2. Кройчик Л. Є. Система журналістських жанрів. Основи творчої діяльності журналіста: Підручник для студ. вузів за спец. «Журналістика» / Л. Є. Кройчик // ред.-упоряд. С. Г. Корконосенко. СПб.: Знання, СПІВЕСЕП, 2000.
3. Почепцов Г. Медіакомунікація або журналістика: зміна парадигми? / Г. Почепцов // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://old.mediasapiens.ua/material/24484>.
4. Шкляр В. І. Журналістика: умови і фактори системної трансформації / В. І. Шкляр // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2388>.

Форманюк Еліна – аспірант першого року навчання Інституту філології та журналістики Східноєвропейського

національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор наук
із соціальних комунікацій, професор
С. І. Кравченко

Україна на шпальтах «Reuters» – ключові маркери відображення

Для вдосконалення іміджу України в новинному дискурсі провідних європейських ЗМІ потрібно провести його детальний аналіз. Методом кількісної та якісної оцінки новин на шпальтах інформаційного агентства «Reuters» ми розглянули головні теми у зображенні України, а також базові інформаційні штампи, якими послуговується агентство.

Мета дослідження – окреслити інформаційне охоплення тематики України на електронному ресурсі агентства, дослідити загальні риси її репрезентативності.

Під час кількісного підрахунку публікацій ми включали до загальної кількості і дубльовані матеріали (термінова інформація згодом публікується із значними доповненнями).

Інформаційний маркер “Кличко” за останній рік траплявся на шпальтах агентства 39 разів, із них лише один матеріал стосується Віталія Кличка, київського мера. Один із текстів згадує Кличка-молодшого та футболіста Андрія Шевченка лише принагідно, як ще один із прикладів успішних українських спортсменів, у розширеному матеріалі про Сергія Бубку [3]. Ще кілька інформаційних публікацій містять згадки про Володимира Кличка у розповідях про його суперників, здебільшого, переможених, про що також згадується у тексті. Неодноразовим є посилання на офіційний сайт www.klitschko.com. Для порівняння, новин про одного із опонентів Кличка Браяна Дженінгса кількісно вдвічі менше.

Щодо тональності викладу матеріалів про боксера – неодноразово спостерігається симпатизування боксерові Кличку, попри стриманий виклад основного тексту. Хоча, переможців любити неважко. Відтак, на шпальтах «Reuters» поразку Кличка в останньому бої називають не інакше, як “шокуючою”, перемогу Ф’юрі – також “шокуючою” [4], а про самого Володимира Кличка пишуть як про “long-standing world

champion Wladimir Klitschko” (тривалий чемпіон світу Володимир Кличко).

Досліджений маркер “Тарас Шевченко” відобразив несподівані результати. Попри те, що у світі налічується 128 пам’ятників Тарасові Шевченку у 35 державах світу, інформаційне агентство (а з ним і британська спільнота) не надто цікавиться постаттю відомого українського поета. Пошук за ключовими словами “Taras Shevchenko” надав лише 8 матеріалів (за останній рік – жодного), з них матеріалів саме стосовно “Кобзаря” – лише один. У новинах йдеться про сутички біля пам’ятника Шевченка у Криму проросійських активістів. Бульвар Тараса Шевченка, а також інші географічні та культурні об’єкти Києва агентство «Reuters» називає видатними місцями у гіді для вболівальників футболу до Євро-2012. Для загального ознайомлення додається кілька речень про постать українського письменника.

Однак єдиний матеріал, який стосується поета Тараса Шевченка вартий окремої уваги. Публікація із назвою “National hero Shevchenko fails to unite Ukrainians and Russians” (“Національний герой Шевченко не спромігся об’єднати українців та росіян”) розміщений на сайті 9 березня 2014 року і на перший погляд здається звичною британською іронією. Проте згодом читаємо, що іронія стосується обіцянок Президента Росії Володимира Путіна об’єднатись у день 200-ліття Тараса Шевченка, згадками про спільне коріння та велику роль Кобзаря у житті обох народів. «Reuters» зазначає, що у зазначений день Володимир Путін чомусь забув про обіцянку, натомість продовжив війну. Тут подається коротка загальна довідка про важливість особи Шевченка для українського народу, а також зазначається, що він «as revered in Ukraine as William Shakespeare is in Britain (пошановується в Україні, так само, як Вільям Шекспір у Великобританії) [5]. Для порівняння, власне Вільям Шекспір згадується 36 разів у публікаціях «Reuters» за останній рік у різноманітних контекстах.

Ще один із досліджуваних маркерів – тема Чорнобиля. За пошуком на сайті агентства «Reuters» знаходимо 67 матеріалів лише за останній рік. Такий ажіотаж навколо теми спричинений не Чорнобильською катастрофою, а подіями, пов’язаними із Фукусімою. В контексті новин Чорнобиль згадується не інакше, як у словосполученні world’s worst nuclear disaster in Chernobyl (найгірша у світі ядерна катастрофа).

Лише один матеріал пов'язаний безпосередньо із темою Чорнобиля – про розквіт природи у зоні відчуження [6]. Дослідження спирається на дані вчених екологів, які в цілому не надто цікавляться власне Україною, а в центрі уваги – антропогенний вплив на природу. Зона відчуження порівнюється із природними заповідниками, підраховується кількість популяцій різних видів ссавців тощо. Тобто, окремо тема Чорнобиля не розглядається – авторів матеріалу цікавлять виключно стан природи, а саме дикі тварини.

Висновки. Тема України на шпальтах інформаційного агентства «Reuters» представлена вкрай побіжно. Новини, що стосуються спорту, культури, техногенних катастроф згадуються здебільшого в контексті інших аналогічних тем, висвітлюються не належним чином та надають дуже вузький спектр інформації про те чи інше явище. Українські маркери окреслюються лише загально, кількома словами-визначеннями, часто як додаткова інформація до іншої теми. Виключення становить тема боксу – спортсмен світового рівня не потребує представлення, однак і не заслуговує матеріалів більших, ніж короткий коментар або згадку про результати бою Кличка. Часто згадується Чорнобиль, проте здебільшого тема впливає виключно до річниці атомної катастрофи, або згадується принагідно.

Джерела та література

1. Жиленко І. Р., Трубочова О. О. Особливості подачі новин інформаційними агентствами Рейтерс, ІТАР-ТАРС, Укрінформ / І.Р. Жиленко, О. О. Трубочова // Ученые записки Таврического национального ун-та им. В. И. Вернадского Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Симферополь, 2011. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 1. – С. 409–414.
2. Reuters. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.reuters.com>.

3. Mulvenney N. Confident Bubka targets doping in IAAF role [Електронний ресурс] / Nick Mulvenney – Режим доступу до ресурсу : <http://www.reuters.com/article/us-athletics-election-bubka-idUSKCN0QM19120150817>.
4. Hays and McGuigan hail Fury after shock win [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.reuters.com/article/us-boxing-klitschko-reaction-idUSKBN0TH0RY20151129>.
5. Zinets N. National hero Shevchenko fails to unite Ukrainians and Russians [Електронний ресурс] / N. Zinets, T. Heritage – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-shevchenko-idUSBREA280UJ20140309>.
6. Nature thrives in Chernobyl, site of worst nuclear disaster [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.reuters.com/article/science-nuclear-chernobyl-idUSL5N12241C20151005>.

Шолота Оксана – студентка IV курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник доктор наук
із соціальних комунікацій, професор
С. І. Кравченко

Девіації мислення та сприймання реципієнтів сучасних ЗМК

Вплив ЗМК на свідомість та психічні процеси споживачів інформаційного простору збільшується внаслідок переходу ЗМІ в електронну площину, в результаті розвитку технічних можливостей та глобалізації суспільства.

Актуальність дослідження зумовлена появою феномену «кліпового мислення», нових особливостей процесів сприймання та мислення під впливом розвитку ЗМК.

Мета дослідження – визначення девіацій психічних процесів сучасного реципієнта, причиною яких є інформаційні явища суспільства і вивчення специфіки продуктів сучасних ЗМК та свідомості маси як продукту впливу.

Сучасні інформаційні матеріали все частіше набувають рис фрагментарності, суперечності під впливом рис агресивного маркетингу,

який здійснює рекламу цінностей за своєю версією і заповонив сучасний інформаційний простір.

Е. Тоффлер відзначає, що «замість отримання просторових «смуг» ідей, зібраних і систематизованих, які співвідносяться одна з одною, нас усе більше напихають короткими модульними спалахами інформації – рекламою, командами, теоріями, обривками новин, обрізаними, усіченими шматочками» [3, с. 123].

Г. Бахтіна - дослідниця змін мислення вважає, що під впливом комп'ютерних технологій формується особливий тип мислення, «кліпова» свідомість, який завдяки ЗМІ та лавиноподібному розвитку агресивного маркетингу Інтернету набуває масового характеру. Кількість людей із «кліповим» (фрагментарним, мозаїчним, піксельним, колажним, калейдоскопічним) мисленням швидко збільшується та підходить до критичної точки, після якої почнуться незворотні зміни у свідомості інших людей та суспільстві в цілому. Кліпова свідомість передбачає майже повну відсутність раціональних основ та чіткої логіки; формування калейдоскопу, мозаїчності та фрагментарності сприйняття та вражень; порушення та відсутність будь-яких правил та догм [1].

Щодня в процесі взаємодії людини і ЗМК головні операції процесу мислення: порівняння, узагальнення, класифікація, аналіз, синтез, конкретизація, абстрагування, визначення причинно-наслідкових зв'язків, судження, умовивід нівелюються під тиском особливостей інформаційних матеріалів нових ЗМК.

Агресивність інформаційно-психологічного впливу призводить до внутрішніх конфліктів особистості. Коли у свідомості людей відбувається заміна їхніх цінностей на ті, які насаджуються ЗМК, виникає явище когнітивного дисонансу. Його дослідник, – Леон Фестінгер, визначив явище як певний конфлікт між інтерналізованими установками і зовнішньо накинутими.

Свідомість людини, що перебуває під постійним сприйняттям матеріалів ЗМІ, під тиском нових установок, і, якщо спочатку людина осмислює інформацію та намагається критично оцінювати матеріал, то кожного наступного разу опір зменшується і цінності, які накидаються, приймаються нею, незалежно від її поглядів. Аргументовані переконання перестають впливати на людину, а інформаційно-психологічний тиск, який здійснюється головним чином на емоційну сферу, не усвідомлюється і сприймається ірраціонально. Зниження

рівня усвідомленості є однією з умов ефективності цього впливу. У процесі сприйняття інформації функціонує тільки сприйняття й запам'ятовування, а діяльність мислення “випадає” або дуже послаблюється [2].

Робота ЗМК нацистської Німеччини створювала інформаційні продукти, які характеризували євреїв з негативного боку, використовуючи емоційний вплив на підсвідомість. До прикладу, після фільму про пацюків, євреїв порівнювали з тваринами, називаючи їх «паразитами».

Особливо небезпечною є робота ЗМК у тоталітарних суспільствах, де все контролюється авторитарною особистістю, часто психічно хворою. Наслідки впливів таких ЗМК можуть призводити до масових ілюзії, нападів панік, істерій та психозів. До прикладу, ідеологія Кім Чен Ір – голови КНДР, що протягом 2003–2011 рр. входив до трійки лідерів найлютіших диктаторів, за даними американського журналу «Parade». Після його смерті місцеві ЗМІ повідомляли, що сотні людей шикуються біля пам'ятників Кім Чен Іру в шеренги, плачуть та кидаються на коліна, а місцеві мешканці стали свідками того, як країну накрив сніговий шторм, який раптово закінчився і на скелях Пекту з'явилося висічене послання: “Гора Пекту, священна гора революції Кім Чен Іра”, яке світилося яскравим світлом до кінця дня [4]. Телеведуча, повідомляючи про смерть Кім Чен Іра заходила плачем, тож трансляція ЗМІ якнайсильніше впливала на аудиторію. Корейське телебачення підготувало відео, де показана справжня масова істерія громадян.

Отже, надмір інформаційних продуктів та їхні особливості здійснюють різносторонній систематичний вплив на психічні процеси особистості, на її ціннісно-мотиваційну сферу та деформують їх. Це в поєднанні з активним розвитком електронних ЗМІ та масової комунікації може спричинити незворотні зміни у свідомості людей та суспільстві в цілому.

Джерела та література

- 1.Г. Бахтіна «Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення»» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://kpi.ua/1102-7>.
- 2.В. Петрик Соціально-правові основи інформаційної безпеки: Навчальний посібник/ Петрик В. М., Кузьменко А. М., Остроухое В. В. та ін.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18990227/politologiya/nebezpeki_informatsiynogo_prostoru_dlya_osobistosti.

3. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2010. – 784 с.

4. ТСН «У КНДР після смерті Кім Чен Іра помітили “дивні явища природи” : скорботного журавля і сяйво над священною горою» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/svit/koreyci-pobachili-yak-smert-kim-chen-ira-oplakuvali-navit-ptahi.html>.

Яблонський Максим – аспірант
інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних
наук, професор
І. В. Крупський

Інформаційні жанри в журналістиці Петра Волиняка: тема мистецтва (на матеріалі «Нових Днів» кінця 1950-х років)

Актуальність та мета дослідження. Інформаційні жанри насамперед вирізняються достовірністю, лаконізмом, оперативністю, доступністю викладу, максимальною об’єктивністю. Однак у текстах місячника наявна певна відстань часу від події, що дозволяє журналісту звернутися до додаткових джерел чи представити елементи роздумів, узагальнень, аналізу тощо. Для інформаційних жанрів Петра Волиняка притаманний регіональний характер (висвітлені події, що відбувалися в Торонто, де й виходив часопис «Нові Дні») і наближення до інтересів україномовної аудиторії. Така закономірність характерна і для текстів, об’єднаних темою мистецтва.

Доречно зауважити, що періодичне видання «Нові Дні» (1950–1997), засновником, видавцем і редактором якого був Петро Волиняк (1950–1969), означене як «універсальний ілюстрований місячник». До цього етапу діяльності Петро Кузьмович Чечет (автонім Петра Волиняка) був співробітником торонтського тижневика «Гомін України» (видавався з грудня 1948 р.), де відповідав за рубрику «Література,

наука, мистецтво». Отже, вже був набутий журналістський досвід роботи у мистецькій сфері.

До аналізу залучаємо тексти за 1958 р. як етапні, оскільки на той час журнал «Нові Дні» виходив друком майже десятиліття.

Результати дослідження. У кінці 1950-х років темі мистецтва Петро Волиняк присвятив чимало журналістських матеріалів, серед яких представлені і інформаційні жанри. Так, у коментованому повідомленні «Ганна Ширей у Торонті» йдеться про концерт «на черговій п'ятниці літературно-мистецького стоваришення “Козуб”» [11, 26] співачки Г. Ширей, яка вперше виступала в Канаді. Автор інформує і про класику та народні пісні в репертуарі співачки («т. зв. “п'яницьких”» [11, 26]), і про сприймання публіки («Слухачі ж дуже прихильно сприймають її клясику і просто шаленіють, слухаючи її виконання народніх пісень» [11, 25]; «треба було тільки уважно стежити за виразом облич, слухачів, щоб переконатися, що Г. Ширей має особливий дар доносити до слухача кожен твір» [11, 25–26]). Петро Волиняк роз'яснює специфіку «т. зв. “п'яницьких”» пісень «Ой п'є вдова, гуляє», «Ой п'яна я; п'яна» і зауважує їх майстерне виконання: «Глибоке розуміння народньої творчості і просто вроджена культура дали їй змогу у цих творах не перейти межі, не “пересолити”, на що спокушаються при виконанні подібних творів і найвизначніші співаки» [11, 26]. Автор замітки наголошує на унікальності репертуару Г. Ширей: вона виконує маловідомі пісні, як давні, так і сучасні («Пісня про Петлюру» (слова Н. Зибенко, музика І. Зайця)), а також новостворені («Наша пісне, дзвени» (слова Р. Василенка, музика В. Гавриленка)). Закономірним є висновок про її успіх та побажання української публіки знову почути співачку в Канаді.

Про постановку п'єси І. Кочерги «Фея гіркокого мигдалю» інформується у тематичному звіті «“Фея гіркокого мигдалю” в Торонті». Петро Волиняк повідомляє про успішне сценічне втілення, здійснене музично-драматичним ансамблем при філії УНО в Торонті під керівництвом Р. Василенка, незважаючи на «брак кваліфікованих артистів та нормальних умов праці» [10, 23]. У цьому тексті редактора «Нових Днів» простежуються елементи аналізу: «За висловом В. Ревуцького у виставі було видно дві театральні школи: стара українська (Г. та М. Тагаєви) – перевтілення в героя, і сучасна радянська (Р. Василенко) – представлення героя. Ми б додали, що там

була ще й третя група – більш і менш кваліфіковані аматори різних “безшкіл”, за винятком Віри Василенко, вихованки Р. Василенка, та Ніни Тарновецької – кваліфікованої артистки з Одеси.

Не зважаючи на це, поставник п’єси, Р. Василенко, зумів створити яскравий, ідучий без напруги і захоплено сприйманий глядачами спектакль» [10, 23]. Автор замітки зауважує про майстерне чи задовільне виконання ролей акторами, слабку роботу групи студентів, вказує на невідповідність реквізиту, «що зменшило мистецьку вартість спектаклю» [10, 23]. У висновках тексту йдеться про гарне загальне враження від вистави Р. Василенка, який уперше поставив твір І. Кочерги поза межами України, а також про повість-вертеп Івана Багряного «Розгром» у творчих планах режисера. Інформаційно насичений звіт доречно доповнюють світлини.

У замітці «Тетяна Прушинська грає...» витримані такі параметри жанру, як обсяг та повідомлення про подію на початку тексту. Тут інформується про два концерти молоді піаністки в Торонто 27 та 30 березня 1958 р. [9].

Коментоване повідомлення «Йосип Гірняк у Торонті» надруковане в грудневому числі «Нових Днів» без вказівки авторства. У виданні вибраних статей та оповідань Петра Волиняка «Поговоримо відверто» (1975), підготовленому вже після смерті автора, цей текст подається у списку статей Петра Волиняка, розміщених у редактованому ним місячнику [7, 646].

У тексті йдеться про особливість приїзду відомого актора, оскільки під час вечора інформувалося про роботу Українського Театру в Америці протягом 10 років та демонструвалися перші дві платівки УТА, записані під керівництвом В. Змія, колишнього учасника театру-студії Й. Гірняка (на платівках – читання Й. Гірняком «Синів» В. Стефаніка й «Чухраїнців» Остапа Вишні та О. Добровольською «Чарівної хустини» Н. Забіли й народних казок в обробці І. Неходи). Петро Волиняк наголошує, що «центральною точкою вечора були «Сини» В. Стефаніка. Тут у гармонійному поєднанні злилися в єдине – концентруюча академічність Стефанікового стилю з силою авторської експресії. Тембр голосу Гірняка якнайбільше підходить до відтворення образу старого Максима. З української землі виростає велетень, рівноцінний Шекспірівським образам» [1, 29–30]. Автор коментованого повідомлення роз’яснює актуальність «Чухраїнців» Остапа Вишні, «класичного зразка національного жанру сатири» [1, 30]

і водночас зауважує надмірну експресивність читця. Йдеться і про майстерність виконання текстів О. Добровольською.

Петро Волиняк інформує про патетичне вступне слово В. Ревуцького та завершує повідомлення проблемним запитанням: «Але чи не дає цей вечір “ляпаса” нашому громадянству, що так обмежило ще творчо активних О. Добровольську і Й. Гірняка» [1, 30].

Висновки. Отже, тема мистецтва в журналістиці Петра Волиняка кінця 1950-х років зреалізована в таких інформаційних жанрах, як коментоване повідомлення, тематичний звіт, замітка. Доречно зауважити, що тема мистецтва осмислена редактором «Нових Днів» 1958 р. і в низці аналітичних публікацій [3–6; 8].

Джерела та література

- 1.[Б. а.]. Йосип Гірняк у Торонті / [Б. а.] // Нові Дні. – 1958. – Грудень, ч. 107. – С. 29–30.
- 2.Волиняк П. Вистава, якої могло б і не бути / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Квітень, ч. 99. – С. 31–32.
- 3.Волиняк П. Естрадний вечір / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Травень, ч. 100. – С. 24–25.
- 4.Волиняк П. Концерт капелі бандуристів / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Квітень, ч. 99. – С. 29–30.
- 5.Волиняк П. Концерт московського танцю в Торонті / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Червень, ч. 101. – С. 30–31.
- 6.Волиняк П. Останній Довженків фільм / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Грудень, ч. 107. – С. 23–24, 29.
- 7.Волиняк П. Поговоримо відверто : [вибр. статті й оповідання] / Вступна стаття В. Сварога ; Редактор В. Сварог ; Співредактор Д. Кислиця. – Торонто : Нові Дні, 1975. – 662 с.
- 8.Волиняк П. «Примари» Г. Ібсена в Торонті / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Квітень, ч. 99. – С. 28–29.
- 9.Волиняк П. Тетяна Прушинська грає... / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Квітень, ч. 99. – С. 32.
10. Волиняк П. «Фея гіркого мигдалю» в Торонті / П. Волиняк // Нові Дні. – 1958. – Березень, ч. 98. – С. 23–24.
11. Вол. П. [Волиняк П.] Ганна Ширей у Торонті / П. Вол. [П. Волиняк] // Нові Дні. – 1958. – Лютий, ч. 97. – С. 25–26.

Бицюк Інна – студентка V курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Забезпечення збереженості документів в архівах

Актуальність дослідження. Архівні документи – це документальні пам'ятки історії, що містять інформацію про історичний досвід минулого. Вони є складовою частиною Національного архівного фонду України, світової культурної спадщини і використовуються для задоволення інформаційних потреб суспільства та реалізації прав і законних інтересів кожної людини. В архівних установах України працюють фахівці, які несуть відповідальність за збереження документів. Отже, актуальність дослідження обумовлюється одним із найважливіших завдань архівної справи, що полягає у забезпеченні ефективного та оперативного зберігання архівних документів.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей забезпечення збереженості архівних документів, як одного з головних напрямків роботи архівів та основних вимог щодо устаткування та приміщення архіву.

Забезпечення збереження документів в архівах окреслює систему заходів, що включає раціональне розміщення документів в архівах, контроль за їх рухом, фізико-хімічним станом, копіювання документів з метою створення страхового фонду і фонду користування, відновлення первинних або близьких до первинних властивостей і зовнішніх ознак документів, що піддалися ушкодженню або руйнуванню, створення умов, що виключають їх втрату [4, 103].

Існують певні вимоги до архівних будівель і приміщень архівів, що зафіксовані в «Положенні про умови зберігання архівних документів» [2]. Архіви, архівні підрозділи розміщуються в спеціально збудованих або пристосованих для зберігання документів будівлях або окремих приміщеннях будівель. Будівництво й реконструкція будівель архіву проводяться відповідно до спеціальної нормативної та проектної документації. Комплекс приміщень архіву має складатися з основних і допоміжних приміщень для виконання функціональних завдань архіву щодо зберігання, оброблення, використання документної інформації, а також допоміжних функцій адміністративно-господарського, технічного, побутового характеру [3, 15].

Приміщення основного призначення, їх розташування та обладнання мають забезпечувати раціональний взаємозв'язок функціональних підрозділів архіву, збереженість документів на всіх ділянках роботи з ними, дотримання вимог охорони праці, техніки безпеки, пожежної безпеки і виробничої санітарії.

Основну площу архівної будівлі займають сховища. Робочі кімнати працівників та читальний зал повинні бути відокремленими від архівосховища. Важливе значення для створення належних умов зберігання документів має обладнання сховищ системами кондиціонування та вентиляції, що забезпечують рециркуляцію повітря, очищення від агресивних домішок і пилу, підтримання оптимального температурно-вологісного режиму, охоронною та пожежною сигналізаціями, засобами автоматичного пожежогасіння, вогнегасниками [1, 158].

Документи з різними носіями розміщуються в окремих сховищах за ознакою їх матеріальної основи згідно з нормативними вимогами до режимів їх зберігання. В одному сховищі можуть зберігатись документи різних класів і видів, носії інформації яких мають однакоvu фізичну природу і потребують однакових умов зберігання. З метою забезпечення контролю доступу до документів, їх наявності, стану збереженості та руху, а також для забезпечення негайно евакуації за екстремальних умов деякі категорії документів підлягають відокремленому зберіганню. До таких документів належить: документи з обмеженим доступом; унікальні документи; особливо цінні документи; документи, що мають у зовнішньому оформленні або у додатках до них матеріальні цінності; документи з конфіденційною інформацією або з особливими умовами доступу.

Санітарно-гігієнічні роботи у сховищі необхідно проводити регулярно: щоденно – вологе прибирання підлоги та сухе прибирання

полиць, стелажів і шаф. У приміщеннях сховищ забороняється перебування у верхньому одязі, брудному взутті, зберігання будь-яких сторонніх предметів, зберігання і вживання харчових продуктів, а також розведення квітів.

Роботу з кіно- фото- фоно- відеодокументами слід виконувати в чистих неворсистих рукавичках і білих халатах. Не допускається розміщення документів на підлозі, підвіконнях, у нерозібраних стосах.

З метою своєчасного виявлення плісневих грибів і комах необхідно двічі на рік (початок і кінець опалювального сезону) проводити вибіркове мікробіологічне та ентомологічне обстеження документів та приміщень сховищ.

За пожежною безпекою приміщення архівів належить до категорії В, тобто їх розташовують у будівлях не нижче другого ступеня вогнестійкості.

Охорона архіву забезпечується шляхом обладнання будівлі засобами охоронної сигналізації, організації посту охорони, опечатування приміщень, дотримання вимог пропускнуго режиму й порядку доступу до сховищ. Охорона архіву здійснюється на підставі спеціального договору, що укладається між архівом і відповідною службою охорони та містить взаємні зобов'язання сторін щодо організації охорони архіву, дотримання умов пропускнуго режиму. Допускається створення власної охорони [2].

Отже, забезпечення збереженості архівних документів є однією з основних функцій архіву, яка спрямована на створення та дотримання оптимальних умов та режимів збереженості архівних документів.

Джерела та література

1. Архівознавство [Текст] : підручник для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
2. Про затвердження Положення про умови зберігання архівних документів : Наказ Державного комітету архівів України від 15 січня 2003 р. № 6 [Електронний ресурс] / Нормативна база. Державна архівна служба України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0089-03>. – Назва з екрану.
3. Сельченкова С. Архів підприємства : принципи створення та вимоги до приміщення / С. Сельченкова // Довідник секретаря та офіс-менеджера. – 2012. – № 9. – С. 15–20.
4. Тельчаров А. Д. Архивоведение [Текст] : конспект лекцій / А. Д. Тельчаров. – М. : Приор, 2005. – 156 с.

Біда Ігор – студент III курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент

О. В. Разиграєв

Особливості фортифікаційного будівництва на Волині у давньоруський період (кінець X – і половина XIV століття)

Актуальність. На Волині у давньоруський період сформувались давні традиції військової справи, які зберегли свою оригінальність та самобутність. Разом з тим у процесі творення та розвитку сучасних збройних сил незалежної України необхідно спиратись на досвід та надбання попередників. Саме тому дослідження фортифікаційного будівництва на Волині у давньоруський період є актуальним питанням історії України, адже дозволяє узагальнити досвід наших предків і використати його для зміцнення вітчизняних збройних сил та військово-патріотичного виховання молодого покоління.

У дослідженні поставлено **мету** – на основі вивчення та аналізу джерел, наукових монографії та статей дослідити особливості фортифікаційного будівництва на Волині у давньоруський період.

Постійна небезпека нападів сприяла розвитку фортифікації на Волині. Одночасно із удосконаленням організації збройних сил відбувалось вдосконалення фортифікаційних споруд [8, 18].

Міста на Волині, як і у інших регіонах Київської Русі, були підпорядковані рельєфу місцевості [5, 13]. З відкритих боків міста захищали стіни, рови та вали [1, 37]. Насамперед укріплене поселення намагалися розташувати так, щоб місцевість навколо добре проглядалася і супротивник не міг раптово підійти до міських стін, а особливо до воріт. Основним засобом оборони стали потужні земляні вали з дерев'яними стінами [8, 12].

Серед оборонних споруд Волині значна частина відноситься саме до найпростішого виду укріплень (конфігурація яких повністю підпорядкована природним захисним умовам місцевості). Сюди входять в основному дві групи городищ – острівного і мисового типу [7, 26].

Найпоширенішим в той час у всіх районах Русі був мисовий тип укріплень. Добре захищені природою миси при злитті річок, струмків, ярів можна було знайти практично всюди [8, 13]. Городища острівного типу здебільшого становлять невеликі майданчики, розташовані серед важкопрохідного болота [7, 27].

На початку XIII ст. виникає новий тип городищ, який був притаманним лише для Волинського регіону – це стіжкові городища. До цієї категорії входить широке коло пам'яток, які об'єднує зовнішня форма – це добре виражене підвищення з відносно горизонтальним майданчиком, який використовувався для проживання. Прикладом може слугувати Коршівське городище, загальна площа комплексу понад 6,0 га [6, 329–332]

Особливу групу становлять «волинські городища», які мають штучну форму, але не округлу, а ніби проміжну між кругом і квадратом. Наявність на Волині цілого ряду подібних пам'ятників свідчить про те, що ця форма є не випадковим пристосуванням круглих городищ до умов рельєфу, а спеціальним, специфічно волинським типом укріплень. У найбільш яскравому вигляді зазначений тип представлений городищем у с. Острожець [7, 36].

Варто відмітити, що у давньоруський період переважали не кам'яні, а дерев'яно – земляні оборонні споруди [2, 58]. З письмових джерел відомо, що дерев'яними були укріплення навіть найбільших міст, в тому числі стольних – Галича і Володимира-Волинського. Так, у 1261 р. літописець відмічає, що при знищенні укріплень Володимира-Волинського його міські стіни були спалені [4, 412].

Земляні частини оборонних споруд – природні схили, штучні вали та рови – були основою фортець XI–XII ст. [8, 26].

На хребтах валів будували різні стіни. Довкільний «город» не мав потужних укріплень. Найпростішим типом оборонних конструкцій були частоколи [3, 73]. Основним типом фортечних стін був зрубний. Про це можна судити передусім за письмовими джерелами. Так, багаторазове вживання терміну «срубить город», а також наявність у верхній частині стін бойових площадок – «заборол», на яких стояли захисники, свідчить про дуже широке застосування саме зрубних стін [7, 134–136].

Важливе місце в обороні укріплених населених пунктів Волині відігравали башти. У давньоруських літописах вони згадуються під

назвою «столп» і «вежа» [9, 46]. Вежі були двох типів – надворітні і сторожові [7, 139]. У кожному місті існувала ворітна вежа, але її розглядали саме як ворота [9, 47].

П. Раппопорт виділяє окремий тип веж – «волинські». Це були потужні кам'яні та цегляні вежі, здебільшого округлої форми. Такими є башти в Чорнорийську, Столп'ї, Белавині, Кам'янці [7, 140].

Отже, аналіз фортифікаційного будівництва на Волині у давньоруський період свідчить про вміння місцевих інженерів правильно і відповідно до ситуації будувати фортеці, замки та різноманітні укріплення. Серед оборонних споруд Волині значна частина належить до найпростішого виду укріплень. Це городища острівного та мисового типу. Вчені виокремлюють ще одну особливу групу укріплених поселень, характерних для Волині, – «волинські городища». Також важливе місце в обороні укріплених населених пунктів Волині відігравали башти.

Джерела та література:

1. Івануц М. Укріплення давньої волинської землі та їх внесок у розвиток воєнного мистецтва та фортифікації / М. Івануц // Минуле та сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії. – Луцьк : Краго, 2009. – С. 38–41.
2. Кирпичников А. Н. Военное дело на Руси / А. Н. Кирпичников. – Л. : Наука, 1976. – 105 с.
3. Крип'якевич І. П. Історія українського війська / І. П. Крип'якевич. – Львів : Україна, 1936. – 288 с.
4. Літопис руський / Переклад з давньоруської Л.Є.Махновця. – К. : Дніпро, 1989. – 591 с.
5. Носов К. С. Русские крепости и осадная техника, VIII – XVII вв. / К. С. Носов. – СПб. : ООО «Издательство «Полигон», 2002. – 176 с.
6. Панишко С. Д. Стіжкові городища Волині / С. Д. Панишко // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Випуск 15. – Львів, 2011. – С. 329–336
7. Раппопорт П. А. Военное зодчество западнорусских земель X – XIV вв. / П. А. Раппопорт. – Л. : Наука, 1967. – 181 с.
8. Раппопорт П. А. Древние русские крепости / П. А. Раппопорт. – М. : Наука, 1965. – 124 с.
9. Топальський В. Роль веж в обороні укріплених пунктів Волині у давньоруський період / В. Топальський // Минуле та сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії. – Луцьк : Краго, 2009. – С. 47–49.

Більо Любомир – аспірант історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент

В. В. Надольська

Веб-сайти музеїв Волині: створення та проблеми удосконалення

В останнє десятиріччя ХХ ст. інформаційно-комунікаційні технології стали одним з найважливіших чинників, який впливає на розвиток суспільства. Процес формування інформаційного суспільства, у якому провідна роль відводиться системам збору, зберігання, обробки і поширення інформації, охоплює й музейну справу. Важливим завданням музейних працівників у галузі інформатизації музейництва стала дієва участь у формуванні повноцінного інформаційного простору, включення національних музеїв до складу світових інформаційних мереж, створення високо сервісного середовища взаємодії з широким колом користувачів. Враховуючи світовий досвід, головною формою забезпечення виходу музеїв у глобальний інформаційний простір стало створення їх офіційних веб-сайтів. До процесу сайтобудівництва долучилися й музеї Волинської області. Потреба аналізу напрацювань музеїв у цій справі та визначення можливих шляхів її удосконалення актуалізують тему дослідження.

Тому автор ставить перед собою мету охарактеризувати процес створення музеями Волинської області власних веб-сайтів, визначити існуючі у цій справі проблеми.

Станом на 2015 р. музейна мережа Волинської області представлена 17 комунальними музеями, 83 музейними закладами на громадських засадах, з яких 6 – носять звання “Народний музей”, 187 музеями системи освіти, з яких 33 – носить почесне звання “Зразковий”. Це понад 290 тис. музейних предметів основного фонду – пам’яток матеріальної та духовної культури волинського краю, які є частиною Музейного фонду України [2].

Для здійснення інтерактивної комунікації з відвідувачами музеї області започаткували роботу з створення власних веб-сайтів.

Сьогодні їх мають лише 6 музеїв краю – Волинський краєзнавчий музей (далі – ВКМ), Музей волинської ікони, Художній музей у Луцьку, Колодяжненський літературно-меморіальний музей Лесі Українки, Володимир-Волинський історичний музей та Нововолинський народний історичний музей. Більшість комунальних музеїв краю ще не мають власних сторінок в Інтернет-просторі.

Серед названих музейних веб-сайтів Волині найбільшої уваги заслуговує Інтернет сторінка Володимир-Волинського історичного музею (volodymyrmuseum.com). Загальна інформація на ній представлена українською та англійською мовами. Зображення на даному веб-сайті хорошої якості та панорамного формату. Подані короткі та лаконічні тексти. Якісно підібрано шрифт та верстку. З першої сторінки відвідувач має змогу отримати усю необхідну для нього інформацію.

Інтернет сторінки ВКМ (volyn-kray-mus.at.ua), Музею волинської ікони (volyn-ikona.at.ua), Художнього музею у Луцьку (art-lutsk.at.ua), Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки (kololesi.at.ua) мають певні недоліки, які потребують якісного вирішення.

Потребує доопрацювання та повного оновлення веб-сайт Нововолинського народного історичного музею (www.muzej.zafriko.pl). Він був створений як пробна версія Інтернет сторінки та на сьогоднішній день фактично не працює.

Великою популярністю серед користувачів Інтернету на Волині користується веб-сайт “Музейний простір Волині” (volyn-museum.at.ua). Даний веб-ресурс було створено Дмитром Мочкошем у 2011 році. У 2012 р. ВКМ за веб-сайт отримав диплом лауреата VII Всеукраїнської акції “Музейна подія року”, посівши III-тє місце серед найкращих подій музейного життя України.

За допомогою цієї Інтернет сторінки віртуальні відвідувачі мають змогу ознайомитись із новинами у музейній справі Волинської області. Тут розміщені дані про 7 провідних музеїв Волині, здійснено посилання на їх особисті сторінки. Проте, зважаючи на технічне забезпечення музеїв Волинської області, не усі музеї мають змогу надсилати для публікації інформацію про власні події та заходи. Даний веб-ресурс орієнтований на дві категорії відвідувачів – музейних фахівців та пересічних людей, які просто цікавляться музеями.

Однак, порівнюючи дану Інтернет сторінку з веб-сайтами світових та українських музеїв, бачимо наявність певних проблем. Зокрема, проблема стилю. Шрифт, фотографії, верстка теж бажають

бути кращими. Проблема текстів, поданих на веб-сайті, стосується складності їх перегляду на мобільних пристроях. Структура веб-сайту задля його кращого сприйняття користувачем потребує більш якісного вирішення. Проблемним залишається питання відсутності у штатному розписі ВКМ спеціаліста для впровадження ефективної роботи закладу в мережі Інтернет.

Гарними прикладами для наслідування можуть слугувати веб-сайти Національного історичного музею України (www.nmiu.com.ua), Вінницького краєзнавчого музею (vinnytsia-museum.in.ua), Харківського історичного музею (museum.kh.ua), Львівського природничого музею (www.smnh.org). Музею, який планує формування власного веб-сайту, варто скористатись досвідом цих установ.

Таким чином, музеями Волинської області започатковано процес створення власних веб-сторінок, покликаний представити музейні колекції найширшій аудиторії та зробити взаємодію з відвідувачами більш ефективною. Сучасний музей з хорошим веб-сайтом має значні переваги у роботі з відвідувачами. Розробці та постійному вдосконаленню веб-сайту необхідно приділяти серйозну увагу [1].

Джерела та література

1. Семинар «Музеи в социальных сетях» [Електронний ресурс] // МАРТ. – 2014. – Режим доступу : <http://mart-museum.ru/2014/07/29/seminar-muzei-v-sotsialnyh-setyah/>.
2. Що таке музейний простір Волині? [Електронний ресурс] // Музейний простір Волині. – Режим доступу : <http://volyn-museum.com.ua/>.

Бондарчук Дмитро – аспірант
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних
наук, професор
С. В. Гаврилюк

Пошук та впорядкування військових поховань періоду Другої світової війни на Волині (друга половина 1980-х рр. – початок ХХІ ст.)

Епохальною подією, яка назавжди залишиться в пам'яті людства, є Друга світова війна. Її трагічний відгомін на Волині знайшов вияв у десятках тисяч поховань солдатів різних армій, а також жертв цього кривавого протистояння серед мирного населення. Місця розташування великої кількості з них до сьогодні не збереглися. В контексті роботи з пошуку та впорядкування таких поховань, що набула масштабного розмаху з другої половини 1980-х рр., існує потреба висвітлення її змісту та результатів у Волинській області.

Мета дослідження полягає у тому, щоб шляхом опрацювання ряду наукових публікацій висвітлити процес дослідження на Волині поховань періоду Другої світової війни та їх впорядкування у другій половині 1980-х рр. – на початку XXI ст.

Згідно статистичних даних управління культури Волинської обласної державної адміністрації сьогодні в області знаходиться 12 меморіальних комплексів, 6 меморіальних споруд, 61 пам'ятник радянським воїнам, 347 пам'ятників загиблим під час війни краянам, 283 братські та індивідуальні могили радянських воїнів – партизан та прикордонників, 61 братська могила мирних жителів [1, 68]. Однак процес виявлення, впорядкування та меморіалізації поховань жертв Другої світової війни не є завершеним. В часи бойових дій не завжди чітко велась статистика щодо загиблих, фіксувалися місця їх поховань. З часом прізвища загиблих і їхня кількість втрачались, а іноді й самі поховання «губились», зливаючись з навколишнім середовищем.

Прикладом пошукової діяльності щодо воїнів Червоної армії стало виявлення і перепоховання 170-ти радянських солдат на території Ковельського і Турійського районів, здійснене пошуковим загоном «Відродження» у 2012–2014 рр. [1, 69]. Протягом 2014–2015 рр. зусиллями громадської організації «Сумління» та організації ветеранів Волинській області були встановлені пам'ятні плити на території колишніх нацистських таборів «Шталаг-360» в місті Луцьку і «Шталаг-301» в місті Ковелі [1, 70].

Складніша ситуація спостерігається з похованнями на території області євреїв, німців, представників інших національностей. Тільки сьогодні активно досліджуються ці місця. Так, у селі Мельники Шацького району виявлена та впорядкована могила восьми польських офіцерів. Тут же розташований меморіал польських прикордонників, які загинули у вересні 1939-го р., захищаючи територію Другої Речі

Посполитої від агресивного вторгнення Червоної армії [2, 134]. Щодо німецьких солдат, які загинули у 1944 р. на території Ковельського і Турійського районів, то їх останки були передані Німеччині. На сьогодні можна констатувати, що впорядковані некрополі солдат нацистської Німеччини на території Волині відсутні. Зокрема, невпорядкованим залишається розташоване неподалік одного із вищезгаданих «Шталагів» місце поховання німецьких військовополонених, які утримувалися тут у 1944–1947 рр. [1, 70].

Стосовно єврейського населення, яке стало жертвами гітлерівської політики голокосту, то на території Волинської і Рівненської областей відомі 39 місць масових поховань євреїв [3, 109]. Протягом 1986–1991 рр. були встановлені або відремонтовані пам'ятники в 32 місцях таких поховань. Найактивніше процес впорядкування місць поховань євреїв відбувався протягом 1990-х рр. До 1998 р. у Волинській області було встановлено близько 100 відповідних пам'ятних знаків [3, 109]. Наприкінці 2011 р. в Україні розпочалася реалізація проекту «Захист та меморіалізація місць масових поховань євреїв України періоду Другої світової війни», яка продовжується донині.

Починаючи з 1997 р., на території городища у місті Володимирі-Волинському проводяться розкопки та дослідження місць масових поховань в'язнів місцевої в'язниці, які на початку Другої світової війни були знищені органами Народного комісаріату внутрішніх справ Радянського Союзу. Організація ДП «Волинські старожитності» у співпраці з польськими колегами протягом 2014–2015 рр. здійснили ексгумацію та перепоховання на міському кладовищі понад 2 700 осіб, які загинули восени 1939 – влітку 1941 рр. у цій в'язниці [1, 69].

Отже, на сьогодні процес віднайдення та меморіалізації у Волинській області місць поховань солдат різних армій, жертв Другої світової війни серед мирного населення не завершений. Особливо це стосується осіб, які були противниками радянського режиму – вояків Української повстанської армії, солдат Польщі та Німеччини. Подібна ситуація залишається і з похованнями євреїв. Зараз перед науковою спільнотою і громадськістю Волині, усієї України залишається й надалі актуальним питання віднайдення і збереження місць поховань представників усіх військових формувань та етнічних груп. Цього вимагає людська пам'ять, об'єктивне висвітлення історії регіону, якою б гіркою вона не була.

Джерела та література

1. Гулько Г. До проблеми упорядкування та збереження некрополів часів Першої та Другої світових воєн на Волині / Геннадій Гулько // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Некрополі краю : Матеріали LVI Волин. обл. наук. іст.-краєз. конф.*, 25 листоп. 2015 р., м. Луцьк. Наук. зб. Вип. 56. Упоряд. Г. Бондаренко, А. Силюк. – Луцьк, 2015. – С. 67–72.
2. Златогорський О. Дослідження поховань польських прикордонників на Волині у 2014 році / Олексій Златогорський // *Там само.* – С. 130–134
3. Надольська В. Меморіалізація місць масових поховань євреїв Волині періоду Другої світової війни / Валентина Надольська // *Там само.* – С. 108–112.
4. Федірко Я. Що ще скриває городище у Володимирі-Волинському? / Ян Федірко, Павел Боболович // *Там само.* – С. 122–129.

Будько Микола – студент II курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: старший викладач
В. І. Денисюк

**Масонство в Україні середині XVIII ст. – першій
половині XIX ст.**

Актуальність теми обумовлена важливістю дослідження мало-вивчених аспектів масонського руху на Україні, їхніх витоків, напрямків поширення та діяльності, специфіки існування на території України.

Метою роботи є дослідження масонського руху на території України, його витоків, напрямків поширення.

У вітчизняній історіографії висловлювалася думка, що Україна задовго до появи в ній масонських лож була готова сприйняти масонство, а прототипом “майстерень” у ній були братства XV–XVII ст., які організаційно й функціонально дуже нагадували перші європейські ложі. Однак, проведення аналогій між середньовічними українськими братствами та масонськими ложами хибне й базується на суто зовнішніх ознаках. Воно не враховує відмінності між масонською

ідеологією та ідейними засадами братств, базованими на основних засадах християнства [4, 257–269].

Вважається, що першу “майстерню” на теренах України заснував у 1742 р. у волинському селі Вишнівці польський шляхтич. 16 років по тому у Львові запрацювала ложа “Трьох богинь”. Отже, масонський рух розпочався в Україні лише в середині XVIII ст. – пізніше, ніж у Західній Європі [1, 70–71].

Взагалі, історію масонського руху на Україні в XVIII – першій чверті XIX сторіччя можна умовно поділити на два великих періоди. Перший – це XVIII сторіччя, коли Правобережжя належало Польщі, і більшість лож, що тут існували, були підлеглими Великому Польському Сходу. Другий період – перша чверть XIX сторіччя, коли вони підкорялись правилам роботи Великих російських лож – “Астреї” та “Провінціальної”. Саме тому український історик С.Єфремов стверджував, “що масонство на Україні менш усього можна назвати масонством українським – менш усього, бо воно не відбивало на собі національні української людності риси” [6, 5–6].

Спочатку було два шляхи появи масонських лож на Україні, обидва – іноземні. Один – з Польщі, другий – з Росії. Пізніше, з першої чверті XIX ст., почав функціонувати третій – через порти Новоросії із західноєвропейських держав, особливо Франції. Зокрема, більшість членів масонських лож в Феодосії та Одесі були іноземного походження [2, 4–5].

Якщо проаналізувати списки членів масонської ложі “Розсіяної темряви” в Житомирі в 1815–1819 роках, то серед понад 30 членів ложі 22 мають польські прізвища, один з членів – росіянин. До цієї ж категорії можна зарахувати двох почесних членів – графа Мусіна-Пушкіна та князя Лобанова – Ростовського, решта – французи та німці [3, 199].

Масонські ложі в Україні вирізнялися між собою характером діяльності. Так, харківська ложа «Вмираючий Сфінкс» була релігійно-етичним товариством переважно університетських викладачів та місцевих дворян, а полтавська м. л. «Любов до істини», до складу якої входили поміщики, чиновники, військові, підтримували контакти з декабристами. Масонський рух в Україні був слабшим, ніж у Західній Європі. Українські «брати» працювали обережно, незлагоджено, без

чіткої ідейної основи, не гартувалися в міжнародному масонському русі, не виробили єдиної концепції майбутнього устрою України [4, 520].

Висновки. Регіональна специфіка масонства полягає у його стрімкому поширенню у тих містах, де формувались інтелігенція, були університети та сприйнятливі для цього умови. Масонство було однією з перших суспільно-політичних організацій в Україні, що свідчило про перші паростки зародження політичної опозиції самодержавству. Його існування свідчило про активізацію національного руху в Україні. У 1822 р. почалося переслідування масонських лож. За указом царя діяльність масонських організацій заборонялася на всій території Російської імперії.

Джерела та література

1. Грушин С. Масонська ложа : дивні ігри людей, що обтяжені владою? / С. Грушин. – Київ : «ДЕЙЛІ», 1995. – 15 с.
2. Коробка Н. Польские общества 20-х годов и декабристы / Н. Коробка // О. минувшем. – СПб : [б. в.] 1909. – 256 с.
3. Крижановська О. Основні проблеми сучасного українського масонознавства // Національна Академія наук України. Інститут історії України. Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – Вип. VII. – К., 2004. – С. 257–269.
4. Пыпин А. Русское масонство / Пыпин А. Н. – Петроград : «Огни», 1996. – 520 с.
5. Єфемов С. Масонство на Україні / С. Єфемов // Хроніка. – 2000. – Випуск 23–24. – С. 5–6.

Велінець Юрій – студент-магістрант
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
С. А. Шульга

Особливості конструкції вітрильних лінійних кораблів

Лінійні кораблі були символом військово-морського домінування і могутності на морі. Тема є актуальною, оскільки лінійні кораблі сформували постійний воєнно-морський флот європейських країн. З вдосконаленням даного типу кораблів двигуном, металевою бронею

та потужною артилерією у ХІХ ст. перетворило їх на основу сучасних морських сил держав. Про особливості конструкцій лінкорів, ми можемо дізнатись з описів очевидців (мічман Бедкок, Едвард Марджин), державних законів та актів (Навігаційний акт 1651 р. В Англії, Табелі про ранги), гравюр, малюнків у щоденниках, картин художників та зображень моделей кораблів [3].

Даний тип корабля в ХVІ ст. ще мав недостатньо досконале вітрильне спорядження для плавань в Середземному морі (особливо в східній його частині) і на Балтиці. Але вже у ХVІ ст. Іспанія, Англія і Франція разом мали близько 60-ти лінійних кораблів, причому Іспанія більше половини з цього числа. У ХVІІ ст. до цієї трійці приєдналися Швеція, Данія, Туреччина і Португалія [4].

Лінкори застосовувалися в морських боях з використанням лінійної тактики: багатопалубні кораблі шикувалися в лінію так, щоб під час свого залпу вони були поверненими до противника бортом. Оскільки найбільшої шкоди наносив одночасний залп всіх бортових гармат корабля. Про це писав мічман Бедкок: «Коли лінія була вишикувана, вона представляла дивовижне видовище: їх борти обернулися до нас, виставивши свої сталеві зуби, тут і там даючи постріл для визначення дистанції». Лінійна тактика під час морського бою вперше стала застосовуватися флотами Англії і Іспанії на початку ХVІІ століття [3].

До сер. ХVІІ ст. лінійні кораблі істотно збільшилися, деякі вже до 1500 т у масі. Кількість гармат залишилося тою ж: 50–80 штук, 12-ти фунтові гармати залишилися тільки на носі, кормі і верхній палубі, на інших палубах розміщувалися гармати у 24 і 48 фунтів. Відповідно, і корпус став міцнішим – витримував удар 24-х фунтових снарядів [3].

Прототипом першого лінійного корабля історики військово-морської справи зазвичай називають лінкор «Принц Роял», побудований у Вулвічу видатним англійським корабелом Фінеасом Петті в 1610 р. «Принц Роял» являв собою досить міцне трипалубне судно водотоннажністю 1400 т, з кілем 35 м і шириною 13 м. Корабель був озброєний 64 гарматами, розташованими по бортах, на двох закритих палубах. Три щогли і бушприт несли прямі вітрила. Ніс і корма корабля були прикрашені скульптурними зображеннями, над якими працювали кращі майстри Англії. Відзначимо, що різьблення по дереву обійшлося англійському адміралтейству в 441 фунт стерлінгів, а позолота алегоричних фігур і гербів – в 868 фунтів стерлінгів, що склало 1 / 5 витрат на споруду всього судна [4].

До кінця XVII ст. остаточно сформувався певний загальний еталон конструкції лінійного корабля, від якого не відступали на верфях всієї Європи до кінця розвитку дерев'яно-вітрильного суднобудування. Основні вимоги до будівництва корабля згідно еталону були такими:

1. Довжина лінійного корабля по кілю повинна втричі перевищувати ширину, а ширина – втричі перевершувати осадку (максимальна осадка не повинна перевищувати п'яти метрів).
2. Важкі кормові надбудови, які погіршують маневреність, потрібно скорочувати до мінімуму.
3. На великих кораблях треба зводити три суцільні палуби так, щоб нижня була на 0,6 м вище ватерлінії (тоді і при сильному коливанні нижня батарея гармат буде боєздатною).
4. Палуби повинні бути суцільними, не перериватися каютними перегородками, при дотриманні цієї умови міцність судна істотно зростала [2, 74].

У 1653 р. британське адміралтейство розділило кораблі свого військового флоту на 6 рангів: I – більше 90 гармат; II – більше 80 гармат; III – більш 50 гармат. До IV рангу ставилися кораблі, що мали більше 38 гармат; до V рангу – більше 18 гармат; до VI – понад 6 гармат. Отже, конструкція корабля тепер залежала від рангу, тобто від розташування та щільності гармат [2, 131].

Отже, лінійні кораблі з масою бортових гармат, які перевищували міць цілої флотилії дрібних кораблів, з командою, що включала близько тисячі добре навчених моряків і канонірів, становили основу, на якій сформувалися військово-морські флоти європейських країн. Вітрильні лінійні кораблі характеризувалися наступними особливостями: водотоннажністю від 500 до 5500 тонн, озброєнням, що включає від 30 до 135 гармат в бортових портах (в 2–4 деках), чисельність екіпажу становила від 300 до 800 чоловік при повному укомплектуванні та дотримання загального еталону будівництва корабля.

Джерела та література

1. Чиполла К. Артиллерия и парусный флот / К. Чиполла М.: Центрполиграф, 2007. – 224 с.
2. Шершов А. П. К истории военного кораблестроения / А. П. Шершов. – М. : Военмориздат ВММ СССР, 1952. – 364 с.

3. Корабли 15–16 веков. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ship.pp.net.ua/History.htm>
4. Линейные корабли. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://technicamolodezhi.ru/rubriki_tm/parusniki_mira/lineynye_korabli.

Волошина Валентина – студентка
IV курсу історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Шляхи оптимізації документообігу

Актуальність дослідження. Документи, на даному етапі розвитку, використовуються в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства. Вони є невід’ємною і дуже важливою складовою управління. Кількість документів постійно зростає, тому виникає необхідність створити максимально ефективний та оптимальний документообіг, на основі правового забезпечення, який би відповідав максимальному потенціалу певної організації чи установи. Адже, успішне функціонування будь-якої установи неможливе без ефективно організованого документообігу.

Мета дослідження: вивчення шляхів оптимізації документообігу.

На сьогодні поняття «документообіг» використовується досить часто й майже в усіх сферах суспільного життя й означає: рух документів в установі з моменту їх отримання або створення до завершення їх виконання чи відправлення [1]. Головне правило документообігу – оперативний рух документів по найбільш оптимальному маршруті з найменшими витратами праці і часу.

Для раціональної організації документообігу, необхідно враховувати такі основні принципи як: прямолінійність, безперервність, ритмічність. Ці принципи взаємопов’язані, тому їх необхідно використовувати комплексно.

Весь рух документів можна поділити на такі етапи: прийняття та попередній розгляд документів; розгляд документів керівництвом установи та направлення їх на виконання; контроль за виконанням; формування справ; передача на архівне зберігання. Кожен з цих

етапів повинен здійснюватися максимально точно та ефективно, адже це безпосередньо впливає на ефективність документообігу [4, 83].

У сучасних умовах для оптимізації документообігу та процесу управління важливе значення має впровадження автоматизованих систем. Автоматизовані системи документаційного забезпечення управління призначенні не лише для створення документів, але й для тривалого зберігання інформації [3, 37]. Це дає змогу використовувати попередні зразки для створення нових документів, здійснювати систематизацію інформації та її пошук. Але при впровадженні сучасних технічних засобів роботи з інформацією слід враховувати доцільність їх впровадження, наявність обладнаних приміщень та можливість залучення фахівців для їх обслуговування.

У процесі автоматизації документообігу умовно можна виділити такі стадії: паперовий документообіг, паперовий документообіг з використанням автономних ПК, змішаний документообіг і безпаперовий документообіг.

Основними цілями впровадження електронного (безпаперового) документообігу в організації є: підвищення ефективності управлінської діяльності; прискорення руху документів у організації; зменшення трудомісткості опрацювання документів [2, 55].

Але у процесі впровадження даної системи необхідно забезпечити можливість роботи як за новою, так і за старою технологією, щоб не заважати повсякденній діяльності установи.

Ще однією складовою оптимізації документообігу є скорочення кількості документів. Головною його умовою є впорядкування процесу створення документів. Також документообіг вдосконалюється шляхом раціоналізації та скорочення кількості форм документів; організації їх доставки; введення практики попереднього розгляду документів висококваліфікованим фахівцем і розподілу їх за виконавцями; зведення до мінімуму ручних операцій; застосування засобів механізації та комп'ютерних технологій на всіх етапах руху документів; введення суворого контролю виконання документів [3, 36].

Важливим засобом досягнення оптимізації документообігу є також впровадження уніфікованих систем управлінських документів. Уніфікація забезпечує не тільки скорочення часу на складання документів, а й оптимізацію: ущільнення записів, можливість вибіркового опрацювання, організацію багатоаспектного пошуку

інформації, пристосування документації до опрацювання у складі автоматизованої бази даних.

Отже, існує безліч шляхів вдосконалення документообігу, вибір найоптимальнішого варіанту залежить від специфіки діяльності конкретної установи та особливостей організації документообігу в ній.

Джерела та література

1. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення : ДСТУ 2392–94. – [Чинний від 2007–10–01]. – К. : Держстандарт України, 1994. – 41 с. – Режим доступу : http://dbn.at.ua/load/normativy/dstu/dstu_2392_94/5-1-0-1166. – Назва з екрана.
2. Матвієнко О. В. Основи організації електронного документообігу [Текст] : навч. посіб. / О. В. Матвієнко, М. Н. Цивін. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 112 с.
3. Плешакова-Боровинська М. Системи електронного документообігу в діяльності / М. Плешакова-Боровинська // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 7. – 86 с.
4. Собчук В. С. Основи загального діловодства [Текст] : навч. посіб. / В. С. Собчук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 180 с.

Гринюк Олег – студент магістрант історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
С. А. Шульга

Переслідування християн за імператора Нерона

Християнство виникло у I ст. н. е. на території Палестини, що входила тоді до складу Римської Імперії. Тому у вивченні історії раннього християнства важливим є аналіз відносин його прихильників із римською владою. Правителі Риму неоднозначно ставилися до нової релігії: періоди репресій змінювалися відносною лояльністю, а згодом християнство стало державною релігією Імперії. Перше масштабне гоніння послідовників Христа влаштував імператор Нерон,

причини, перебіг та особливості якого ми спробуємо з'ясувати у цій роботі.

Нерон був шостим римським імператором із династії Юліїв-Клавдіїв. Він вирізнявся жорстокістю та нестандартністю – любив брати участь у театральних виставах, кінських перегонах і навіть гладіаторських боях, що вважалося ганебним навіть для простого римського громадянина. Його правління припадає на 54–68 рр. На цей час християнство вже було поширене майже по всій Імперії, що стало можливим завдяки використанню місіонерами добре налагодженої римської системи комунікацій [3, 179].

Причини переслідування християн перш за все були політичними. Спочатку римська влада втручалася у теологічні суперечки за участю християн лише тоді, коли це загрожувало збереженню миру в певній провінції. Згодом небезпеку для римської влади стали вбачати у тому, що вони не визнавали язичницьких традицій, не брали участі у багатьох громадських заходах, а також говорили, що крім цезаря є інший цар – Ісус Христос. Для початку репресій лише не вистачало приводу, якого, однак, не довелося довго чекати [2, 163].

Ключовою подією передісторії досліджуваної нами теми є пожежа, що сталася у Римі в 64 році. Вона почалася в цирку біля Палантинського пагорба і тривала шість днів. Полум'я швидко поширювалося містом, оскільки старий Рим був забудований хаотично, вулиці були криві та вузькі, багато будинків були дерев'яними. Під час пожежі у місті згоріло десять із чотирнадцяти районів. Частину звільненої території Нерон використав для будівництва свого Золотого палацу, а решту Рима, за його вказівкою, перебудовували, але вже з точно розрахованими кварталами й широкими вулицями, причому висоту будинків було обмежено. Багато споруд Нерон відновив власним коштом [3, 180].

Щедрість і допомога цезаря, яку він надавав, не втримала народ від проклять та обурення. Римом поширювалися чутки про те, що місто було спалене за наказом імператора. Розповідали, ніби під час пожежі більшу частину часу він провів на вершині вежі, що на Палантинському пагорбі, де в акторському вбранні грав на лірі і співав про зруйнування Трої. А ще говорили, що, вважаючи себе поетом, він наказав підпалити місто, щоб вогонь надихнув його на велику епічну поему. Корнелій Тацит писав, що не встановлено чи

була пожежа випадковістю, чи наміром принцепса, при цьому сам він рішуче відкидав можливість випадкового загоряння. На даний час причетність Нерона до підпалу Риму є предметом дискусії [1, 234].

Імператор намагався розвіяти ці підозри, але скоро стало ясно, що зробити цього не вдасться, поки не буде знайдений інший винуватець. У двох з уцілілих районів проживала значна кількість іудеїв, частина яких були християнами. На християн Нерон і вирішив покласти провину. Таке звинувачення було довірливо сприйняте римлянами, які неприязно ставилися до християн, через несприйняття ними римських язичницьких традицій.

Зараз немає відомостей про те, чи видав Нерон якийсь едикт проти християн, але відомо багато фактів про підготовку розправи над ними. З цією метою в багатьох привінціях були влаштовані полювання і облави – у Рим доставляли слонів і тигрів з Азії, крокодилів і гіпопотамів – з Нілу, левів – з Атланту, вовків і ведмедів – з Піренеїв, буйволів і турів – з Германії. Покарання християн, за задумом Нерона, повинно було стати величним видовищем, тому народ допомагав у його організації [2, 163].

У призначений для розправи день натовпи плебсу ще до світанку очікували відкриття воріт театрів. Всім звірам дві доби до цього не давали їсти, а тільки проносили повз них закривавлені шматки м'яса для збудження в них більшої люті та роздратування. Тацит це дійство описує так: «Їх вбивство супроводжувалося знущаннями, їх одягали в шкури диких звірів, щоб вони були розшматовані на смерть собаками, розпинали на хрестах, або приречених на смерть підпалювали з настанням темряви заради нічного освітлення. Для цього видовища Нерон надав свої сади [...] І хоча на християнах лежала вина і вони заслуговували найсуворішої кари, все ж ці жорстокості пробуджували співчуття до них, бо здавалося, що їх винищують не заради суспільної користі, а внаслідок кровожерливості одного Нерона» [1, 236].

Розмах гоніннь на християн за Нерона встановити важко. Християнські автори кінця I – поч. II ст. згадують про жахи тих днів. Можливо також, що жертвами Нерона стали апостоли Петро і Павло [2, 164]. З іншого боку, про гоніння за межами Риму згадок немає, тому ймовірно, що переслідування християн, хоча і вкрай жорстокі, обмежувалися столицею Імперії. Спочатку християн звинувачували в підпалі, але потім їх стали переслідувати вже за їх переконання.

Отже, під час правління імператора Нерона у Римі відбувається перша масштабна акція проти християн, що супроводжувалася катуваннями та стратами. Однак це не призвело до знищення християнських громад, а навпаки – посилило внутрішню консолідацію. Після смерті Нерона масові страти християн припиняються, однак, можливо із більшою силою, відновляться при Домініціані(81–96 рр.).

Джерела та література

1. Тацит Публій Корнелій. *Аннали* / Публій Корнелій Тацит. – М. : Наука. 1993. – 257 с.
2. Свенцицкая И. *Раннее христианство: страницы истории* / И. Свенцицкая. – М.: Издательство политической литературы, 1988. 335 с.
3. Донини А. *У истоков христианства* / А. Донини – М. : Издательство политической литературы, 1989. 365 с.

Єрміїчук Олена – студентка II курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Веб-портал «Архіви України» як основа інформатизації архівних установ

Актуальність дослідження. Інформатизація архівної галузі – один із найважливіших стратегічних напрямків діяльності державних архівних установ України у сфері забезпечення доступу до архівних ресурсів держави. Вона зумовлена інтенсивним впровадженням інноваційних технологій в Україні, що стосується всіх сфер життєдіяльності людини, зокрема й архівної галузі.

Мета статті полягає у з'ясуванні сучасного стану і перспектив формування архівних ресурсів України у мережі Інтернет, побудові архівознавчої інформаційної моделі веб-порталу «Архіви України».

Інформатизація докорінно змінює умови розвитку архівної

справи, вимагає трансформації окремих напрямів у діяльності архівних установ. Саме відмова від ідеологічних чинників як фізичного, так і інтелектуального доступу до інформації сприяє зростанню темпів формування архівних електронних ресурсів в Україні, зокрема веб-сайтів. Вони розглядаються як документально-інформаційна система, що існує у вигляді організованої сукупності електронних документів та їхніх зв'язків [5].

Веб-сайт архівної установи умовно можна назвати новим видом архівного довідника – комплексним електронним довідником оперативного характеру. Існування такого сайту є неодмінною умовою подальшого розвитку засобів оперативного надання архівної інформації споживачам, інноваційної діяльності архівних установ, розвитку теорії і практики архівної справи в умовах інформатизації суспільства в цілому [2].

В Україні офіційний веб-сайт Державної архівної служби України (Укрдержархіву) створено 24 грудня 2000 р. відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» та Розпорядження Президента України від «Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи» як основний державний інформаційний ресурс глобальної комп'ютерної мережі Інтернет в архівній галузі та архівній інформатизації [3; 4].

Уся інформація веб-порталу «Архіви України» подається користувачам безоплатно. Інформацію, представлену на архівному порталі, зосереджено в 20 розділах, навігація між якими можлива з будь-якої веб-сторінки сайту. Основою архівного порталу є запропонований користувачам рубрикатор, де можна ознайомитися не лише з інформацією адміністративно-управлінського характеру, а й з нормативною базою, галузевими програмами, відомостями про міжнародні контакти, доступ до документів, запити громадян, зарубіжну україніку, архівну освіту в Україні, діяльність Спілки архівістів України тощо.

На головній сторінці архівного порталу розміщено актуальну інформацію, а саме: щоденні новини та анонси, статистичні дані, посилання на архівний портал ЮНЕСКО, Інтернет-архів Wayback Machine; спільні міжнародні проекти; генеалогічні ресурси тощо. Ядром порталу є розділ «Архіви України». Також важливими

є рубрики «Нормативна база», «Публікації на сайті», «Документальні виставки on-line», «Галузеві програми» тощо [1].

Перспективи розвитку ресурсів архівного порталу пов'язані із створенням належних умов для розвитку архівної справи в державі та формування інформаційного суспільства в Україні.

На вимогу Укрдержархіву центральні, галузеві та державні архіви областей створили власні сайти, в наслідок чого значно збільшився доступ громадськості до архівної інформації, що, в цілому, сприяло підвищенню якісного показника в діяльності цих архівів. Проте міські та районні архівні установи, в своїй переважній більшості, не мають не тільки власних сайтів, а й окремих сторінок на сайтах райдержадміністрацій та міських рад. Саме з цієї причини вони залишаються осторонь процесу розбудови інформаційного суспільства в нашій державі [2].

Отже, основними перспективними напрямками розвитку інформаційних ресурсів архівів та організації їх використання є: створення окремими архівами власних веб-ресурсів та веб-сторінок окремих архівів, пов'язаних з порталом Укрдержархіву; структурування інформації, підвищення ролі порталу як джерела науково-довідкової інформації та засобу пошуку архівної інформації, формування власної технології щодо користування архівними ресурсами, оцифрування документальних ресурсів з метою надання користувачам безпосереднього доступу до інформації джерел.

Джерела та література

1. Архіви України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Боряк Г. В. Електронні архівні публікації в Інтернеті : проблеми репрезентації інформаційних ресурсів / Г. В. Боряк // Архіви України – 2002. – № 4–6. – С. 141–169.
3. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31 липня 2000 р. № 928/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 31. – Стор. 11. – Стаття 1300.
4. Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи : Розпорядження Президента України від 02 вересня 2000 р. № 273/2000-рп [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/President/>. – Назва з екрану.

5.Чекмарьова Л. О. Веб-сайт обласної державної адміністрації України як документально-інформаційна система : засади функціонування, структура, зміст : автореф... дисертації канд. іст. наук за спец. 07.00.10 – архівознавство, документознавство / Л. О. Чекмарьова ; Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства ДКА України. – К. : [б. в.], 2008. – 23 с.

Жигалюк Олександр – студент IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
О. М. Карліна

Грюнвальдська битва в «Історії Польщі» Яна Длугоша

Однією з важливих подій європейського минулого, пов'язаною з історією України, є битва під Грюнвальдом, яка відбулась 15 червня 1410 р. між об'єднаними військами Польського королівства та Великого Князівства Литовського з одного боку та військами Тевтонського ордену з другого. Грюнвальдська битва стала вирішальною подією війни 1409–1411 рр., внаслідок якої наступ хрестоносців на землі племен Східної Балтики та Польського королівства був зупинений, а виснажений у боях Тевтонський орден поступово занепав [4, с. 33].

Найповнішим писемним джерелом, яке містить опис вищезгаданої битви, є «Історія Польщі» Яна Длугоша, написана в період між 1455 та 1480 рр. Незважаючи на те, що робота й події, про які у ній йдеться, розділяв часовий інтервал (близько п'ятдесяти років), праця Длугоша, є інформативною, оскільки ґрунтується як і на тогочасних документах, зокрема «Хроніці конфлікту Владислава, короля Польщі, з хрестоносцями у рік Божий 1410», так і на свідченнях сучасників та учасників цих подій [3, с.13].

Метою дослідження є короткий огляд Грюнвальдської битви у праці краківського історика Яна Длугоша.

Ян Длугош досить детально оповів про події війни 1409–1411 рр та Грюнвальдської битви, а деякі документи, які стосувались згаданих ним фактів, викладені в його роботі повністю або фрагментарно. Проте

порівняльнюючи працю Длугоша з іншими джерелами того часу, варто відзначити, що автор допустив багато неточностей. Зокрема, у роботі хроніста Тевтонського ордену Йогана фон Позільге початок війни з силами союзників припадає на два дні пізніше – 16 серпня, а захоплення міста Домбровно, яке стало безпосереднім приводом до широкомасштабного військового зіткнення, Длугош приписав польським лицарям, хоча всі інші джерела вказують на татар та литовські хоругви [1, с. 79].

Слід зауважити, що автор не є об'єктивним у трактуванні подій та фактів. Длугош часто дає їм оцінку, виходячи з військово-політичних інтересів Польського королівства. Окрім цього, варто відзначити і певну сакралізацію подій, наприклад, у ніч перед битвою автор розповідає, що на небі зійшов червоний місяць, а на його фоні у поєдинку зійшлися лицар та монах, в ході якого лицар переміг [1, с. 82]. У іншому фрагменті тексту Длугоша читаємо, що польські лицарі бачили над собою образ Святого Станіслава – покровителя Польщі, який вів їх у бій [1, с. 85]. Таке містичне обґрунтування справедливості ратної перемоги поляків та литовців знаходимо в оповіді про інші епізоди бойового зіткнення протиборчих сил. Таким чином, перемогу поляків Длугош трактує як Господнє провидіння, ціллю якого було покарати «безбожних хрестоносців», тому Грюнвальдська битва в його наративі набуває сакрального змісту.

Детально Длугош описав, як проходило шикування військ, поведінку воїнів у бою, маневри окремих хоругв. Він не забув вказати, що Польське королівство виставило 50 хоругв, а литовці – 40, при цьому не згадав про загін королівської охорони, який прийнято вважати п'ятдесять першою польською хоругвою [1, с. 86]. В описі Длугоша польсько-литовське військо виступає як цілісна сила, поділена на автономні одиниці під час бою – хоругви зі своїми знаменами та полководцями, котрі командували загонами відповідно до швидкоплинних обставин бою. Хоругви шикувалися клином, причому вістря клину, як і фланги, складалися з найкраще озброєних та навчених лицарів, у центрі знаходились легкоозброєні лицарі, позаду них розташовувалась піхота та лучники, вишикувані чотирикутником [3, с. 28]. Така побудова військ унеможлиблювала їх взаємодію, що надавало битві хаотичного характеру. Длугош описує епізод, коли на завершальному етапі бою Верховний магістр ордену Ульріх фон Юнінген зібрав свої 16 хоругв та повів їх у наступ, а половина польських лицарів

прийняла їх за союзників [5, с. 261]. Чисельність воїнів у хоругві не була сталою, а коливалась залежно від важливості позиції, яку вона займала, завдань та озброєння воїнів. Так, польська хоругва передньої сторожі налічувала 60 відбірних лицарів, а до Майсенської хоругви Тевтонського ордену входило аж 229 списів (687 осіб) [2, с. 28].

Отже, робота Яна Длугоша містить опис великої кількості фактів з історії Грюнвальдської битви, серед яких є й ті, які не підтверджені іншими джерелами. Разом з тим краківський історик ідеалізує польське лицарство та короля, до союзників ставиться не завжди прихильно, трактуючи перемогу над тевтонськими лицарями як заслугу насамперед польського війська; саму ж Грюнвальдську битву він вважає Божим провидінням, тому для його роботи характерний містицизм та провіденціалізм.

Джерела та література

1. Длугош Я. Грюнвальдская битва / Ян Длугош. – М.; Л.: АН СССР, 1962. – 212 с.
2. Гагуа Р. Б. Военная организация армий в сражении при Грюнвальде / Р. Б. Гагуа // Вестник Полесского государственного университета. Серия общественных и гуманитарных наук. – 2009. – № 1. – С. 25–32.
3. Гагуа Р. Б. Грюнвальд в источниках: «Хроника конфликта Владислава, короля Польши, с крестоносцами в год Христов 1410» / Р. Б. Гагуа. – Пинск: ПолесГУ, 2009. – 208 с.
4. Грюнвальд, 15 июля 1410 г. – Мн.: ФУАинформ, 2010. – 160 с.
5. Урбан В. Тевтонский орден / Вильям Урбан. – М.: ООО «АСТ», Астрель, 2010. – 416 с. (Серия «Историческая библиотека»).

Іваніщук Олена – студентка II курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Розвиток законодавчої регламентації в роботі з документами в Україні

Актуальність дослідження. Організація діловодства є однією з форм управлінської діяльності, що здійснюється в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності. Її нормативне та науково-методичне забезпечення завжди було в центрі уваги, оскільки від організації ділових процесів залежить не тільки повнота достовірних джерел історичної інформації в архівах, а й якість керування будь-якою установою.

В останнє десятиліття організація діловодства в Україні зазнала кардинальних змін, пов'язаних з процесами державотворення, формуванням власної законодавчої бази, реорганізацією економічної інфраструктури, впровадженням новітніх інформаційних технологій, впливом міжнародного досвіду з керування документацією тощо. Зокрема, започатковано й розгорнуто діяльність наукових інституцій, спрямовану на наукове опрацювання проблем організації діловодства (переважно у тісному зв'язку з проблемами організації архівної справи).

Мета дослідження. На основі нормативно-правових документів охарактеризувати розвиток організації діловодства в Україні та визначити його подальші перспективи.

Нормативно-правове регулювання діловодства в Україні базується на Конституції України і складається з нормативно-правових актів. Серед законодавчих актів України, що містять окремі терміни та їх визначення, які застосовуються в діловодстві, назовемо Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [4], в якому справочинство разом з архівною справою становлять єдину сферу практичної діяльності з документами.

Проект Закону «Про діловодство» [5] встановлює правові засади організації діловодства в Україні. У ньому зазначені основні принципи державної політики з діловодства й суб'єктів її реалізації. Визначена відповідальність за порушення в організації й здійсненні діловодства, а також відшкодування збитку, завданого внаслідок цих порушень.

Найбільш ефективним способом створення раціональних норм документування є уніфікація і стандартизація документів. У 2008 р. в Україні вийшов гармонізований з ISO-15489 його модифікований аналог – Національний стандарт «Інформація та документація. Керування документаційними процесами», що набув чинності від 01 жовтня 2007 році. В Стандарт, з впровадженням у ньому міжнародних термінів, вніс певну кореляцію термінології загального документо-

знавства із закордонною термінологією керування документаційними процесами [1; 2].

У стандарті, зокрема, визначена відповідальність організацій за створювані ними документи та раціональну роботу з ними. Так, основні правила роботи з документами в організації повинні бути визначені та зафіксовані у документі, підписаному її вищим керівництвом. Обов'язки повинні бути розподілені між усіма працівниками організації, які в процесі своєї діяльності створюють документи, й бути відображені в їхніх посадових інструкціях.

До правових актів нормативної бази належить також Типова інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242, яка вийшла замість Примірної, що була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 1997 р. № 1153 й втратила свою чинність. Типова інструкція є важливим нормативно-правовим актом, що регламентує організацію діловодства, встановлює загальні положення організації діловодства та вимоги до документування управлінської інформації [6].

Єдині вимоги щодо створення управлінських документів і роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності встановлюють «Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» [3].

Таким чином, у ході дослідження було виявлено, що для ефективної роботи з документами необхідна чітка законодавча база. Крім того, вона повинна збігатись із національними та міжнародними стандартами. У зв'язку зі збільшенням документного потоку виникає необхідність використання технічних засобів, які прискорюють роботу з документами. Тому потреба у нормативно-правових актах, які б регламентували електронний документообіг та гарантували захист документної інформації є важливою.

Джерела та література

1. Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Ч. 1. Основні положення (ISO 15489-1:2001, MOD) : ДСТУ 4423-1:2005. – [Чинний від 2007–04–01] / Розроблено : УНДІАСД Держкомархіву України ; Розробники : І. Антоненко, О. Загорецька, С. Кулешов (керівник розроблення). – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – 28 с.
2. Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Ч. 2. Настанови (ISO/TR 15489-2:2001, MOD) : ДСТУ 4423-2:2005. – [Чинний від 2007–10–01] / Розроблено : УНДІАСД Держкомархіву України ; Розробники : І. Антоненко, О. Загорецька, С. Кулешов (керівник розроблення). – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – 44 с.
3. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях // Офіційний вісник України. – 2015. – № 52. – Стор. 538. – Стаття 1699.
4. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-XII (Редакція станом на 21.05.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
5. Проект Закону України «Про діловодство» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. Нормативна база. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Problems/Concept-4.11.2005.php>. – Назва з екрана.
6. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. Нормативна база. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/Instrukciya.pdf>. – Назва з екрана.

Кабанова Ірина – студентка II курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В.В. Петрович

Інформаційна війна в контексті соціальних мереж

Актуальність дослідження. Сьогодні, в умовах глобальних технічних зрушень, починають активно освоюватися нові інструменти для впливу на масову свідомість, серед яких важливе місце посідають соціальні мережі. Тому питання їх впливу на суспільну свідомість та ведення інформаційних війн за допомогою соціальних мереж потребує ґрунтовного аналізу та є актуальним для вивчення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування основних чинників використання соціальних мереж як інструментарію інформаційних війн, а також аналіз основних методів впливу на свідомість засобами соціальних медіа.

Аналізуючи соціальні мережі в контексті інформаційних війн, слід приділити увагу психологічним явищам, що роблять мережі привабливими для здійснення інформаційно-психологічного впливу на користувачів. Зокрема, доцільно виділити два основних: «стадний інстинкт» у соціальних мережах та присутність «лідерів думок».

Принцип «стадний інстинкт» полягає в тому, що людина – істота колективна. І один з механізмів виживання в групі такий, щоб у більшості випадків вести себе так само, як і всі. «Стадний інстинкт» безпосередньо проявляється в тому, що людина, побачивши велику кількість відгуків під повідомленням у мережі – коментарів та «лайків» – надає такому повідомленню більшого значення і сама приєднується до більшості. Цікавим залишається явище повної довіри всій інформації, яка публікується в мережі. Користувач переважно не перевіряє отриману інформацію і приймає її за достовірну, тільки на основі того, що вона публікується солідною групою із значною аудиторією.

Варто зазначити й явище виникнення «лідерів думок», які можуть бути представлені, як окрема незалежна особистість або ж група в соціальній мережі. Саме їм користувач довіряє беззаперечно, навіть іноді вважаючи їх найбільш достовірним джерелом у певних питаннях, незважаючи на те, що вони можуть не бути спеціалістами в даній сфері. За допомогою таких «лідерів думок» держава чи корпорація може переконувати користувачів у власних ідеях, нав'язуючи їм власне бачення конкретних важливих подій чи явищ [2].

Аналізуючи основні методи, які використовуються в соціальних мережах, варто згадати думку Г. Почепцова [3], який наголошує на тому, що сьогодні інформаційні війни, перш за все, ведуться за

допомогою інтелектуального інструментарію, а соціальні мережі є безпосереднім середовищем для їх використання.

Серед основних моделей ведення інформаційних війн у соціальних медіа варто виділити дві найважливіші: модель мережеских атак та модель із залученням користувачів-волонтерів [4].

Техніка мережеских атак є складною у плануванні і передбачає створення своєрідної завіси у вигляді оманливих повідомлень чи таких, що провокують конфлікти між учасниками соціальної мережі. Інша модель полягає в залученні користувачів-волонтерів, які будуть вести запеклі дискусії в обговореннях, писати прихильні для влади коментарі, а також публікувати замітки, повідомлення, які критикуватимуть чи підтримуватимуть певні дії, висвітлюватимуть їх під певним кутом зору [3].

Сьогодні соціальні мережі швидко набувають популярності. Охоплюючи значну і різносторонню аудиторію, вони перетворюються на інструментарій ведення інформаційних війн та здійснення впливу на громадськість.

Також слід наголосити на певних позитивних наслідках функціонування мереж у державній сфері. Перш за все, соціальні мережі можуть істотно підвищити ефективність механізмів громадської самоорганізації – тобто сприяти виникненню «громадянського суспільства».

У той же час не можна не відзначити негативні моменти впливу соціальних мереж на свідомість людини. Користувач комп'ютера, при використанні мережі, може перебувати в своєрідному психологічному трансі, де реальність набуває нечітких рис і зливається з віртуальністю. А це сприяє несвідомому засвоєнню всього, що дає нам мережа – новин, повідомлень, фотографій, відео. І користуючись певними методами, можна легко переконати звичайного користувача у будь-чому, незалежно від його соціального статусу чи місцезнаходження [1].

Таким чином, соціальні мережі, будучи не тільки засобами масової комунікації, а й потужним механізмом ведення інформаційної війни. Вони виконують низку функцій, створюючи ціннісний базис свого існування. Ми маємо всі підстави стверджувати, що соціальні мережі є новим, але дуже динамічним феноменом інформаційного суспільства, проблемне поле якого потребує подальших досліджень.

Джерела та література

1. Бойко Г. А. Віртуальність як частина життєдіяльності людини сучасності [Електронний ресурс] / Г. А. Бойко. – Режим доступу : <http://intkonf.org/>

- boyko-ga-virtualnist-yak-harakteristika-zhittediyalnosti-lyudini-21-stolittya. – Назва з екрана.
- 2.Гвоздик О. Соціальні мережі – вільний обмін думками чи маніпулювання свідомістю? [Електронний ресурс] / О. Гвоздик. – Режим доступу : <http://xpress.sumy.ua/article/society/5700>. – Назва з екрана.
- 3.Почепцов Г. Інформаційна війна як інтелектуальна війна [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/13303>. – Назва з екрана.
- 4.Шумка А. В. Інформаційно-мережева війна – нова форма міждержавного протиборства початку ХХІ ст. [Електронний ресурс] / А. В. Шумка, П. П. Черник. – Режим доступу : <http://www.asv.gov.ua/content/nauka/editions/19/2013-19/243-255.pdf>. – Назва з екрана.

Канецька Марина – студентка ІV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, старший викладач кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
О. Ф. Штанько

Краєзнавство в житті та творчості Миколи Костомарова

Актуальність теми. Історіографічне осмислення творчої спадщини М. І. Костомарова (1817 – 1885) наприкінці 80-х – у сер. 90-х років ХХ ст. висвітлило раніше маловідомий аспект його діяльності – одного з організаторів краєзнавчого руху та народознавчих і краєзнавчих досліджень, пов'язаних у першу чергу з регіонами України, в тому числі Волинського Полісся.

Мета. Визначити місце, роль краєзнавчих досліджень в науковій діяльності М. Костомарова та узагальнити їх основні етапи.

М. І. Костомаров – відомий вчений, суспільно-політичний діяч, історик – активно займався краєзнавчими дослідженнями, вченого завжди цікавило «... Чому це в усіх історіях оповідають про видатних державних діячів, іноді про закони та установи, але нібито нехтують життям народних мас? Убогий мужик, землероб-трудівник наче не

існує для історії. Чому історія нічого не говорить нам про його побут, про його духовне життя, спосіб його радощів та смутків?»[1, с. 136].

До першого етапу слід віднести так звану «харківську добу» діяльності М. Костомарова (1836 – 1844). Саме в ці роки вчений «полюбив займатися етнографією» «збирати по слободам і корчмам» зразки звичаїв та обрядів, народного фольклору Харківщини[6, с. 221]. Він почав робити етнографічні екскурсії з Харкова по сусідніх селах, шинках. За кілька років він зібрав близько 500 народних пісень. «Любов до малоросійського слова все більше і більше захоплювала мене; мені було прикро що така прекрасна мова підлягає незаслуженому презирству» – згадує вчений у своїй «Автобіографії» [1, с. 136].

В цей період науковець цікавився історією Миргорода, подорожував Полтавщиною (1838). В 1838 р. він опублікував збірник «Украинские балады», в 1840 р. розробив програму народознавчого вивчення регіонів, у січні 1844 р. захистив магістерську дисертацію «про історичне значення руської народної поезії»[6, с. 223].

Другий «києво-волинський» етап діяльності М. Костомарова (1844 – 1847). Вчений у 1845 р. двічі здійснив «пілігримство» (подорожі) по визначних місцях Волинської губернії[6, с. 225]. Тоді ж Микола Іванович відвідав декілька міст Волині: Корець, Острог, Дубно, Дермань, Костянтинів, Почаїв, Рахманов, Луцьк та ін., зібрав велику кількість історичних фактів, народних пісень, спогадів. Його цікавила діяльність М. Смотрицького, Х. Філарета, К. Т. Старовецького, К. Лука риса, Г. Отреп'єва та ін.[5, с. 4].

В 1844 р. Костомаров побував в Острозі – ходив до руїн єзуїтського монастиря, відвідав капуцинський монастир. Побував у місті Кременці та Почаєві. Він подав опис Почаївської церкви, оглянув бібліотеку при монастирі, зробив опис битви біля Почаївської лаври 20–23 липня 1672 р. [4, с. 5]. Відвідав Берестечко – хотів перевірити достовірність фактів історичних джерел про битву Б. Хмельницького з поляками. Він два дні об'їжджав поле битви детально нотуючи побачене. Науковець цікавився історією Батурина – подав докладну історію міста[6, с. 340].

Під час перебування на Волині М. Костомаров зібрав велику кількість народних оповідань, переказів, спогадів, пісень, які пізніше знайшли своє відображення у наукових працях вченого, зокрема в «Книзі буття українського народу», «Статуті слов'янського

товариства». Свої дослідження вчений фіксував також у листах до К. М. Сементовського: «Буду повідомляти Вам повсякчас перекази ... щоб не запам'ятати, а Ви бережіть мої листи і вони згодом можуть пригодитися для Ваших занят.» – М. І. Костомаров[3, с. 190].

У листах за 1844 – 1845 р. зафіксовано понад 300 сюжетів народних легенд і переказів. Серед них – про Устима Кармелюка, Миколу Потоцького, про Почаївський монастир та ігумена Іова, про Кременецькі гори – Бону і Черчу, про каплицю св. Теклі і могилу Пронського у Берестечку[2, с. 104].

Наступним був «саратовський період» діяльності вченого (1848 – 1859). Костомаров здійснив регіональне вивчення Поволжя, видав «Очерк истории Саратовского края» (1858), історичне есе «Волгск» (1859). Не забував і про Волинь – помістив підбірку фольклорних записів у виданні Д. Мордовцева «Малороссийский литературный сборник», підготував збірку «Народне песни, собрание в западной части Волынской губернии в 1844 году». У 1852 р. відвідав Крим – побував у бібліотеці, обсерваторії в Севастополі, піднявся на гору в Балаклаві оглянувши генуезькі башти що стояли на ній[6, с. 345].

Заключний етап наукових звершень М. Костомарова – «петербурзький період» (1859 – 1885). Вчений знову подорожував місцями пов'язаними з українським козацтвом: у 1860 був у Новгороді і Пскові – щоб описати їхню історію; влітку 1870 р. вдруге приїздить до Севастополя з метою дослідити місця Кримської війни 1853 – 1856 р.»; у 1872 р. відвідав Корсунь де ознайомився з місцем битви під проводом Б. Хмельницького; побував у Чигирині, Суботові – досліджував церкву «побудовану самим Богданом»; здійснив поїздки до Запоріжжя для огляду місцевості Запорозької Січі – побував на о. Хортиця, та на сусідніх острівцях Кічкасі, в Калупівці відвідав могилу І. Сірка; у 1874 р. здійснив кілька екскурсій у Вишгород; 1881 р. приїздив до Білої Церкви після чого написав нарис «Поїздка в Белую Церковь»; у серпні 1881 відвідав Переяслав – оглянув Успенську церкву. у 1860 був у Новгороді і Пскові – щоб описати їхню історію; влітку 1870 р. вдруге приїздить до Севастополя з метою дослідити місця Кримської війни 1853 – 1856 р.» [6, с. 358].

Висновки. Краєзнавчі дослідження займали важливе місце в науковій діяльності М. І. Костомарова. Вченим було видано багато публікацій на цю тему, зокрема історичні книги «Псков», «Новгород»,

статті «Черты народной южно-русской истории» (1861), «Сборник малорусских обрядовых песен» (1875) та багато інших. Ці дослідження стали базисом багатьох його наукових праць, а зустріч з людьми – свідками історичних подій, дали йому можливість черпати знання з першоджерел. Саме тому твори і дослідження М. І. Костомарова, відомі своєю правдивістю, не втратили і сьогодні своєї актуальності.

Джерела та література

1. Замлинський В. О. «Українському народові бути!» / В. О. Замлинський, Ю. А. Левенець // Українська ідея. Перші речники. – К., 1994 р. – С. 131 – 150.
2. Ошуркевич О. Микола Костомаров і фольклор Волині / О. Ошуркевич // Літопис Волині. – Луцьк, 2001 р. – С. 103–106.
3. Пінчук Ю. А. Слобожанщина – місце становлення М. І. Костомарова як історика / Ю. А. Пінчук // Історично – географічні дослідження в Україні : Збірник наукових праць. – К., 1994 р. – С. 186–196.
4. Поліщук В. Найісторичніша і найглибша українська країна: Микола Костомаров на Волині / В. Поліщук // Слово і час. – 1993 р. – № 12. – С. 4–5.
5. Рутковський О. Незгасна зоря М. І. Костомарова / О. Рутковський // Краєзнавство та шкільний туризм. – 1997 р. – № 20. – С. 4–6.
6. Самолій В. А. «Микола Костомаров: віхи життя і творчості / В. А. Самолій, О. Ясь, Ю. Пінчук // Енциклопедичний довідник. – К.: Вища школа, 2005 р. – 543 с.

Киричук Анастасія – аспірант кафедри нової та новітньої історії України історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової і новітньої історії України

Баран В. К.

Правова база діяльності громадських організацій періоду «переребудови»

Однією з основних передумов виникнення громадсько-політичних організацій в Україні став процес демократизації всіх сфер соціально-політичного, культурно-духовного, економічного життя. Цей процес викликав активність серед усіх верств населення. Одним із головних прав громадянина є право на об'єднання у добровільні товариства та громадянсько-політичні рухи. Саме через них населення отримує реальну можливість захищати свої інтереси у державі та здійснювати постійний зв'язок ніж народом і владними структурами. Нормативно-правова регламентація діяльності громадських організацій у першу чергу створює певні рамки для реалізації їх активності, тобто обмежує простір, в якому вони можуть функціонувати, і форми, за допомогою яких вони мають право досягати поставлених цілей [4, с. 174].

Час перебудови, гласності, новий етап у розвитку радянського суспільства, створили нові умови для переосмислення всієї теорії та практики функціонування громадських організацій.

9 жовтня 1990 р. був оприлюднений Закон СРСР «Про громадські об'єднання». Відповідно до нього громадськими об'єднаннями визнавалися добровільні формування, що виникли як результат вільного волевиявлення громадян, які об'єдналися на основі спільності інтересів. Громадськими об'єднаннями визнавалися політичні партії, масові рухи, профспілки, жіночі, ветеранські організації, організації інвалідів, молодіжні та дитячі організації, добровільні товариства, фонди, творчі спілки та інші об'єднання громадян. Однак, керівний орган КПУ всіляко прагнув зберегти контроль на законодавчому рівні над усіма громадськими організаціями, тому усі статuti організацій мали реєструватися Радою Міністрів УРСР, за умов чіткого дотримання конституції СРСР і радянських законів [3, с. 8].

Проте згодом, у цьому ж році з Конституції УРСР було виключено ст. 6, в якій КПРС проголошувалась керівною та спрямовуючою силою, ядром політичної системи. Наступним важливим кроком на шляху до демократизації концепції стала заборона державним органам втручатися в діяльність громадських об'єднань, які набули право брати участь у формуванні та діяльності органів державної влади та управління, право законодавчої ініціативи, захищати інтереси своїх членів. Громадянам УРСР гарантувалося право об'єднуватися у політичні партії, громадські організації

та рухи, які через своїх представників, обраних до Рад, та в інших формах можуть брати участь у розробці у здійсненні політики, в управлінні державними та громадськими справами [1, с. 606]

Необхідно підкреслити, що дія Закону не поширювалася на організації, які займалися комерційною діяльністю, на релігійні об'єднання, органи територіального самоврядування та органи громадської самодіяльності.

У липні 1990 р. було ухвалено постанову Ради Міністрів Української РСР «Про участь у роботі Ради Міністрів УРСР республіканських громадських організацій, які представляють інтереси громадян та трудових колективів у сфері господарської діяльності». Цією постановою встановлюється, зокрема, що керівники республіканських громадських організацій можуть брати участь у засіданнях уряду УРСР, Президії Ради Міністрів УРСР та їх органів з відповідних питань, вносити пропозиції щодо матеріалів, що обговорюються, і залучатися до подальшого їх доопрацювання. Однак перелік таких громадських організацій визначався Радою Міністрів України одноособово виходячи із власних міркувань [2, с. 145].

19 вересня 1991 року оновлений проект Закону України зі зміненою назвою «Про об'єднання громадян» був запропонований Верховній Раді України для подальшого обговорення. У проекті Закону з'явився розділ з назвою «Роль громадських організацій у громадянському суспільстві». У ньому були наявні статті, що наділяли всеукраїнські громадські організації в особі їх республіканських органів правом законодавчої ініціативи у Верховній Раді. Основи правового регулювання діяльності громадських організацій у незалежній Україні були закріплені вже новим Законом «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року [4, с. 185].

Отже, з початком перебудовичих процесів виникла необхідність стабілізації суспільних відносин через унормування відносин груп і об'єднань громадян з метою інтеграції їхніх спільних інтересів. Саме ці функції взяли на себе новоутворені громадські організації в Україні, які почали проявляти тенденції до посилення політичної консолідації та національної єдності.

Джерела та література

1. Закон УРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» від 24 жовтня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – №45. – С. 606.
2. Нормативно-правова база діяльності громадських організацій. – К. : Четверта хвиля, 2001. – 388 с.
3. Солдатов С. А., Станкевич С. Б. Закон СССР «Об общественных объединениях граждан (о свободе союзов) в СССР». – Инициативный авторский проект. / С.А. Солдатов, С.Б. Станкевич. – М. : «Юридическая литература», 1990. – С. 8.
4. Левчук К. І. Громадські організації України: створення та діяльність (1985–1996 рр.) [Текст] : монографія / К. І. Левчук. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К.», 2009. – С. 172 – 198.

Кіріченко Станіслав – студент II курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент
В. М. Пахолок

Засади конституційного устрою ФРН

Актуальність дослідження зумовлена перспективою партнерства з даною країною на міжнародному рівні. В зв'язку з політичним курсом України важливо адекватно розуміти інституційну структуру політичних систем наших потенційних партнерів.

Мета дослідження полягає у дослідженні і вивченні політичної системи і державного устрою Німеччини, як однієї із провідних європейських держав, в сучасних умовах.

Усяке класове суспільство політично оформлено, має механізм влади, забезпечують його нормальне функціонування як єдиного соціального організму. Цей механізм іменується політичною системою. Поняття політичної системи є одним з основних в політології. Його використання дозволяє виділити політичну складову із загального контексту життя суспільства, яку можна вважати «оточенням» або «навколишнім середовищем», і одночасно встановити наявність деяких зв'язків між ними. Політичну систему становлять багато

підсистеми, структури і процеси, вона взаємодіє з іншими підсистемами: соціальною, економічною, ідеологічною, культурною, правовою. Межі політичної системи визначаються межами, в рамках яких політичні рішення даної системи обов'язкові і реально виконуються.

За формою державного устрою Німеччина – парламентська республіка. Центральною політичною характеристикою конституційного порядку Німеччини є її незмінні структурні принципи (Strukturprinzipien), до яких належать: недоторканість людської гідності, закріплена в ч. 1 ст. 1 конституції, та закріплені в ст. 20 конституції принципи демократії, правової держави, федерального устрою (поділ на землі), та соціальної держави. Крім вищезгаданих ст. 20 визначає два інших засадничих принципи – принцип розподілу влади та право німецького народу на опір спробам ліквідації існуючого конституційного ладу [2, 342]. Німеччина відповідно до закріпленого в ст. 20 конституції принципу федералізму є федеративною державою, кожна земля відповідно має свої органи законодавчої, виконавчої і судової влади. Таким чином під федеральним існує другий – земельний рівень прийняття політичних рішень. Ч. 3 ст. 79 конституції забороняє змінювати згадані вище засадничі принципи державного ладу, визначенні в статтях 1 та 20 [1, 2]. Роль політичних партій в Німеччині є значною і закріплена в ст. 21 конституції. Політичні партії висувають кандидатів на політичні посади, впливають на визначення особового складу керівних органів державної адміністрації, судів та прокуратури [4, 16]. Законодавча влада представлена двопалатним парламентом: його верхньою (більш «слабкою») палатою є бундесрат, а нижньою (більш «сильною») – Бундестаг. Федеральний уряд, або кабінет міністрів, складається з федерального канцлера і федеральних міністрів. У його компетенцію входить проведення політики в області міжнародних відносин, оборони, фінансів і комунікацій. Федеральний президент (бундеспрезидент) вважається главою держави і може бути обраний тільки на один або два послідовних п'ятирічних терміни. У разі недієздатності президента або його смерті повноваження президента здійснюються головою бундесрату. Серед повноважень президента найважливішими є представлення кандидатури канцлера на затвердження бундестагу, а також розпуск нижньої палати парламенту за пропозицією канцлера у випадку, якщо він програє голосування по вотуму довір'я. У компетенцію президента входить призначення вищого офіцерського складу збройних сил, хоча командує ними міністр

оборони. Прерогативою президента є право помилування осуджених злочинців. Федеральний канцлер (бундесканцлер) є головою виконавчої влади. Як правило, канцлером стає заздалегідь визначений лідер тієї з політичних партій, яка отримала найбільше число голосів на загальнонаціональних виборах. Канцлер пропонує кандидатури членів кабінету міністрів для їх формального затвердження президентом країни і визначає основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики [3, 21].

Федеральний уряд складається з міністрів, які суміщають дві функції членів кабінету і керівників міністерств. Нарівні з міністерствами в структуру центральних органів виконавчої влади включені Відомство федерального канцлера (очолюється міністром за особливими дорученнями) і Відомство у справах преси й інформації, які підлегли безпосередньо федеральному канцлеру.

Отже, конституційний устрій Німеччини базується на принципах федералізму та парламентської демократії. Основну роль відіграють інтенсивно конкуруючі одна з одною політичні партії, тому політичну систему Німеччини ще часто називають партійною демократією. Вибори в Німеччині відбуваються на пропорційній основі, тому для утворення дієздатного уряду завжди необхідна конструктивна співпраця конкуруючих партій. Федеральний парламент, Бундестаг, обирає главу федерального уряду – канцлера, який визначає на федеральному рівні засади внутрішньої і зовнішньої політики та визначає кандидатури федеральних міністрів. Статус органів державної влади федерації та розподіл завдань і компетенції між федерацією та землями визначаються Основним Законом ФРН. Дотримання Основного Закону – федеральної конституції ФРН – контролює Федеральний Конституційний Суд. Політична система Німеччини має усталену форму, ефективність якої перевірена часом.

Джерела та література та літератури

1. Беляева Г.П. История государства и права зарубежных стран. / Г. П. Беляева, Ливанцев К.Е. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та. 1967. – 48 с.
2. Коновалова І., Власішен Ю., Скрутень І., Сидор О., Карпенко Т. Зміна епох. Україна – Німеччина: Вчора. Сьогодні. Завтра? – К., 2002. – 96с.
3. Конституція ФРН 1949 року. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.rfhwb.de/Pravo/Pravo_ru/pravo_ru1.htm.
4. Страхов М. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студент. юрид. спец. вищ. закл. освіти / Страхов М. –Х.: Право,2001 – 415 с.

Ключук Юля – аспірантка I року
навчання кафедри «всесвітня історія»
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних
наук, професор
Л. В. Стрільчук

«Президентський вимір» польсько-українського співробітництва (1991–2010 роки)

Польсько-українські відносини у 1991 – 2010 рр. можна охарактеризувати як чітко оформлену та збалансовану систему міждержавних зв'язків, що згодом трансформувалися на рівень стратегічного партнерства. Двосторонні відносини формуються паралельно із швидким реформуванням політичного, економічного та соціального ладу в Республіці Польщі та Україні, на фоні руйнування усталених економічних контактів, закоренілих стереотипів мислення і суспільної свідомості, а тому і набувають вигляду розгалуженої мережі міждержавних взаємин [4, с 157].

Окрім реалізації державної зовнішньо-політичної концепції, великою мірою, на нашу думку, є відображенням міжособистісних взаємин та контактів очільників держав. Адже, зовнішньополітичний вектор польсько-українських відносин будувався відповідно до власних переконань Президентів двох країн, що безпосередньо вплинуло на розбудову міждержавного співробітництва. А тому, під «президентським виміром» ми розуміємо особистісний вплив Президентів на формування польсько-українських відносин, у перше двадцятиліття співробітництва. Важливим є не лише людські якості, а й також сукупність президентських контактів, як офіційних, так і неофіційних, у розбудові польсько-українських міждержавних взаємин. З огляду на це, підхід до відображення польсько-українських відносин є абсолютно новим для вітчизняної історіографії, що і робить дане дослідження актуальним.

Перший етап реалізації та міжнародної імплементації польсько-українського Договору припадає на період каденцій Президентів: Л. Валенси в Польщі (1990 – 1995 рр.) та Л. Кравчука в Україні (1991–1994 рр.). Варто зауважити, що у перші роки незалежності

формується нормативно-правова база двостороннього співробітництва. Засадничим документом у регламентації міждержавних відносин вважається «Договорів про добросусідство, дружні відносини і співробітництво». Цей документ задекларував основні принципи взаємних стосунків обох країн, підтвердив непорушність кордонів, а також врегулював положення національних меншин на території сусідніх держав [1, с. 141–149]. Проаналізувавши ряд документів, можна стверджувати, що зовнішня політика Польщі та України формувалася відповідно до особистих переконань та політичних орієнтирів двох Президентів.

Тенденції закладені на початку 90-х рр. продовжили наступні президенти. У період каденцій А. Кваснєвського та Л. Кучми (1995–2005 рр.) відбувається трансформація польсько-українських відносин на рівень стратегічного партнерства. Співробітництво з Україною, в польському зовнішньополітичному порядку денному, починає визначатися як один із пріоритетів. За президенства А. Кваснєвського, було докладено максимум зусиль для розвитку політичних контактів, а українське питання пропагувалося на різного роду політичних та економічних форумах у Європі та поза її межами [5, с. 40]. Україна, за активної підтримки Республіки Польща, долучається до участі у миротворчих операціях по збереженню миру та безпеки, що відбувається під безпосереднім впливом та контролем міжнародних організацій. Це є прикладом того, що польсько-українське співробітництво виходить за межі добросусідських відносин, а особлива роль в цьому належить міжпрезидентським контактам А. Кваснєвського та Л. Кучми [4, с. 157–158].

Політична співпраця Л. Качинського та В. Ющенка (2005–2010 рр.) виступає як асиметричне партнерство, так як зміни у напрямку польсько-українських взаємин були обумовлені приєднанням Польщі до ЄС [3, с. 4], з однієї сторони, та Помаранчевою революцією в Україні, з іншої. Польща виступає у новій якості для України, як держава прихильник демократичних ідей. Помаранчева революція могла реально змінити загальний контекст двосторонньої та міжнародної співпраці, але із зміною політичного очільника Республіки Польща та загальними настроями польських політичних та інтелектуальних еліт проявляється тенденція покладати провину за стагнацію міждержавного партнерства на українську сторону, і така позиція є досить обгрунтованою. Цей період, у зовнішній політиці Польщі, виглядає як повернення

до більш прагматичної політики на українському векторі [2, с 73]. А це є свідченням асиметрії, що проявилася і в міжпрезидентських взаєминах.

Отже, польсько-українське міждержавне співробітництво 1991–2010 рр. будувалося в руслі зовнішньо-політичних концепцій обох держав, а також великою мірою формувалося відповідно до політичних переконань Президентів Республіки Польща та України. У польсько-українських відносинах досліджуваного періоду досить часто прослідковується пряма залежність між особистісними поглядами очільників і реалізацією двостороннього співробітництва. Активна позиція Президентів двох незалежних держав сприяла оформленню чіткої системи міждержавної взаємодії, трансформації двосторонніх взаємин на рівень стратегічного партнерства та, що найважливіше, зближенню та порозумінню двох сусідніх народів.

Джерела та література

1. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_172. – Назва з екрану.
2. Жижиян П. Успіхи та прорахунки української дипломатії в українсько-польських стосунках / П. Жижиян // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. науку праць. – К., 2008. – Вип. 74. – Ч. 1. – С.71–74.
3. Макаренко Є. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – К., 2008. – Вип. 48. – Ч. 1. – С. 3–9.
4. Митрофанова О. Польща як стратегічний партнер України / О. Митрофанова // Політичний менеджмент. – К., 2006. – №6. – С. 153–160.
5. Рудич Ф. Політичні лідери і стратегії реформ у країнах Центральної і Східної Європи / Ф. Рудич // Політичний менеджмент. – К., 2007. – №2. – С. 25–46.

Кузьмик Олександр – аспірант
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, професор
Кучерепа М. М.

Культуро-освітні потреби селянства Волинської області у 1944–1953 рр.

Сьогодні поглиблюється процес переосмислення уявлень про суспільство та механізми його функціонування, про місце людини в ньому. Відповідно різні аспекти соціальної історії підлягають повнішому науковому дослідженню. Проникнення у повсякденне життя селянства дозволяє наблизитися до кращого розуміння повоєнного періоду, більш точного відчуття часу, як у загальноукраїнському, так і в регіональних вимірах.

Після звільнення Волині від гітлерівських загарбників починається відбудова у всіх сферах життя. У повоєнний період розгалужений сталінський репресивний апарат, який діяв у західноукраїнських землях, широко використовував уже апробований у попередні роки арсенал. Арешти, вбивства, конфіскації майна, масові депортації, запровадження системи поручництва – далеко не повний перелік форм і методів репресивного тиску на місцеве населення. Метою каральних акцій було створення сприятливих умов для тотальної «радянзації» Волині. Тут швидкими темпами мали бути здійснені індустріалізація, колективізація, культурна революція, утвердження влади органів диктатури пролетаріату.

Незважаючи на всі недоліки і прорахунки, адміністративна командна система все ж приділяла увагу розвитку та діяльності закладів культури. Так, у 1945 р. на розвиток освіти в західних областях республіки було виділено 5091,8 тис. крб. [3, 118]. У 1943–1944 н. р. у дев'яти визволених регіонах Волинської області працювала вже 161 школа і навчалось понад 16 тис. учнів. З 1944–1945 навчального року та наступні шість років кількість неповних середніх шкіл зроста

у 2,5 рази, а середніх – більше ніж у 5 разів. У 1947–1948 н. р. забезпечено повне виконання закону про загальне обов'язкове навчання.

Велика робота проводилась у цей час і щодо ліквідації неписьменності. У 1945 р. в області налічувалося понад 72 тис. неписьменних і малописьменних. Протягом року було охоплено навчанням понад 11 тис. осіб, а на кінець 40-х років завершилася ліквідація неписьменності й малописьменності.

У 1949 р. запроваджено обов'язкове загальне семирічне навчання. В області були створені комісії сприяння всеобучу, які проводили роз'яснювальну роботу серед селян, перевіряли стан охоплення дітей школою, організовували матеріальну допомогу учням.

Розвиток загальноосвітньої і середньої спеціальної школи, підвищення культурних запитів населення висунули нові вимоги до культурно-освітніх установ. Починають зростати державні асигнування на будівництво нових і відбудову старих закладів культури, зміцнення їх матеріальної бази. У 1950 р. на культурно-освітню роботу держава асигнувала 14,5 млн., а в 1952 р. – 18,3 млн. крб. [1, 115]. Населення Волині залучалося до всенародної допомоги культурно-освітнім закладам. За 1945–1952 рр. кількість бібліотек збільшилася майже вдвічі (з 550 до 911), а гуртків художньої самодіяльності – більше ніж у сім разів (з 365 до 2610), а чисельність учасників – у п'ять разів (із 5771 до 31368) [4, 5]. На весну 1948 р. зросла мережа клубів, бібліотек, навчальних закладів. Але на обласній партійній конференції вказувалося на серйозні недоліки в роботі культосвітніх закладів: «...В своїй абсолютній більшості культурні заклади ведуть роботу на низькому рівні, їх робота не носить бойових, наступальний характер... В області відкрито 3 педагогічних училища, Луцька фельдшерсько-акушерська школа, Володимир-Волинський технікум сільського господарства, Луцький учительський інститут... Тут немало фактів проникнення в середовище учнів училищ і студентів інституту націоналістів – лютих наших ворогів» [2, 95]. Отож, ворогів народу шукали і серед студентської молоді.

Великого розвитку при сільських клубах досягла художня самодіяльність. За 1947–1953 рр. у Волинській області кількість гуртків художньої самодіяльності в сільських клубах збільшилася майже у два рази, а учасників – у три рази. У 1953 р. нараховувалося

806 хороших (19,4 тис. учасників), 278 музичних (2,7 тис.), 867 драматичних (12,3 тис.), 513 танцювальних (4,6 тис.), 80 образотворчих (0,9 тис.) учасників гуртків [4, 5].

Отже населення Волинської області у постокупаційний період зіткнулася з багатьма проблемами культурно-освітніх потреб селянства. Шкільна мережа відроджувалася, хоча існували перешкоди, пов'язанні з загальним економічним становищем області. Велика робота проводилася у цей час і щодо ліквідації неписьменності серед селянства, що було позитивним для мешканців. В 1950 р. в західному регіоні України було майже чотири тисячі шкіл. У сільській місцевості за парти сіли 987,8 тис. учнів. 1950–1951 навчальному році у школах працювало понад 60 тис. вчителів, тобто майже у шість разів більше ніж у довоєнний період[5, 133].. Початковою освітою було охоплено практично всіх дітей шкільного віку, чисельність учнів у 5–10 класах збільшилася майже утричі.

Однак духовне буття західноукраїнського селянства було неоднозначним і суперечливим. Хоча загальноосвітній та культурно-технічний рівень селян зростав, але водночас посилювалася духовна деградація. Влада ліквідувала греко-католицьку та українську автокефальну православну церкви. Багато елементів традиційно-побутової культури притіснялися, руйнувалися християнська мораль, народні звичаї, обряди, побут, послідовно здійснювалася русифікація, насаджувався вульгарний атеїзм.

Джерела та література

1. Глушко М. Соціалістичні перетворення в культурі та побуті західних областей України (1939–1989) / М. Глушко. – К., 1989. – 264 с.
2. Михайлюк О. Г. Історія Волині: З найдавніших часів до наших днів / О. Г. Михайлюк, І. В. Кичій, М. Д. Півницький. – Львів: Вища шк., 1988. – 238 с.
3. Сергійчук В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944–1953 рр. Нові документи і матеріали. / В. Сергійчук. – Київ: Дніпро, 1998. – 944 с.
4. ЦДАВОВУ. – Ф. 4626. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 4–5.
5. Ярош, Б. О. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель 30–50 років ХХ ст. / Б. О. Ярош. - Луцьк: Вежа, 1999. – 182 с.

Лавнічек Марія – аспірантка
історичного факультету
Східноєвропейського національного

університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор

С. В. Гаврилюк

Реорганізація музейної мережі західних областей України на початку Другої світової війни

Історія музейної справи у західних областях України – невід’ємна частина загальноукраїнського музейництва. Між тим процеси музейного будівництва в регіоні на початку Другої світової війни (вересень 1939 – червень 1941 рр.) в українській історіографії висвітлені недостатньо. Зокрема, залишається актуальним дослідження розбудови тут в означений період музейної мережі.

Мета статті – висвітлити основні зміни, що їх зазнала музейна мережа західноукраїнських земель у результаті їх входження до складу УРСР у 1939 р.

Прихід та утвердження у регіоні більшовицької тоталітарної системи супроводжувалися процесом його радянзації, тобто, запровадженням в усіх сферах життя засад, вироблених радянською владою. Стосувався цей процес і наукових та культурно-освітніх установ, до яких належали музеї [3, 12]. Серед змін, що їх зазнали музеї в ході радянзації, слід виокремити реорганізацію музейної мережі.

Вперше майбутні зміни в музейній мережі на новоприєднаних територіях було сформульовано та викладено у доповідній записці представників ЦК КП(б)У секретарю ЦК КП(б)У М. Бурмистренкові «Про реорганізацію музеїв західних областей України», датовану не пізніше 25 жовтня 1939 р. У документі було сформульовано рекомендації щодо діяльності окремих музейних закладів, а також їх подальшої долі. Такі заклади, як музей «Молодої громади» та музей «Українського війська» передбачалося ліквідувати, а ряд інших музейних закладів – об’єднати [2, 61]. Щоправда, йшлося здебільшого про музеї Львівщини; про інші західні землі України говорилося загалом.

Таким чином, вищезгаданий документ лише частково прописував видозміну музейної мережі західних областей України. На державному рівні питання реорганізації музейних закладів було вирішено значно пізніше. Остаточо сформувала нову музейну мережу регіону постанова

Ради народних комісарів УРСР від 8 травня 1940 р. «Про організацію музеїв і бібліотек у західних областях України». Реорганізація музейної мережі спричинила зменшення чисельності музейних закладів. Згідно постанови, у західних областях України продовжувало діяти в реорганізованому вигляді всього 22 музеї, а саме: у Львівській області – 7, Волинській – 2, Дрогобицькій – 5, Тернопільській – 2, Ровенській (нині – Рівненській) – 3, Станіславській (нині – Івано-Франківській) – 3 [1, 813–815]. Для порівняння слід зауважити, що станом на літо 1939 р. лише у Львові функціонувало 26 музеїв [4, 146].

Музейні заклади були реорганізовані також згідно нових принципів діяльності, які відповідали комуністичній ідеології, однак були далекими від музеєзнавчих засад. Вони стосувалися нових провідних напрямів музейної діяльності, що мали відповідати інтересам більшовицького тоталітарного режиму. Так, науково-просвітницьку роботу замінено на політико-просвітницьку та пропагандистську діяльність. Музеї перетворилися свого роду в ідеологічну зброю, політичний інструмент, за допомогою якого нова влада намагалася формувати комуністичний світогляд у населення західних областей України. Оскільки попередні музеї регіону як скарбниці культури українського народу несли в собі загрозу для більшовицької ідеології, то єдиним виходом стала ліквідація або реорганізація таких «неприйнятних» для сталінської тоталітарної системи музейних закладів.

Отже, в результаті проведених радянською владою реформ десятки музеїв були реорганізовані. Чимало інших музейних закладів підлягали закриттю лише тому, що не відповідали політиці влади в галузі культури. Таким чином, на території західних областей України впродовж початкового періоду Другої світової війни сформувалася нова музейна мережа, яка стала відображенням політики більшовицької тоталітарної системи у сфері музейництва.

Джерела та література

1. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і Радянського уряду. 1917–1959 рр. : зб. док. : у 2 т. / Центральний держ. архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР / гол. ред. О. В. Килимник. – К. : Держполітвидав УРСР, 1959. – Т. 1 : 1917 – червень 1941 рр. – 814 с.
2. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали. – Т. 1: 1939–1953.– К., 1995. – 750 с.
3. Рябчикова Ф. Музейництво на західноукраїнських етнічних землях у 1939–1941 рр. / Фаїна Рябчикова // Волинський музейний вісник : наук. зб. Вип. 4 :

Музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західно-українських етнічних земель / Упр. культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; каф. документознавства і музейн. справи ВНУ ім. Лесі Українки ; упоряд. А. Силюк, Є. Ковальчук. – Луцьк : МП «Пульс», 2012. – С. 12–20.

4. Терський С. В. Реформування музеїв Галичини на початку Другої світової війни / С. В. Терський // Військово-науковий вісник. – Львів, 2013. – Вип. 19. – С. 144–155.

Леснича Пауліна – аспірант
Східноєвропейського національного
Університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент

О. М. Карліна

Місцеві періодичні видання як джерело з історії повсякденності міст Волинської губернії другої половини XIX – початку XX століття

Актуальність теми. Дослідження історії повсякденності міської людності Волинської губернії другої половини XIX – початку XX століття потребує залучення широкого комплексу джерел, серед яких і публікації у періодичних виданнях. Преса виступає своєрідним індикатором та безпосереднім свідком досліджуваної епохи, тому важливо з'ясувати інформативність місцевих газет та журналів у висвітленні основних рис повсякденного життя містян.

Метою дослідження є аналіз місцевих періодичних видань Волинської губернії другої половини XIX – початку XX століття та узагальнення їх інформаційного потенціалу щодо дослідження проблеми повсякденного життя міського населення.

Виклад основного матеріалу. У другій половині XIX століття на території Волинської губернії виходили кілька періодичних видань, а саме офіційний вісник губернського управління «Волынские губернские ведомости» (Житомир, 1838–1917), громадсько-політична газета «Волынь» (Житомир, 1882–1917) та церковні журнали «Волынские епархиальные ведомости» (Почаїв, 1867–1907, Житомир, 1908–1917)

та «Почаевский листок» (Почаїв, 1887–1914). Починаючи з перших років ХХ століття, їх кількість помітно збільшилася та у 1908 р. налічувала 16 найменувань [6, 34].

Вагомий масив інформації щодо повсякденного життя міських жителів у зазначений для дослідження період містять публікації на сторінках газети «Волянсь», яка вирізнялася великим тиражем і значною кількістю передплатників [1, 74]. Перша сторінка видання, окрім офіційної частини, де публікувалися урядові накази, містила статті про актуальні дискусійні питання, (до прикладу, щодо потреби в освіті для жінок [2, 1]). Рубрика «Местная хроника» була присвячена висвітленню поточних подій у губернському центрі, тут також публікувалися звіти про засідання різних благодійних товариств. «Бердичевская хроника» інформувала читачів про нагальні питання мешканців міста. У постійній рубриці «Городской театр» подавалися критичні відгуки на вистави, що йшли на сцені житомирського театру.

Цікаві свідчення про реальний стан справ у провінційних містах губернії містять ті публікації «Волини», авторами яких виступали місцеві жителі. На сторінках цього видання у рубриці «Корреспонденции Волини» розміщені описи Рівного [3, 3], Кременця [4, 3], Дубна, Новоград-Волинська [5, 3] та інших повітових міст.

Газета «Волинская жизнь» (Житомир, 1906–1908) також мала рубрику «Местная жизнь», в якій ішлося про щоденні події та турботи жителів Житомира. Ці публікації додають важливих штрихів до загальної картини повсякденного життя губернського центру.

Періодичні видання, що видавалися за державний чи церковний кошт, є менш інформативними у висвітленні повсякдення жителів волинських міст. Вони мали обов'язковий поділ на офіційну та неофіційну частини, в першій з яких оприлюднювалися загально-імперські закони та губернські розпорядження. У «Волинских губернских ведомостях» також друкувалися повідомлення про різні місцеві економічні події (торги, продажі тощо). У неофіційній частині «Волинских епархиальных ведомостей» публікувалися історико-статистичні описи Волинської єпархії, її церков та парафій, а також міст та містечок губернії.

Окремо слід згадати рекламні оголошення, надруковані на сторінках періодичних видань. Вони є вагомими доповненнями інформаційного потенціалу місцевої преси як джерела з історії повсякденності, адже містять відомості не лише про найбільш затребувані товари та послуги містян, а й ілюструють рівень зацікавлення в них. До прикладу,

на початку ХХ століття популярності набули бали-маскаради, що влаштовувалися з благодійною чи розважальною метою. Про масовість цього явища свідчить поява численних рекламних пропозицій як щодо продажу готових маскарадних костюмів, так і їх оренди.

Висновки. Таким чином, варто зазначити, що періодичні видання, які виходили друком на території Волинської губернії в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття, є вагомим доповненням джерельної бази щодо проблеми дослідження повсякденного життя населення міст. Публікації, розміщені на сторінках описаних вище газет та журналів, дозволяють проаналізувати та висвітлити актуальні проблеми побутування містян, традиції та новації у сфері дозвілля, а також скласти загальне уявлення про потреби та турботи місцевих жителів. Тож залучення матеріалів періодики дає змогу досліднику не лише отримати цінні свідчення щодо щоденних турбот населення волинських міст та містечок, а й розширити коло попередньо поставлених наукових завдань.

Джерела та література

1. Біла О. М. Публікації газети «Волинь» як джерело для вивчення історії Волинської губернії (ХІХ – початок ХХ ст.) / О. М. Біла // Гуржіївські історичні читання: збірник наукових праць, 2013. – Вип. 6. – С. 73–76.
2. Волинь. – 1897. – № 4.
3. Волинь. – 1897. – № 17.
4. Волинь. – 1899. – № 2.
5. Волинь. – 1899. – № 6.
6. Мілясевич І. В. Еволюція волинської преси в останнє десятиріччя російського самодержавства (1906–1916) // Вісник Книжкової палати. – 2013, № 8. – С. 34–38.

Литвин Катерина – студентка V курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Правові аспекти застосування електронного цифрового підпису

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується збільшенням обсягів інформації, яка потребує оперативності та якості її обробки, оскільки є підставою для прийняття управлінських рішень. Одночасно зростання інформаційного навантаження на управлінський персонал активізували проблему комплексної автоматизації управлінської діяльності на основі сучасних інформаційних технологій і засобів телекомунікацій. Поряд із зазначеними тенденціями вагоме місце у впровадженні новітніх технологій в управлінні підприємством займають електронний документ, який не може існувати без електронного цифрового підпису.

Метою дослідження є характеристика правових аспектів у використанні електронного цифрового підпису.

Електронний документообіг є сукупністю процесів, що забезпечують потреби суспільства в швидкому інформаційному обміні. Він включає в себе створення, обробку, відправлення, передачу, одержання, збереження, використання і знищення електронних документів. Ефективним засобом підтвердження оригінальності документа та захисту його від підробок є використання електронного цифрового підпису. Електронний підпис призначений для забезпечення діяльності фізичних і юридичних осіб, що здійснюється з використанням електронних документів [8, с. 17].

Електронні документи, засвідчені електронним цифровим підписом, передаються за допомогою швидкісних телекомунікаційних систем, однією з яких є Інтернет. За таких умов усі учасники обміну електронними документами незалежно від відстані мають однакові можливості в електронному інформаційному обміні [2, 10–11].

Відносини, пов'язані із застосуванням електронного цифрового підпису, (наприклад, його використання при укладанні угод) потребують правового та законодавчого врегулювання.

Правовий статус та особливості використання електронного цифрового підпису визначає Закон України «Про електронний цифровий підпис». У ньому регулюються відносини, що виникають між суб'єктами, які мають право використовувати електронний цифровий підпис.

Згідно Закону електронний цифровий підпис (ЕЦП) є реквізитом електронного документа, що призначений для захисту даного електронного документа від підробки. ЕЦП дає змогу підтвердити

цілісність електронного документу, тобто його захищеність від несанкціонованого спотворення, руйнування або знищення в процесі руху від відправника до одержувача. Отриманий у результаті криптографічного перетворення інформації з використанням закритого ключа ЕЦП дозволяє ідентифікувати власника сертифіката ключа підпису, а також встановити відсутність перекручування інформації в електронному документі [3].

Електронний цифровий підпис за правовим статусом прирівнюється до власноручного підпису (печатки) лише в тому разі, якщо: електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката відкритого ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису; під час перевірки використовувався посилений сертифікат відкритого ключа, чинний на момент накладення електронного цифрового підпису; особистий ключ підписувача відповідає відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті [1, 134–135].

ЕЦП накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа. Особистий ключ має бути відомий лише його власнику. Відкритий ключ доступний всім учасникам електронного документообігу.

Електронний підпис по суті переслідує єдину мету – ідентифікацію особи, котра підписує дані в електронному вигляді. Застосування електронного підпису надає суб'єктам господарювання низку нових можливостей при укладанні, зміні і припиненні договорів.

Серед інших нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини у сфері використання електронного цифрового підпису є Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4], «Про обов'язковий примірник документів» [7], «Про Національну програму інформатизації» [6], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [5].

Отже, електронний цифровий підпис спрямований на спрощення та прискорення документообігу між суб'єктами господарювання, що, в свою чергу, має зміцнити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, адже пришвидшиться процедура укладення цивільно-правових та господарських договорів, оформлення експортно-імпорتنих операцій, надання електронних банківських послуг.

Джерела та література

1. Архіпова К. С. Правовий режим використання електронного цифрового підпису в аспекті попередження правопорушень і злочинів / К. С. Архіпова // Юридична наука. – 2011. – № 4–5. – С. 133–140.
2. Кукарін О. Б. Електронний документообіг та захист інформації [Текст] : навчальний посібник / О. Б. Кукарін / За заг. ред. д.держ.упр., професора Н. В. Грицяка. – К. : НАДУ, 2015. – 84 с.
3. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. (Редакція станом на 28.06.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – С. 276.
4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV (Редакція станом на 30.09.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36.
5. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05 червня 1994 р. № 80/94-ВР (Редакція станом на 19 квітня 2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.
6. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04 лютого 1998 р. № 7498-ВР (Редакція станом на 19 лютого 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
7. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 595-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22–23. – Ст. 199.
8. Чирський Ю. Електронний цифровий підпис : правові аспекти застосування // Довідник секретаря та офіс-менеджера. – 2007. – № 1. – С. 17–22.

Лихацька Тетяна – аспірантка кафедри політології та державного управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та державного управління В. І. Бортніков

Основні чинники електоральної участі

Інститут виборів займає важливе місце в політичній системі будь-якої демократичної країни. Вибори дозволяють виразити політичні уподобання громадян і сформувати органи влади, які спираються в своїй роботі на їхню довіру. Завдяки виборам кожен громадянин отримує можливість безпосередньої участі в управлінні державою, що забезпечує реалізацію базових конституційних прав. Особливо важливими вони є для посткомуністичних країн, зокрема України. Незважаючи на те, що цей інститут існує в країні вже більш ніж п'ятнадцять років, рівень явки виборців не стає вищим. Тому актуальним з огляду на це є дослідження чинників, що впливають на електоральну участь.

Група дослідників Мічиганського університету на чолі з А. Кемпбелом пояснюють участь у виборах соціально-психологічною потребою висловити свою належність до тої чи іншої групи (класу, етносу, конфесії, партії, тощо). Тобто, виборці беруть участь у голосуванні, щоб підтримати на виборах “своїх” [2].

Додаткову підтримку для рішення щодо голосування здійснюють й інші чинники, які можна назвати посилюючими. Такі посилення мають різновекторний характер: від заохочення до небажання до участі у виборах (абсентеїзму). Відповідно це дозволяє поділити їх на активні або пасивні. До пасивних чинників віднесемо всі складнощі, які можуть вплинути на демобілізацію виборця. Це, перш за все, витрати, які мусить понести виборець. До вимірних витрат можна зарахувати: необхідність реєстрації, знаходження відповідного приміщення, що вимагає часу та зусиль та прибуття до такого місця в день виборів. Для виборця можуть виникнути складнощі в отриманні повної інформації про кандидатів чи партії. Не кожен здатний дізнатися про них хоч б стільки, щоб їх відрізнити. Деякі люди можуть вважати баланс цих коштів надто суттєвим, щоб себе ним обтяжувати.

Виборець, що бере участь в голосуванні, прагне отримати реальну вигоду з виборчого акту. Однак вигода з голосування у переважній більшості випадків мусить бути невелика, оскільки мінімальною є правдоподібність, що один голос вплине на остаточний результат. Більше того, баланс затрачених коштів і вигоди являє парадокс демократії тому, що кошти не зводяться до нуля, натомість вигоди можуть бути нульовими.

На рівень участі у виборах впливає також інституційна інфраструктура демократичної системи. Найбільш радикальним рішенням

в зв'язку з цим є примус голосувати. Іншими інституційними механізмами, які сприяють відвідуваності є голосування у вихідні дні, голосування через пошту, інтернет, за дорученням, можливість голосувати до виборів. Значення також має час відкриття виборчих дільниць і можливість голосувати впродовж двох (або більше) днів.

До інших інституційних чинників, що сприяють високій участі у виборах, належить також включити сприйняття громадянами виборів як значимих та легітимних[2]. Парламентські вибори стають важливими для громадян, якщо в даній політичній системі парламент відіграє основну роль. До групи менш важливих віднесемо регіональні та місцеві вибори. Інтерес до парламентських виборів спадає, коли немає виразних програмових та ідеологічних відмінностей між урядом та опозицією, а самі вибори не призводять до зміни уряду. На електоральну участь впливає також частота виборів. Рівень участі виборців у голосуванні перебуває в оберненій пропорції до неї.

На рівень електоральної участі впливає тип виборчої системи. Скажімо за пропорційної системи інтерес до виборів буде вищим у випадку здатності висловлювати перевагу щодо кандидата. Порівняно з досить низьким рівнем участі в США (54,2%), країни з парламентською формою правління та мажоритарними виборчими системами виглядають значно ліпше (тут участь у виборах в середньому становить 75%). Однак найвищий показник участі (понад 84%) простежується в країнах з парламентською формою правління та пропорційною виборчою системою [2].

Іншим детермінантом електоральної участі є партійна система. Багатопартійність істотним чином посилює ідеологічні орієнтації виборців, що є одним з найсильніших мотивів участі у виборах. Звичайно це стосується насамперед ідеологічно ідентифікованих виборців, які зараховують себе до ідеологічно орієнтованої групи (лівих, центристів, правих тощо). Рівень участі у виборах є залежним від того, який відсоток громадян є членами партії.

Таким чином, детермінантом електоральної участі громадян є тип партійної та виборчої системи, партійна самоідентифікація виборців. Важливим є також сприйняття громадянами виборів як значимих та легітимних. Підвищенню мотивації виборців до участі в голосуванні сприяють конкуруючі політичні партії, які намагаються втримувати виборців під своїм мобілізаційним впливом.

Джерела та література

1. Cześnik M. Partycypacja wyborcza polaków / М. Cześnik [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.isp.org.pl/files/201458492501743510012633_74709.pdf
2. Шведа Ю. Участь у виборах (фреквенція) / Ю. Шведа [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.yuriy-shveda.com.ua/communion/school-election-skill/260-frekvencia.html?format=html&lang=en.

Лошик Дмитро – студент I курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
Г. В. Охріменко

Городища давньоруського часу Волинської області

Актуальність дослідження: пов'язана із тим, що на даний момент, немає точних даних про кількість давньоруських городищ, стан їхньої збереженості, їх типи, їх історію. Для з'ясування цих питань, створена таблиця в яку включено більше ста пам'яток. Ця робота розрахована на багато років.

Мета дослідження: метою дослідження є з'ясування різних аспектів давньоруських городищ Волині.

На території Західної Волині відома велика кількість давньоруських городищ. На Волині давньоруські укріплені поселення були розміщені значно щільніше, ніж на сусідніх землях, що, очевидно, пояснюється необхідністю захисту краю від нападів західних сусідів.

Термін «городище» застосовувався уже в давньоруський час для позначення укріпленого населеного пункту «града», що засвідчується в літописах [103,7]. Про давність цього терміну говорить і той факт, що багато з існуючих досі населених пунктів, поблизу яких є залишки земляних укріплень мають назву «городище».

Щоб з'ясувати питання про планування городищ необхідно передусім визначити характер і функційне призначення. Відомо, що на Русі було чотири основні типи поселень: неукріплені поселення

сільського типу – селища, де жили вільні общинники і залежні селяни; укріплені двори феодалів – феодалські замки, де мешкали їх власники і челядь; сторожові оборонні пункти-гради, на яких проживали різні представники військового стану; нарешті, міста – ремісничі, торгові, політичні та культурні центри [103, 14].

Головною ознакою городища є залишки оборонних укріплень – земляних валів і ровів біля них, які обмежують замкнуту площу, призначену для заселення, що забезпечували оборону населеного пункту. Як правило, поблизу городища знаходились неукріплені поселення-селища, які становили єдиний поселенський комплекс. При спорудженні городищ вміло використовувались природні захисні властивості рельєфу місцевості. Городища розміщались у важко-доступних місцях і в залежності від їх розташування серед них виділяються мисові, острівні, круглі і складного типу.

Найпоширенішими є городища мисового типу, відомі в Басовому Куті, Заставному, Устилузі, Жидичині, Буську та городищі Вал.

Щодо городища Вал, то його дослідженням займався М. М. Кучінко. Воно знаходиться в західній частині села Городище-2 Луцького району. Майданчик городища площею 0,80 га знаходиться в урочищі Вал на чотириметровому підвищенні, оточеному болотами [3, 8].

Городища острівного типу знаходились на острівцях і піднімались над навколишньою місцевістю.

В 1967 році М. Кучера дослідив городище в селі Затурці Локачинського району Волинської області. З топографічної точки зору його можна зарахувати до городищ острівного типу, вірніше, до варіанту цього типу. На думку М. М. Кучинка, конструкція валу свідчить, що городище було споруджене ще в період слов'янської спільності, що і відбилось на його структурі [2, 25]. На думку дослідника городища М. П. Кучери, цей своєрідний конструктивний тип укріплень був характерним для західних слов'ян, відображаючи племінні традиції і свідчить про спорудження городища волинянами ще до включення Волині у склад давньоруської держави [1, 176–187].

Третій тип на території Волині наявний городищами, яким форма була надана штучно. Це круглі в плані площадки, обведені по периметру кільцевим валом і ровом. Вони відомі у Ветлах, Турійську, Головно [5, 329-330], Горзвині, Яревищі.

Городище на околиці с. Головне Любомльського району Волинської області в плані кругле, діаметром трохи більше 30 м. Загальна площа становить 0,07 га. Культурний шар на ньому дуже бідний. Розріз валу

показав, що він мав всередині дерев'яні зрубні конструкції, характерні для східно-слов'янських городищ. Комплекс датується IX–X століттям [2, 39-40].

З X ст. на даній території з'являються городища складномисового і складного типу, що були давніми містами. Вони склалися з двох площадок – дитинця і окольного міста і були укріплені одним-двома, а іноді трьома рядами валів і ровів. Таким є городище в Белзі, Володимирі-Волинському [4, 20].

Результати: результатами даного дослідження є те, що городища занесені до таблиці, створеної задля класифікації. Частина з городищ потребує повторного обстеження, тому, що пошкоджена різними земляними роботами. Значна частина з них, була заселена в певний період.

Висновок: отже, дослідження городищ та їх всебічне обстеження є актуальним тому, що ці пам'ятки є одними із найцінніших для вивчення середньовічної історії Волині.

В опрацюванні даної теми використано напрацювання Д. Воюти. За що висловлюємо автору вдячність.

Джерела та література

1. Кучера М. П. Раньосередньовічне городище поблизу с. Затурці на Волині // Середні віки на Україні. – К., 1971. – Вип.1. – С. 176-187.
2. Кучинко М. М. Волинська земля X – середини XIV ст. Археологія та історія. – Луцьк: Вежа, 2002. – 314 с.
3. Кучинко М. М. Давньоруське городище Вал в Надстир'я. – Луцьк: Вежа, 1996. – 207 с.
4. Кучинко М. М. Стародавній Володимир-Волинський. – Луцьк: Знання, 1987. – 20 с.
5. Панишко С. Д. Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 15. 2011. – С. 329–337.

Машталер Оксана – студентка IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних наук, доцент
Ю. В. Крамар

Становлення інквізиційного трибуналу в іспанському Арагоні (XIII – XV ст.)

Актуальність теми. Кілька років тому католицька церква в особі Папи римського Іоана Павла II принесла вибачення і висловила співчуття усім тим, хто в різні часи постраждав від суду інквізиції. В даній розвідці ми спробували звернутись до історичного досвіду інквізиції, оцінити ступінь її впливу на культурний і політичний розвиток Іспанії в середньовічну епоху.

Мета дослідження – прослідкувати етапи становлення інституту Святої інквізиції в Арагоні (Іспанія) в XIII–XV ст.

Інквізиція – трибунал католицької церкви, створений в XIII століття для боротьби з ересю. Іспанська інквізиція стала прикладом, еталоном для такого роду інституцій в усьому християнському світі.

Перший інквізиційний трибунал на території Іспанії було засновано єпископом Бернардом в Лериді (Арагон) у 1233 році. За рік до цього Папа римський звернувся з грамотою до архієпископа арагонського святого Раймона з Пеннафорта, в якій повідомляв останнього про надто велику кількість єретиків в окремих іспанських єпархіях. Саме після цієї події інквізиція почала поступово утверджуватися в іспанських землях [3, с. 70].

У 1238 році Папа римський офіційно заснував інквізицію в Арагоні, яка розгорнула особливо велику активність в єпархіях, що межували з Францією – Ургелі, Барселоні, Хероні і Лериді [2, с. 228]. Водночас папа Інокентій IV надав інквізиційним судам особливі повноваження у справі переслідування єретиків. Дозволялось позбавляти почестей, посад, звань не лише останніх, але й тих, хто їх переховував. Інквізитори могли вільно розпоряджатися всім тим, що безконтрольно передавалось до їх рук – майном, честю і життям громадян, що піддавались жорстоким переслідуванням [1, с. 30–32].

Для інквізиторів навіть могила перестала бути недоторканим місцем «вічного упокою». Середньовічні хроніки переповнені оповідями про те, як викопувалися останки мертвих, а їх кістки спалювалися на багатті. В такий спосіб були сплюндровані могили багатьох навіть знатних осіб. У 1269 році сенсацією став вирок інквізиторів Барселони про ексгумацію тіл віконта Кастельбона та його сестри – Ермессінди де Фуа. Зрозуміло, що такі дії церковників не могли не викликати народного обурення, і один з інквізиторів, що виніс цей вирок, П'єр де Кадірет – домініканець, був до смерті забитий камінням розлюченим натовпом [4, с. 307].

До початку XIV століття був лише один обласний інквізитор з числа домініканців, який мав право призначати ченців на посаді інквізиторів. У 1301 році генерал ордену домініканців ухвалив, що відтепер будуть існувати дві області: перша, іменована Іспанською областю, складатиметься з Кастилії і Португалії; до складу другої – Арагонської області увійдуть Валенсія, Каталонія, Сарданія і Балеарські острови [1, с. 33].

З тих пір існувало два обласних інквізитора, які надсилали своїх емісарів туди, куди вважали за потрібне. Від 1301 до 1356 року інквізиція переслідувала і тамплієрів, і еретиків і всіх тих, кого навіть запідозрювала в ересі, влаштовуючи численні аутодафе [1, с. 34].

В цей же період арагонський інквізитор Розелла викрив у Валенсії секту, члени якої стануть відомі згодом під ім'ям бегардів. Їх очільник – Яків Справедливий, був засуджений інквізицією на довічне ув'язнення. Що ж до самого інквізитора Розелли, то ревність, з якою він відправляв своїх жертв на багаття, допомогла здобути йому особливе благовоління папи Інокентія IV, який нагородив його званням кардинала [1, с. 34].

У другій половині XIV століття місце арагонського інквізитора зайняв домініканець Ніколас Еймерік, який до цього безжально переслідував спіритуалів, юдеїв, відьом та інших справжніх і вигаданих ворогів церкви. Еймерік увійшов в історію як автор «Керівництва (інструкції) для інквізиторів» («Directorium inquisitorum»), яка стала другою Біблією для усіх членів «священного» трибуналу. У 1357 році знаменитий інквізитор виніс вирок ув'язненому, переданому до рук світського суду, мотивуючи своє втручання тим, що каяття того було нібито помилковим і нещирим [4, с. 307].

Жорстокість і наполегливість Еймеріка у боротьбі з «ворогами віри» викликала хвилю обурення серед населення, що змусило арагонського короля Іоанна I не тільки відмовитися від його послуг, а й негайно вислати його з країни [2, с. 229].

У XV столітті діяльність арагонських інквізиторів знову активізувалася. Вони досить енергійно переслідували послідовників Вікліфа та інших еретиків і розправлялися з ними усіма доступними інквізиційними методами [2, с. 229].

Отже, починаючи з XIII століття в іспанському Арагоні активно діє інквізиційний трибунал. Незважаючи на спротив з сторони місце-

вого населення, відбувались численні суди над тамплієрами, єретиками та іншими особами, неугодами церкви. Діяльність інквізиторського трибуналу в Арагоні стала еталоном для установ такого ж типу в інших католицьких країнах.

Джерела та література

1. Арну А. История инквизиции / А. Арну. – Сп-б, 1995. – 320 с.
2. Григулевич И. Р. Инквизиция / И. Р. Григулевич – М. : Издательство политической литературы, 1985 – 448 с.
3. Лозинский С. Г. История папства / С. Г. Лозинский – М. : ПОЛИТИЗДАТ, 1986 – 200 с.
4. Мейкок А. История инквизиции / А. Мейкок – М. : Олма-пресс, 2002 – 382 с.

Мельник Іванна – студентка II курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Нормативна регламентація сфери діловодства України

Актуальність дослідження. Нормативне забезпечення організації діловодства завжди було в центрі уваги документознавців і архівознавців. Організація ділових процесів є однією з форм управлінської діяльності, що здійснюється в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також на підприємствах, установах і організаціях усіх форм власності. Від правильної організації ділових процесів залежить не тільки якість керування будь-якою установою, а й повнота репрезентації достовірних джерел інформації в архівах. Вищесказане визначає актуальність обраної теми.

Метою дослідження є аналіз змісту законодавчого забезпечення організації діловодства.

Аналізуючи законодавчу базу України, варто згадати про законодавчі акти, що містять окремі терміни та їх визначення, які застосовуються в діловодстві, а саме Закон України «Про Національний

архівний фонд та архівні установи», в якому справочинство разом з архівною справою становлять єдину сферу практичної діяльності з документами. В цьому нормативно-правовому акті можна знайти визначення понять: «діловодство», «архівний документ», «номенклатура справ», «експертиза цінності документів» [5].

В Україні прийнято низку законодавчих актів, які безпосередньо не стосуються організації діловодства, однак значною мірою впливають на його технологію. Передусім, слід відзначити Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4] та Закон України «Про електронний цифровий підпис» [3]. У цих законах зафіксовано певні норми і вимоги до організації електронного документообігу в установах та використання ними електронного цифрового підпису, окреслено загальні підходи до формування умов зберігання в архівах електронних документів.

Окрему групу правових актів нормативної бази становлять національні та міжнародні стандарти, які визначають вимоги до складання документів, вимоги до побудови формулярів-зразків, систем організаційно-розпорядчої документації. Застосування стандартів веде до одноманітності створення документів, і є необхідною умовою автоматизації роботи з ними та розуміння їх змісту.

У своїй роботі служби діловодства також керуються актами органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування, що встановлюють порядок організації і діяльності управлінського апарату, положеннями інструкції з діловодства, розпорядчими документами, вказівками архівних органів тощо. Так, наприклад, «Типова інструкція з діловодства» є чинним нормативно-правовим актом, що встановлює загальні правила документування управлінської інформації та регламентує порядок роботи зі службовими документами. Вона визначає порядок організації загального діловодства, її положення поширюються на всю службову документацію. Ці вимоги значною мірою стимулюють оновлення нормативної бази діловодства в установах України, зокрема, було перероблено індивідуальні інструкції з діловодства, активізувалося впровадження комп'ютерного (електронного) діловодства [6].

Також, варто згадати й про Перелік типових документів, що є основним нормативним актом під час визначення строків зберігання документів та їхнього відбору для внесення до складу Національного архівного фонду України (НАФ) або для знищення. Його головна

мета – забезпечення збереженості, правильної організації та якісного поповнення складу НАФ [1].

Важливим нормативно-правовим актом, обов'язковим для виконання всіма установами незалежно від форм власності, є «Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій». Основними завданнями «Правил» є встановлення єдиного для всіх установ порядку роботи з документами від їх створення в діловодстві до передання на постійне зберігання до державних архівів або інших архівних установ, підвищення ефективності організації архівної справи в установах, суворе дотримання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з питань архівної справи та діловодства [2].

Отже, у чинному законодавстві, що регламентує діловодство в сучасній Україні, міститься значна кількість обов'язкових для виконання норм, правил і вимог до документування різних напрямів діяльності державних та недержавних організацій, до оформлення тих чи інших видів документів, їх змісту і структури тексту, примірних номенклатур справ і переліків документів зі строками зберігання.

Джерела та література

1. Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів : Наказ Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 р. № 578/5 (Редакція станом на 02 квітня 2013 р.) // Офіційний вісник України. – 2012. – № 34. – Стор. 66. – Стаття 1272.
2. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях // Офіційний вісник України. – 2015. – № 52. – Стор. 538. – Стаття 1699.
3. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. (Редакція станом на 28 червня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – С. 276.
4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV (Редакція станом на 30 вересня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36.
5. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-XII (Редакція станом на 21 травня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
6. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р.

№ 1242 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. Нормативна база. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/Instrukciya.pdf>. – Назва з екрана.

Мельник Юлія – студентка IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Розкриття інформаційного потенціалу архівних документів засобами масової інформації

Актуальність дослідження. Засоби масової інформації (ЗМІ) мають важливе та вирішальне значення у поширенні архівної інформації. За останній час значно зросла увага громадськості до питань розвитку архівної справи, доступу до архівних документів та збереження національної архівної спадщини.

Мета дослідження – проаналізувати діяльність державних архівних установ щодо розкриття інформаційного потенціалу документів Національного архівного фонду України засобами масової інформації.

Організація використання інформації документів Національного архівного фонду через ЗМІ, зокрема пресу, радіо, телебачення, кіно, включає в себе інформування широкого кола споживачів ретроспективної документної інформації про склад і зміст Національного архівного фонду загалом, групи архівів, фондів окремої архівної установи, про роботу архіву з формування, збереження та використання архівних документів, інформування про роботу Державної архівної служби та послуги, які вона надає, а також формування потреб суспільства в архівній інформації [4, 154].

Для публікації у друкованих та Інтернет-виданнях співробітниками архіву готуються документальні нариси, статті та повідомлення, газетні шпальти, короткі інформації, добірки архівних документів.

У добірках документів, які вміщують у газетах і журналах,

відтворюють повністю або у фрагментах декілька документів одної тематики, під одним заголовком у предметному чи хронологічному порядку. Публікацію добірок документів супроводжують пояснювальним текстом, що містить їх характеристику, описання історичної обстановки, коли вони створювалися тощо. Документальний нарис є описанням на підставі архівних документів, конкретних історичних подій, або діяльності історичних постатей. Тематична шпальта – це газетна сторінка, відведена для висвітлення певної теми (історичної події, особи, регіону, окремого підприємства) з широким залученням архівних документів. Найбільша ефективність публікацій досягається при використанні у ній різних видів документів: текстових, графічних, фото, карт, таблиць тощо. Позитивно впливає і періодичність архівних публікацій та їхній тематичний зв'язок [2, 287].

Архівна установа організовує також використання документної інформації засобами радіо і телебачення. Таке використання можливе у формі тематичних бесід, бесід-інтерв'ю керівництва або співробітників архіву, репортажу з архіву, хроніки, прес-конференції, повідомлень рекламного характеру. Документи архіву можуть бути оприлюднені у художніх, художньо-публіцистичних, науково-популярних, документальних фільмах [3, 210].

Велике значення мають творчі контакти з радіо і телестудіями. Тематика та термін підготовки радіо- та телепередач визначається спільно архівом та редакціями теле- та радіоканалів. Передачі можуть бути об'єднані у цикли, постійні рубрики. Цей вид роботи вимагає складання тематичного сценарію передачі.

Відповідно до тематики здійснюється відбір документів, необхідних для висвітлення теми передачі, складається тематичний план і сценарій передачі. Вибір теми передач також визначається відповідно до ювілейних і пам'ятних дат української еміграції та актуальності теми. Представники архіву беруть участь у попередніх переглядах чи прослуховуваннях. Документи архівів можуть бути так само використані при створенні документальних фільмів [3]. За масовістю аудиторії ця форма використання архівної інформації має надзвичайне значення.

Тексти підготовлених архівом статей, передач тощо затверджує керівник архіву. На примірниках, що залишаються в архіві, зазначають пошукові дані оприлюднених документів. Представники архіву беруть участь у попередніх переглядах чи прослуховуваннях [5, 122–123].

Інформування ЗМІ про інформаційні заходи архіву здійснюється

шляхом розсилки прес-релізів, анонсування подій, надання інформаційних повідомлень у рубрики «Новини», підготовки розширених репортажів тощо. В офіційних повідомленнях подається інформація про діяльність установи, виставки в читальному залі архіву, лекції, семінари, публікації архівістів, участь працівників у громадських заходах, склад і зміст документів архіву, засідання дорадчих органів – колегії, експертно-перевірної комісії, науково-методичної ради. Інформаційні повідомлення для ЗМІ готуються по мірі потреби, але не рідше одного разу на місяць. Поява інформації залежить від значущості події. Інформація у рубриках «Новини», «Анонси», «Архів у ЗМІ» на власному сайті установи оновлюється регулярно.

Отже, форми використання архівних документів – це визначені інформаційні послуги, які виконують архіви по кожному напрямку використання. Одним із шляхів реалізації цього важливого напрямку є використання інформації документів через засоби масової інформації.

Джерела та література

1. Архівні установи України : довідник. Т. 1 : Державні архіви / Державний комітет архівів України ; Український НДІ архівної справи та документознавства ; Редкол. Г. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. – 2. вид., доп. – К. : УНДІАСД, 2005. – 692 с. (Архівні зібрання України. Спеціальні довідники).
2. Архівознавство [Текст] : підручник для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
3. Основні правила роботи державних архівів України / Держкомархів України. УНДІАСД ; За заг. ред. : Л. О. Драгомірової, К. Є. Новохатського. – К. : [б. в.], 2004. – 228 с., [105] с. дод.
4. Петрович В. Діяльності державних архівів щодо організації користування інформаційними ресурсами Національного архівного фонду України (на прикладі Державного архіву Волинської області) / В. Петрович // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Історичні науки. – 2015. – № 7. – С. 151–156.
5. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд. : Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова ; за заг. ред. Н. М. Христової. – К. : [б. в.], 2013. – 243 с.

Мельничук Ольга – аспірантка
історичного факультету

Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент

Ю. В. Крамар

Українсько-німецькі зв'язки у сфері театрального мистецтва на сучасному етапі

Актуальність дослідження. Українські актори, режисери та митці сценічного мистецтва відомі у всьому світі. Їх майстерність визнана світовою глядацькою аудиторією, авторитетними фестивалями та конкурсами. З іншого боку, фестивальна палітра та розмаїття театрів Німеччини привертала до себе увагу українських діячів мистецтва. У 1990-х рр. – на поч. ХХІ ст. все більшої популярності набувають багатосторонні проекти мистецької взаємодії, в т. ч. українсько-німецькі. Водночас сучасний стан цих відносин є маловивченим. Якщо попередні періоди співпраці України та Німеччини у театральному мистецтві були предметом наукових розвідок вчених, то новітній етап залишається малодослідженим. Взаємодія країн у сфері сценічної майстерності здебільшого висвітлювався у вигляді коротких повідомлень у ЗМІ і не піддавалася аналітичному осмисленню та узагальненню.

Мета роботи – проаналізувати сучасний стан українсько-німецького співробітництва у галузі театрального мистецтва (1990-і рр. – поч. ХХІ ст.).

Виклад матеріалу. Українсько-німецька взаємодія у сфері драматургії на сучасному етапі розвивалася насамперед завдяки гастрольній діяльності колективів та солістів. В Україні у різний час з виступами побували «Берлінер Ансамбль», колектив «Театр ан де Рур», Баварський державний резиденцтеатр (Мюнхен) та ін. У Німеччині позитивні відгуки під час турне отримали вистави Харківського драматичного театру ім. Т. Шевченка, Львівського державного академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької, Криворізького театру «Академія руху» та ін.

Найкращі доробки у сценічному мистецтві покликані демонструвати й міжнародні театральні фестивалі. За подіями на театральних майданчиках слідкують глядачі з усього світу. В Україні митці

з Німеччини є частими гостями на міжнародних театральних фестивалях, зокрема таких, як: «Зустрічі в Одесі», «Слов'янські зустрічі», «Березіль» у Харкові, «Мистецьке Березилля», «Золотий Лев» у Львові, «Київ травневий», «Казка у гаю», «Драбина», «Документ». Німецькі колективи також беруть участь у фестивалях дитячих, етнічних, аматорських та лялькових театрів.

Українські сценічні постановки традиційно викликають великий інтерес з боку німецьких глядачів. У 90-х рр. один з найбільш успішних Тижнів українського театру в Німеччині відбувся у Мюнхені в січні 1998 р. Незалежно один від одного дві різні організатори запросили в той самий час чотири київські театри. На запрошення Баварського державного театру прибув Національний театр ім. Лесі Українки з п'єсою «Школа пліткарів» Шерідана. А товариство культурного обміну «Ган Продукціон» запросив до Мюнхена відразу три акторські колективи: Молодий театр, Театр ім. І. Франка та ансамбль «Мімікріхи». Успіх останнього було зумовлено вже не першим його турне у Мюнхені [5, с. 36].

У налагодженні контактів у театральній сфері необхідно відзначити Інститут ім. Гете у Києві. З його ініціативи в університетах України створено театральні студії, де студенти разом з викладачами здійснюють постановки класичних і сучасних драматургів. У 1999 р. інститут організував у Києві першу зустріч театральних груп з усіх університетських міст України [4, с. 36]. Гете-Інститут підтримував гастролі німецьких театрів і постановки німецької драматургії в Україні [1, с. 29].

У театральній сфері на сучасному етапі все більшого значення набуває обмін досвідом, проведення спільних освітніх і наукових заходів. Зазвичай організовуються окремі акції (наприклад, міжнародний театральний двосторонній проект «Україна – Німеччина») [3, с. 50] або в рамках масштабних культурних подій, таких як Дні національної культури, Дні Європи тощо [1].

Взаємодія країн набуває дедалі нових форм. Однією з них стали спільні театральні постановки. Яскравим прикладом співпраці українських і німецьких митців останніх років є проект, у рамках якого актори Кременчука та Оффенбургу представили глядачам тему єднання української та німецької націй. Художнім центром дійства

стали річки Дніпро та Рейн, які, за творчим задумом режисерів, уособлюють українців та німців. Через метафору річок відбувається побудова «мосту» між різними націями. У результаті вони мають злитися у спільну ріку культури і мистецтва. Сам проект переслідує мету розширити взаємну обізнаність українців та німців про культуру обох народів [2].

Висновки. Українсько-німецькі театральні зв'язки розвиваються насамперед завдяки міжнародним форумам та іншим культурним заходам, які проводяться в Україні та Німеччині, а також активній діяльності культурних інституцій. Важливими елементами співробітництва у цій галузі стали спільні сценічні постановки та проекти, гастрольна діяльність, освітні та наукові акції. Проте слід активізувати дослідження відносин України та Німеччини у даному напрямку.

Джерела та література

1. Дні німецької культури в Україні. 7 жовтня – 19 грудня 2003 р. – Б. м., 2003. – 40 с.
2. Крошина О. Кременчуцькі та німецькі актори поставлять спільний перфоманс / О. Крошина // Полтавщина. – 2012. – 9 квітня. – Режим доступу: www.poltava.to/news/15619/
3. Основні результати наукової і творчої діяльності у 2008 р. : міжнародна діяльність // Вісник Академії мистецтв України. – 2008. – Вип. 4. – С. 50–52.
4. Театр і вивчення німецької мови : проект імені Гете у Києві // Deutschland. – 2000. – № 5. – С. 36.
5. Театр : чотири київські театри на гастролях у Мюнхені // Deutschland. – 1998. – № 2. – С. 36.

Микало Юлія – студентка V курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Напрями та форми використання архівної інформації: історіографічний аспект

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку архівної справи питання використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України (НАФ) набули надзвичайної актуальності. Необхідність їх дослідження зумовлена посиленням значення інформації, у тому числі архівної, в інформаційному суспільстві. Вимогою сучасності є аналіз та узагальнення досвіду в застосуванні традиційних форм використання документної інформації в архівах, у виробленні спільних проектів регіонального, державного рівнів з використання інформаційних ресурсів НАФ. У сучасному українському архівознавстві бракує праць, які спеціально присвячені саме теоретичним і прикладним проблемам використання інформаційних ресурсів НАФ. Недостатньо висвітлені у фаховій літературі й практичні аспекти діяльності державних архівів щодо організації користування архівними документами та використання архівної інформації. Отже, актуальність даного дослідження зумовлена теоретичною та практичною вагомістю проблеми з питань використання інформаційних ресурсів НАФ та недостатньою розробленістю зазначеної проблеми в сучасному українському архівознавстві.

Мета дослідження полягає у визначенні та розкритті основних напрямів і форм використання інформаційних ресурсів НАФ через праці вітчизняних дослідників.

Одним із перших в українській історіографії до аналізу проблеми актуалізації архівних інформаційних ресурсів у середині 1990-х рр. звернувся Г. Боряк, обґрунтувавши необхідність створення Археографічного реєстру національної архівної спадщини України з метою організації інтелектуального доступу до архівних інформаційних ресурсів України [4]. Важливе значення для вивчення досліджуваної проблеми мають й інші публікації Г. Боряка, в яких розглянуто основні форми репрезентації архівних ресурсів у мережі Інтернет [3].

Питанням оновлення понятійного апарату, пов'язаного із використанням архівної інформації, присвячені статті К. Новохатського. Зокрема, за його пропозицією термін «використання архівних документів» було замінено терміном «користування архівними документами», термін «дослідник» – терміном «користувач архівними документами» та «споживач архівної інформації», розширено зміст поняття «доступ до архівних документів» [6]. Поняття «користування

документами архіву» та «використання архівної інформації» уперше унормували «Основні правила роботи державних архівів України», в яких було визначено порядок доступу до різних категорій документів НАФ, відповідальність за порушення порядку використання архівної інформації та порядок отримання відповідей на запити соціально-правового характеру, тематичні та генеалогічні [9].

К. Новохатським розроблялися також питання щодо організації доступу до документів Національного архівного фонду (інтелектуальний та фізичний доступ) та забезпечення використання архівної інформації [7].

Спробу створення колективного портрету користувача архівної інформації здійснили в своїх дослідженнях Г. Боряк і Г. Папакін. При цьому вони виокремили чотири категорії користувачів, що звертаються сьогодні до архівів, давши їм детальну характеристику: інтелектуали (науковці), адміністратори, політичні діячі, пересічні громадяни [2].

Досвід вирішення проблеми правового доступу до архівів аналізували Г. Боряк, К. Новохатський [5], Л. Юдіна [9].

Важливим етапом у розробленні проблеми використання інформації НАФ стали розділи підручника «Архівознавство», в яких Г. Папаніним окреслено основні напрями та форми використання архівної інформації, охарактеризовано групи її споживачів, доведено необхідність запровадження у діяльність архівів спеціальної соціологічно-консалтингової служби – архівного маркетингу [1].

Важливе значення для реконструкції фактів і подій, пов'язаних з організацією використання архівної інформації мають публікації в архівній періодиці та виданнях, що продовжуються: «Архіви України», «Студії з архівної справи та документознавства», «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство» та інші.

Отже, теоретичні аспекти використання ретроспективної документної інформації знайшли наукове осмислення у працях відомих вітчизняних архівознавців. Однак, не зважаючи на наявність низки публікацій, існує об'єктивна потреба висвітлення форм і напрямів використання архівної інформації в подальшій науковій діяльності вчених.

Джерела та література

1. Архівознавство [Текст] : підручник для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури

- та І. Б. Матяш. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
2. Боряк Г. В. Архіви України і виклики сучасного суспільства : шляхи до колективного портрета користувача архівної інформації / Г. В. Боряк, Г. В. Папакін // Архіви України. – № 1–3. – № 2003. – С. 48–52.
 3. Боряк Г. В. Десять років інформатизації архівної справи в Україні : проблеми, здобутки, перспективи / Г. В. Боряк // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : Між від. зб. наук. праць. – К. : [б. в.], 2002. – Вип. 5 : Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 9–18.
 4. Боряк Г. В. Національна архівна спадщина України та Державний реєстр «Археографічна україніка» : Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи [монографія] / Г. В. Боряк. – К., 1995. – 348 с.
 5. Боряк Г. Модерне архівне законодавство України / Г. Боряк, К. Новохатський // Архіви України. – № 4. – 2004. – С. 4–11.
 6. Новохатський К. Є. Проблеми впровадження архівної термінології : «використання» чи «користування?» / К. Є. Новохатський // Архіви України. – № 4–6. – 2000. – С. 4–8.
 7. Новохатський К. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації / К. Новохатський // Архіви України. – № 3–4. – 2008. – С. 75–83.
 8. Основні правила роботи державних архівів України / Держкомархів України. УДНДІАСД ; За заг. ред. : Л. О. Драгомірової, К. Є. Новохатського. – К. : [б. в.], 2004. – 228 с., [105] с. ; дод.
 9. Юдіна Л. М. Особливості правового доступу до документів НАФ, що зберігаються в архівах, музеях, бібліотеках / Л. М. Юдіна // Студії з архівної справи та документознавства. – К. : [б. в.], 2004. – Т. 12. – С. 73–75.

Михальчук Світлана – аспірантка
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент

І. А. Ковальчук

Електронні інструменти громадського контролю виборчого процесу в Україні

Актуальність. Виборчий процес в Україні потребує модернізації й реорганізації на демократичних засадах. Потужним чинником демократизації електорального процесу є активні дії громадськості, спрямовані на моніторинг і контроль відповідності виборчого процесу вимогам законодавства. Громадянське суспільство постає реальним суб'єктом впливу на електоральні процеси в Україні, головню завдяки умілому й креативному використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Аналіз електронних інструментів громадського контролю виборчого процесу важливий для розуміння перспектив його демократизації.

Мета дослідження полягає в аналізі електронних інструментів громадського контролю виборчого процесу (інформування, моніторинг, фінансування, загалом контроль).

Результати дослідження. Виборчі перегони 2012, 2014 і 2015 рр. дали старт Інтернет-проектам, які у тій чи іншій мірі зробили вибори більш прозорими і відкритими, й звузили поле для відвертих маніпуляцій і фальсифікацій виборів. Зокрема, йдеться про інтерактивні проекти громадських організацій, спрямовані на збір інформації щодо порушень виборчого законодавства. Функціонування цих ініціатив можливе завдяки поширенню технології *краудсорсингу*. Розпочнемо з актуалізації цього поняття. Відтак, краудсорсинг – це практика отримання необхідних послуг, ідей або контенту шляхом залучення вкладів від великої групи людей, і особливо від Інтернет-спільноти, а не від традиційних співробітників або постачальників [3]. На думку Н. Зубар, краудсорсинг – це дуже потужний метод для збору доказів, позаяк він дозволяє отримати інформацію про проблему з різних боків, в різний час, від людей з різними поглядами та різним рівнем підготовки [2]. Краудсорсинг – це залучення людських можливостей для спільного вирішення певних проблем чи втілення проектів. Якщо завдяки краудфандингу спільними зусиллями збирають кошти, то в краудсорсингу спільними зусиллями виконують конкретну роботу [1, с. 69].

Електоральний краудсорсинг постає дієвим інструментом громадського контролю відповідності виборів демократичним стандартам. Краудсорсинг у виборчому процесі полягає у зібранні інформації про порушення виборчого законодавства, її перевірки і оприлюднення.

Використовуючи технологію краудсорсингу в Україні були реалізовані наступні інтерактивні проекти:

- Майдан-Моніторинг: Вибори 2012;
- проект “*ElectUA*”;
- інтерактивна карта порушень на виборах (МВС України);
- карта порушень виборів 2014 (Комітет виборців України);
- мапа порушень «Місцеві вибори 2015» (мережа ОПОРА);
- вибори 2015 (Рух Чесно).

Дані інтерактивні проекти виконують наступні функції:

- 1) збір, зберігання, перевірка, оприлюднення фактів порушень виборчого законодавства;
- 2) інформування громадян щодо особливостей процесу волевиявлення, кандидатів (їх декларацій, програм, фінансових звітів, політично-партійної приналежності), потенційних порушень, визначених у законодавстві, для того, щоб власне надати потрібні знання, необхідні для розуміння природи тієї чи іншої неправомірної дії;
- 3) привернення уваги громадян до важливості виборчого процесу;
- 4) активізація електоральної участі.

Ще одним інструментом своєрідного контролю виборчого процесу, зокрема що стосується фінансування виборчої кампанії, є технологія народного фінансування, т. зв. *краудфандинг*. Збір коштів на проведення виборчої кампанії практикується у світі, як на рівні президентських та парламентських виборів, так і на місцевому рівні. В Україні технологія краудфандингу виборчої кампанії не є популярною, хоча можливо такий стан речей зміниться в майбутньому, позаяк фінансування виборів народом стало б запорукою зменшення впливу на виборчий процес і загалом політику з боку фінансово-промислових груп й окремих осіб.

Висновки. Електронні інструменти громадського контролю виборчого процесу в Україні полягають у застосуванні технології краудсорсингу з метою збору, перевірки й оприлюднення інформації щодо якості виборчого процесу. У перспективі можливе застосування інструментів громадського контролю, заснованих на технології краудфандингу.

Джерела та література:

1. Голка В. Є. Політичний краудсорсинг: технологія використання потенціалу громадськості [Текст] / В. Є. Голка // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін Вип. 18. – 2015.

2. Зубар Н. Crowdsourcing – технологія створення достовірної інформації для відстоювання прав людини [Електронний ресурс]: Майдан. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/2013/11/natalka-zubar-crowdsourcing-yak-tehnolohiya-stvorenniya-dostovirnoji-informatsiji-dlya-vykorystannya-u-vidstoyuvanni-prav-lyudyny/>.
3. Definition of Crowdsourcing [Electronic resource] //Merriam-Webster Dictionary. – Mode of access: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/crowdsourcing> – Last access: 2016. – Title from the screen.

Мірошниченко-Гусак Людмила –
аспірантка Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних
наук, професор
С. В. Гаврилюк

Становлення відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею

Початок ХХІ ст. засвідчує зростання значення вітчизняного етнографічного музейництва – вагомого чинника збереження українським суспільством власної унікальної духовної культури, вікових ціннісних орієнтирів. Помітна роль тут належить відділові етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею. **Мета** дослідження – визначити й стисло охарактеризувати основні етапи становлення цього відділу.

Історія відділу починається від часу заснування Волинського краєзнавчого музею у червні 1929 р. Поряд із природничим, археологічним та історико-мистецьким відділами він став повноцінним структурним підрозділом закладу. З 1929 р. по 1932 р. ним опікувався О. Прусевич – директор музею, відомий дослідник історії, етнографії Волині та Поділля. З 1935 р. етнографічним відділом завідував професор О. Яворчак [4, 42].

Відділ здійснював роботу зі збору етнокультурних пам'яток, їх обліку, вивчення, представлення в експозиції. Перші з них надійшли шляхом закупівлі на рільничо-промисловій виставці, організованій у

вересні 1928 р. Волинським товариством краєзнавців і охорони пам'яток минулого. Етнографічна колекція поповнювалася шляхом знахідок під час експедицій, закупівель за державний кошт, дарувань (меценатства), передачі від окремих осіб, громадських і державних організацій ін. Музейні предмети обліковувалися в Інвентарній книзі етнографічного відділу (том VI). Згідно записів у ній з 1929 р. по 1937 р. у музейні фонди надійшло 1010 етнографічних пам'яток. Більшість експонатів були виставлені у двох кімнатах і вважалися гордістю музею. Для порівняння зазначимо, що археологічні пам'ятки демонструвалися в одній залі; ще дві зали займали експонати історико-мистецького відділу [2, 131].

Із приходом восени 1939 р. на Волинь більшовицької влади закінчується перший етап (1929–1939 рр.) становлення відділу етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею. Розпочався його другий етап, який тривав по 1989 р. Відповідно до принципів комуністичної системи змін зазнала музейна політика. Згідно постанови Ради народних комісарів УРСР від 8 травня 1940 р. етнографічний відділ поряд з краєзнавчим, історичним та археологічним став підрозділом державного обласного краєзнавчого музею в Луцьку [3, 78]. Нововведення спричинили зменшення кількості музейних співробітників до мінімуму, а, отже, говорити про системну, злагоджену роботу в умовах більшовицької дійсності не доводиться. Негативно позначився на роботі музею й період німецької окупації Луцька впродовж червня 1941 – січня 1944 рр. Він характеризувався значними втратами, в тому числі етнографічних пам'яток (807 одиниць) [1, 40].

У повоєнні роки кардинально змінилася структура музею, пріоритетні напрями його діяльності. Облікові записи засвідчують, що поступлення музейних предметів фіксувалися в нових інвентарних книгах з наступним поділом фондів груп: відділ історії дорадянського періоду, підвідділ археології, відділ Великої Вітчизняної війни і соціалістичного будівництва, художній відділ та відділ природи.

Отже, етнографічний відділ був ліквідований; його колекцію розподілили між іншими фондівими групами. В експозиції її предмети демонструвалися фрагментарно, здебільшого для висвітлення ідеологічних постулатів радянського режиму. Народна культура подавалася як примітивне, провінційне явище. Показовим випадком, який продемонстрував негативне ставлення комуністичної влади до висвітлення

національної культури українців, стало оформлення у 1973 р. тимчасової етнографічної виставки. Намагання показати тут справжні національні скарби зумовило заборону виставки чиновницькою цензурою [5, 194]. Етнографічні експозиції музеїв цього періоду Г. Скрипник охарактеризувала так: «Одна справа, коли ми показуємо інтер'єр курної хати як явище реліктове, і зовсім інше, коли до нього зводився весь рівень культури народу» [6, 37]. На жаль, у новій експозиції Волинського краєзнавчого музею (1985 р.) відображено саме такий підхід.

Щодо самої етнографічної колекції музею, то впродовж другої половини 1940-х – 2015 рр. вона поступово поповнювалася і збагачувалася. На сьогодні ця колекція вважається однією з кращих з-поміж етнографічних колекцій регіональних музеїв України. До її формування у другій половині ХХ ст. долучилися наукові співробітники відділу дорадянської історії. Значна кількість музейних предметів надійшла у 1960-х – 1970-х рр. з експедицій, організованих у різні райони Волинської області. У 1970-х – 1980-х рр. поповнення етнографічної збірки здійснили працівники відділу атеїзму та художнього відділу під час обстежень пам'яток культової архітектури. Формуючи колекцію декоративно-ужиткового мистецтва, вони основну увагу звертали на твори народного мистецтва [3, 80]. У 1970-х рр. у музеї були започатковані нові фондові групи, між якими знову розподіляли етнографічні пам'ятки. Більшість увійшла до речового фонду (Р), предмети якого підрозділялися за матеріалами виготовлення. Інша частина склала фондову групу декоративно-ужиткового мистецтва (Д).

Завершальний етап становлення відділу пов'язаний з особистістю відомого волинського етнографа, співробітника музею О. Ошуркевича. У 1989 р. він ініціював створення власне відділу етнографії та народних промислів з перспективою організації у Луцьку Музею етнографії. Впродовж 1989–2015 рр. помітно активізувалася діяльність усіх напрямів етнографічного музейництва, яке відіграє важливу роль у збереженні національної ідентичності українців. Наукові співробітники відділу організують різнопланові виставки, конференції, тематичні заходи, зустрічі, лекції. Продовжується робота над виявленням етнографічних предметів музейного значення, їх опрацюванням. Вивчаються фондові колекції, вводиться до наукового обігу етнографічно-культурна спадщина волинян та поліщуків.

Джерела та література

1. Гика В. Історія Волинського краєзнавчого музею мовою архівних документів / Володимир Гика // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., Луцьк – Колодяжне, 18–19 трав. 2004 р. Наук. зб. Вип. 3. – Луцьк : МП «Пульс», 2004. – С. 38–50.
2. Дублянський А. Українська старовина й етнографія в «волинському музеї»/ Анатолій Дублянський // Там само. – С.130–131.
3. Ковальчук Є. Музеї Волині в комплектуванні і дослідженні етнографічних матеріалів / Євгенія Ковальчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї : матеріали Четвертої Всеукр. наук.-етнограф. конф., присвяченої 80-річчю від дня народження Олекси Ошуркевича, 16–17 квіт. 2013 р., м. Луцьк. Упоряд. Є. І. Ковальчук, Л. А. Мірошніченко-Гусак. Наук. зб. Вип. 44. – Луцьк, 2013. – С. 77–82.
4. Ошуркевич О. Етнографія Волинського музею в Луцьку (1929–1939 рр.) / Олекса Ошуркевич // Тези наукової конференції до 100-річчя Волинського єпархіального давньосховища, Житомир, 18–20 трав. 1993 р. – Житомир, 1993. – С. 41–42.
5. Пушкар Н. Музейні бувальщини – 2 / Наталія Пушкар // Волинський музей. Історія і сучасність : матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф. присвяченої 24-й річниці Незалежності України та 85-й річниці створення Волинського краєзнавчого музею. – Вип. 5. – Луцьк, 2014. – С.186–201.
6. Скрипник Г. Проблеми побудови етнографічних експозицій музеїв України в контексті утвердження національної державності / Ганна Скрипник // Тези наукової конференції до 100-річчя Волинського єпархіального давньосховища, Житомир, 18–20 трав. 1993 р. – Житомир, 1993. – С. 35–37.

Мірчук Ілона – аспірантка III року
навчання спеціальності 23.00.02 –
«Політичні інститути та процеси»
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: завідувач кафедри
політології, доктор політичних наук,
професор
В. І. Бортніков

Діяльність народного депутата як члена депутатської фракції (групи)

Мета дослідження. Дослідити діяльність народного депутата як члена депутатської фракції (групи) на основі Закону України «Про статус народного депутата України».

Актуальність дослідження. Зважаючи на додаткові повноваження, які отримав парламент 8 грудня 2004 р. внаслідок прийняття конституційних змін, сьогодні дослідження інституту депутатської фракції є надзвичайно актуальним.

Народний депутат України покликаний представляти та захищати інтереси суспільства та інтереси своїх виборців, приймати активну участь у здійсненні законодавчої та контрольної функцій Верховної Ради України.

Парламентар обирається відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України» [3] представник Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, передбачені Конституцією України [1] та законами України.

Депутатські фракції – це об'єднання депутатів, сформовані на основі партійної приналежності. До складу депутатської фракції можуть входити й позапартійні депутати, які підтримують програмні документи відповідної партії [4].

Згідно із ст. 13 «Народні депутати мають право об'єднуватися в депутатські фракції та депутатські групи. Депутатські фракції (групи) утворюються, реєструються, діють, а також припиняють свою діяльність відповідно до закону про регламент Верховної Ради України та інших законів України».

У положенні 5 ст. 13 зазначається, що народний депутат має право бути членом лише однієї зареєстрованої депутатської фракції (групи).

Законодавець у положенні 6 тієї ж статті вказує: «Народний депутат може не входити до жодної зареєстрованої депутатської фракції чи депутатської групи» [2].

Проте, проаналізувавши додаткові законодавчі документи, можна зробити висновок, що останні положення 5-6 ст. 13 визнані такими, що суперечать Конституції України [5].

Права народних депутатів як членів депутатської фракції (групи):

- обирати та бути обраним до керівних органів депутатської фракції (групи);
- брати участь у затвердженні Положення про депутатську фракцію (групу);
- брати участь в обговоренні будь-якого питання, яке розглядається на засіданні депутатської фракції (групи) [2].

Діяльність народного депутата у депутатській фракції (групі) визначається цим Законом [2], законом про регламент Верховної Ради України [6] та Положенням про депутатську фракцію (групу) [7].

Таким чином, у загальноприйнятому значенні депутатська фракція – це об'єднання парламентарів, сформоване на засадах спільної партійної платформи. Права та обов'язки народних дупутатів як членів депутатських фракцій (груп) чітко окреслені у Законі України «Про статус народного депутата України». Порядок здійснення парламентарями своїх функцій, порядок і умови створення депутатських фракцій (груп), постійних та тимчасових комісій визначаються Регламентом Верховної Ради України.

Джерела та література:

1. Конституція України: за станом на 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>. – Назва з титул. екрана.
2. Про статус народного депутата України: станом на 17.11.1992 № 2790-ХІІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>. – Назва з титул. екрана.
3. Про вибори народних депутатів України: станом на 17.11.2011 № 4061-VІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>. – Назва з титул. екрана.
4. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. – Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002 – 653 с.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України [...]: станом на 25.06.2008 № 12-рп/2008 [Електронний ресурс] / Конституційний Суд України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-08>. – Назва з титул. екрана.
6. Про Регламент Верховної Ради України: станом на 10.02.2010 № 1861-VІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>. – Назва з титул. екрана.
7. Про депутатські групи (фракції) у Верховній Раді України : станом на 13.05.1994 № 11/94-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. –

Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11/94-%D0%B2%D1%80>. – Назва з титул. екрана.

Мочкін Сергій – аспірант
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних
наук, професор
С. В. Гаврилук

Організаційні засади діяльності апарату Ради у справах релігійних культів у західних областях України (друга половина 1940-х – початок 1950-х років)

Радянський тоталітарний режим протягом всього періоду існування здійснював наступальну антирелігійну політику. Вона мала трагічні наслідки для сакральної спадщини західного регіону України, негативно відобразилася на духовному житті його населення. Одним з інструментів цієї політики виступала Рада у справах релігійних культів (РСРК). На сьогодні діяльність цієї структури у західних областях України вивчена недостатньо, а тому тема публікації зберігає наукову актуальність.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі доступних джерел та наукової літератури висвітлити організаційні засади та окремі вектори діяльності апарату РСРК у західних областях України в перші повоєнні роки.

Наприкінці Другої світової війни радянська влада, частково послабивши антирелігійний тиск, не збиралася втрачати контроль за представниками неправославних конфесій, що проживали в СРСР. Для цього вирішено було піти апробованим шляхом і за аналогією з Радою у справах Руської (Російської) православної церкви (РСРПЦ) при уряді СРСР створити Раду у справах релігійних культів. У постанові уряду СРСР за № 572 від 19 травня 1944 року підкреслювалося, що цей орган створено нібито з метою здійснення зв'язку між ним та керівниками релігійних об'єднань з питань, що вимагають урядового вирішення [3, 61–62].

Положенням «Про Раду в справах релігійних культів при Раднаркомі СРСР», яке було затверджено постановою уряду від 29 травня 1944 року, визначалися її права, обов'язки та організаційна структура. Головою РСРК призначався К. Зайцев, якого було увільнено від обов'язків заступника голови РСРПЦ. Проте вже 6 червня 1944 року головою РСРК замість К. Зайцева, якого повернули в штат РСРПЦ, призначили І. Полянського. Уповноваженим РСРК при Раді народних комісарів СРСР по Українській РСР став П. Вільховий [2, 134]. Уповноваженими Ради у західних областях УРСР у початковий період її роботи були: по Волинській області – Ф. Прокопенко, Ровенській – Волошкевич, Львівській – М. Дриль, Чернівецькій – П. Котляров, Дрогобицькій – А. Бурик, Тернопільській – Чирва, Закарпатській – Лямін-Агафонов [3, 62].

Заступник голови РСРК Ю. Садовський у листі від 13 грудня 1945 року до обласних уповноважених головне завдання відомства визначав так: «Насамперед Рада в цілому повинна оволодіти всіма важелями, що регулюють діяльність релігійної організації з однією загальною метою – максимальне знешкодження її» [2, 141–142].

Одним з основних векторів роботи інституту РСРК в західних областях України був контроль над діяльністю римо-католицьких громад. Зафіксувавши будь-яку нелояльність до радянської влади, уповноважені на цій підставі знімали ксьондзів з реєстрації. На практиці це означало припинення існування римо-католицьких парафій та закриття їхніх храмів. Так, якщо на території Львівської області на середину 1944 року діяло 285 костелів і каплиць та налічувалося 17 чоловічих і 22 жіночих монастирів, то вже станом на 1 вересня 1946 року залишилися діючими лише 7 костелів. У Станіславській (нині Івано-Франківській) області перед війною налічувалося 207 костелів і каплиць та 14 монастирів; на кінець 1946 року залишилися тільки 6 діючих костелів. Якщо у Тернопільській області на початок 1945 року знаходилися 254 костели і каплиці та 8 монастирів, то на початок 1947 року залишилося лише 10 діючих костелів [4, 25–26; 39–40].

Подібним чином діяли владні структури і щодо іудейських громад. Станом на 1 січня 1945 року в Станіславській області залишилося лише 4 довоєнні громади – у Станіславі, Рогатині та Коломиї, які з різних причин не були зареєстровані. Найбільша з них громад (у Станіславі) станом на 31 липня 1946 року налічувала всього

52 особи. Вона не мала змоги відремонтувати культові приміщення власними силами. Крім того, уповноважений РСРК стежив, щоб не здійснювався збір коштів серед її членів. На спробу «двадцятки» зареєструватися 13 вересня 1946 року обласний уповноважений відповів, «що в цьому немає ні необхідності, ні політичної доцільності». Після довгих зволікань громаді міста дозволили використовувати напівзруйновану синагогу по вулиці Чапаєва, 28. Однак, оскільки ця громада так і не змогла провести ремонт приміщення, то його за рішенням міськвиконкому від 3 вересня 1952 року передали міському товариству глухонімих [1, 356–357].

Отже, апарат Ради у справах релігійних культів виступав з нарядом реалізації радянської антирелігійної політики. Діяльність цього відомства негативно вплинула на конфесійне життя західних областей України, призвела до закриття і, як наслідок, знищення значної кількості культових споруд, частина з яких мала визначну мистецьку цінність.

Джерела та література:

1. Андрухів І. Політика радянської влади у сфері релігії та конфесійне життя на Прикарпатті в 40–80-х роках ХХ століття. Історико-правовий аналіз / Ігор Андрухів. – Івано-Франківськ. : Лілея–НВ, 2006. – 432 с.
2. Войналович В. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940–1960-х років: політологічний дискурс / Віктор Войналович. – К. : Світогляд, 2005. – 741 с.
3. Лисенко О. Є. Церковне життя в Україні. 1943–1946 рр. / Олександр Євгенович Лисенко. – К. : Інститут історії України НАН України, 1998. – 402 с.
4. Стоцький Я. В. Конфесійні трансформації у західних областях України (Галицький регіон) в контексті державно-релігійної політики у 1944–1964 рр. : авторефер. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / Я. В. Стоцький. – К., 2009. – 54 с.

Нінічук Андрій – аспірант II року
навчання історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
М.Б. Філіпович

Українсько-польська співпраця у військовій сфері, як вимір стратегічного партнерства

Невід’ємною складовою двосторонніх українсько-польських взаємин є співпраця у військовій сфері. Актуальність даного вектору двосторонніх відносин полягає у тому, що з другої половини 90-х рр. XX ст. військово-політичні зв’язки набувають всезростаючої ваги у двосторонніх стосунках, особливо з огляду на розширення НАТО та активізацію програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ) [2]. Метою дослідження є аналіз сучасного стану співпраці між державами.

Країни члени НАТО стали на шлях розширення зони впливу альянсу запрошуючи до співробітництва європейські держави з допомогою нового політичного механізму у вигляді програми ПЗМ. Діяти програма ПЗМ починає з жовтня 1993 р.. Програму ПЗМ запропонував втілити в життя міністр оборони США Л. Естін у той час, коли, фактично, співпраця між державами переросла із простих намірів у практичну площину, а отже програма ПЗМ виявилася дуже своєчасною. Тож Україна та РП майже одночасно приєднуються до неї у лютому 1994 р.. Щоправда, цілі приєднання до програми ПЗМ в Україні та Польщі були досить різними. Зокрема, остання з початку 90-х рр. XX ст. декларувала своє бажання приєднатися до НАТО, а от офіційний Київ у цей час виступав за свій позаблоковий статус, декларуючи лише співробітництво на регіональному рівні.

Розгортання та реалізація програми ПЗМ суттєво активізувало українсько-польське військове співробітництво. Організуються спільні військові навчання, консультації, ведеться підготовка військових фахівців. Результатом розширення військового співробітництва в рамках ПЗМ стало створення українсько-польського миротворчого батальйону. На середину 90-х рр. XX ст. «відповідальними» за налагодження співробітництва з польською стороною у військовій сфері був

Прикарпатський військовий округ, який безпосередньо межував з РП. Саме тут було вирішено провести створення спільного батальйону збройних сил України та Польщі, виконуючи рішення міністрів оборони двох країн від жовтня 1995 р.. Під час переговорів було погоджено, що організаційно-штатну структуру батальйону має складати: командування і штат батальйону, рото управління, чотири механізовані роти (по дві від кожної сторони), змішану роту спеціальних військ і роту забезпечення. Загальна чисельність батальйону складатиме 622 чоловіка, у тому числі 336 з української сторони і 326 з польської [1]. На пропозицію польської сторони було прискорено роботи щодо створення українсько-польського батальйону з метою участі його у вересні 1996 р. в навчаннях «Татри – 96» [5, 202].

Польща у цей період неодноразово підкреслювала зацікавленість у розвитку партнерства між Збройними силами України та РП з огляду на той факт, що обидві держави є важливою складовою європейської безпеки. 25 – 26 лютого 1997 р. в штабі Краківського військового округу відбулася робоча зустріч представників Міністерства національної оборони РП і Міністерства оборони України з проблемних питань, щодо створення спільного батальйону. На зустрічі зокрема йшлося: про сучасний стан українсько-польського батальйону та правову базу регулювання його діяльності; про фінансове та матеріально-технічне забезпечення; про бойову підготовку особового складу батальйону; про напрямки використання батальйону у майбутньому [5, 202].

Ряд взаємних українсько-польських консультацій завершилися підписанням 26 листопада 1997 р. у Варшаві Угоди між Україною та РП у справі створення спільної військової частини для участі у міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій. Угоду підписали міністри оборони України та РП [3, 65]. Верховна Рада України ратифікувала договір про спільний українсько-польський батальйон миротворчих сил лише навесні 2000 р., а у липні того ж року розпочалася його миротворча місія в Косово, де він був високо оцінений фахівцями ООН. 9 січня 2001 р. президенти України та РП особисто інспектували діяльність українсько-польського миротворчого батальйону у Косово [4]. В межах програми ПЗМ польські та українські військові підрозділи брали участь у маневрах «Спільний міст – 94», «Щит миру – 96», «Козацький степ – 97», «Бравий Орел – 97» та ін. Головною метою військових маневрів було вдосконалення співпраці між оборонними відомствами країн-учасниць програми ПЗМ [5, 203].

В середині 90-х рр. ХХ ст. українськими політиками і військовими висловлюються побоювання, що вступ Польщі у НАТО призведе до негативних геополітичних наслідків для країни. Тому Україна намагається забезпечити національні інтереси йдучи на чим тісніші взаємини з Північноатлантичним альянсом. У 1995 р. Україна підписує індивідуальну програму партнерства з НАТО, а у 1997 р. Хартію про особливе партнерство Україна – НАТО [6]. Документ підписали під час Мадридського саміту Організації Північноатлантичного договору. Лідери Альянсу обіцяли Україні підтримку у збереженні її суверенітету, територіальної цілісності та політичної незалежності.

Польща, зрозумівши важливість партнерства з Україною задля прискорення власної інтеграції до НАТО, почала всіляко сприяти у поглибленні співпраці. Фактично, підписання Хартії створило потужний пронаївський блок у ЦСЄ. Поглиблення співробітництва НАТО-Україна стало можливим, великою мірою, саме через стратегічний характер українсько-польських взаємин. Отже, військово-політичне співробітництво між Україною та Польщею у другій половині 90-х рр. ХХ ст. відбувалося паралельно із процесом порозуміння України із Заходом в питанні просування НАТО на Схід.

Джерела та література

1. Гончаренко М. Українсько-польський миротворчий батальйон та перспективи його застосування у ЦСЄ/ М. Гончаренко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua> – Назва з екрану.
2. Програма «Партнерство заради миру»/ Організація Північноатлантичного договору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato.int/cps/uk/natolive> – Назва з екрану. – 25.09.2013 р.
3. Санжиревський О.І. Українсько-польський миротворчий батальйон: історія переговорів та створення / О. І. Санжиревський // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. Ювілейний випуск. – Луцьк, 2007. – № 1. – С. 64–65.
4. Стівець М. Україна і Польща: підсумовучи досягнуте/ М. Сівець // Дзеркало тижня. – 2001. – № 32 – 33.
5. Стрільчук Л.В. Україна – Польща: від добросусідства до стратегічного партнерства (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)/ Л.В. Стрільчук: монографія. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 608 с.
6. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua> – Назва з екрану. – 2.11.2013 р.

Органійчук Оксана – студентка V курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Сутність та еволюція поняття «експертиза цінності документа»

Актуальність дослідження. Забезпечення суспільства ретроспективною документною інформацією є одним із головних завдань архівних установ України на сучасному етапі. Виявлення документів із внесенням до Національного архівного фонду України (НАФ) забезпечується комплексом організаційних заходів, практичних методик і технологічних операцій. Центральними ланками цього процесу виступають джерела формування НАФ та науково обґрунтована експертиза цінності. Вищевикладене зумовлює актуальність нашого дослідження, присвяченого важливим складовим процесу формування НАФ

Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності та еволюції поняття «експертиза цінності документа»

Експертиза цінності документів (ЕЦД) – визначення цінності і строків зберігання документів залежно від їх історичного, наукового, культурного, естетичного та іншого суспільного значення з метою формування НАФ або вилучення з нього.

Термін «експертиза» вперше вжито відомим українським архівістом В. Романовським у підручнику 1927 р., у якому один із розділів має назву «Експертиза підозрілих документів». У ньому говориться про «засади оцінки документів», «принципи експертизи актового матеріалу», його палеографічні особливості – тобто про те, що ми сьогодні визначаємо як критерії зовнішніх особливостей [4, 136].

У 1957 р. архівісти вже мали чітко визначені «Правила експертизи наукової і практичної цінності документальних матеріалів в державних архівах». В них було дано визначення поняття, яке увійшло до відповідних правил, інструкцій, підручників під назвою «експертиза цінності документів» [1]. Термін надав ваги і підвищив значення процесу оцінювання та відбору документів. Виділення цього виду

діяльності в окремий процес, визначення поняття ЕЦД сприяло як практичному впорядкуванню приймання архівних матеріалів на постійне зберігання, так і виробленню системи принципів і критеріїв оцінювання та відбору документів [9, 74–75].

У 1970-х рр. в архівознавстві було напрацьовано вагомий доробок із питань експертизи цінності документів, що узагальнювався у фундаментальних наукових виданнях. Вироблені у цей період критерії експертизи цінності, у загальному формулюванні зафіксовано в сучасних нормативно-правових актах та нормативно-методичній літературі [8].

Відповідно до ст. 6 Закону України Закон «Про Національний архівний фонд та архівні установи» внесення й виключення документів зі складу НАФ здійснюється на основі експертизи цінності документів. Принципи й критерії експертизи цінності затверджує Кабінет Міністрів України [7].

У постанові Кабінету Міністрів України 2007 р. експертиза цінності документів – це всебічне вивчення документів з метою внесення їх до НАФ або вилучення з нього, проведення грошової оцінки документів зазначеного Фонду, віднесення їх до категорії унікальних і встановлення строків зберігання документів, що не підлягають внесенню до Фонду [8].

У 2007 р. затверджено «Методику віднесення документів Національного архівного фонду України до унікальних» [6]. Вона містить ознаки характеристик архівних документів за критеріями віднесення їх до унікальних та висвітлює організаційно-методичні питання експертизи.

У «Правилах роботи державних архівів України» ЕЦД – це визначення культурної чи практичної цінності документів через їх всебічне вивчення з метою внесення документів до НАФ або вилучення з нього, встановлення строків зберігання архівних документів, що не підлягають внесенню до НАФ, грошової оцінки документів НАФ та віднесення їх до унікальних і особливо цінних [5, 15]. За ДСТУ 2732:2004 ЕЦД – визначання на підставі чинних засад і критеріїв культурної цінності документів [3].

В українських словниках поняття експертиза цінності документів подано як: «визначення наукової, історико-культурної та практичної цінності документів на підставі діючих принципів та критеріїв» – у словнику «Архівістика» [1, 29]; визначення цінності і строків

зберігання документів залежно від їх історичного, наукового, культурного, естетичного значення з метою формування НАФ – Українській архівній енциклопедії [10, 393].

Таким чином, поняття експертиза цінності документів розуміється як певний спосіб, який забезпечує виконання головної мети експертизи цінності – формування НАФ цінними документами з метою забезпечення українського суспільства ретроспективною інформацією.

Джерела та література

1. Архівістика : Термінологічний словник / Авт.-упоряд. : К. Є. Новохатський, К. Т. Селіверстова, Н. І. Гончарова та ін. – К. : [б. в.], 1998. – 106 с.
2. Деякі питання формування і функціонування Національного архівного фонду : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 р. № 1739 // Офіційний вісник України. – 2002. – 47. – Ст. 2127
3. Діловодство і архівна справа. Терміни і визначення : ДСТУ 2732:94. – [Чинний від 2005–07–01]. – К. : Держстандарт України, 1994. – 33 с.
4. Мага І. Діяльність В. О. Романовського в галузі архівної справи та архівознавства (1921–1931 рр.) / І. Мага // Студії з архівної справи та документознавства. – К. : [б. в.], 1998. – Т. 3. – С. 135–137.
5. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд. : Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова ; за заг. ред. Н. М. Христової. – К. [б. в.], 2013. – 243 с.
6. Про затвердження Методики віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних : Наказ Державного комітету архівів України від 19 лютого 2008 р. № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0202-08>. – Назва з екрану.
7. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-ХІІ (Редакція станом на 21 травня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
8. Про проведення експертизи цінності документів : Постанова Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2007 р. № 1004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1004-2007-%EF>. – Назва з екрану.
9. Селіверстова К. Експертиза цінності документів : уточнення поняття та його змісту / К. Селіверстова // Студії з архівної справи та документознавства. – К. : [б. в.], 2009. – Т. 17. – С. 73–82.
10. Українська архівна енциклопедія / Держкомархів України. УДНДІАСД ; Редколегія : І. Б. Матяш (голова) та ін. – К. : [б. в.], 2008. – 680 с.

Ореховська Анна – студентка IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та державного управління
Г.Т. Панишко

«Третій сектор» Республіки Польща та його роль у політичному процесі

Актуальність теми зумовлена її проблематикою. Трансформаційні зміни що відбулися з початком проголошення Незалежності, були спрямовані на побудову демократичної правової держави з широким спектром структур громадянського суспільства. Формування нового громадянського суспільства та системи органів публічної влади в Польщі розпочалося у середині 80-х років ХХ ст. Важлива роль цим змінам належить створенню та діяльності руху «Солідарності» та католицькій церкві, які були пристанищем свободи як для віруючих так і невіруючих поляків.

Мета і завдання дослідження: з'ясувати соціальні та політичні особливості діяльності та співпраці позаурядових організацій та публічного сектора Республіки Польща.

У теорії «Взаємозалежність або провал аматорства» С. Лестер приходить до наступного висновку: «третій сектор» виникає у найбільш проблемних місцях соціальної сфери, до яких ні держава ні бізнес не мають великого інтересу [6, 95].

Досвід країн розвинутої демократії показує, що особливо велика відповідальність у період формування “третього сектору” лежить на структурах, які виконують регулятивну функції: правову, фінансову, організаційно-сервісну. Держава повинна створити законодавчу базу, яка сприятиме виникненню і функціонуванню оптимального саморегулюючого громадського сектору із залученням до цього “другого сектору” – комерційного. Співпраця державних органів, бізнесу з неурядовими організаціями та незалежними аналітичними центрами є невід’ємним елементом демократичної культури європейського зразка [4, с.24].

У Польщі громадянське суспільство почало насправді формуватися з 1989 року з початком політико-економічних змін та з виникненням можливості вільного об'єднання громадян. Люди відгукнулися на повернення свободи, і протягом п'яти років з'явилося більше 20 тисяч об'єднань та фондів. [2, 104].

Число поза урядових організацій, що діють у Польщі важко точно визначити. Оскільки поза урядова організація є одночасно і юридичною особою, то можна стверджувати, що число діючих організацій міститься десь поміж числом зареєстрованих товариств і фондів (приблизно 47000.) А число організацій, досліджених Банком Інформації КЛОН/ЙАВОР (приблизно 17000). [3, с.32].

Ініціативність «третього сектору» Польщі відчувається в усьому. Вона іде знизу, від самих громадських організацій (формацій) коаліцій, базуючись на потребах сектору, а не зверху від донорів. Конкретним прикладом ініціативності є Національний форум польських організацій громадянського суспільства, який було проведено у 1992 році. Ідея була запропонована не донорами – це була ініціатива громадських організацій, які відчули потребу в спільному, відкритому обговоренні питань, що хвилюють сектор. Справедливо сказати, що без донорів не обійшлося, але спочатку була ініціатива, ідея, а вже потім з'явилися донори під вже розроблену концепцію заходу [7].

Що стосується можливості співпраці між неурядовими організаціями та самоврядуванням, то важливою є взаємна освіта та її роль для самоврядних установ та позаурядових організацій, щоб подолати такі бар'єри – не знання, побоювання або нерішучість. Тому проводяться навчання, які охоплюють більш фахові, надзвичайно корисні теми такі як: підготовка заяв про дотації, способи розрахунків та ведення бухгалтерії та ін. Для багатьох гмін та позаурядових організацій такі та інші подібні заходи є щоденною справою [1, 58].

У теперішній час дедалі частіше обговорюється проблема про роль місцевої влади і роль держави та її ставлення до самоврядування. Самоврядування повинно радше планувати та забезпечувати доступність послуг своїм жителям, натомість їх реалізацією повинні займатися непублічні суб'єкти – приватні агенства та позаурядові організації. Особливо це торкається в широкому розумінні, зони соціальних, освітніх проблем, питання охорони здоров'я тощо [5, 162].

Висновки. Об'єднання позаурядових організацій у тісній, погоджувальній співпраці з самоврядуванням, відповідають на ряд потреб, на які варто звернути увагу: підвищення якості послуг, особиста інтеграція учасників, тиск та вплив на владу, розробка правил

співпраці з владою, обмін досвідом, взаємна інспірація та доповнення діяльності тощо. Цінним для України є позитивний досвід Незалежної Республіки Польща з питань реформування демократичного суспільства і його окремих складових – неурядових організацій та публічного сектору. Починаючи з 1989 року у Польщі, відбуваються об'єктивні процеси, що спрямовані на створення суспільного устрою, який повинен був би сприяти ліквідації цивілізаційної відсталості, формуванню громадянського суспільства і, у підсумку, зміцненню позицій держави у світовому та європейському співтоваристві.

Джерела та література

1. Г. Основні поняття-Академія місцевого розвитку / Г. Польська. – Варшава : Ін-т філософії та соціології ПАН, 2000. – 182 с.
2. Збагнієв В. Позаурядові організації та місцеве самоврядування в місцевому партнерстві для вирішення громадських проблем / В. Збагнієв. – Варшава , 2000. – 162 с.
3. Збігнієв В. Місцеве самоврядування співправця чи Окретичність? / В. Збігнієв. – Варшава, 1997. – 215 с.
4. Габана-гафнер С. Партнерство для Суспільного розвитку / С. Габана-гафнер, Б. Горраця. – Варшава : Суспільний Діалог, 1995. – 199 с.
5. Т. П. Ткачук Ризик господарювання й стратегії конкуренції / Т. П. Ткачук. – Варшава : СТГ, 1997. – 202 с.
6. Чернецький О. Молодь. Політика. Влада / О. Чернецький, Я. Ярош. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 148 с.
7. 5 відмінностей третього сектору Польщі від третього сектору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ufb.org.ua/blog/posts/sector-z-lyudskim-oblichchiam-5-vidminnostey-tretogo-sektoru-polshhi-vid-tretogo-sektoru-ukrayini-chastina-1/>.

Острова Олена – студентка V курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Законодавче врегулювання організації діловодства в Україні

Актуальність дослідження. Організація діловодства є однією з форм управлінської діяльності, що здійснюється в органах державної

влади, органах місцевого самоврядування, а також на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності. Її нормативне забезпечення завжди було в центрі уваги не лише документознавців, а й архівознавців. Вище сказане визначає як актуальність обраної теми, так і доцільність представлення її у вигляді окремого дослідження.

Метою наукової розвідки є характеристика законодавчого врегулювання організації сучасного діловодства в Україні.

Діловодні процеси повинні розроблятися і виконуватися відповідно до нормативної бази, сучасних законодавчих, нормативних та методичних розробок, які мають суттєве значення для ефективності здійснення документаційного забезпечення управлінської діяльності. Нині у світі посилюється увага до нормативного, методичного й наукового забезпечення управління документацією, яке у нашій країні ототожнюють з теорією й практикою діловодства. Це засвідчує прийняття міжнародного стандарту ISO (Міжнародної організації зі стандартизації) 15489:2001 «Інформація та документація. Управління документацією», відбиття в змісті законодавчих актів і нормативних документів різних країн його принципів і положень [9; 10].

Нормативно-правове регулювання діловодства в Україні складається з низки нормативно-правових актів, серед яких, насамперед, виділяють Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи України» [7], в якому справочинство разом з архівною справою становлять єдину сферу практичної діяльності з документами.

Із впровадженням електронного діловодства та систем електронного документообігу в Україні прийняті Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронний цифровий підпис» [6; 5], які повинні призвести до законодавчого унормування процесів традиційного діловодства з реалізацією процесів електронного діловодства та електронного документообігу.

В Україні діють національні стандарти щодо застосування формуляра-зразка управлінського документа, вимог щодо оформлення організаційно-розпорядчих документів, розроблення уніфікованих систем документації [1].

Вимоги до документування управлінської інформації та організації роботи з документами в установах незалежно від способу фіксації та відтворення інформації, яка міститься в документах, відображені у типовій інструкції з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади [8], Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого

самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності [3] та Інструкції про порядок обліку, зберігання й використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави [2]; Правилах організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях [4].

В Україні є нагальним прийняття закону, безпосередньо присвяченого правовим засадам організації діловодства – Закону України «Про діловодство». Проект Закону було схвалено ще у 2006 році. Проте, термін його подання на розгляд Кабінету Міністрів України закінчився 01 грудня 2006 року. В проекті закону (остання редакція від 10 березня 2007 року) передбачалось впровадження чітких правових засад побудови діловодства в державі з метою визначення єдиних норм створення управлінської документації та роботи зі службовими документами, що зафіксовані на папері, кіно-, відео- і фотоплівці, електронних та інших носіях, встановлення відповідальності за порушення чинного законодавства з метою запобігання втраті і несанкціонованому знищенні службових документів на підприємствах, установах і в організаціях незалежно від форми власності та організаційно-правових форм, врегулювання питань застосування української та інших мов у справочинстві.

Отже, сучасну нормативно-методичну базу діловодства забезпечує низка правових актів, що регламентують загальні засади політики держави в галузі інформації взагалі та діловодства зокрема.

Джерела та література

1. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів : ДСТУ 4163–2003. – [Чинний від 2003–09–01]. – К. : Держстандарт України, 2003. – 22 с.
2. Інструкції про порядок обліку, зберігання й використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 листопада 1998 р. № 1893 (Редакція станом на 17.10.2014 р.) // Офіційний вісник України. – 1998. – № 48. – Стор. 31.
3. Інструкція з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 348 (Редакція станом на 12. 02. 2016 р.) // Офіційний вісник України. – 1997. – № 16. – Стор. 85.

4. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях // Офіційний вісник України. – 2015. – № 52. – Стор. 538. – Стаття 1699.
5. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. (Редакція станом на 28.06.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – С. 276.
6. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV (Редакція станом на 30.09.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36.
7. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-XII (Редакція станом на 21.05.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
8. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. Нормативна база. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/Instrukciya.pdf>. – Назва з екрана.
9. Information and documentation. Records management: ISO 15489-1:2001. Part 1: General. – Printed in Switzerland. – 19 p. (V).
10. Information and documentation. Records management: ISO/TR 15489-2:2001. Part 2: Guidelines. – Printed in Switzerland. – 39 p. (V).

Павленко Ілля – студент IV курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
С. А. Шульга

Етруські традиції гладіаторських ігор

Визначення витоків гладіаторства, гладіаторських ігор, діяльності гладіаторських шкіл дозволить поглибити уявлення про римську цивілізацію. Метою роботи є аналіз та відслідковування етруських витоків гладіаторства.

Гладіаторські ігри завжди викликали жваві дискусії серед істориків та дослідників давньоримського світу (Г. Хефлінга, Ф. Паолуччі,

В. Горончаровського). Особлива увага приділяється саме походженню гладіаторських ігор, які могли бути започатковані етрусками.

Античні автори виводять походження боїв на арені з релігійного ритуалу етрусків, а саме з похоронних людських жертвоприношень, заміненіх поєдинками в результаті певного пом'якшення звичаїв. Про це свідчать, зокрема, Тертуліан і Сервій. Тертуліан вказує на прямий зв'язок терміна *munus*, яким спочатку позначали бої, з терміном *officium*, тобто «обов'язок»: «...оскільки вірили в те, що душі покійних умилюються людською кров'ю, під час похорону приносили в жертву полонених або рабів, куплених заради цього. Надалі було вирішено цьому блюзнірству надати вигляду розваги, а тому було заведено звичай озброювати цих нещасних, і, навчивши їх вбивати один одного, в день похорону виводити на поєдинок» [5, с. 285]. У Сервія в коментарях до «Енеїди» читаємо: «...існував звичай убивати полонених при похованні могутніх мужів; згодом це здалося жорстоким і було вирішено, щоб перед похованнями билися гладіатори, які називаються бустуарії – від слова *bustum* (похоронне багаття)» [7].

Похоронні церемонії з пролиттям крові зустрічаються на розписах етрусських гробниць і урн III-I ст. до н.е. Грунтуючись на фрагменті Миколи Дамасського і на даних образотворчих джерел, французький дослідник Ж. Віль стверджує, що гладіатура виникла не пізніше IV ст. до н.е. в Південній Італії в середовищі змішаного населення, що складалося з осків, самнітів і етрусків, а наприкінці IV або у III ст. до н.е. цей звичай був перейнятий і в Етрурії [2, с. 155].

Римське суспільство епохи правління царів і періоду раннього республіканського правління (VII – IV ст. до н. е.) розвивалося під значним етруським впливом і легко перейняло мистецтво гладіаторських ігор, що знайшло відображення у схожих термінах. Згідно із енциклопедистом Ісидором Севільським (VII ст.), латинське слово *lanista* (наставник школи гладіаторів) етруською мовою означає «кат, тиран» [3, с. 9]. На етруське походження показових боїв у римлян вказує той факт, що вбитих гладіаторів «забирав» із арени етруський бог мертвих Харун – перевдягнутий раб з молотком, який слугував символом божества [6, с. 15–16]. Підтверджує етруські витоки гладіаторських боїв і фреска Персу 540–520 рр. до н. е. із Тарквініїв, на якій

чоловік, озброєний палицею, відбивається від собаки, тоді як інший персонаж в масці з надписом «Персу» дражнить її [1, с. 18].

Поширення таких поховальних звичаїв в Етрурії обумовлено надзвичайною повагою до богів місцевого населення, в релігії якого величезну роль відігравало шанування предків-покійників. За віруваннями етрусків, смерть означала перехід в іншу форму буття, де при наявності звичних земних благ тривало попереднє життя. Турбота про надання необхідних почесей померлому вважалось священним обов'язком нащадків [4, с. 8].

Отже, етруські поховальні обряди з жертвоприношеннями, а згодом кривавими боями на честь померлих, еволюціонували у гладіаторські ігри, які були перейняті римлянами. Підтверджують це писемні джерела, археологічні знахідки, а також близькість термінології етрусків та римлян для позначення гладіаторських ігор та явищ з ними пов'язаних.

Джерела та література

1. Горнчаровский В. А. Гладиаторы в бою. На арене и полях сражений / В. А. Горнчаровский. – М.: Яуза, Эксмо, 2008. – 320 с. – (Войны Древнего мира).
2. Ляпустина Е. В. Гладіаторські бої в Риме: жертвоприношення или состязание? // Религия и община в Древнем Риме / Под ред. Л. Л. Кофанова и Н. А. Чаплыгиной. – М., 1994. – С. 148-163.
3. Паолуччи Ф. Гладіаторы: обреченные на смерть / Пер. с итал. – М.: Издательство «Ниола-Пресс»; ООО «Издательский дом «Вече», 2007. – 128 с. : ил. – (Тайны истории).
4. Тарновский В. Гладіаторы / В. Тарновский. – М.: Слово, 1995. – 48 с.
5. Тертуллиан Избранные сочинения: Пер. с лат. / Общ. ред. и сост. А. А. Столярова. – М.: Издательская группа «Прогресс», «Культура», 1994. – 448 с.
6. Хефлинг Г. Римляне, рабы, гладіаторы: Спартак у ворот Рима / Пер. с нем.; Послесл. и коммент. Е. В. Ляпустиной. – М.: Мысль, 1992. – 271 с.
7. Сервий Комментарии к «Энеиде» Вергилия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ancientrome.ru/antlitr/servius/serv1.htm>.

Пазенко Юлія – аспірант кафедри нової та новітньої історії України історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
В. К. Баран

Лібералізація суспільно-політичного життя та її вплив на літературу Дніпропетровської області у 1953–1964 рр.

Актуальність дослідження. Зміни у суспільно-політичному житті невід’ємно пов’язані із культурою. Література є важливою складовою культурного життя держави. Об’єктивне вивчення даної проблеми дозволить зробити ще один крок на шляху до цілісної картини тієї епохи.

Мета дослідження – проаналізувати вплив лібералізації суспільно-політичного життя на літературу Дніпропетровської області у період «відлиги».

Виклад основного матеріалу. Смерть Й. Сталіна 5 березня 1953 р. на тлі наростаючої кризи радянського тоталітаризму висвітлила нагальну необхідність модернізації правлячого режиму в СРСР. Заходи керівництва по лібералізації суспільства призвели до деяких перемін не тільки у суспільно-політичному житті, але й у культурі, зокрема у літературі.

Першою ознакою змін було «колективне керівництво», посилення ролі партійних організацій, що прийшло на зміну одноосібному управлінню Й. Сталіна. Однак у ньому незабаром зав’язалася боротьба за владу. На місце «вождя» планувався один із найближчих соратників Й. Сталіна Л. Берія, який користувався його незмінною довірою. Деякий час на політичній сцені країни знаходився Г. Маленков, але переможцем вийшов М. Хрущов, чия кар’єра була тісно пов’язана з Україною. Фактично він став першим керівником уже в березні 1953 р., але формально був обраний першим секретарем ЦК КПРС у вересні [4, 137]. Вже перші кроки його діяльності були спрямовані в напрямі десталінізації. Розширюючи десталінізацію, Хрущов дав згоду на створення в 1954 р. центральної та місцевих

комісії щодо перегляду справ осіб, засуджених у 1934–1953 рр.: у 1955 р. – для вивчення матеріалів про масові репресії членів і кандидатів у члени ЦК ВКП(б), обраних XVII з'їздом партії. Пізніше також створювалися інші органи аналогічного характеру. За період з 1954 по 1956 р. Верховною Колегією Верховного Суду СРСР було реабілітовано 7679 чоловік, серед них багатьох з тих, що працювали в Україні [1, 117]. Поступово критика злочинів сталінської доби набувала дедалі більшої сили. Важливим кроком у десталінізації став XX з'їзд КПРС (1956 р.). В ніч з 24 на 25 лютого 1956 р. на закритому засіданні М. Хрущов виголосив таємну доповідь, присвячену культу особи Сталіна. Ця критика помітно вплинула на політичну і морально-психологічну атмосферу в країні. У липні 1956 р. була опублікована постанова ЦК КПРС «Про подолання культу особи і його наслідків», яка чітко розкривала основні підходи хрущовського керівництва до минулого СРСР і пошуки шляхів у майбутньому. Цей момент можна вважати початком звільнення радянського суспільства від деяких його найбільш негативних рис, процесу розгортання часткової лібералізації і демократизації багатьох сфер життя суспільства. Це був початок масової десталінізації, а також «відлиги» в культурному житті.

За десятиліття після XX з'їзду КПРС літературне життя стало динамічнішим, менш регламентованим і розкутішим. Письменники користувалися новими можливостями для творчого пошуку.

Процес лібералізації літературного життя не оминув і Дніпропетровську область. Тут ключовою фігурою був і залишався О. Гончар, який своїм прикладом і талантом сформував ціле покоління дніпропетровських письменників. Це і С. Данилейко – автор трьох поетичних збірок і історичного роману у віршах «Чумацький шлях», О. Гончар написав передмову до його першої книжки «Рідна сторона», і В. Михайличенко, рецензію на книжку якого «Ритми Кривбасу» також написав О. Гончар, і О. Завгородній, завдяки якому Україна має сьогодні двадцять томів естонської поезії і прози [3, 431]. Починаючи з 1957 р. в літературі активно розгортається діалог літературних батьків і дітей, формами якого на Дніпропетровщині стають наради творчої молоді, авторів перших книжок, міжобласні наради літераторів. Крім того саме у період «відлиги» відбувається найпомітніша подія у літературному житті Придніпров'я 1960-х рр.: творчий семінар

молодих літераторів Дніпропетровської, Запорізької та Кіровоградської областей, організований молодіжною газетою «Прапор юності» на означення 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка [2, 381]. Також у цей час починають свою роботу низка письменників, зокрема С. Завгородній, Д. Демерджі, М. Шатровий, П. Біба.

Але творча праця дніпропетровських літераторів у період «відлиги» проходила не так безхмарно, як би здавалося на перший погляд.

С. Данилейко – поет-робітник. Все життя трудився у Дніпропетровську на заводі слюсарем. Був чи не єдиним членом Спілки письменників в Україні, котрий залишався простим робітником. Понад 25 років працював над історичним романом у віршах «Чумацький шлях». Роман так і залишився невиданим. У роки «відлиги» за національні погляди, які висловлював відкрито, любов до рідної мови, про яку писав у своїх віршах, отримав «традиційний» ярлик націоналіста. Неодноразово порушувалася справа про його арешт. Письменник-гуморист із Дніпродзержинська М. Кучер за спробу покритикувати дії М. Хрущова ще студентом був заарештований прямо на лекції в університеті і засуджений до 10 років концтаборів і 5 років позбавлення громадських прав за 54 статтею (антирадянська агітація й пропаганда). Одним із перших, хто став на захист української духовності і культури на Придніпров'ї, був І. Сокульський – поет, дисидент, багатолітній в'язень сумління [5].

Висновки. Отже, період «відлиги» характеризувався поступовою лібералізацією не тільки у суспільно-політичному та економічному житті, а також у культурі. Це можна простежити на прикладі літературного життя. Але незважаючи на послаблення політики радянської системи, залишався значний тиск на творчість літераторів, письменників та поетів. Багато з яких були притягнуті до кримінальної відповідальності за непокору режимові.

Джерела та література

1. Баран В. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. /В. Баран. – Львів, 1996. – С. 117.
2. Гончар О. Росте літературна зміна // О. Гончар. Письменницькі роздуми. – Київ, 1980. – С. 282.
3. Гончар О. Т. Листи /Упоряд. В. Д. Гончар, Я. Г. Оксюта; Передм. В. О. Яворівського; Вступ. Слово Я. Г. Оксюти; Післям. Р. М. Лубківського. – Київ: Український письменник, 2008. – 431 с.

4. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. – 697 с.
5. Світлана Мартинова. Свобода бути і свобода говорити. / С. Мартинова // Літературне Придніпров'я. – № 9. – 2013. – С.4-6.

Панченко Микола – студент IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, професор
О. М. Карліна

Кораблі вікінгів: їх типи та конструкція

VIII – XI ст. називають «епохою вікінгів», тобто часом, коли нормани панували в басейні Північного і Балтійського морів. Кораблі тоді були основним засобом пересування. Володіючи віковим досвідом суднобудівництва, вікінги забезпечили собі плавання по морях, ріках, озерах та навіть океанах, добираючись до відділених земель.

На сьогодні проблема походів вікінгів є надзвичайно популярною. У світі виходять багатотомні дослідження, які базуються на нових археологічних матеріалах, що дає можливість глибше пізнати епоху.

Метою статті є визначення основних типів кораблів вікінгів та особливостей їхньої конструкції.

До воєнних, торгових та дослідницьких кораблів пред'являлися зовсім різні вимоги, що й відбилося на їхній будові. Кожен конструктивний тип отримував свою назву. Невеликі кораблі називались за кількістю весел. Шестивесельний корабель – це *sexaeingr*, судна різного призначення з 12–32 парами весел мали назву *karvi*, а ті, що мали мінімум 20 пар весел, відомі як *snekka*, тобто «тонкі», вантажні – як *knar* або *kaupskip*, тобто торговий корабель. Великі кораблі *drekar*, або дракони, з'явилися на кінці епохи вікінгів. Довжина корабля залежала від його призначення: найдовшими були військові кораблі (від 25 м); меншими – торгові, а найменшими – судна загального призначення. [3, 2–3]

Більшість кораблів – це типове для європейської Півночі судно одnodеревної конструкції (нашв). Для виготовлення такої нашви використовували необхідного розміру колоду, в якій розщепляли серцевину, вирізували все зайве та по боках нашивали дошки клінкерним способом, тобто так, щоб верхні дошки заходили на нижні. Щілини закладались шматками замоченої в смолі шкіри. [4, 183]

У верхній дошці робили отвори для весел. Весла для своїх кораблів вікінги виготовляли із суцільного довгого та не дуже грубого дерева, переважно з ялини. Розміри весел були різними. Це було необхідно для того, щоб всі гребці одночасно могли веслувати. [6, 84]

Будівництво корабля тривало довго. Розщеп в колоді робився поступово. Його поливали окропом та розширювали за допомогою спеціальних брусків. Цю роботу можна було робити тільки в теплу пору року та близько водойми, тому на надання колоді відповідної форми витрачали до трьох років. [4, 185]

Сам корабель мав вигнуту основу, що робило корпус судна еластичнішим. Рульове весло кріпили до правого борту біля корми, з ним могла впоратись одна людина. Щогла та парус були знімними. Перед боєм парус клали на дно корабля, щоб його не пошкодити під час бою.

Кораблі епохи вікінгів будувались за принципом «спочатку обшивка». Внутрішній каркас корабля встановлювався лише після того, як обшивка ставала вище ватерлінії. Розмір корабля безпосередньо залежав від розміру кіля. Із-за рухливості конструкції кіля на нього лягало велике навантаження.

Збір судна починали з укладання кіля. Його клали на горизонтальну поверхню та фіксували. До кіля в замок приєднувались форштвень і ахтерштвейн. [3, 12]

Будівництвом корабля керував майстер-корабел, який мав у своєму розпорядженні цілу бригаду робітників. Саме будівництво було поділено на кілька етапів, на кожному з яких працювало кілька людей. Так, шукачі займалися пошуком матеріалу, необхідного був для виготовлення тих чи інших конструкцій. Із порід дерева найчастіше вибирали дуб та ялину.

Дошки робилися за допомогою сокир, колунів, доліт, дерев'яних чи металевих клинків. Пили ніколи не використовували, щоб не псувати структуру дерева. [1, 154–155] З корабелями тісно співпрацювали ковалі, які виробляли всі металеві деталі для корабля.

Конструкції знайдених кораблів вказують на те, що вони могли пливти не лише за попутного вітру, а й при боковому вітрі та навіть у бейдевінд.

Ніс корабля прикрашала вирізана голова чи тіло якоїсь тварини або ж міфічної істоти. Коли вікінги підпливали до берега і витягали корабель на сушу, то голову звіря знімали, щоб не розгнівати місцевих богів.

У поході нормани, головним чином, орієнтувались за сонцем та зорями, але існували також різні прибори, які допомагали вікінгам не загубитися у відкритому морі, наприклад, дерев'яний диск, поділений на 32 рівні частини. В центрі такого диску рухалась голка, яка показувала необхідних курс [2, 44].

Вітрило активно почали використовувати у VIII ст. Його ткали із грубої вовни, зазвичай, робили подвійної товщини. Для захисту від негоди парус промочували воском і маслом.

Канати для прикріплення різних деталей до основи судна плели з кінського волосся або зі шкури моржів, тюленів чи китів [3, 14]. На кораблі був також якір.

Отже, протягом багатьох століть вікінги навчилися будувати кораблі, які вирізнялися маневреністю та міцністю. Вибір якісної деревини, поетапне майстерне будівництво судна служили гарантією безпеки вікінга-воїна, забезпечували проникнення у віддалені райони Європи. Розміри та вигляд таких кораблів водночас лякали та захоплювали. Технологію суднобудівництва вікінгів намагалися вивідати їхні супротивники.

Джерела та література

1. Вікінги. Мореплаватели, пираты и воины / Шартран Р., Дюрам К., Харрисон М., Хит И. – М.: ООО Издательство «Ескимо», 2008. – 191 с.
2. Гуревич А.Я. Походы викингов / А. Я. Гуревич. – М.: Наука, 1966. – 182 с.
3. Киселев В. И. Драккары викингов / В. И. Киселев // Новый солдат. – № 107. – 32 с.
4. Сванидзе А.А. Викинги – люди саги: жизнь и нравы / Аделаида Анатольевна Сванидзе. – М.: Новое литературное обозрение, 2014. – 800 с.
5. Соьер П. Эпоха викингов: пер. с англ. А.П. Санина. – СПб.: Евразия, 2002. – 352 с.
6. Фиркс И. фон. Суда викингов: пер. с нем. /И. фон Фиркс – Л.: Судностроение, 1982. – 104 с.

Петрович Ігор – студент II курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Актуальні напрямки міжнародного співробітництва Державної архівної служби України

Актуальність дослідження. Однією з прикметних ознак сучасного розвитку суспільних відносин є зростання значущості міжнародного співробітництва України з іноземними державами, зокрема в галузі архівної справи. Вирішенню актуальних проблем, що постають перед архівними установами нашої держави та інших країн, у цьому напрямку, сприяє діяльність Державної архівної служби України – спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері архівної справи та діловодства.

Мета наукової розвідки полягає у висвітленні основних напрямків міжнародного співробітництва Державної архівної служби України (Укрдержархів) з архівними установами світу, що здійснюється на основі принципів рівноправності та взаємної вигоди.

Державна архівна служба України виступає головним відповідальним відомством щодо виконання зобов'язань за міжнародними договорами міжвідомчого характеру в архівній сфері. Розширенню міжнародного співробітництва сприяє підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Як наслідок, на початку 2015 р. активізувалася співпраця Укрдержархіву з Федеральним архівом Німеччини – Бундесархівом. У рамках роботи Змішаної українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час й внаслідок Другої світової війни культурних цінностей передбачено вирішення ряду питань щодо подальшого взаємовигідного співробітництва: обмін копіями/цифровими копіями документів, що стосуються діяльності окупаційної влади на території України

в період Другої світової війни, отримання від німецької сторони копій кінодокументів української тематики часів Другої світової війни та інформації про наявність у фондах Бундесархіву інших фотопозитивів Всеукраїнського фотокіноархіву, а також відомостей про те, звідки саме із США надійшли до Бундесархіву фотопозитиви українського архіву [1].

Перші етапи співробітництва вже мають свої результати. Укрдержархів передав німецькій стороні частину оцифрованих документів з фонду колекції Айнзацштабу рейхсляйтера Розенберга разом з їх переліком [3]. Також Посольству ФРН в Україні Укрдержархівом переданий перелік кінодокументів української тематики із фондів колишнього Національного архіву фільмів НДР, копії яких зацікавлений отримати від Бундесархіву Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного [4].

Подальшому поглибленню взаємовигідної співпраці між державними архівними установами України та державними архівами Литви та Латвії сприяють підписані 21 квітня 2015 р. Угоди про співробітництво між Державною архівною службою України та Службою Головного архівіста Литовської Республіки й Національним архівом Латвійської Республіки.

Ці угоди сприятимуть розширенню відносин у напрямку взаємобміну цифровими копіями архівних документів, що представляють інтерес і стосуються історичного минулого українського, литовського та латвійського народів, обміну спеціалістами з метою проведення спільних наукових досліджень, обміну досвідом із впровадження новітніх технологій у діяльність державних архівів, реалізації спільних наукових, видавничих та виставкових проектів.

Варто зазначити, що Укрдержархів зобов'язався надати Посольству Литви цифрові копії архівних документів з фондів державних архівів для підготовки виставок до знаменних та пам'ятних дат в історії українського народу, що проводяться Посольством з метою популяризації серед литовського населення інформації про минуле та сьогодення України. Натомість, Укрдержархів отримав від литовських колег та передав Центральному державному архіву вищих органів влади та управління України для використання в роботі при виконанні галузевої програми «Зарубіжна україніка» копії описів фондів Центрального державного архіву Литви (ф. Нр. 307 «Українська

дипломатична місія на Кавказі» та ф. Нр. 829 «Директорія Української Народної Республіки»), що містять інформацію про історичне минуле України [2].

Укрдержархів здійснює міжнародне співробітництво й з іншими державами світу. Можливі напрямки співпраці Укрдержархіву та державних архівів обговорювалися з Меморіальним музеєм Голокосту США. Особливої уваги заслуговують питання, що стосуються дослідження та оприлюднення архівних документів з історії голокосту та Другої світової війни, а саме: тематика спільних виставкових проектів та участь у спільних дослідницьких програмах. Актуальним залишається укладання нової редакції Договору про співробітництво між вище названими інституціями, метою якого є розширення доступу дослідників, що цікавляться цією тематикою, до відповідних фондів, де містяться документи про злочини воєнної доби.

Наразі Укрдержархівом опрацьовуються проекти нових редакцій міжнародних договорів міжвідомчого характеру з державними архівними службами Румунії та Угорщини, триває робота з погодження текстів таких документів з Державним архівом Кіпру, Генеральною дирекцією книг, архівів та бібліотек Португалії, з Національним архівом Фінляндії.

Джерела та література

1. Державна архівна служба України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал. Архів новин. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/News/2015_04_15.php. Назва з екрана.
2. Державна архівна служба України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал. Архів новин. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/News/2015_04_21.php. – Назва з екрана.
3. Колекція документів Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Міжнародні проекти. – Режим доступу : <http://err.tsdavo.org.ua>. – Назва з екрана.
4. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт. Міжнародні контакти. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/News/2015_04_21.php. – Назва з екрана.

Петрук Ірина – студентка V курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор історичних
наук, професор
Я. М. Шабала

Князь Костянтин - Василь Острозький – великий фундатор, меценат і просвітник

Костянтин-Василь Острозький – князь, магнат, воєвода київський, один з найвидатніших політичних і культурних діячів України, найбільший оборонець і своєї нації, і своєї віри. Відомий, насамперед, як засновник першого навчального закладу вищого типу східно-слов'янських народів - Острозької слов'яно-греко-латинської академії та друкарні, ініціатор видання першої в світовому друкарстві кириличної Біблії, опікун полемічної літератури.

Актуальність теми зумовлена тим, що багатопланова діяльність князя Костянтина - Василя Острозького до сьогодні залишається до кінця недослідженою, її оцінки є подекуди навіть суперечливими, що потребує поглибленого аналізу та переосмислення.

Мета роботи полягає в аналізі громадсько-культурної діяльності найвизначнішого представника роду Острозьких та усвідомлення його впливу на долю і культуру українського народу.

Основні завдання роботи:

- дослідити меценатську і просвітницьку діяльність найвидатнішої особи Острога;
- показати діяльність Острозького культурно-освітнього центру та вплив на нього великого князя;
- визначити внесок Костянтина – Василя Острозького у долю і культуру українського народу.

Виклад основного матеріалу. Заслуга Костянтина-Василя Острозького полягає в тому, що його просвітницька та меценатська діяльність об'єктивно сприяли поєднанню національних культурних традицій з досягненнями західноєвропейського Відродження. Князь розумів, що розвиток самобутності духовного потенціалу народу

неможливий без взаємодії з культурами інших країн, що єдино правильним шляхом, який виведе вітчизняну культуру із її згубної однобічності, є шлях подолання консерватизму і монополії православної церкви в усіх ланках духовного виробництва та осягнення прогресивних надбань ренесансного Заходу. У контексті напрямку синтезування вітчизняних традицій з культурними здобутками Західної Європи винятково позитивне значення мала толерантна релігійна політика князя. Будучи вірним захисником православної церкви, Костянтин-Василь Острозький з повагою ставився до інших релігій. За часів князя в Острозі діяло сім православних церков, костьол, мечеть, синагога, святині кальвіністів та аріан. У 1585 р. князь заснував в Острозі монастир Св. Трійці, а при ньому – шпиталь “для людей добрих, побожного життя, які були хворобами та нестатками знедолені” [1, 97].

Фундація монастиря була пов’язана із заснуванням слов’яно-греко-латинської академії наприкінці 1576 року. Острозька академія стала першою вищою школою в Східній Європі. Тут давалася не лише добра філологічна освіта, вивчалися сім вільних мистецтв, а й відбувалися богословські студії, які в той час, власне, й розглядалися як ознака вищої школи. Першим ректором був Герасим Смотрицький, батько Мелетія Смотрицького, який тут навчався й у 1619 р. видав відому «Граматику словенску». Працювали тут (окремі спочатку і навчалися) Андрій Римша (білорус), Ян Ляташ (поляк), Даміан Наливайко, греки Кирило Лукаріс, Раллі Палеолог, Феофан Грек та інші. Навчалися в академії гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, Йов Борецький, Захарія Копистенський, які стояли біля витоків Київського братства і братської школи [2, 26].

Князь Костянтин-Василь Острозький був і першим фундатором бібліотеки Острозької Академії. У комплектуванні бібліотеки брали участь викладачі академії і ті, що працювали в друкарні. Вона налічувала понад 3 тисячі книжкових одиниць. Бібліотека була укомплектована науковими творами, художньою літературою та підручниками. В колекції були праці з питань медицини, математики, астрономії, природознавства, філософії, історії, мистецтва, політики, богослов’я [4, 148].

Діяльність острозької та дерманської друкарень, що існували більше тридцяти років, мали надзвичайно велике значення для

розвитку української духовної культури. За підрахунками дослідників, з 28 видань Острозької друкарні, які збереглися до нашого часу: 7 – літургійні книги, 10 – твори полемічної літератури, 11 – учбові та дидактичні книги. Найвидатнішою пам'яткою видавничої діяльності князя стала “Острозька Біблія” (1580–1581 рр.), уперше надрукована церковнослов'янською мовою (до того книги Святого Письма переписували від руки) [3, 221].

Отож, роль князя Костянтина-Василя Острозького в житті України є досить вагомою. Меценатство, видавнича діяльність і політичне заступництво Костянтина Острозького об'єктивно сприяли поєднанню національних культурних традицій з досягненнями західноєвропейського Відродження, його невтомна просвітницька робота допомогли українському православ'ю вистояти і зміцніти.

Джерела та література

1. Kempa T. Konstanty-Wasył Ostrogski, (ok. 1524/1525-1608) – wojewoda Kijowski i marszałek ziemi Wołyńskiej / T. Kempa. - Toruń, 1997. – 289 s.
2. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636) / І. З. Мицько. – Київ: Вища школа, 1990. – 290 с.
3. Огієнко І.І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви: У 2 т. / І.І. Огієнко. – К.: Україна, 1993. – Т. 1–2. – 284 с.
4. Сотниченко, П. А. К истории библиотеки Острожской школы / П. А. Сотниченко // Фёдоровские чтения, 1981. – М., 1985. – С. 148–151.

Пишук Віктор – студент IV курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук
Л. А. Понедельник

Культурні перетворення на західноукраїнських землях в 1939 – 1941 рр.

Актуальність теми. Культура завжди мала першочергове, провідне значення – передусім тому, що завжди була могутнім фактором соціального розвитку й відображала особливості суспільного життя.

Тому дослідження культурних перетворень на західноукраїнських землях після приєднання їх до Української РСР належать до найбільш дискусійних. На сьогодні головна увага дослідників приділяється правовим аспектам, суспільно-політичним проблемам, тоді як зміни в культурі певною мірою відійшли на задній план. Разом з тим, саме кардинальні явища в культурі і духовній сфері стали одним з основних елементів трансформації усталеного способу життя місцевого населення й певною мірою сприяли радянзації краю.

Мета: дослідити і системно викласти процес культурних перетворень і висвітлити характерні особливості культури на західноукраїнських землях в 1939–1941 рр.

З приходом радянської влади на західноукраїнські землі у 1939 р. розпочалися кардинальні зміни в культурно-освітньому житті краю. Постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 4 березня 1940 р. у західних областях запроваджувалася нова структура освіти: початкова, семирічна, десятирічна, професійна і вища школи, а також використовувалися нові навчально-виховні програми, підручники і посібники. Усі діти шкільного віку відвідували навчальні заклади. В 1940–1941 рр. лише у Станіславській області функціонувало 957 шкіл, 10 середніх спеціальних навчальних закладів і 6 училищ трудових резервів, де навчання проводилося українською мовою. Однак, національний зміст навчання і виховання був змінений на класово-ідеологічний. Для “підняття” культури й освіти, в західні області було направлено чимало “спеціалістів” зі східних областей УРСР, у тому числі й вчителів, більшість з яких були комуністами і комсомольцями. Повністю забезпечити західні області України вчительськими кадрами радянська влада не могла, тому в школах продовжувало працювати понад 70% “старорежимних” педагогів [2].

У Галичині було відкрито ряд культурно-освітніх установ. Зокрема, у грудні 1939 р. у м. Львові засновано наукову бібліотеку АН УРСР імені Василя Стефаника. 7 липня 1940 р. тут же було відкрито Літературно-меморіальний музей Івана Франка. У м. Станіславі створено учительський інститут, театр, обласну філармонію, обласний будинок народної творчості, театр в Коломиї, організовано 825 клубів, червоних кутків, хат-читалень. І надто прикметно те, що українським став Львівський університет. Побіч нього було українізовано або

зорганізовано політехнічний, медичний інститути, вищу торгівельну школу, ветеринарний інститут, консерваторію, високу школу образотворчого мистецтва, а також десятки технікумів, фахових шкіл, десятирічок.

На Волині у 1940 р. було відкрито Луцький державний учительський інститут. Замість діючих тут «Товариства імені Петра Могили», культурницької організації «Рідна хата», популярного серед населення краю Чеснохресного братства, влада насаджувала громадські організації, що існували в східних областях. До 1 січня 1941 року в області було створено добровільні спортивні товариства: «Спартак», «Динамо», «Локомотив», «Буревісник», «Більшовик», «Восход», «Здоров'я», в яких налічувалось 3305 осіб. При цьому в галузі освіти, науки й культури поряд з помітними здобутками виразно простежувалась тенденція до насадження тогочасних радянських організаційних структур та відвертого нехтування місцевими особливостями і традиціями [1].

Радянська влада ставилася до культури як до ідеологічного засобу утвердження комуністичного світогляду. Заходи щодо розвитку освіти, науки і мистецтва в західноукраїнських землях у 1939–1941 рр. обумовлювались саме цим. Ліквідовано Наукове товариство імені Т. Шевченка – установа, що існувала з 1873 р. і тривалий час відіграла вагомую роль у розвитку української науки і культури. Така ж доля спіткала навіть товариство «Просвіта», яке чимало зробило для українського національного відродження. Була знищена вільна українська преса, зокрема, замість 83 українських газет часів польської окупації, почали виходити 6 нових, цілком підпорядкованих радянській адміністрації. Практично була повністю заборонена діяльність всіх політичних партій і громадських об'єднань, культурно-просвітніх організацій. Їхні керівники повідомили радянські органи влади про самоліквідацію [3].

Отже, Червона армія вступила на землю Західної України не як визволитель, а як солдати жорсткої окупаційної влади. Розмах репресій свідчить, що головний удар спрямовувався проти всієї політичної та культурної інфраструктури, яку українська інтелігенція створила за багато десятиріч у несприятливих умовах австрійського і польського панування.

Джерела та література:

1. Західна Україна на початку Другої світової війни // Збірник наукових праць співробітників, докторантів, аспірантів і студентів РДГУ. – Рівне, 2004. – С. 37–38. (У співавторстві з О. Поровчуком).
2. Радянська західноукраїнських земель 1939-1941 рр. : історіографія проблеми // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії». – Інститут історії України НАНУ, РДГУ. – Рівне, 2008. – С. 50-55.
3. Нищення «Просвіти» як один із кроків впровадження радянської на західноукраїнських землях у 1939-1941 рр. // Матеріали міжнародної наукової конференції «Просвіта в національно-культурному житті українського народу» (до 140-річчя з часу заснування). – Тернопіль, 2008.

Пінчук Володимир – студент IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
С. А. Шульга

Причини виникнення піратства

Актуальність дослідження. Тема піратства є актуальною тому, що дане соціальне явище має глобальний характер, що і зумовлює необхідність його подальшого дослідження.

Як тільки морськими просторами попливли перші кораблі, з'явилися пірати — люди, що займалися морським розбоєм [4]. Морський розбій, насильства, напади з метою пограбування як на судна у відкритому морі, так і на прибережні райони практикувалися починаючи з глибокої давнини [1, 191].

Слово «пірат» увійшло в побут приблизно в IV - III століттях до н. е., а до цього періоду застосовувалося поняття «лейстес», тісно пов'язане з такими поняттями, як грабіж, вбивство. Втім, використовувався значний набір синонімів поняття «пірат», як загальних (пірача, антраподіст, лестес, латфункул, предо), так і регіональних (кілікійці, критяни, тіррени, етолійці). Походження слова «пірат» не

цілком зрозуміле, але те, що воно народилося в Греції є безсумнівним. Більшість дослідників схилиються до того, що слово «піратство» походить від давньогрецького *peirai* — здійснювати напад. Його можна тлумачити по-різному: «намагатися опанувати будь-чим, нападати на що-небудь», «намагатися захопити (або штурмувати)», «здійснювати напад на кораблях» [5, 91].

Причин виникнення піратства являють собою комплекс природно-географічних, економічних, політичних та військових факторів.

Значну роль у виникненні піратства відігравав природно-географічний фактор. Сильно порізана берегова лінія, прибережні острови, майже не доступні для великих військових кораблів, але надзвичайно зручні для легких піратських кораблів типу іллірійських лемб і еніохських камар, гориста місцевість, далека видимість, наявність архіпелагів, які були легкою здобиччю для піратів – ось природно-географічне середовище, яке сприяло виникненню піратства [2, 221].

Всі піратські племена давнини — кілікійці, критяни, етрускі і інші володіли таким середовищем [2, 221]. Природні умови, в яких живуть ці племена, як підкреслював Страбон, дуже суворі. Здебільшого мова йде про гірські місцевості, які мали неродючі ґрунти або суворий клімат. Сама природа перешкоджала населенню цих місць підтримувати регулярні зв'язки із зовнішнім світом, сприяла його замкненості. Результатом була схильність жителів до зайняття розбоєм для задоволення нагальних життєвих потреб [1, 200–201].

До економічних причин можна віднести вигідність піратського промислу який приносить миттєвий прибуток, відсутність інших можливостей для заробітку, і т. ін [3]. Піратство і работоргівля нерозривно пов'язані між собою. Не було ні одного піратського нападу, який би не був пов'язаний з перетворенням полонених на рабів. Полонених зазвичай привозили на який-небудь ринок рабів (Крит, Делос) [2, 227]. Не дивлячись на дезорганізацію, внесену морським розбоєм в нормальне економічне життя, піратство було все ж вигідним і, навіть необхідним, рабовласникам провідних держав античного світу [2, 228].

До політичних причин виникнення піратства можна віднести політичну нестабільність в регіонах, де процвітало піратство [3]. Як тільки починались військові дії, частина розбійників приєднувалася до однієї зі сторін, справедливо вважаючи таку службу безпечнішою.

Під час Пунічних воєн Рим і, тим більше, Карфаген не соромились користуватися послугами «джентльменів удачі». Після нищівної поразки карфагенян на заході Середземного моря зникла сильна держава, яка контролювала судноплавство в цьому районі. Рим був зайнятий вирішенням внутрішніх проблем. Римська республіка, заклопотана внутрішніми проблемами і складною зовнішньополітичною ситуацією, дивилася на посилення морського розбою крізь пальці до тих пір, поки він не став заважати її нормальному життю [4]. Ще одним прикладом політичної нестабільності можна назвати слабкість елліністичних держав нездатних контролювати море [2, 228].

До військових причин можна віднести той факт, що внаслідок тяжких періодів в історії тогочасних держав (війни, природні лиха, внутрішні чвари) відбувалося зменшення кількості розгорнутих у морях кораблів військово-морського флоту [3]. Що приводило до послаблення військової протидії з боку держав. Сюди ж можна віднести і той факт, що море ще не було поділено існуючими тоді державами на зони впливу [4].

Підсумовуючи вище сказане можна зазначити, що до виникнення піратства спонукали, в першу чергу, вигідні природно-географічні умови, зв'язки піратів з работоргівлею, міждержавні конфлікти та політична нестабільність в античних державах і, як наслідок цього, послаблення військового контролю над Середземним морем.

Джерела та література

1. Зельин К. К., Трофимова М. К. Формы зависимости в Восточном Средиземноморье в эллинистический период / К. К. Зельин, М. К. Трофимова. – М. : Наука, 1969. – 246 с.
2. Ленцман Я. А. К вопросу об источниках эллинистического пиратства / Я. А. Ленцман // Вестник древней истории. – М., 1946. – №4. – С. 219-231.
3. Мельник А. О., Карпенко Д. М. Причины та умови існування морського піратства та шляхи їх усунення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/26772/%CC>.
4. Паруса Эллады. Мореходство в античном мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://labyrinthos.ru/text/gorskaya_muzhi-promyslyajushie-morem.html.
5. Черныш Т. В. Возникновение и становление защиты от пиратства в истории международного права / В. Т. Черныш // Митна справа. – Одеса., № 2. – С. 89-94.

Пословська Аліна – аспірант
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
С. Д. Панишко

Городища волинського типу

Актуальність дослідження. Говорячи про використання археологічних джерел для реконструкції давньоруської історії Волині не можна обійти увагою один із специфічних типів укріплень так звані «городища волинського типу». Вони відображають місцеві традиції оборонного будівництва, рівень розвитку регіону та його територіальну структуру в досліджуваній період.

Головна мета роботи полягає у здійсненні реконструкції історичних процесів на території Волині на основі городищ волинського типу.

Городища давньоруського періоду в регіоні обстежувались ще з кінця XIX ст. Тип городищ волинського типу вперше виділив П. О. Раппопорт [3, 51]. До цього типу дослідник відніс городища в селах Острожець, Посників у Рівненській обл. та Одереди, Борочичі у Волинській обл.

Типовим городищем волинського типу П. О. Раппопорт назвав городище X–XI ст. в с. Острожець Млинівського р-ну Рівненської обл. Дослідник зазначав, що його форма не залежала від рельєфу місцевості. З південного і східного боків городище мало квадратну форму, а із західного та північного наближену до кола. Майданчик, діаметром близько 80 м, був оточений по периметру валом і глибоким ровом [3, 51].

На думку П. О. Раппопорта, проміжну форму між колом і квадратом, мало городище у с. Посників Млинівського р-ну Рівненської обл. За дослідником, зі східного та південного боку сторони городища близькі за формою до квадрату, а з західного і північного мають округлу форму [3, 51].

До городищ волинського типу П. О. Раппопорт зарахував також городище XI ст. в с. Одереди Луцького р-ну Волинської обл. Дослідник зробив його опис, зазначивши, що воно було розташоване

на невисокій терасі над заболоченою рівниною. Його площадка в північній половині наближалася до квадрата, а з південної та південно-західної мала округлу форму. П. О. Раппопорт встановив, що культурний шар на городищі практично відсутній, серед знахідок незначна кількість кераміки XI ст. [3, 53–55].

До найбільших із городищ волинського типу П. О. Раппопорт відніс городище у с. Пересопниця Рівненського р-ну Рівненської обл. Як зазначає дослідник, його площа становить приблизно 4 га [3, 55].

Ідентичною за планом до пам'яток в селах Острожець, Одереди, Посників П. О. Раппопорт називає форму городища Вал у с. Шепель Луцького р-ну Волинської обл., яке в літописі згадується у кінці XI ст. [3, 55]. Також схожу форму до городищ волинського типу П. О. Раппопорт виділив на городищах у селах Борочиці, Розваж та на дитинцях міст Сутейська і Володимира-Волинського [3, 55–56].

Городища волинського типу досліджував М. П. Кучера. На його думку, вони не були тотожними за формою. Дослідник пояснював, що форма, яка нагадує сполучення частини кола з частиною квадрату, властива для городищ Острожець, Одереди. Проте в меншій мірі вона характерна для городищ Шепель, Тихомель, Володимир-Волинський. У плануванні інших городищ округла частина відсутня. М. П. Кучера наводить приклад, що городище Пересопниця в плані подібне трапеції, Сутейськ та Розваж – квадрату [1, 41]. Дослідження планування та топографічного місцезрештування городищ волинського типу дозволило М. П. Кучері зробити висновок, що вони мають різну в плані геометричну форму. Також не всі з них відповідають нормам, які визначив П. О. Раппопорт [1, 43]. Також М. П. Кучера ствердив, що у плануванні городищ волинського типу помічається менша залежність від природних умов місцевості, ніж це характерно для інших городищ [1, 43].

Що стосується території поширення городищ волинського типу, то М. П. Кучера відзначав, що вони відомі і за межами Волині. Наприклад, на Поділлі відомі близькі за формою городища Сосни, Ладжин, Дашів II [1, 43].

Спираючись на дані класифікації П. О. Раппопорта, М. М. Кучинко одним з типів городищ з точки зору топографії також виділяє городища волинського типу. Дослідник зазначає, що вони відомі на території Західної Волині в селах Острожець, Посників, Одереди, Борочиче [2, 75].

За здогадом С. В. Терського городища волинського типу будували, як укріплення нової адміністративної мережі, яка була прив'язана до головного транзитного шляху в процесі внутрішнього освоєння Волинської землі великокнязівською владою. На думку дослідника, одні з укріплень цього типу, наприклад Володимир, розвинулись у великі міста із укріпленими посадами, а інші в процесі розвитку територіальної структури змінили свій статус або втратили своє оборонне значення [4, 20–21].

Спорудження городищ волинського типу припиняється з кінця XI ст.

Висновки. Таким чином, виділені на основі археологічних джерел городища волинського типу свідчать про ранній прояв прогресивних тенденцій в регіоні. Їх реконструкція показала, що існували укріплення, характерні лише для Волині. Вони формують ряд специфічних ознак матеріальної культури регіону давньоруського періоду.

Джерела та література

1. Кучера М. П. Слов'яно-руські городища VII–XIII ст. між Саном і Сіверським Дінцем / М. П. Кучера. – Київ : ІА НАНУ, 1999. – 252 с.
2. Кучинко М. Історія населення Західної Волині, Холмщини і Підляшшя в X–XIV століттях: [монографія] / М. Кучинко. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 528 с.
3. Раппопорт П. А. Военное зодчество западнорусских земель X–XIV вв. / П. А. Раппопорт // Материалы и исследования по археологии СССР. – 1967. – № 140. – 241 с.
4. Терський С. В. Археологія доби Галицько-Волинської держави / С. В. Терський. – К. : «Стародавній світ», 2014. – 164 с.

Притулюк Василь – студент I курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Л. В. Стрільчук

Українсько-польські міждержавні відносини крізь призму історичної пам'яті

Людській спільноті притаманна здатність пам'ятати минуле. Системні трансформації останніх десятиліть докорінно змінили акценти

у підходах до розуміння та вивчення історії у країнах, що були тісно пов'язані спільним комуністичним минулим. То ж, на повістці денній новопосталих Республіки Польща та України особливої актуальності набули питання вивчення спільної історії держав і націй, формування спільної колективної пам'яті, конструювання нових схем національної ідентичності. Актуальність проблеми історичної пам'яті у двосторонніх взаєминах з кожним роком усе зростає. Метою дослідження є проаналізувати вплив проблем історичної пам'яті на двосторонні українсько-польські відносини.

Під «історичною пам'яттю» ми розуміємо здатність людського розуму зберігати індивідуальний та колективний досвід міжлюдських взаємин і формувати на його підставі уявлення про історію, як таку, та своє місце у ній. Історична пам'ять – індивідуальна та колективна – є результатом взаємодії особистості і соціального середовища. Без такої взаємодії немає історичної пам'яті. Таким чином, історична пам'ять – це свого роду ідентифікація з певною культурою [2].

В посткомуністичних країнах ЦСЄ, у тому числі в Республіці Польща та Україні, дискурс стосовно історичної пам'яті є надзвичайно актуальним, що перетворює його на чинник, який напряду впливає на життя суспільств та, великою мірою, визначає характер політичних процесів. Важливість осмислення питань історичної пам'яті для цих країн пов'язана із утвердженням власної ідентичності та вирішення питання так званої «перехідної (транзитної) справедливості». Останнє пов'язане із впровадженням програм перевірки та люстрації, обвинуваченням комуністичних лідерів, відкриттям секретних архівів для громадськості. Зазвичай існує два основних підходи у ставленні країн ЦСЄ до свого комуністичного минулого: «пробачити і забути» або «переслідувати і карати» [4, 360]. Загалом же, специфіка вирішення проблеми ставлення до проблеми комуністичного минулого, так і утвердження власної культурної ідентичності обумовлюється складністю феномену історичної пам'яті та особливостями сучасної культурної ситуації [5].

Зокрема, негативна історична пам'ять поляків щодо українців підживлювалася переказами про Хмельниччину і гайдамаччину, підсилювалася відносно свіжими подіями Другої світової війни та подіями на Волині середини 40-х років ХХ століття. А на західних теренах України образ сусіда-поляка викликає асоціації з утисками

українців, коли на «східних кресах» другої Речі Посполитої закривалися українські школи, культурно-освітні заклади, руйнувалися православні церкви, нищилися селянські господарства під час пацифікації. У роки війни польське підпілля винищувало українську інтелігенцію, а нова повоєнна влада Польщі продемонструвала своє відношення до українців через акцію «Вісла» [3, 10].

В період тоталітаризму негативні стереотипи в історичній пам'яті обох народів по відношенню один до одного ще більше посилювалися через антипольську пропаганду в Україні і антиукраїнську в Польщі, зокрема шляхом фальсифікації та викривлення історії. В польській свідомості українці поставали «націоналістами» в самому крайньому негативному значенні цього слова, а отже, українці уявлялися найбільшими ворогами поляків і причиною усіх їх нещасть [1, 5–6].

Сучасні українсько-польські міждержавні відносини, на жаль, ще не до кінця змогли здолати і відкинути усі негативні стереотипи у історичній пам'яті двох народів. Головні причини цього, на нашу думку, полягають у наступному:

- доволі важко переламати закоренілий у свідомості старшого покоління синдром упередженості, на це потрібно тривалий час, іноді, навіть, зміни поколінь;
- усталений негативний стереотип українця в Польщі підтримується різноманітними екстремістськими та націоналістичними групами і (окремими) публікаціями в пресі (щоправда, слід визнати, що їх сприйняття в польському суспільстві щораз менше);
- існує певна недовіра щодо доброї волі іншої сторони у зміцненні співробітництва та дружніх відносин;
- для польського суспільства, переважна більшість якого сповідує католицизм, православ'я та греко-католицизм, духовна ситуація на Україні є чужою і незрозумілою, а тому релігійний чинник досить потужно впливає на суспільну свідомість [3, 11].

Щораз більше з'являється нових взаємопозитивних бачень та стереотипів. Так, наприклад, для нинішнього українця поляк асоціюється з економічними успіхами, вдалими реформами, добробутом, стабільністю. Для поляка українець – це добросовісний заробітчанин, гостинний і доброзичливий сусід, а Україна – стратегічний партнер. Помітною є тенденція до постійного зростання позитивного взаємосприйняття українцями поляків і навпаки. Зокрема, соціологічне опитування 2000 року в Україні засвідчило, що поляки є на третьому місці за прихильністю українців після росіян і білорусів.

Джерела та література

1. Заброварний С. До повного примирення і щирого порозуміння // Політика і час. – 1997. - № 9. – С. 5 – 11.
2. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії / Л. Зашкільняк. – [Електронний ресурс]. – <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/810Zashkilniak.pdf>. – Назва з екрану.
3. Стрільчук Л.В., Стрільчук В.В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва/ Л. В. Стрільчук, В. В. Стрільчук: монографія. – Луцьк, 2013. – 258 с.
4. Шевчук Д.М. Герменевтика історичної пам'яті / Д.М. Шевчук // Актуальні проблеми духовності: Збірник наукових праць. – Вип. 10. – Кривий Ріг, 2009. – С. 359 – 366.
5. Stan L. The Politics of Memory in Post-Communist Europe: A Comparative Analysis. – [Електронний ресурс]. – <http://www.celat.ulaval.ca/histoire.memorire/B2006/Stan.pdf> – Назва з екрану.

Розік Марія – аспірант I року навчання,
кафедри політології та державного
управління Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор політичних
наук, професор
В. І. Бортніков

Роль громадських організацій в активізації політичної участі

Однією з найважливіших загально визнаних закономірностей демократичного розвитку держави є широка участь її громадян в житті країни. Демократичний устрій суспільства передбачає конституційно закріплені базові засади участі громадян у політичному житті. Її основу складає не лише участь громадян у виборах, а також здатність безпосередньо здійснювати вплив на підготовку, прийняття і реалізацію політичних рішень, контролювати їх виконання.

Політична активність яка спрямована на задоволення політичних потреб та інтересів кожного громадянина і суспільства загалом, є засадничим фактором для розвитку соціуму, умовою і механізмом

ретрансляції з індивідуального рівня інтересів і потреб більшості населення на суспільний рівень. Політична активність реалізується через участь громадян у діяльності громадських організацій, політичних партій, органів місцевого та державного управління. Однак, політично вмотивована активність навіть у найбільш демократичних суспільствах, зазвичай, вичерпується участю у виборах. У міжвиборчий період більшість громадян позбавлені реального впливу на прийняття і впровадження політичних рішень. В цей час одним з найдієвіших акторів в активізації населення є громадський сектор.

Метою дослідження є визначення ролі громадських організацій в активізації політичної участі громадян України періоду демократичних трансформацій.

Актуальність дослідження політичної активності зумовила значний інтерес до означеної проблематики в науковій літературі, однак, у процесі її аналізу основна увага зосереджена на дослідженні суб'єктів, масштабів, інтенсивності й механізмів політичної активності та її впливу на різні сфери суспільного життя. Зокрема, політологічний аспект виявлення політичної активності розкривається у працях І. Білоконя, А. Дегтярьової, Г. Дилігенського, М. Дмитрієвої, Л. Мілбрайта, Д. Ольшанського, О. Скар, О. Шестопаля. У межах соціології політична активність стала предметом зацікавленості К. Абульханової-Славської, Г. Белицької, А. Брушлинського, В. Жукова, Н. Смелзера. Ціннісно-мотиваційні аспекти політичної активності розкриті у працях О. Балакірева, М. Довгопол, О. Петрунько [2, 25]. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених аналізу сутності політичної активності, мало уваги приділено дослідженню саме ролі громадських організацій у активізації політичної участі.

Існування громадських організацій у сучасному українському суспільстві є необхідністю, адже ХХ ст. переконливо продемонструвало, що без громадських організацій навіть найрозвиненіші держави не можуть забезпечити стабільність і справедливість у суспільстві. Сила чи слабкість громадянського суспільства в Україні, демократичний характер її політичного поля є похідною характеристикою від активної участі її громадян у різних громадських організаціях, які формують основу громадянського суспільства.

У 1980–1990-ті рр. зміни в політичному середовищі створили можливості для розвитку громадських організацій, які почали

вибудовуватися та боротися з тоталітарним режимом до того, як легальне право на життя отримали політичні партії [1, 53]. У той же час, вороже ставлення громадян до політичних партій, які звикли до однопартійної системи, вселило віру та впевненість до громадських рухів, неминучість змін за їх участі.

У сучасних українських реаліях громадські організації забезпечують самоорганізацію, спільну діяльність громадян щодо реалізації соціальних цінностей і суспільних цілей. За своєю природою і характером діяльності вони не є політичними організаціями, однак їх діяльність почасти набуває політичного характеру і є беззаперечно важливою і обов'язковою для демократичної політичної системи, адже без широкої добровільної громадянської участі демократична держава може перетворитися в «територію» окремих привілейованих груп і організацій [3]. За активної участі громадян у справах суспільства вона може витримати політичні, економічні, соціальні випробування, не приносячи в жертву права і свободи своїх громадян.

У демократичній політичній системі громадяни беручи участь у виборах, здійснюючи своє пряме волевиявлення, а уряд усвідомлює необхідність проведення чесних і прозорих виборів як підтвердження легітимності своєї влади. Громадські організації в такому випадку відіграють потрібну роль, забезпечуючи неухильну реалізацію прав перших, попереджуючи будь-які спроби впливу на процес з боку інших та одночасно гарантуючи чесність і прозорість виборчого процесу.

Сучасна демократія як ніколи залежить від ініціативи та активної залученості громадян в суспільно-політичні процеси. Яскравим показником демократичних перетворень суспільства є розвиток форм політичної участі населення в управлінні, що символізує процес політичної соціалізації громадян. Для України у XXI столітті політична участь є не просто індикатором розвитку демократії, а й виміром політичної самоорганізації суспільства.

Отже, діяльність громадських організацій у демократичному суспільстві, сприяє активізації політичної участі та характеризується появою нової орієнтації у життєдіяльності сучасного громадянина, здатного активно, мобільно та відкрито відстоювати свої інтереси і права на участь у розбудові держави. В умовах постмодерного суспільства люди, змінюючи форми взаємодії, створюють свою

соціально-політичну дійсність, а в її межах – і технологію реалізації громадської участі. Саме громадська участь як вид людської практики дала змогу людині змінити зміст об'єктивної політичної реальності, а відповідно і свій статус у суспільстві, світоглядно-методологічні конструкти налагодження вільного та відкритого громадського діалогу.

Джерела та література

- 1.Афонін Е., Гонюкова Л., Войтович Р. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с.
- 2.Колодій А. Концепція громадянського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей / А. Колодій // Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центральньо-східноєвропейський досвід / За ред. А. Карася. – Львів, 1999 – С. 21–38.
- 3.Призіглей М. Політична участь громадян в умовах демократизації суспільства / М. Призіглей // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/1/filosofija_politologija/articles/pryziglei-citizens-political-participation-in-conditions-of-societys-democr_19549.pdf.

Романюк Тереза – студентка III курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
А. П. Ткачук

Трансформація державного устрою Російської імперії в другій половині XVIII ст.

Проблема аналізу процесів трансформації державного устрою Росії на різних етапах її розвитку набуває все більшої актуальності, особливо в розрізі розвитку сьгоднішніх російсько-українських стосунків. Метою даного дослідження є аналіз визначальних тенденцій еволюції російської державності, яка в другій половині XVIII ст. розвивалася в руслі зміцнення абсолютизму.

В цьому напрямку цілеспрямовано діяла імператриця Катерина II (1762–1796), яка розпочала реалізацію низки реформ, спрямованих на

подальше зміцнення самодержавства в країні оскільки попередні спроби трансформації системи державного устрою мали непослідовний характер.

За час правління Катерини II першим важливим заходом стала реорганізація Сенату, що звела його до рангу звичайного бюрократичного відомства [5, 459–461]. Новим механізмом в системі регулювання суспільних відносин стала «Уложена комісія» (1767–1768), яка мала укласти новий збір законів Російської імперії. Для унормування її роботи, імператриця видала спеціальний «Наказ». Свого основного завдання комісія не виконала і була розпущена у зв'язку з початком російсько-турецької війни 1768 р. Діяльність комісії вважається однією з перших спроб розглянути на державному рівні потреби основних верств населення [6, 461–464].

Селянська війна 1773–1775 рр. на чолі з О. Пугачовим, засвідчила слабкість місцевих органів влади, що спричинило необхідність проведення губернської реформи. 7 листопада 1775 р. Катерина II видала указ «Установлення для управління губерній Всеросійської імперії» і розпочала реалізацію обласної реформи. Тричленний територіально-адміністративний поділ (губернія-провінція-повіт) було ліквідовано. Країна тепер поділялася на 50 губерній з населенням по 300–400 тис. осіб, губернії, в свою чергу, ділилися на повіти по 20–30 тис. осіб [8, 170–172]. Такий адміністративно-територіальний поділ мав за мету підвищити ефективність податкової, поліцейської, судової системи.

Запровадження нового територіально-адміністративного поділу вимагало кращих підходів до кадрового забезпечення владної вертикалі, що формувалась із стану дворянства. У великих округах Катериною II вводився інститут імператорського намісництва, який ставав тим елементом, що поєднував вище та місцеве управління. Губернії очолювали губернатори. До їх компетенції входила адміністративно-поліцейська, військова влада, частково судова. Виконавчим органом при губернаторові було губернське правління, що складалося з віце-губернатора, двох губернських радників і губернського прокурора. До повноважень віце-губернатора входив контроль над Казенною палатою. Губернський прокурор і радники відали судовими інстанціями. В губерніях судочинство над дворянами здійснював Верхній земський суд [9, 48–50].

В повіті влада належала капітан-справникам, які забезпечували правопорядок, а також керували у нижньому земському суді. Міський

магістрат виконував функції суду над городянами. Створена Верхня і Нижня розправи розглядали цивільні та кримінальні справи державних селян та різних служивих людей. Контроль за фінансами здійснювався повітовими скарбниками [8]. Судова реформа охопила практично всі рівні суспільства. Найвищим органом виконавчої влади залишався Сенат, що займався тепер переважно судовими питаннями.

Міська адміністративно-поліцейська влада довірялася городничому, який керував управою благочиння, що була сформована на основі прийнятого 1782 р. «Статуту благочиння». До складу цієї управи входили поліцмейстер, обер-комендант, пристави цивільних і кримінальних справ. Під юрисдикцією поліції знаходились дрібні цивільні та кримінальні справи. Замість петровської таємної канцелярії вводилася нова спецслужба – таємна експедиція [7, 324–332].

Отримавши владу за допомоги російського дворянства, імператриця діяла в його інтересах, підвищуючи статус дворян, зміцнюючи становище привілеї та задовольняючи вимоги, щодо їх участі в управлінні державою. Зміцнення ролі дворянства було узаконено «Грамотою на права, вольності та переваги благородного російського дворянства» 1785 р. [2, 23–37].

Катерина II прагнула чітко окреслити статус міського самоврядування і в тому ж 1785 р. видала «Грамоту на права й вигоди містам Російської імперії», згідно якої у містах створювалися міські думи, розширювалось коло виборців і закріплювались основи міського самоврядування [3, 68]. Посилюючи абсолютистські тенденції в галузі державного управління, Катерина II у 1764 р. провела секуляризація церковно-монастирського землеволодіння, в результаті чого, церква остаточно втратила свою економічну самостійність.

Таким чином, реорганізація системи державного управління в Російській імперії другої половини XVIII ст. була скерована на подальшу його централізацію та бюрократизацію і, в першу чергу, на зміцнення влади абсолютного монарха. Загалом в державі було остаточно завершено процес монополізації влади дворянства, що ще більше посилювало російське самодержавство.

Джерела та література

1. Бармак М. В. Державна служба в Російській імперії: правові основи формування та функціонування корпусу цивільних службовців (XVIII – перша половина XIX ст.) / М. В. Бармак – Тернопіль: Видавництво Астон 2006. – 228 с.

2. Грамота на права, вольности и преимущества благородного российского дворянства / Российское законодательство X-XX веков. В 9-ти т. Т. 5. Законодательство периода расцвета абсолютизма. – М.: Юрид. лит., 1987. – С. 23–53.
3. Грамота на права и выгоды городам Российской империи / Российское законодательство X–XX веков. В 9-ти т. Т. 5. Законодательство периода расцвета абсолютизма. – М.: Юрид. лит., 1987. – С. 68-139.
4. Ерошкин Н. П. История государственных учреждений дореволюционной России: 3-е изд. перер. / Н. П. Ерошкин. – М.: Высшая школа, 1983. – 352 с.
5. Реформа Сената. 15 декабря 1763 г. / Белявский М. Т., Павленко Н. И. Хрестоматия по истории СССР XVIII века. М.: Высшая школа, 1963. – С. 459-461.
6. Созыв комиссии для сочинения проекта нового Уложения. 14 декабря 1766 г. / Белявский М. Т., Павленко Н. И. Хрестоматия по истории СССР XVIII века / Под ред. Л. Г. Бескровного и Б. Б. Кафенгауза. [Учеб. пособ. для ун-тов]. – М.: Соцэкгиз, 1963. – 786 с.
7. Устав благочиния или полицейский / Российское законодательство X–XX веков. В 9-ти т. Т. 5. Законодательство периода расцвета абсолютизма. – М.: Юрид. лит., 1987. – С. 324–387.
8. Учреждения для управления губерний / Российское законодательство X–XX веков. В 9-ти т. Т. 5. Законодательство периода расцвета абсолютизма. – М.: Юрид. лит., 1987. – С. 170–295.
9. Шандра В. С. Генерал-губернаторства в Україні: XIX – початок XX століття / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2005. – 427 с.

Семеншина Мар'яна – студентка
IV курсу історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Виставкова діяльність архівів як форма використання архівної інформації

Актуальність дослідження. Експонування архівних документів або їх копій на виставках є одним з основних видів використання інформації документів. У переважній більшості документи, які

використовуються у виставковій діяльності проходять етапи підготовки від добірки документів певної тематики до їхньої публічної демонстрації. Саме тому виставкова діяльність в державних архівах сприяє розповсюдженню інформації про архів, орієнтує громадськість у питаннях щодо складу і змісту його фондів, сприяє відкритості і прозорості діяльності архіву. Виставкова діяльність має на меті поширення інформації про склад і зміст документів Національного архівного фонду України.

Мета дослідження: розглянути виставкову діяльність архівів як ©форму використання архівної інформації.

На сьогодні одним із пріоритетних напрямків діяльності державних архівних установ є забезпечення потреб суспільства ретроспективною документальною інформацією. Основним шляхом реалізації цього важливого напрямку є виставкова діяльність. Експонування архівних документів або їх копій на виставках є одним з основних видів використання інформації документів.

Виставкова діяльність архівів – невід’ємна частина загальнодержавної виставкової діяльності, спрямована на поліпшення взаємодії між державними органами, органами місцевого самоврядування, громадянами та архівами в цій сфері, що має на меті поширення інформації про склад і зміст документів Національного архівного фонду [5, 30].

Виставка документів – це художньо оформлена добірка архівних документів певної тематики, призначена для публічної демонстрації [2, 4]. Підготовка документальної виставки здійснюється відповідно до Плану виставкової роботи архіву, що укладається на календарний рік наприкінці року, що передує запланованому. Річний План виставкової роботи архіву повинен враховувати календар історичних дат і подій, рішення та доручення керівництва [1]. У Плані виставкової роботи архіву зазначається: тема виставки, термін проведення виставки (з точністю до місяця) та виконавці [2, 20].

Робота з підготовки виставки розподіляється на кілька етапів: визначення кола джерел, відбір документів, підготовка тематико-експозиційного плану, підготовка документів до експонування, монтаж виставки, повідомлення про проведення виставки [4, 14–16].

На виставці експонуються документи, друковані видання та музейні експонати (копії чи оригінали), що пройшли науково-

технічне опрацювання, взяті на облік та надаються архівом у користування. У підготовці виставки беруть участь співробітники відділу використання інформації документів архіву, в обов'язки яких входить підготовка документальних виставок, відповідно до плану роботи відділу використання інформації документів на поточний рік. За необхідності учасники підготовки виставки можуть звертатися до співробітників інших відділів за консультаціями і практичними порадами щодо відбору документів для виставки [4, 6].

Проведення виставок супроводжується рекламними акціями: розповсюдження буклетів, прес-релізів, іншої інформаційної продукції. Інформація про проведення виставок публікується на офіційному веб-сайті Державної архівної служби України (Укрдержархів) та державного архіву, що відповідає за організацію виставки, направляється до засобів масової інформації.

На базі виставок проводяться екскурсії, науково-практичні конференції, методичні та інформаційні заходи. Під час огляду виставок відвідувачами співробітнику архіву, відповідальному за підготовку виставки, доцільно надавати коментар, що розкриває зміст експонованих документів. Необхідно постійно шукати нові підходи до організації та проведення архівних виставок з метою залучення якомога більшої кількості відвідувачів, заохочення інтересу спеціалістів.

Подальшого розвитку дістала нова форма виставкової діяльності – інтернет або он-лайн-виставки, де представлені оцифровані унікальні документи в тематичних та фотовиставках. На Інтернет-сайті Укрдержархіву розташовані постійно діючі документальні виставки он-лайн, які класифікуються за тематичними рубриками [3]. Он-лайн виставки займають важливе місце в формуванні історичної свідомості українців, допомагають побачити не тільки друковані, а й рукописні документи. Такий тип діяльності є зручним, тому що переглянути цікаві зібрання можна не відвідуючи архів.

Отже, виставкова діяльність в державних архівах сприяє розповсюдженню інформації про архів, орієнтує громадськість у питаннях щодо складу і змісту його фондів, сприяє відкритості і прозорості діяльності архіву. Виставкова діяльність має на меті поширення інформації про склад і зміст документів Національного архівного фонду України.

Джерела та література

1. Архівознавство [Текст] : підручник для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. – 356 с.
2. Виставкова робота в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України : Методичні рекомендації / [упоряд. : В. М. Шепелюк, І. В. Агапітова]. – К. : [б. в.], 2007. – 7 с.
3. Документальні виставки on-line [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. – Режим доступу : [http:// www.archives.gov.ua/Sections/](http://www.archives.gov.ua/Sections/). – Назва з екрана.
4. Методика підготовки та проведення виставок документів в архіві : (пам'ятка) // Державний архів Дніпропетровської обл. / уклад. О. В. Касьянов. – Дніпропетровськ, 2006. – 8 с.
5. Організація виставкової роботи в архівних установах. Методичні рекомендації / Уклад. Н. А. Кузьміна. – Хмельницький : Державний архів Хмельницької області, 2010. – 24 с.

Смолярчук Лілія – студентки II курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук,
доцент
В. В. Петрович

**Електронний документообіг в сучасних умовах розвитку
документаційних процесів**

Актуальність дослідження Сьогодні багато підприємств, що розвиваються, широко використовують корисні новинки у сфері інформаційних технологій, тому електронний документообіг став незамінним поняттям в роботі. Безумовно, він значно спрощує роботу з документами, підвищуючи продуктивність і точність роботи співробітників. Отже, актуальність даного дослідження зумовлена теоретичною та практичною вагомістю вивчення питань пов'язаних із впровадженням систем електронного документообігу, що сприяє оперативному й якісному формуванню електронних документів, контролю їхнього виконання, а також продуманої організації їхнього збереження, пошуку і використання.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей впровадження електронного документообігу в сучасних умовах розвитку документаційних процесів.

Одним із напрямів побудови та подальшого розвитку інформаційного суспільства є створення та розвиток системи електронного документообігу, яка усуне не тільки людський фактор при обробці документів, а й пришвидшить усі процеси ведення діловодства від реєстрації документа до його виконання.

Системи електронного документообігу – це ефективний інструмент у діяльності кожної установи. Завдяки використанню електронних документів можна підвищити виконавську дисципліну працівників, зменшити час створення та роботи з документами (використовуючи нетрадиційні комунікаційні канали зв'язку), відстежувати поточні технологічні показники (тобто оперативно використовувати необхідну інформацію щодо стану виробництва для підприємств) та в цілому покращити роботу установи [2].

Електронний документообіг – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [4].

Упровадження електронного діловодства в організації відбувається з використанням інформаційних технологій, які дають змогу автоматизувати основні процеси життєвого циклу документа. Безперечно, використання сучасних інформаційних технологій у ділових процесах має суттєві переваги. Наприклад, поява електронного документа відкриває можливість не лише суттєво прискорити процес обміну документною інформацією, а й спільної й оперативної роботи над проектом документа з точки зору його погодження, підписання тощо. У більшості випадків електронний документ має таку ж юридичну силу, як і традиційний [3, 54].

На сучасному етапі для великої кількості інформації, що зафіксована у вигляді електронних документів, електронна форма стає єдиною та постійною, починаючи від створення і закінчуючи зберіганням або знищенням. Таким чином, електронні документи створюються, відправляються, передаються, одержуються, зберігаються, оброблюються, використовуються та знищуються за допомогою

інформаційних технологій – цілеспрямованих організованих сукупностей інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [3, 56].

Порядок електронного документообігу визначається державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності згідно з законодавством [1]. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» передбачає: електронний документ повинен містити усі обов'язкові реквізити, у тому числі електронний цифровий підпис автора, тобто його створення завершується накладанням електронного цифрового підпису [4].

Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів, зокрема електронного цифрового підпису, визначається Законом України «Про електронний цифровий підпис». У ньому зазначається, що оформлення здійснюється у тому ж порядку, що й для документів на папері, за винятком особливостей підписання та затвердження документів (накладанням на електронний документ електронних цифрових підписів відповідних посадових осіб), на момент накладання останнього електронного підпису забезпечується проставлення у створеному документі дати і його реєстраційного номера. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа, тобто це остаточний етап складання документа [5].

Отже, електронний документообіг – це ефективна організація діловодства установи, завдяки якій можливе оперативне вирішення будь-яких фінансових, організаційних, кадрових питань всередині установи та у співпраці з іншими установами. В епоху глобалізації суспільства електронні документи стали найбільш зручним та провідним вирішенням організації документообігу в будь-якій установі, організації чи підприємстві.

Джерела та література

1. Дубов Д. В. Основи електронного урядування [Текст] : навч. посіб. [Електронний ресурс] / Д. В. Дубов, С. В. Дубова. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 176 с. Режим доступу до ресурсу : http://www.cul.com.ua/preview/Osnovi_elektronnogo-uryadyvanna-Dybov.pdf. – Назва з екрана.
2. Ковтонюк Ю. Шляхи розвитку сучасних систем електронного документообігу / Ю. Ковтонюк // Діловодство та документообіг. – 2012. – № 9. – С. 17–27.

3. Лаба О. В. Електронне діловодство : проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Лаба // Студії з архівної справи та документознавства / Держ. архів. служба України, УНДІАСД ; [редкол. : С. Г. Кулешов (голов. ред.) та ін.]. – К. : [б. в.], 2011. – Т. 19, кн. 2. – С. 53–57.
4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV (Редакція станом на 30 вересня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36.
5. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. (Редакція станом на 28 червня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – С. 276.

Сорокун Артем – докторант III року
історичного факультету Варшавського
університету

Науковий керівник: проф.
Є. Кохановський

Православне військове капеланство в Польщі у міжвоєнний період

Актуальність теми зумовлена важливістю дослідження мало-вивчених аспектів діяльності Православної Церкви в II Речі Посполитій. До таких питань можемо віднести функціонування православного військового капеланства. Наявність у польських збройних силах значної кількості військовослужбовців не римо-католицького визнання, поставило перед польською політичною і військовою елітою ряд завдань, щодо унормування правового та патріотично-морального аспекту виховання солдатів та офіцерів, що належали до “інших” релігій. Для вирішення вказаної проблеми, від 1919-го року в польських збройних силах було впроваджено посади військових капеланів для конфесій не римо-католицького спрямування та створенні секції, а в подальшому департамент, який керував їх діяльністю.

Метою роботи є вивчення функціонування інституту православного капеланства у II Речі Посполитій.

У міжвоєнний період в Польській армії щороку військову службу проходило понад 30–33% національних меншин різного віросповідання.

Найчисельнішою групою з них були православні, відсоток яких коливався від десяти до дванадцяти. [6, 193].

Віросповідання	1923 рік		1926 рік	
	Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток
Римо-католицьке	127744	68,7	166615	72,61
Греко-католицьке	18735	10,07	17793	7,75
Православне	20375	10,95	27277	11,88
Іудаїзм	15504	8,34	12069	5,26
Евангеліцьке	3284	1,76	5000	2,17
Мусульманське	21	0,01	44	0,01
Інше	288	0,15	644	0,28

У червні 1919-го року, Міністр збройних сил Польщі – генерал Йозеф Лешневський, підписав указ про створення секції релігійних справ при Департаменті мобілізаційно-організаційному Міністерстві оборони, який очолив Броніслав Пірацький. Ціллю секції було задоволення релігійних потреб військовослужбовців. Дана секція складалася з п'яти підсекцій: православна, іудейська, евангелістська, магометанська і маріавитська. [1, 5]. Православну підсекцію очолив протопресвітер Базилій Мартиш, котрий був призначений на цю посаду Міністром оборони за поданням митрополита Православної Автокефальної Церкви в Польщі. В адміністративно-військовій сфері головний православний капелан польського війська підпорядковувався Міністерству оборони, за посередництвом керівника департаменту некатолицьких визнань, а в сфері релігійно-церковній, безпосередньо митрополитові Православної Автокефальної Церкви в Польщі.

Згідно із декретом про присвоєння звань військовому душпастирству, головному капелану присвоювалося звання полковника, деканам при дивізіях – підполковника, старшим капеланам – майора, капелани отримували звання капітана. [2, 18].

За період від 1919 по 1939 рік на військовій службі було вісім капеланів, два старших капелана, три декана та головний капелан. У підпорядкуванні було чотири гарнізонні церкви та шість каплиць.

До завдань військових капеланів відносилося: провадження актів громадського стану, співпраця з військовою владою, правлення літургій, патріотично-релігійні бесіди. Свої обов'язки вони викону-

вали згідно з військовими статутом та канонам Православної церкви в Польщі. Православні військовослужбовці отримували певні пільги та часткове звільнення від виконання певних обов'язків під час свят, згідно з розпорядженням Міністерства оборони нараховувалося їх п'ятнадцять. [3, 2]. Унормовано також присягу для військовослужбовців православного визнання, яка не надто відрізнялася від присяги інших християнських конфесій. [4, 4].

Православні капелани в своїх проповідях та розмовах релігійно-етичного характеру, керувалися інструкцією, яка складалася з шести постулатів і була ухвалена Міністерством оборони, з погодженням Польської Православної Церкви. Головні її тези стосувалися вихованню патріотизму до Польської держави на засадах православної віри, науки Христа, церкви і Біблії. [5, 8].

Висновки. У Польській армії в міжвоєнний період військову службу щороку проходило понад десять відсотків солдатів православного віросповідання. Для піднесення морально-патріотичного духу в армії з 1919 року було запроваджено посади військових капеланів та утворено секцію при Міністерстві Оборони, що керувала їх діяльністю. Запроваджуючи ці нововведення, польська політична і військова еліта насамперед прагнула забезпечити порядок та дисципліну в збройних силах, та уникнути сутичок і конфронтацій між військовослужбовцями на релігійному підґрунті.

Джерела та література

1. Centralne Archiwum Wojskowe, Dziennik Rozkazów Wojskowych nr 71 z 28.06.1919.
2. CAW, Dziennik Rozkazów Wojskowych nr 32 z 08.08.1922, „Dekret o ustaleniu nazwy stopni duchowieństwa wojskowego.
3. CAW, oddział I Mobilizacyjno-Organizacyjny Sztabu MSW, I.300.20.1, Organizacja Służby Dyszpasterskiej wyznań niekatolickich.
4. CAW, Dziennik Rozkazów Wojskowych nr 24 z 08.10.1925, Przysięga wojskowa.
5. CAW, oddział I Mobilizacyjno-Organizacyjny Sztabu MSW, I.300.20.1, Organizacja Służby Dyszpasterskiej wyznań niekatolickich.
6. Spychała Bolesław, Odziemkowski Janusz – Duszpasterstwo wojskowe w drugiej Rzeczypospolitej. Warszawa 1987. – S. 193

Стецьків Наталія – студентка IV курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук
Г. М. Хлібовська

Вільсонізм у практиці міжнародних відносин 1910-х років

Перша світова війна спричинила корекцію зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів Америки, який відповідав інтересам країни у нових міжнародних реаліях. Ключову роль у поданих зрушеннях відіграв двадцять восьмий президент США – Вудро Вільсон. Вивчення і використання досвіду США у сучасних умовах складає актуальність теми.

Мета дослідження: простежити еволюцію зовнішньої політики США за правління Вудро Вільсона.

Характеризуючи зовнішньополітичний курс США, можна умовно виокремити декілька періодів, які різнилися між собою за формуванням зовнішньополітичних пріоритетів:

- 1913–1914 роки – президент Вудро Вільсон продовжує дипломатичний курс США прагматичного ізоляціонізму та інтервенціонізму, орієнтуючись на активну участь країни у житті міжнародної спільноти з метою забезпечення «національних інтересів» США. Проте зовнішньополітичний інтерес США стосувався переважно Американського регіону;
- 1914–1915 роки – з початком Першої світової війни президент країни 4 серпня 1914 року оголошує про нейтралітет. Згодом США виконує функції посередника між ворогуючими блоками – Антантою та Троїстим союзом, вбачаючи у цьому найефективніший спосіб утвердження себе на європейській арені. Відтак, відбувається відхід від пасивного очікування результату європейської битви у Великій війні, і починається пошук більш ефективного курсу США у цьому конфлікті;
- 1916–1917 роки – переломний період вільсонівської дипломатії. На проголошенні другої інавгураційної промови 5 березня 1917 року, президент вказує на те, що країна вступає в нову епоху;

– епоху активної участі у міжнародних справах в найбільшому її обсязі. «Ми більше не провінціали. Трагічні події, через які ми пройшли за останні тринадцять місяців, перетворили нас в громадян світу. Повороту назад бути не може. Доля нашої власної країни зв'язана з тим залишимося ми ними чи ні»[1, 338]. 6 квітня 1917 року, в умовах ескалації підводної війни, уряд США вимушений вступити у війну на боці Антанти з метою захисту власної держави та її громадян;

– 1918–1920 роки - кульмінаційний етап «великої» вільсонівської дипломатії. Основне завдання зовнішньої політики країни – забезпечення позицій у світі. Першим кроком у цьому напрямку стало оприлюднення на засіданні конгресу програми повоєнного облаштування світу, відомої як «14 пунктів». Її сутність визначали декілька засадничих положень: відмова від національного інтересу як основи політики і зниження традиційної ролі національних держав, право націй на самовизначення, створення першого типу універсальної міжнародної організації – Ліги Націй та інтернаціоналізація міжнародних проблем.

Отже, феномен «вільсонізму», по суті, був новим важливим етапом в процесі ідейно-організаційного становлення ідеологічної стратегії Сполучених Штатів. Роль Вудро Вільсона і його адміністрації у розробці тривалих ідейних основ ідеологічної стратегії США була частково пов'язана із «14 пунктами». Ця, по формі, суто ідеологічна програма втілила американське розуміння післявоєнного світового порядку в співвідношенні з конкретними американськими політичними і економічними інтересами, які виражались в традиційних поняттях американської політичної ідеології. Не можна не погодитися з точкою зору історика В. Вільямса, за якою «14 пунктів» були призначені для перебудови системи міжнародних відносин відповідно до американських принципів і тим самим зробити можливою домінуючу роль Сполучених Штатів Америки у політичному та економічному житті світу без застосування великих воєн.

Однак, всередині країни точилася гостра дискусія стосовно мети американської зовнішньої політики між прихильниками ізоляціонізму і прибічниками активної зовнішньої політики. Ізоляціоністи дотримувалися заповіту першого президента США Джорджа Вашингтона, котрий застерігав американців від втручання у справи Європи. Відтак

на виборах до Конгресу 1918 року республіканці, дотримуючись ізоляціоністських підходів у зовнішній політиці, здобули перемогу. Американський сенат, ознайомившись з умовами Версальського мирного договору і, відповідно, зі Статутом Ліги Націй, на двох поспіль голосуваннях – 19 листопада 1919 року та 19 березня 1920 року – відхилив його. Не дивлячись на такий результат, саме Вудро Вільсон започаткував новий зовнішньополітичний курс країни, який надалі став визначальним у зовнішньополітичній стратегії США.

Джерела та література

1. Инаугурационные речи президентов США от Джорджа Вашингтона до Джорджа Буша, 1789-2001 гг., с историческим комментарием [Текст] : [пер. с англ.] / общ. ред. и коммент. Э. А. Иванян. - М. : Изд. Дом Стратегия, 2001. – 528 с.
2. Замошкин Ю.А. Общественное сознание и внешняя политика США / Ю. А. Замошкин. - М.: «Наука», 1987 – 280 с.
3. Иванян Е.А. История США. Хрестоматия. / Е.А. Иванян - М, 2011. – 399 с
4. Уткин А. И. Дипломатия Вудро Вильсона / А. И. Уткин. – М. : Международные отношения, 1989. – 322 с.

Сусь Наталія – студентка V курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
В. В. Петрович

Нормативно-правове та методичне забезпечення організації доступу та використання інформації аудіовізуальних документів

Актуальність дослідження. Однією з прикметних ознак сучасного соціального прогресу є зростання значущості інформації в суспільних відносинах, зокрема, зосередженої в аудіовізуальних документах. Завдяки широкому розповсюдженню кінофотофонівідео документування у всіх сферах людської діяльності аудіовізуальні документи стали невід’ємною складовою Національного архівного фонду України.

Метою наукової розвідки є характеристика нормативно-правового та методичного забезпечення організації доступу та використання інформації аудіовізуальних документів.

За часи незалежності в Україні ухвалено низку законів та нормативних актів, що складають базу нормативно-правового регулювання сфери інформаційних відносин, зокрема, і використання інформації архівних документів. Основним законодавчим актом, який формує засади державної політики в галузі архівної справи в Україні і складає підґрунтя для вивчення питань доступу до аудіовізуальних документів є Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [12]. Правові відносини у сфері використання інформації аудіовізуальних документів врегульовує Закон України «Про авторське право і суміжні права» [9]. До законодавчих актів, в яких порушуються питання доступу до архівних електронних ресурсів, належать Закони України «Про Національну програму інформатизації» [13] та «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [11]. Вони направлені на розв'язання проблемних питань, що виникли у процесі використання інформаційних ресурсів, зменшення розриву між зростаючими потребами в інформації та рівнем її використання, досягнення Україною рівня інформатизації розвинутих країн світу. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» регулює правові відносини щодо захисту інформації в автоматизованих системах за умови дотримання права власності громадян України і юридичних осіб на інформацію та права доступу і обмеження на доступ до неї [10].

Виявити основні тенденції розвитку і удосконалення понятійного апарату дозволяють міжнародні, державні і галузеві стандарти. Вони дають чітке уявлення про побудову і функціонування довідкового апарату до аудіовізуальних документів, характеризують розвиток технологій, методів і прийомів роботи у сфері використання інформації аудіовізуальних документів у різні періоди діяльності державних архівів України, тим самим служачи підґрунтям для узагальнення їх практичного досвіду: міжнародний стандарт ISO 5127:2001 «Інформація та документація. Словник» [3], ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» [2], ГСТУ 55.003-2003 «Кінодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги» [5], ДСТУ 4447:2005 «Фонодокументи.

Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги» [14], ДСТУ 4419:2005 «Інформація та документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення» [4], ДСТУ 7361:2013 «Відеодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги» [1].

Зміни в нормативно-правовій базі архівної сфери спричинили до розроблення «Порядку користування документами Національного архівного фонду України», що належать державі та територіальним громадам [7], «Основних правил роботи державних архівів України», «Правил роботи архівних установ України» [6; 8].

Отже, нормативно-методичні документи, державні та галузеві стандарти, дають чітке уявлення про нормативні вимоги щодо побудови і функціонування довідкового апарату до аудіовізуальних документів, методів і прийомів роботи у сфері використання інформації аудіовізуальних документів. Вони мають важливе значення для розуміння ролі і місця аудіовізуальних документів у складі НАФ, а також суспільно-політичному і культурному житті країни. Крім того, ця група документів дозволяє визначити загальні засади політики держави в галузі інформації взагалі та з питань використання архівної інформації.

Джерела та література

1. Відеодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ДСТУ 7361:2013 / розроблено : УНДІАСД, ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного ; розробники : О. Володіна, Т. Ємельянова, О. Лисенко. – Чинний від 2014-01-01. – К. : Мінекономрозвитку України, 2014. – III, 11 с.
2. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення : ДСТУ 2732–2004. – [Чинний від 2005–07–01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2005. – 31 с.
3. ДСТУ ISO 5127:2007. Інформація та документація : словник термінів (ISO 5127:2001, IDT). – [Чинний від 01.10.2009]. – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 243 с.
4. Інформація та документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення : ДСТУ 4419:2005. – [Чинний від 2006-07-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 17 с.
5. Кінодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ГСТУ 55. 003-2003. – [Чинний від 2003-09-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2005. – 16 с.
6. Основні правила роботи державних архівів України / Держкомархів України. УНДІАСД ; За заг. ред. : Л. О. Драгомірової, К. Є. Новохатського. – К. : [б. в.], 2004. – 228 с., [105] с. ; дод.

7. Порядок користування документами Національного архівного фонду України, що належать державі, територіальним громадам : Наказ Міністерства юстиції України 19 листопада 2013 р. № 2438/5 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13>. – Назва з екрану.
8. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд. : Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова ; за заг. ред. Н. М. Христової. – К. : [б. в.], 2013. – 243 с.
9. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ (Редакція станом на 13 січня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 43. – Ст. 214.
10. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 05 липня 1994 р. № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.
11. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04 лютого 1998 р. № 75/98-ВР (Редакція станом на 11 серпня 2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 182.
12. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-ХІІ (Редакція станом на 21 травня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
13. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04 лютого 1998 р. № 7498-ВР (Редакція станом на 19 лютого 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
14. Фонодокументи. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги : ДСТУ 4447:2005. – [Чинний від 2006-06-01] / Розробники : О. Володіна (кер. розробки), Л. Пількевич, Н. Щербакова. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 20 с.

Універсал Сергій – студент V курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент

С. А. Шульга

Вплив кризи полісу на розвиток військового найманства

На рубежі V–IV століть до н.е. в античному світі розпочались процеси, що отримали в історіографії назву «криза античного

полісу». Прямий вплив на них мало військове найманство. Водночас, саме найманство з'явилося через політичні, соціальні, військові та економічні зміни у полісах.

У сфері зовнішньої політики античне суспільство у V ст. до н. е. переходить на надполісний рівень, про що свідчить існування Делоського морського союзу, Пелепонеського союзу та інших союзних утворень. Це є виявом протікання процесів глобалізації у грецькому світі [6, с.18]. Однак для проведення більш масштабної політики, що виходила б за межі полісної території, обмеженого військового ресурсу грецьких міст-держав не вистачало. Розпад цих утворень є доказом даного тезису. Тому у IV ст. до н.е. полісигегемони активно вдаються до використання найманих контингентів.

У цей час помітними стають внутрішньополітичні перетворення. Наприкінці V ст. до н.е. спостерігається занепад народних зборів. Аристофан у комедії «Вершники» зазначає наступне: «..и народ с дурацким видом на собраньях, сидя, спит.»[1]. Ще одна ознака кризи цього органу – введення оплати за відвідування народних зборів у 90-х рр. IV ст. до н.е. Як наслідок, зростання політичної індиферентності викликало військову індиферентність.

Такий політичний занепад загострив внутрішньополісню боротьбу за владу, що сприяло становленню «молодшої тиранії». Одним з найбільш дієвих інструментів, з допомогою якого можна було захопити владу, було наймане військо. Не обтяжене симпатіями до конкретного полісу, найманство приводило до влади тиранів в обмін на матеріальну винагороду.

Безпосередній вплив на розвиток найманства мала криза громадянського колективу. У історичній літературі поширена думка про обезземелення общинників наприкінці V – IV ст. до н.е. Збіднілі громадяни змушені були знаходити нові способи заробітку поза аграрною сферою. При наявності певного військового досвіду, внаслідок участі у ополченні, найбільш привабливою перспективою для таких общинників була служба в якості військового найманця.

Водночас, чим більше общинників подавалось в найманство, тим більше громадян опинялось поза межами громадянського колективу. Вони не могли приймати участь у політичному житті і на тривалий час відривались від власного соціуму. Похід 10 000 є яскравим свідченням даного явища. Після його завершення з 10 000 греків вижило лише 8 300 воїнів [2, XIV, 31]. При цьому, лише близько 5000

найманців продовжили службу [3, XIV, 37]. Решта греків, за свідченням Ксенофонта, або осіли на території Південного Причорномор'я, або «...разъехались, кто куда мог...»[4].

Однією з головних причин збідніння общинників, була перенаселеність Балканського півострову. У VIII – VI ст. до н.е. ця проблема вирішувалась шляхом колонізації території Європи. Станом на IV ст. до н.е. вона себе вичерпала, тому роль відтягування зайвого населення взяло на себе військове найманство.

Політична індіферентність громадянського колективу призводила до його військової індіферентності. Будучи зацікавленими в першу чергу у власному економічному розвитку, общинники не бажали відриватись від свого господарства, яке часто було єдиним джерелом прибутку. Це викликало зменшення кількості общинників, які йшли в ополчення, водночас, ефективні найманці ставали дедалі популярнішими.

Військовий найманець – це професіонал, який присвячує своє життя вдосконаленню військової майстерності. Ополченець значно поступався такому воїну як у професіоналізмі, так і стосовно прив'язаності до свого господарства, що не дозволяло йому брати участь у тривалих військових діях. З появою пельтастів ополчення дедалі більше втратило свої позиції у полісному війську.

Такий стан справ вів до зростання попиту на наймані війська, і зміні пропорцій у комплектації полісних військ на користь найманців. Хоча ополчення діяло поряд з найманими контингентами аж до завоювань, здійснених Македонією, але до 30-х рр. IV ст. до н. е. їх кількість у війську постійно скорочувалась.

Водночас, чим більше общинників йшло в найманці, тим більше спорядження потрібно було для них виготовляти. Це сприяло як розвитку ремісничої справи, що у IV ст. до н.е. переживала розквіт, так і інтенсивності торгівельних відносин. Однак, поширення найманства відтягувало виробничі ресурси з аграрної сфери та сприяло прямому знищенню полісного господарства шляхом грабунку під час воєн.

Зрештою, той факт, що общинники залишали землю та свій громадянський колектив і перетворювались на найманців, був виявом занепаду полісної ідеології. Цікаво, що ті греки, яким вдалось збагатитись на службі, часто вкладали зароблені гроші не у земельну власність, володіння якою було обов'язковим для статусу громадянина, а у торгівлю [5, с. 254]. Свідченням падіння ролі ідеології та релігії в житті грецького суспільства IV ст. до н. е. був грабунок храмів, до якого вдавалися поліси з метою найму військових контингентів [5, с. 246].

Таким чином, поява і розвиток військового найманства на території Греції мало прямий вплив на кризові явища, що охопили античні поліси. Найманство було наслідком і водночас чинником тих змін, що відбувались в політичному, соціально-економічному, військовому, ідеологічному та релігійному житті античних громадянських колективів.

Джерела та література та літератури:

1. Аристофан. Всадники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rulit.net/books/vsadniki-read-61693-1.html>.
2. Діодор Сицилійський Історична бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0084%3Abook%3D14%3Achapter%3D31%3Asection%3D4>.
3. Діодор Сицилійський Історична бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0084%3Abook%3D14%3Achapter%3D37%3Asection%3D1>.
4. Ксенофонт Анабасис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vehi.net/istoriya/grecia/ksenofont/anabazis/07.html>.
5. Маринович Л. П. Греческое наемничество в IV в. до н.э. и кризис полиса / Л.П. Маринович. – М. – 1976г. – 272с.
6. Фролов Э. Д. Проблемы глобализма в античном мире/ Э. Д. Фролов // Мнемон. – 2006г. – Вип. 5. – С. 15–26.

Фазан Микола – здобувач кафедри нової і новітньої історії України
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук
М. Д. Півницький

Шкільні бібліотеки як складова навчально-виховного процесу в загальноосвітніх школах Волинської області (1944 – 1953 рр.)

Шкільна бібліотека є важливою складовою навчально-виховної роботи загальноосвітньої школи. Від стану шкільної бібліотеки залежить

чимало, адже наявність книжкового фонду дає можливість і педагогам, і учням без особливих труднощів мати необхідну літературу: школярі можуть розширювати свій кругозір, збагачуватися завдяки читанню художньої літератури.

Шкільні бібліотеки завжди відігравали важливу роль у функціонуванні навчальних закладів України. Особливо це стосується тих періодів, коли були відсутні сучасні інформаційні технології та Інтернет-ресурси. Бібліотека надавала і надає можливість не одному молодому поколінню інтелектуально та творчо розвиватись. Водночас вона сприяла підвищенню фахової майстерності педагогів.

Діяльність бібліотечних установ у різні історичні періоди мала свої особливості. Тому не випадково кожен з етапів розвитку бібліотек привертає увагу вчених. Якщо розвиток бібліотечної справи у післявоєнний період (1944-1953 рр.) в Україні загалом має численних дослідників, то функціонування бібліотек у Волинській області не отримало належного дослідження і систематизації.

Окупація України у 1941–1944 рр. завдала значних збитків бібліотечній справі держави та області. Частина фондів виявилася спаленою під час боїв та бомбардувань, інша частина була вивезена за межі країни. Це добре ілюструє статистика стану бібліотечного фонду шкільних бібліотек. Наприклад, у 1939/40 н. р. у шкільних бібліотеках України нараховували понад 18 млн. книг, а в 1945/1946 навчальному році – всього більше 2 млн. книг. Лише 1950/51 н. р. було досягнуто рівня довоєнного шкільного бібліотечного фонду, що становив понад 17 млн. Подібну ситуацію ми маємо і з кількістю бібліотечних закладів. Так, у 1940 р. в Україні при школах функціонувало більше 22 тис. бібліотек, і лише за десять років було досягнуто дещо кращих показників – понад 27 тис. шкільних бібліотечних приміщень [8, с. 44–45].

Щодо шкільної бібліотечної справи на Волині, то за воєнне лихоліття було зовсім знищено книжковий фонд шкільних бібліотек (так, бібліотеки шкіл міста Луцька перед війною нараховували близько 29,300 книг) [3, арк. 3]. Ще на початку війни був вщент зруйнований Волинський обласний інститут удосконалення кваліфікації вчителів. Разом із великою будівлею, у якій був розташований цей заклад, повністю знищено і бібліотеку, у фондах якої зберігалася велика кількість книг, колекції, наочні приладдя, таблиці, карти [4, арк. 55].

Тому після відновлення радянської влади у 1944 р. розпочалася робота щодо відновлення бібліотечної мережі. Після звільнення у 1944/1945 н. р. при 235 школах області були організовані бібліотеки, в яких нараховувалось понад 6 тис. книг різної тематики [4, арк. 40], а в 1946/47 н. р. кількість бібліотек зросла до 560 з книжковим фондом 200 тис. [5, арк. 29]. Відповідно до проектів, розроблених Державним інститутом проектування цивільного будівництва (Діпроцивільбудом) Міністерства житлово-цивільного будівництва УРСР, Державним інститутом проектування сільського будівництва (Діпросільбудом) при Раді Міністрів УРСР, а також Академією архітектури УРСР в середній школі на 400 місць передбачалося приміщення для бібліотеки [8, с. 35–36].

Але оскільки будівництво шкіл проводилося народним методом, то розташування бібліотечних приміщень здійснювалось непланомірно. Наприклад Гнідавській восьмирічній школі (насьогодні Луцька гімназія № 14) в 40-х рр. бібліотека розташовувалась в одній кімнаті з класом і піонерською кімнатою [2, с. 99]. На початках бібліотеки поповнювались книгами завдяки учням, учителям та громадськості [4, арк. 40]. Наприклад, в 1944 році обласна бібліотека надавала волинським навчальним закладам – 2,5 тис. книг, а інституту удосконалення – 272 примірники [1]. Пізніше вони комплектуються головним чином через Облбібколектор, значно поповнюючись художньою та політичною літературою [5, арк. 29]. В наступному році і завдяки учням та громадськості було зібрано 6 952 примірники книжок різної тематики. Така ситуація тривала ще досить довго. Прикладом може слугувати стан бібліотеки школи № 14 м. Луцька, де 1948 р. зберігалось 350 примірників книг, а фонди поповнювались за рахунок учнів, їх батьків та мешканців Гнідави [2, с. 99]. Звісно, ця кількість не забезпечувала задоволення усіх потреб учнів. Серед зібраних книжок зовсім мало було художньої літератури; переважали журнали, брошури тощо. При окремих школах були створені кімнати для читання, котрі проводили значну роботу в залученні учнів до читання художньої літератури.

Одним із напрямків роботи шкільних бібліотек у цей час була організація літературних вечорів. Усього упродовж згаданого періоду організовано 62 таких заходи. Силами учителів та кращих учнів при бібліотеках організовувались доповіді та вистави, присвячені літературній діяльності Т. Шевченка, І. Крилова, В. Маяковського, О. Горького, П. Тичини та інших відомих письменників.

Найкращі показники цієї роботи тоді продемонстрували шкільні бібліотеки ЗОШ № 1 міста Володимира-Волинського, ЗОШ №8 міста Луцька, у загальноосвітніх школах Рожищанського району, Ковельській семирічній школі та Озютичівській семирічній школі Озютичівського району [4, арк. 40].

Слід зазначити, що шкільна бібліотека слугувала також інструментом ідеологічно-політичного впливу на молоді покоління. В цьому напрямі досить поширеною формою роботи були так звані читацькі конференції, на яких проводилось обговорення ідеологічно вивірених художніх творів, скажімо, таких зразків соцреалізму, як «Молода гвардія» Фадєєва та «Прапороносці» Гончара [6, арк. 110].

Використовуючи матеріали «Збірника наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» можна зробити висновок, що система освіти у нашій країні в ці часи функціонувала відповідно до потреб розвитку продуктивних сил тодішнього радянського суспільства. Неабияку роль у цьому відігравали освітянські бібліотеки, зокрема шкільні та вищих навчальних закладів.

Вагомий внесок у підготовку та перекваліфікацію шкільних бібліотекарів здійснював тодішній Інститут удосконалення кваліфікації вчителів. Зокрема, в 1952–1953 рр. з його ініціативи проведено обласні семінари для шкільних педагогічних кадрів, у тому числі для завідувачів бібліотек в Турійську і Колках [6, арк. 107].

За період 1947–1954 років Міністерство освіти УРСР видавало сім наказів стосовно поліпшення стану і розвитку шкільних бібліотек, підвищення фахового рівня їх працівників. Так, у наказі від 1947 року «Про стан шкільних бібліотек і заходи до поліпшення їх роботи» увага була приділена поновленню мережі шкільних бібліотек УРСР на 1947–1950 роки, формуванню відповідних книжкових фондів та належному комплектуванню штатів. Наголошувалося на встановленні контролю за тим, щоб 70 % художньої літератури, зарезервованої згідно з рішенням ЦК КП(б)У для бібліотек, надходило за призначенням. Співробітники бібліотек мали забезпечувати її упорядкування та зберігання [7, с. 289].

Тоді ж було затверджено «Положення про інспекторів шкіл УРСР», згідно з яким перевіряючі зобов'язувались контролювати правильність використання та порядок зберігання шкільного приладдя, стан учительської й учнівської бібліотек, відповідність шкільних

приміщень педагогічним, санітарно-гігієнічним вимогам, окрім того використання заочниками навчальної літератури. Варто зауважити, що інспектори мали не тільки перевіряти бібліотеки, але і забезпечувати їх придатними приміщеннями, устаткуванням, організовувати та впорядковувати книжкові фонди, організовувати роботу з підвищення кваліфікації їх працівників [7, с. 290].

Джерела та література

1. В обласній бібліотеці // Радянська Волинь. – 1944. 11 червня (№40). – С. 3.
2. Дацюк М. З історії створення бібліотеки гімназії №14 м. Луцька / М. Дацюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток бібліотечної справи в краї : Наук. зб.: Матеріали XVI Волин. наук. істор.-краєн. конф., присвяч. 65-річчю Волин. держ. обл. універс. наук. б-ки ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2005. – С. 99–100.
3. Державний архів Волинської області, м. Луцьк (далі – Держархів Волинської обл.), ф. Р-59, оп. 3, спр. 1.
4. Держархів Волинської обл., ф. Р-59, оп. 3, спр. 5.
5. Держархів Волинської обл., ф. Р-59, оп. 4, спр. 2.
6. Держархів Волинської обл., ф. Р-59, оп. 11, спр. 19.
7. Доркену Г. Державна політика з питань розвитку шкільних бібліотек за «Збірником наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» (1947–1969) / Г. Доркену // Історія освітянських бібліотек України : Науковий збірник / АПН України; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Ред-кол.: П. І. Рогова (гол.) К. Т. Селіверстова (заст. гол.) та ін. – К. : Вирій, 2006. – С. 288–299.
8. Філіпов О. М. Розвиток радянської школи УРСР в період першої післявоєнної п'ятирічки. – К. : «Рад. шк.», 1957. – 150 с.

Чубаєвський Віталій – здобувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

Науковий керівник: кандидат політичних наук

А. Л. Черній

Проблема електоральної легітимації політичної влади в Україні у зарубіжній науковій літературі

Проблема політичної легітимності влади в електоральному процесі є невід'ємною складовою частиною демократії, оскільки,

якість демократичного урядування обумовлює її легітимність в очах народу, який вважає його справедливим і таким, що відбиває інтереси широких верств населення. Ця проблема набуває особливої **актуальності** в Україні, де спостерігаються найнижчі показники легітимності існуючої влади за усі роки незалежності.

Метою статі є огляд сучасної наукової літератури, присвяченої проблемі електоральної легітимації політичної влади в сучасній зарубіжній літературі.

В основу сучасного розуміння легітимності як суспільно-політичного явища покладено ціннісно-нормативну концепцію М. Вебера [1]. Проблеми легітимації влади в демократичних системах, у тому числі й під час виборів, у своїх роботах піднімали такі сучасні західні автори, як Г. Алмонд, П. Бурд'є, С. Верба, Л. Даймонд, Г. О'Доннел, Т. Л. Карл, П. Розанвалон, Ф. Шміттер, Ф. Фукуяма та багато інших учених.

Легітимність, за словами Л. Даймонда, «вимагає глибокої моральної відданості та емоційної пов'язаності, але такі почуття розвиваються тільки часом і почасти як наслідок успішного функціонування демократії. Люди не цінуватимуть демократії, якщо вона не розв'язуватиме успішно соціально-економічних проблем і не досягне певного мінімального рівня порядку і справедливості [2, с. 93].

Французький вчений П. Розанвалон акцентує увагу на зміні традиційних уявлень щодо легітимності влади, яку визначає більшість під час виборів і наголошує на необхідності врахування інтересів меншостей, як активних суб'єктів політики. За його переконанням, «режим легітимності змушує перейти за межі умов традиційної суперечності між охоронцями “республіканської загальності”, яких турбує, головним чином, сутність речей, і борцями за “сильну демократію”, які насамперед приділяють увагу активності мобілізації суспільства» [3, с. 19–20]. Він уводить у науковий обіг такі поняття, як «електоральний народ» і «соціальний народ». Під електоральним народом розуміється та більшість виборців завдяки голосам яких обрано владу. Соціальний народ – це громадяни, які не голосували за цю владу. Якщо електоральний народ встановлює владу, яка епізодично набуває форми більшості, соціальний народ виглядає як безперервна низка активних або пасивних меншостей. Він є сумою протестів та ініціатив будь-якого характеру, висловленням ситуацій, пережитих як завада справедливому порядку, чутливим проявом того, що створює або нищить можливість спільного світу [3, с. 159].

Американські політологи Ф. К. Шмітер і Т. Л. Карл, відзначаючи вибори, як необхідний атрибут демократії, усе ж радять не перебільшувати їх важливість. Учені зазначають, що дехто навіть вважає, що «сам факт виборів, – навіть виборів, до яких не допущено окремі партії чи окремих кандидатів або в яких значна частина населення не може брати вільної участі, – становить достатню умову існування демократії. Цей хибний погляд названо “електоралізмом”» [4 с. 83]. Дійсно, у період між виборами громадяни мають впливати на здійснення державної політики, використовуючи широкий спектр засобів і процедур, насамперед через інститути громадянського суспільства, політичні партії, неформальні практики політичної участі тощо: «приголомшливе розмаїття партій, інтересів та рухів, що всі зразу намагатимуться справляти політичний вплив, поставлять перед державою завдання, яких не існувало в попередніх процесах демократизації» [4, с. 85].

За Д. Кольєром і С. Левіцкі «електоралізм» визначає демократію як «проведення виборів із широким виборчим правом і браком масштабних фальсифікацій» [5, с. 180].

Проблема політичної легітимності влади напряму залежить від активності виборців. Чим більше людей проголосувало за ту чи іншу політичну силу (кандидата), тим рівень його народної підтримки вищий. Тому не випадково сучасні західні учені переймаються проблемою абсентеїзму загалом й падінням виборчої активності, зокрема. Так, Р. Деггер вважає, що «доволі підстав вважати політичну апатію за проблему, яку слід розв’язати» [6, с. 307].

Отже, проблему електоральної легітимації політичної влади зарубіжні вчені розглядають у контексті вдосконаленні сучасної західної демократії, де поряд із врахуванням прав більшості, береться до уваги й думка меншості. Водночас вдосконалення демократії вбачається й на шляху активізації участі громадян у виборчому процесі.

Джерела та література

1. Вебер М. Основные социологические понятия / М. Вебер // Избранные произведения / пер. с нем. / сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; предисл. П. П. Гайденко. – М. : Прогресс, 1990. – С. 602–643.
2. Даймонд Л. Три парадокси демократії / Ларі Даймонд // Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 92–104.

3. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність / пер. з фр. Євгена Марічева / П'єр Розанвалон. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 287 с.
4. Шміттер Ф. К. Чим є і чим не є демократія / Шміттер Ф. К., Т. Л. Карл // Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 79–91.
5. Кольєр Д. С. Демократія «з прикметниками»: концептуальні оновлення у процесі порівняльних досліджень / Девід Кольєр, Стивен Левіцкі // Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 176–206.
6. Деггер Р. Участь у політичному житті і проблема апатії / Річард Деггер // Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 304–326.

Шеремета Тетяна – студентка V курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Комплектування державного архіву документами особового походження

Актуальність дослідження. В умовах утвердження незалежності України та демократизації суспільства виникла гостра потреба в різноманітній джерельній інформації про персоналії української історії. Найбільш інформаційно насиченими з погляду персоналістики є документи особового походження.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості діяльності державних архівних установ щодо комплектування архіву документами особового походження.

Комплектування архіву документами особового походження – це цілеспрямоване і систематичне поповнення його складу документами НАФ відповідно до профілю державного архіву. Комплектування архіву полягає у визначенні кола фізичних осіб – джерел формування

НАФ, що передають документи до архіву, та прийманні документів на постійне зберігання. До особливостей комплектування архіву документами особового походження відносять: ініціативний пошук документів та джерел формування НАФ; роз'яснювальну роботу з фондоутворювачами (власниками документів); попередній відбір та облік; надходження документів до архівної установи в неописаному вигляді; розгляд на ЕПК архівної установи питання щодо доцільності приймання, фондування та визначення категорії фонду; нерівномірне надходження за кількістю документів; надходження документів до одного фонду з різних джерел; необмежений у часі період комплектування.

Одним з найважливіших завдань державного архіву є виявлення фізичних осіб, у діяльності яких створюються документи особового походження, що мають культурну цінність, та віднесення їх до джерел формування НАФ. Фізичні або юридичні особи – утворювачі або власники документів НАФ особового походження або документів, що підлягають внесенню до нього, є джерелами формування НАФ. До фізичних осіб – джерел формування НАФ відносять громадян, в процесі життя й діяльності яких утворилися документи і які передають свої документи особисто, а також осіб, які є власниками фондів або окремих документів особового походження за правом наслідування, дарування або купівлі (збирачі, колекціонери) [1].

Власників документів особового походження умовно поділяють на дві категорії. Перша категорія – особи, діяльність яких має суспільне значення, і документи, що відклалися в їх особових фондах, відображають життя і діяльність цієї особи. До цієї категорії відносять документи особового походження державних, політичних і громадських діячів, діячів науки і техніки, літератури і мистецтва, а також учасників, очевидців визначних подій тощо. Друга категорія – власники зібраних ними документів, колекцій, що мають культурну цінність. До цієї категорії відносять, як правило, осіб, які зберігають та володіють документами особового походження на правах спадщини, колекціонерів, збирачів.

Документи особового походження можуть надходити і від організацій (юридичних осіб): творчих спілок, наукових союзів, культурних товариств, громадських та політичних об'єднань; нотаріальних контор, що зареєстрували смерть власника документів (за встановленим законом порядком, у випадку відсутності спадкоємця або позбавлення

прав власності на документи); фінансових державних органів, що є тимчасовими зберігачами та розпорядниками документів особового походження, переданих у власність держави за рішенням суду або правом наслідування; державних архівних установ, що є організаторами і виконавцями «ініціативного документування» подій минулого та сучасності; закордонних установ і організацій [2, 74].

У практичній діяльності архівів із виявлення і залучення на постійне зберігання документів особового походження як правило застосовують такі методи: встановлення контактів з творчими спілками тощо; інформування громадськості та наукових кіл про склад і зміст архівних фондів через ЗМІ (у т. ч. Інтернет); особисті контакти (листи, телефонні перемовини, E-mail та ін.); протекція (рекомендація) окремих осіб, коли у праві по залученню співпрацюють особи, які вже мають досвід співпраці з архівом; організація науково-творчих заходів (конференцій, «круглих столів», презентацій видань, творчих зустрічей, тощо); експонування документів архіву на традиційних постійних, тимчасових (у т. ч. пересувних) виставках та у мережі Інтернет; публікаційно-видавнича діяльність: публікація в збірниках, часописах, газетах; видання збірників документів, путівників по фондах особового походження; публікації оглядів документів фондів особового походження, текстів окремих документів або груп документів; участь архіву в громадському, науковому, культурному житті країни (регіону, області, міста) тощо.

Вивчення інформації, що міститься в уже переданих на зберігання до даної державної архівної установи документах, профільної літератури (енциклопедичних видань, спеціальних досліджень, публікацій та некрологів у періодиці) з історії України (регіону, населеного пункту) та окремих осіб, що мали певний вплив на його розвиток також дає можливість виявляти визначні події, їх учасників та власників цікавих документів, особистих архівів, колекцій [3, 24–27].

Отже, робота по визначенню кола фізичних осіб, документи яких можуть бути в установленому порядку віднесені до складу НАФ України, включає такі етапи: виявлення осіб-фондоутворювачів або власників документів; встановлення зв'язків з власниками документів; прийняття рішення про віднесення (або відхилення) фізичних осіб до потенційних джерел формування НАФ.

Джерела та література

1. Основні правила роботи державних архівів України / Держкомархів України. УДНДІАСД ; За заг. ред. : Л. О. Драгомірової, К. Є. Новохатського. – К. : [б. в.], 2004. – 228 с., [105] с. дод.
2. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд. : Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова ; за заг. ред. Н. М. Христової. – К. [б. в.], 2013. – 243 с.
3. Робота з документами особового походження [Текст] : методичний посібник / Л. О. Драгомірова, І. М. Мага, З. О. Сендик, К. Т. Селіверстова, Н. М. Христова. – К. : [б. в.], 2008. – 284 с.

Шнит Дарина – студентка IV курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
С. А. Шульга

Проблема походження поліса в російській історіографії

Актуальність дослідження. Тема поліса – одна з найбільш суперечливих і дискутованих в сучасному антикознавстві, оскільки поліс є основною формою політичної та соціальної організації античного суспільства, саме характером поліса пояснюються особливості грецької та римської цивілізацій. В сучасній історіографії є багато праць, присвячених цій проблемі. Важливим є розуміння концепції поліса, яку утворює конкретна історична школа, одну з яких представляє російська історіографія.

Активно вивчалася дане явище грецькими та римськими істориками, досліджується ця тема і сучасними істориками. В цілому, підходи вчених XX та XXI ст. відображають погляди античних авторів, які розглядали поліс як структуроутворюючий елемент греко-римського світу. Успіхи у вивченні даного феномену стали можливими завдяки новим археологічним та епіграфічним даним, новому трактуванню літературної та історичної традиції. Російська історіографія, що вивчає широкий спектр проблем, які пов'язані з виникненням поліса, основними його характеристиками, типами тощо.

Концепцію поліса підтримує історик-антикознавець Е.Д.Фролов. Формулює у монографії «Рождение греческого полиса» думку про те, що поліс – це суверенний колектив громадян, тобто громадянська община, яка опирається на місто і втілює в собі державу [7, 7]. Важливою монографія Е.Д.Фролова тому що це, єдина комплексна праця з історії античної Греції, у якій чітко простежується генеза поліса від мікенського періоду до архаїчної революції, коли остаточно утвердився поліс як найдосконаліший тип державного устрою.

Серед сучасних дослідників поліса варто назвати І. Є. Сурікова, одного з найвидатніших російських спеціалістів у галузі історії античної Греції. У монографії «Полис, логос, космос: мир глазами элина. Категории древнегреческой культуры» він розглядає феномен поліса аналізуючи найважливіші його ознаки. Найважливішою ознакою автор вважає громадянство, яке є ключовим у формуванні та функціонуванні поліса [5, 22]. В колективній праці, що має назву «Античный полис. Курс лекций», яка вийшла під його редакцією, І. Є. Суріков нерозривно пов'язує категорію громадянства із правом власності у полісах [1, 30]. Окрім неї, автор вказує на сакральний характер даної общини. Він приходить до висновку, що поліс – це громадянська община, яка конститує себе як держава та релігійне об'єднання [1, 24].

В. В. Дементьева у статті, яка вміщена в збірнику «Античный полис. Курс лекций», підтримує концепцію про етимологію терміну «поліс». Вона погоджується із визначенням поліса як держави, що існувала в рамках однієї громадянської общини, а інтегруючим центром цієї общини (політичним, військовим, культовим) було місто [1, 130].

О. В. Унжаков у статті «К проблеме понимания термина “полис”» відносить до основних характеристик поліса міський уклад, наявний статус держави та існування громадянської общини. Своїми висновками він спирається на праці Павсанія (X, 4.1) та Арістотеля (III, 4.4) [6].

Відстоює думку про те, що поліс – це держава, а не «бездержавне суспільство» воронезький вчений А.П. Медведєв. У статті «Был ли греческий полис государством?» автор аналізує такі атрибути держави як наявність озброєних сил, поліцейської системи, полісних грошових систем та принцип поділу влади на три гілки, що і характерно для полісу [3].

Таким чином, бачимо, що російська історіографічна школа виробила свою концепцію походження «поліса». Основними її характеристиками,

які підтримують та аргументують, є наступні: по-перше, громадянська община, оскільки категорії громадянина та громадянства є невід’ємними; по-друге, держава, так як міська община конститує себе як політичну інституцію та, по-третє, сакральний простір. Цю теорію репрезентують такі видатні вчені-антикознавці, як Е. Д. Фролов, І. Є. Суриков, В. В. Дементьєва, А. П. Медведєв, О. В. Унжаков та інші.

Джерела та література

1. Античный полис. Курс лекций / Отв. ред. В.В. Дементьева, И. Е. Суриков. – М. : Русский Фонд Содействия Образованию и Науке, 2010. – 240 с.
2. Арістотель. Політика / Арістотель. – К: Основи, 2000. – 239 с.
3. Медведєв А. П. Был ли греческий полис государством? / А.П. Медведєв // Античный мир и археология. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1352390836>.
4. Павсаний. Описание Эллады / Павсаний. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=132488>.
5. Суриков И. Е. Полис, логос, космос: мир глазами эллина. Категории древнегреческой культуры / И.Е. Суриков. – М. : Русский Фонд Содействия Образованию и Науке, 2012. – 304 с.
6. Унжаков А.В. К проблеме понимания термина «полис» / А. В. Унжаков. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.bsu.edu.ru/jspui/handle/123456789/10461>.
7. Фролов Э.Д. Рождение греческого полиса / Э.Д. Фролов. – 2-е изд. – СПб. : Издательство С.-Петербур. ун-та, 2004. – 266 с.

Яремко Катерина – аспірант II року
навчання Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
О. М. Карліна

Посадові обов’язки чинів Волинського губерньського жандармського управління в 1887–1916 роках

Актуальність дослідження. Сучасні як вітчизняні, так і зарубіжні вчені виявляють посилений інтерес до історії політичного розшуку. В умовах кризи та складної суспільно-політичної ситуації в Україні дослідження минулого інституцій, діяльність яких пов’язана

із забезпеченням державної безпеки, набирає особливого значення. Реформування органів державного примусу в Україні посилює зацікавленість до кадрового забезпечення установ, які виконували функції політичної поліції. Однією з них було губернське жандармське управління (далі – ГЖУ).

Метою дослідження є аналіз штату Волинського губернського жандармського управління в 1887–1916 роках.

Виклад основного матеріалу. Від 1867 р. основною ланкою структури Окремого корпусу жандармів стали ГЖУ. «Положення про Корпус жандармів» від 9 вересня 1867 р. виділяло жандармські управління столиць, окремих округів і губернські управління першої та другої категорії [6, 19]. Відмінності між ними були зумовлені різною соціально-політичною ситуацією в губерніях, що знаходило своє вираження в розмірах заробітної плати, яку отримували службовці. Штат ГЖУ і їх організація, які визначалися цим же положенням, залишалися незмінними у 1887–1915 рр. Оскільки Волинська губернія як прикордонна займала стратегічно важливе місце в державі, на її прикладі можна розглянути організацію ГЖУ Російської імперії.

До складу Волинського ГЖУ від 1887 до 1915 роки входили такі посадові особи: начальник, ад'ютант, вахмістр, шість унтер-офіцерів та два писарі. Однак у роки Першої світової війни ситуація в імперії ускладнилася, що викликало гостру необхідність збільшення чисельності жандармських чинів. І на кінець 1916 р. кількість унтер-офіцерів зросла з шести до п'ятнадцяти [4, 37].

Відповідальність за діяльність органу ніс начальник ГЖУ, при звільненні вакансії на цю посаду штаб Окремого корпусу жандармів практикував висування кандидатів за старшинством чинів [2, 287]. Начальник контролював та координував діяльність управління, забезпечував виконання наказів штабу корпусу у губернії. Окрім того, до його посадових обов'язків належало налагодження співпраці з іншими державними органами під час ведення слідства та вирішення всіх поточних внутрішніх справ ГЖУ.

Ад'ютант завідував стройовою і господарською частиною управління, вів особливе листування (під грифом «Таємно», «Цілком таємно» і «Особисто»). Спільно з начальником ГЖУ відповідав за кадрове та матеріальне забезпечення управління, отримував грошові

перекази, передачі та листи для осіб, яка перебували під вартою, або щодо яких велося дізнання. На цю посаду назначався, як правило, молодий офіцер одразу після завершення навчання [1, с. 489].

За діловодство та ведення архіву ГЖУ відповідали писарі.

До обов'язків унтер-офіцерів, старшим над якими вважався вахмістр, входив збір інформації про суспільно-політичну ситуацію в губернії, ведення поточних справ, дізнання, досудового слідства. Вони несли службу по дві особи в найважливіших з погляду державної безпеки повітах губернії, при чому один з двійки призначався старшим [3, 251]. Останній ніс службу нарівні з молодшим, але також вів від свого імені все службове листування і відповідав за порядок і цілість своєї канцелярії. Молодший жандарм під час несення служби корився старшому і виконував всі його законні вимоги [1, 160].

Очоловав Волинське ГЖУ спочатку полковник Бек Петро Петрович (згадується в списках за 1892 р.), а згодом – полковник Юденич. Ад'ютантом служив штабс-ротмістр Олександр Критський. Збереглися імена деяких помічників, наприклад підполковників Скачевського, Кравцова, Чистякова та ротмістра Морозова [4, 37].

Висновки. Отже, ГЖУ мали чітку будову і штатний розпис. Однак функції посадових осіб на місцях визначалися більше прецедентом, аніж нормативними актами. Не дивлячись на невелику чисельність штату, завдяки широкому колу повноважень та чіткості розподілу завдань всередині управління, ГЖУ вдало виконували функції політичної поліції в губерніях, забезпечуючи державну безпеку. Однак можна відзначити певне розпорошення сил і коштів губернських жандармських управлінь, викликане величезною кількістю справ, розслідування яких було покладене на структуру. Цей недолік в роботі позбавляв жандармів мобільності й ефективності дій.

Джерела та література

1. История полиции России: краткий исторический очерк и основные документы: учебное пособие / Сост. В. М. Курицын – М. : Изд-во Шит-М, 1998. – 199 с.
2. Новоселов М. Ю. Губернские жандармские управления: история создания и структура // Молодой ученый. – 2014. – № 11. – С. 286–288.
3. Пашенко А. П. Губернское жандармское управление как основа Отдельного корпуса жандармов (на примере Самарского губернского жандармского управления / А. П. Пашенко // Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал. – 2009. – № 2. – С. 251–253.

4. Список общего состава чинов Отдельного корпуса жандармов. – Петроград: Типография Штаба Отд. Корп. Жанд., 1915. – 807 с.
5. Список общего состава чинов Отдельного корпуса жандармов. – Петроград: Типография Штаба Отд. Корп. Жанд., 1916. – 807 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://regiment.ru/MVD/B/III/13.htm>.
6. Ченцов В. В. Свідчать документи. Політичний розшук у царській Росії. Жандармерія і охоранка. / В. В. Ченцов // З архівів ВУЧК-ГПУ-КГБ-НКВД: журнал. – 2001. – № 2 (17) – С. 5–281.

Ярощук Лілія – аспірантка II року
навчання історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор політичних
наук, професор
В. Я. Малиновський

Вплив політичних партій на виборчий процес

Останнім часом зростає роль та вплив політичних партій під час прийняття державно-управлінських рішень. Політичні партії є важливим фактором розвитку місцевої демократії. Адже вони є сполучною ланкою між громадянським суспільством і державою [2]. Найбільш яскраво виражена роль політичних партій при формуванні органів місцевого самоврядування.

У сучасних умовах роль політичних партій у виборчому процесі є важливою та актуальною темою для країн, які вибудовують демократію. Політичні сили є основою для якісного функціонування системи місцевого самоврядування. Політичні партії виступають дієздатними суб'єктами виборчого процесу, які покликані реалізовувати виборчі права громадян. Адже саме політичні сили виступають обов'язковими суб'єктами формування представницьких органів місцевого самоврядування.

Метою статті є дослідження впливу політичних партій на виборчий процес, зокрема, аналіз ролі політичних сил при формуванні органів місцевого самоврядування.

Участь у виборчих перегонах займає провідне місце в діяльності будь-якої партії. Лише беручи участь у виборах та перемагаючи,

партія отримує можливість домагатися виконання своїх програмних завдань та цілей. Успіх на виборах є одночасно й умовою доцільності подальшого існування партії та мірилом її ефективності, конкурентоспроможності серед інших учасників політичного процесу [4, 26]. Політичні партії є ефективним знаряддям політичної боротьби. Вони ж виступають і основною ланкою, яка забезпечує взаємозв'язок суспільства та держави.

Політичні партії, згідно із Законом України «Про місцеві вибори» від 14.07.2015 р. [3], стали головним суб'єктом висунення кандидатів до місцевих органів влади, що суттєво вплинуло на формування органів місцевого самоврядування.

Адже саме вибори є основним способом формування народом органів місцевого самоврядування, що в свою чергу виступають основним елементом демократичного суспільства. Партії єднають народ з державою за допомогою виборів. Право участі політичних партій у виборах є суттєвим елементом та умовою їх існування. За допомогою виборів політичні сили досягають своєї головної мети – формування та вираження волі громадян, через формування органів місцевого самоврядування.

Положення про заборону самовисування кандидатів, починаючи з рівня великих міст і районів до рад [3], створило своєрідне закріплення монополії політичних партій на висунення кандидатів, що загрожує надмірною політизацією роботи рад, а також обмежує можливість оновлення місцевих еліт. З іншої сторони, посилення ролі партій на місцевих виборах здатне призвести до посилення внутрішньопартійної демократії. Проте це зробило значний вплив на виборчий процес.

В умовах політичної системи демократичного суспільства партії відіграють роль двигуна, який приводить у дію не лише державний механізм, а й механізм місцевого самоврядування, забезпечує їх нормальне функціонування [2, 64]. Політичні партії відіграють значну роль у діяльності представницьких структур місцевого самоврядування.

Підсумовуючи, зазначимо, що політичним партіям у новому Законі України «Про місцеві вибори» відведено визначну роль на всіх етапах виборчого процесу.

Джерела та література

1. Батанов О. Політичні партії та територіальні громади як суб'єкти муніципального виборчого процесу [Електронний ресурс]. / О. Батанов //

- Вісник Центральної виборчої комісії: Місцеве самоврядування. – Київ, 2005. – № 2 (2). – С. 64–71. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2005_2/visnyk_st_16.pdf. – (дата звернення: 09.02.2016 р.).
2. Малиновський В. Я. Новий закон про місцеві вибори та його вплив на конституювання муніципальної влади в Україні / В. Я. Малиновський // Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття / Восьмі читання пам'яті В. Липинського // Матеріали доповідей учасників ІІІ Міжнародної наук.-практ. конф. (15 квіт. 2005 р.). – Луцьк : Твердиня, 2005. – С. 39.
 3. Про місцеві вибори : Закон України від 14 липня 2015 р. № 595-VIII // Урядовий кур'єр. – 2015. – 13 серп. – С. 7–24.
 4. Райковський Б. Сучасні політичні партії та блоки у виборчих процесах [Електронний ресурс]. / Б. Райковський // Вісник Центральної виборчої комісії: Суспільство і демократія. – Київ, 2008. – № 1 (11). – С. 26–32. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_1/visnik_st_9.pdf. – (дата звернення: 09.02.2016 р.).

Яцюк Ірина – студентка ІІ курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
В. В. Петрович

Нормативне забезпечення організації сучасного діловодства

Актуальність дослідження. Організація діловодства є однією з форм управлінської діяльності, що здійснюється в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності. Зважаючи на це тема дослідження видається актуальною.

Мета дослідження полягає у визначенні нормативних матеріалів, які покликані регламентувати діяльність підприємств, організацій, а також державних органів та органів місцевого самоврядування з документного забезпечення.

Відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» діловодство – це сукупність процесів, що забезпечують документування управлінської інформації і організацію роботи зі службовими документами [7].

Основою для організації процесу діловодства є нормативно-правова база. На сьогодні в Україні унормування діловодства здійснюється за нормативно-правовими актами інструктивного характеру, що встановлюють вимоги до основних технологічних процесів діловодства та спеціальних його напрямів (діловодство за зверненнями громадян, конфіденційне діловодство).

Нормативно-правові документи поділяються на декілька груп. Першу групу правових актів нормативної бази становлять закони, які регламентують загальні засади політики держави в галузі інформації взагалі та діловодства зокрема. Серед законодавчих актів України, які застосовуються в діловодстві, назовемо Закони України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [7], «Про звернення громадян» [6], «Про державну таємницю» [3], «Про електронні документи та електронний документообіг» [5], «Про електронний цифровий підпис» [4] та інші.

У 2004 р. Державним комітетом архівів України (нині Державна архівна служба України) був підготовлений проект Закону України «Про діловодство». Проте, й досі очікуваного Закону, згідно Концепції його проекту, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 червня 2006 р. № 426, немає (термін його подання на розгляд Кабінету Міністрів України закінчився 01 грудня 2006 року).

Другу групу правових актів нормативної бази становлять правові акти з діловодства, що мають міжвідомчий характер. Це насамперед: Типова інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади [8]. Вона встановлює загальні положення організації діловодства, вимоги до документування управлінської інформації, організації роботи з документами в установах незалежно від способу фіксації та відтворення інформації, яка міститься в документах, включаючи їх підготовку, реєстрацію, облік і контроль за виконанням. Положення Типової інструкції є обов'язковими для всіх центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також для підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління.

Єдині вимоги щодо створення управлінських документів і роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності встановлюють «Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» [2].

До другої групи правових актів нормативної бази відносяться також національні та міжнародні стандарти. Це перш за все стандарти, які визначають вимоги до складання документів, вимоги до побудови формулярів-зразків, систем організаційно-розпорядчої документації, вимоги до її оформлення за певними схемами класифікації документної інформації тощо. Застосування стандартів веде до уніфікації створення документів, і є необхідною умовою автоматизації роботи з ними та розуміння їх змісту [1, 26].

Третю групу нормативної бази складають різноманітні типові та примірні положення, правила та інструкції з діловодства конкретних органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які розроблені на основі інструкцій, затверджених Кабінетом Міністрів України. Це нормативні акти, що регламентують ведення спеціального діловодства.

Таким чином, сьогодні в Україні діє значна кількість нормативно-правових документів, що видані центральними органами державної влади і розповсюджуються на діловодні та документно-інформаційні процеси всіх підприємств та організацій в Україні незалежно від їх форми власності та підпорядкування.

Джерела та література

7. Палеха Ю. Загальне діловодство (теорія та практика керування документацією із загальних питань) [Текст] : навч. посіб. / Ю. Палеха. – 4-те вид., випр., доповн. – К. : Ліра-К, 2014. – 624 с. – (Серія посібників з культури діловодства).
8. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях // Офіційний вісник України. – 2015. – № 52. – Стор. 538. – Стаття 1699.
9. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ (Редакція станом на 09.08.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93.

10. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. (Редакція станом на 28.06.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – С. 276.
11. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV (Редакція станом на 30.09.2015 р.)// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36.
12. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 р. № 393/96 (Редакція станом на 01.01.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
13. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-XII (Редакція станом на 21.05.2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 86.
14. Типова інструкція з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1242 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної архівної служби України. Нормативна база. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/Instrukciya.pdf>. – Назва з екрана.

Андрусик Тетяна – магістр V курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Леся Українки

Науковий керівник: кандидат історичних
наук, доцент
А. А. Дмитренко

Формування збірки сорочок Волинського Полісся Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки

Актуальність обраної теми. Для повноцінного функціонування музейної установи необхідне всебічне вивчення фондів, повна наукова атрибуція всіх музейних предметів та активне використання їх в різних формах музейної діяльності, в т. ч. у навчальній і виховній роботі зі студентами.

Мета роботи – з'ясувати особливості формування збірки сорочок Волинського Полісся Музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки [далі – МЕВП].

1. Різноманітні аспекти колекції одягу МЕВП висвітлювалися у публікаціях М. Цісарук, яка проаналізувала її предметний склад [5]; Т. Боровицької та А. Дмитренко, які з'ясували основні шляхи формування збірки сорочок МЕВП, конструктивне вирішення та типи крою натільного вбрання, етнорегіональні особливості декорування сорочок Волині та Полісся [2–3].

2. У фондах МЕВП зберігається значна за чисельністю та різноманітна за складом збірка одягу. Комплектування музейної колекції розпочалося із 1995 року, а вже 1996 року створена перша експозиція Кабінету етнографії Волині та Полісся. Саме в той час була започаткована і збірка тканин одягового призначення, яка особливо зросла

після створення у 2008 році Музею етнографії Волині та Полісся. Сорочки найбільш інтенсивно надходили до фондів МЄВП впродовж 2006–2014 років [4].

3. Залежно від методів розрізняють три основні види або способи комплектування музейних колекцій : систематичне, тематичне і комплексне [6, с. 150]. Збірка сорочок МЄВП поповнюється систематично. Основним шляхом надходження музейних предметів є дарування студентів переважно історичного факультету, а також Інституту соціальних наук та факультету міжнародних відносин. Чи не найбільше предметів передав О. Кратік, завдяки якому збірка поповнилася на 5 сорочок із с. Тоболи Камінь-Каширського району Випускниця 2012 року О. Незбжицька подарувала музеєві повний комплекс вбрання (сорочка, спідниця, фартух) із с. Велика Глуша Любешівського району [4].

Другий шлях формування збірки – етнографічні експедиції, які проводилися у 2008–2014 рр. під керівництвом А. Дмитренко, С. Чибирак, Г. Бондаренка, С. Панишка. Так, перша сорочка передана в дар музеєві під час польової етнографічної практики 2008 року мешканкою с. Голядин Шацького району Цвид Катериною Юхимівною (1929 р. н.) [4].

4. Збірка жіночих сорочок Волинського Полісся у фондах МЄВП невелика за чисельністю і нараховує 79 предметів. По районах вони розподіляються наступним чином : 19 – Любешівський, 18 – Камінь-Каширський, 13 – Маневицький, 11 – Ратнівський, 6 – Рожищенський; по 3 сорочки надійшло з Ківерцівського і Шацького районів, 2 – з Любомльського, 1 – із Старовижівського. Найбільше сорочок передано із с. Тоболи Камінь-Каширського, Велика Глуша Любешівського та с. Боровичі Маневицького районів; чимало сорочок надійшло із сіл Хотешів, Воегоще, Брониця Залісся та Підбороччя Камінь-Каширського, Підгір'я та Жиричі Ратнівського районів. Наприклад, 3 сорочки, виготовлені Босолигою Євгенією Андронівною в 1930-х роках, надійшли з Боровичі Маневицького району, 2 – Мельник Яриною Степанівною у 1950 році з села Воегоща Камінь-Каширського району та ін. [4].

5. Жіночі сорочки зі збірки МЄВП датуються в основному кінцем XIX – XX століттям. Найдавнішими є сорочка із с. Красноволя Ковельського району, яка, за легендою, виконана у 1860-х роках; з с. Деревок Любешівського району, пошита 1905 року. Однак слід зауважити, що частина збірки недатована, так як родичі, які передають предмет до музею, не завжди володіють повною інформацією про нього [4].

Висновки. Збірка сорочок МЄВП почала сформуватися в результаті систематичних поповнень із 1995 року. Основним шляхом

формування збірки є дарування студентів. Незначна кількість сорочок зібрана в ході етнографічних експедицій. У музеї представлене натільне вбрання із всіх поліських районів, що дозволяє простежити його конструктивне рішення, декорування та з'ясувати локальні особливості.

Джерела та література

1. Дмитренко А. А. Музей етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки // А. А. Дмитренко, С. В. Чибирак // Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Університетські музеї: європейський досвід та українська практика», 6–7 жовтня 2011. – К., 2011. – С. 29–30.
2. Дмитренко А. Етнорегіональні особливості декорування сорочок Волині Західного Полісся : на основі збірки МЕВП / А. Дмитренко // Актуальне народне : інтерпретації традиційної культури. Матеріали VII Гончарівських читань. – К. : НЦНК «Музей Івана Гончара», 2011. – С. 244–248.
3. Дмитренко А. Конструктивні особливості жіночих сорочок зі збірки Музею етнографії Волині та Полісся / А. А. Дмитренко, Т. Боровицька // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Волинь у 1941 році: люди, події, факти. Сторінки історії Іваничівщини. – Наук. зб. – Вип. 39. – Луцьк, 2011. – С. 345–348.
4. Музей етнографії Волині і Полісся. – Інвентарна книга.
5. Цісарук М. Колекція одягу музею етнографії Волині та Полісся при Волинському Національному університеті імені Лесі Українки. / М. Цісарук // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Чернівці, 15 грудня 2011. – С. 239-243.
6. Юренёва Т. Музееведение : Учебник для высшей школы / Т. Юренёва. – М. : Академический Проект ; Альма Матер. – 2007. – 560 с.

Гладь Ирина – студентка I курсу
історичного факультету
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
історичних наук, доцент
Г. В. Охріменко

Скарби рубезу нашої ери західної Волині

Серед пам'яток Волині пізньоримського часу рубезу II–Vст. привертають увагу скарби великої майнової вартості: срібні римські монети, великі золоті медальйони, кінська упряж, жіночі прикраси.

Актуальність: пам'ятки є цінним джерелом для відтворення історії України пізньоримського часу.

Мета: розгляд пам'яток, їх картографування, встановлення зв'язку з конкретним етносом та політичними подіями цього часу.

Завдання: опис та систематизація пам'яток пшеворської та вербальської культур із зазначеними знахідками динарів та скарбів.

Наведемо кілька прикладів германських скарбів:

1. Ласківський скарб (с. Ласків Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.) був знайдений випадково селянином при оранці у 1610 р. Складався з 18 золотих та срібних предметів, які до нашого часу не збереглися. До складу ласківського скарбу входили: 7 золотих медальйонів; 2 срібні, позолочені, 4 прикрашені гранатами великі фібули; срібні хрестики і 4 позолочені бляхи – частини прикрас до кінської упряжі, срібна чарка. М.О. Тиханова дійшла висновку, що всі 7 золотих медальйонів відносяться до часу правління наступників імператора Костянтина I – Іовіана (363–364), Валентиніана I (364–373), Валента, – розглядаються поряд із знахідками, виявленими на території Волині, південної Польщі та Трансильванії [1].

2. Борочицький скарб (с. Борочиче Горохівського р-ну Волинської обл.) – один із найбільших скарбів римських монет на території лісостепової частини Східної Європи, виявлений у 1928 р. при будівництві залізниці Львів – Луцьк на станції Борочиче. Усі монети належать до кінця I – початку III ст. Вони, на думку А.В. Феніна, накопичувалися шляхом торговельних зв'язків із Римом, а інші речі були військовими трофеями.

Срібні посудини, на думку М.О. Тиханової, належать до рубежу IV–V ст. або до початку V ст. Один із них мав амфороподібну форму, орнаментований потрійним пояском з листочками аканфу та виноградною лозою і пальметками.

Ліпний глиняний горщик мав близьку до конічної форму з двома вушками. Вірогідно, що він був виготовлений десь у Придунайських римських провінціях на території колишньої Дакії. Але найбільш правдоподібно, що ця посудина була виготовлена на Волині людиною дунайського походження за звичною для культури її народу традицією [2].

3. Борочицький медальйон зображує імператора Іовіана. Він карбований на I-му Константинопольському монетному дворі, про що говорить напис у нижньому обрізі поля зворотньої сторони.

Дослідники О. Фенін, В. Антоневиц, К. Маєвський, М. Брайчевський та інші вважали, що цей медальйон потрапив на Волинь з Подунав'я.

4. Бранівський скарб знайдено у 1927 р. при будівництві залізниці Луцьк – Стоянів поблизу с. Брани Горохівського р-ну Волинської обл. Він складався з двох глиняних посудин, наповнених римськими срібними монетами і двома золотими медальйонами Трояна. Доля скарбу невідома. М. Ю. Брайчевський вважає, що медальйони карбовані у II ст. і потрапили на Волинь не раніше III, а ймовірно IV ст. [3].

5. Усі ці знахідки детально описані відомими вченими: Є. І. де Вітте, В.О. Шугаєвським, М.С. Тихановою, Ю.В. Кухаренком та О. К. Амброзом. Скарби включені до широко відомих каталогів М. Ю.Брайчевського та В. В. Кропоткіна.

6. Пам'ятки датуються в межах останньої чверті IV– першої чверті V ст. Всі вони належать до однієї епохи і більш-менш синхронні, також більшість з них були свідомо зариті в землю [4].

Інтерпретація скарбів. Археологічні дослідження на Волині дають змогу визначити власників багатих скарбів рубежу II–V ст. У цей період територія Волині від Західного Бугу до Горині та Случі, у межах Волинської, Рівненської, північної частини Хмельницької областей, була заселена носіями пам'яток вельбарської культури.

Ця культура, на думку дослідників, має прямий зв'язок із східно-германськими племенами, основу яких склали готи. Прийшовши наприкінці II ст. в басейн Вісли і Західного Бугу, готи спочатку зайняли Західну Волинь і Південне Побужжя. Згодом просунулися в інші регіони сучасної території України.

Таким чином, описані Ласківський, Борочицький, Бранівський скарби були знайдені на території, яку займали германські племена готів, що мешкали тут з останньої чверті II століття. Монети потрапили на Волинь завдяки тому, що германці ймовірно служили у війську римських імператорів.

Отже, усі зазначені вище специфічні пам'ятки, а саме: Ласківський, Борочицький, Бранівський та інші скарби датуються в межах останньої чверті IV – першої чверті V ст. Вони розміщені на території історичної Волині, у межах сьогodнішніх Волинської (Горохівський та Володимир-Волинський райони), Рівненської та Житомирських областей. Ми зафіксували 10 пунктів із зазначеними скарбами. Також зафіксовано кілька десятків місць перебування ВК, ПК. Значна кількість пам'яток, скарбів, поселень свідчить про розквіт господарства германського населення на території Волині IV–V ст.

Ми ставимо перед собою мету наявну інформацію передати на картосхемах. На основі цього ми спробуємо зробити історичні висновки щодо поширення пшеворського та вельбарського населення на Волині.

Джерела та література

- 1.Тиханова М.А. Ласковський клад // СА. – 1960.– №1.
- 2.Тиханова М.А. Борочицький клад // СА. – 1956.– Вып. XXV.
- 3.Брайчевський М.Ю. Римська монета на території України. / М. Ю. Брайчевський. – К.:АН УРСР, 1959. – 244 с.
- 4.Козак Д.Н. Культурно-історична інтерпретація скарбів Волині рубежу IV–Vст. / Д. Н. Козак // Археологія. – 1996. – №4.

Головій Катерина – студентка V курсу спеціальності «Музичне мистецтво» Інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор А. М. Гордійчук

Імпровізація як засіб творчої самореалізації майбутнього вчителя музики

У статті розглянуто особливості імпровізаційної підготовки студентів. Імпровізація передбачає розвиток здатності майбутнього вчителя музики до миттєвого художньо-творчого втілення особистісних емоційно-естетичних уявлень і фантазій у музичному матеріалі. Застосування комплексу методів як ритмічне, гармонічне варіювання, створення акомпанементу, аналіз та планування імпровізації, сприятиме цілеспрямованому формуванню вмінь імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, імпровізація, методи навчання.

Постановка проблеми: зміни в сучасній освіті вимагають необхідності впровадження нових ефективних навчальних технологій, зорієнтованих на формування професійних знань, умінь та навичок.

У науковій літературі набули широкого висвітлення проблеми навчання імпровізації (Д. Бейкер, Б. Брилін, Ю. Козирєв, Д. Крамер, О. Курильченко, Ю. Маркін, Н. Попович та ін.).

Метою даної статті є висвітлення методичних основ навчання імпровізації майбутнього вчителя музики як засобу творчої самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Вдосконалення сучасної системи професійної підготовки майбутнього вчителя музики є не таким ефективним, особливо в імпровізаційному аспекті інструментального виконавства.

Здатність до імпровізації передбачає високий рівень культури мислення, професіоналізм виконавця. Музично-виконавська імпровізація передбачає особливу духовну активність, що супроводжується творчою уявою.

Доведено, що імпровізація є важливим напрямком професійної підготовки майбутнього вчителя музики. Введення цього виду творчої діяльності у процес фахової підготовки музиканта-педагога значно розширює його педагогічні можливості, сприяє розвитку творчого потенціалу студентів, формуванню та вдосконаленню виконавських вмінь і навичок. Імпровізація передбачає розвиток емоційно-рефлекторної здатності майбутнього вчителя музики до миттєвого художньо-творчого втілення особистісних емоційно-естетичних уявлень і фантазій у музичному матеріалі.[2]

Імпровізація відіграє значне місце в педагогічній підготовці: вдосконалює можливості загальнокультурного, творчого та морально-естетичного виховання особистості. Використання імпровізаційних прийомів у процесі інструментально-виконавської підготовки сприяє розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музики, глибшому засвоєнню та застосуванню набутих знань, формуванню і вдосконаленню вмінь та навичок, художньо-образного мислення, фантазії, інтуїції, естетичного смаку, стимулює творчу самостійність.

Імпровізація – це вид художньо-креативної діяльності, під час якої творчий продукт створюється в момент його виконання без попередньої підготовки.

Створюючи свої композиції, музиканти-імпровізатори більшою або меншою мірою планують майбутній твір, хоча результат завжди є непередбачуваним. Це дає виконавцям можливість поєднувати вільний політ фантазії з одночасним спрямуванням її у відповідності до змісту музичного твору. Імпровізація може бути підготовлена та створена до початку музикування, вивчена напам'ять і виконана,

або вивчена напам'ять, але виконана із незначною імпровізаційною видозміною. Також використовуються підготовлені фрагменти, які у процесі творчого музикування можуть бути замінені на нові. [1]

У практиці творчого музикування традиційним залишається запис і вивчення сольних імпровізацій відомих виконавців. Така форма роботи дає змогу підвищити власний виконавський, інтелектуальний рівень не тільки музиканту-початківцю, а й досвідченому імпровізатору. Вивчення імпровізації сприяє розвитку музичного слуху, дає змогу глибше зрозуміти логіку опрацювання матеріалу і музичне мислення окремих видатних імпровізаторів.

Метод практичних вправ спрямовано на відпрацювання основних елементів мелодичної фігурації, видозміни гармонічної вертикалі, створення акомпанементу тощо. Особливістю цього методу є виконання вправ у різних тональностях, що сприяє формуванню слухо-зоро-рухового взаємозв'язку в майбутнього вчителя музики. Такий метод сприяє поглибленню знань, розвитку музичного мислення, творчих здібностей, відповідних вмінь і навичок [3].

Висновки: навчання імпровізації майбутнього вчителя музики є сучасною вимогою мистецько-освітнього простору. Імпровізація дає можливість реалізовувати свій творчий потенціал, самовдосконалюватися, розвивати спеціальні музичні здібності, музичне мислення, фантазію, уяву тощо. Застосування комплексу методів як мелодико-фігураційне, ритмічне, мотивне, гармонічне варіювання, створення імпровізованого акомпанементу, аналіз відомих імпровізацій, планування імпровізації, групове імпровізоване музикування, використання практичних вправ, сприяє цілеспрямованому формуванню вмінь імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки. Також навчання імпровізації утворює формування вольових якостей особистості, комунікативності, ініціативності, вміння ефективно приймати нестандартні рішення.

Джерела та література:

1. Кинус Ю. Імпровізація в джазе / Ю.Кинус // От фольклора до джаза : [сб. науч. чт.]. – Ростов н/Д : Изд-во Ростов. Гос. Консерватории им. С. В. Рахманинова, 2002. – С. 177 – 197.
2. Олексюк О.М. Музично-педагогічний процес у вищій школі /О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К. : Знання України, 2009. – 123 с.
3. Шпаковская Е. Б. Джазовая импровизация как способ воспитания творческой индивидуальности исполнителя и слушателя : автореф. дис. на соискание учен. степени канд.пед.наук : 13.00.02 / Шпаковская Катерина Борисовна. – СПб., 2002. – 21 с.

Гребенюк Арсен – аспірант I курсу
ІСН Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки.

Науковий керівник: доктор філософських
наук, професор
В. Ю. Головей

Графіті Луцька як феномен міського середовища

Актуальність. Графіті як явище міської культури виступає джерелом інформації про актуальні соціокультурні процеси. Луцьк відомий своїми графіті, проте їх культурологічного аналізу ще не проводилося. Оскільки значення графіті як мистецтва зростає в останні роки, існує потреба здійснити теоретичне переосмислення цього явища, з'ясувати особливості й перспективи його подальшого розвитку.

Мета. Метою дослідження є аналіз графіті у місті Луцьку, визначення їх художньо-стилістичної специфіки та соціокультурних функцій.

Результати дослідження. Як феномен міської культури, графіті мають тісний зв'язок із соціальними групами, які населяють місто, відбиває їхні проблеми. Зараховування себе та своїх малюнків до культури графіті тісно пов'язані з такою категорією, як підлітки і молодь. Оскільки підлітки не можуть сповна брати участь в житті міста, є певною мірою поза суспільством, вони відчують потребу заявляти про своє існування та думку. Відтворення табуованих висловів, символів, заміщує участь в «дорослому» житті. В цьому проявляється ритуалізованість розміщення таких написів.

Примітно, що ті райтери, які вважають себе творцями мистецтва, або й мають узаконене завдання на створення графіті, віддають перевагу рівним і світлим поверхням. Натомість вандалі, «бомбери», частіше малюють на фактурних і певним чином пошкоджених поверхнях, як нештукатурені стіни, віконні ролети. Вони виглядають чужорідною і неосвоєною частиною міста, другою природою, яку слід «оживити» й перетворити на артефакт, позначити як людське творіння. Тут проявляється чіткий дуалізм мислення «своє-чуже», «дружнє-вороже», «ми-вони», притаманний міфологічній свідомості. А міфологічна свідомість народжується з нерозв'язаних суперечностей, з якими людина стикається в природному світі, в просторово-часовому континуумі, в світі соціальному і культурному.

Основні мотиви створення графіті, які озвучують самі їх творці: заявити про своє існування, зобразити свій фетиш чи кумира, розповісти про свої почуття і ставлення до чогось, висловити протест, показати естетику форми і кольору і створити рекламу. Місцями поширення маргінальних графіті в Луцьку є будівлі не охоронюваних об'єктів, тимчасові паркани будівництв, невидимі з вулиці поверхні. Наприклад, такими тривалий час були околиці залізничного вокзалу, узбережжя річки Сапалаївки. Крім того написи пишуться в публічних місцях, як автобусні зупинки, місця розміщення реклами, які одночасно доступні для загалу і забезпечують анонімність райтерів.

Хвиля популярності графіті у Луцьку припала на 2000–2002 роки, коли цілими галереями ставали огорожі вздовж колій, занедбані будівлі Старого міста. В той час оформилися численні команди (крю) райтерів, які створили багато нині втрачених написів і малюнків.

Зі зникненням «необжитого» простору внаслідок ремонтів, новобудов, зменшилася і кількість графіті. Проте місто постійно змінюється і виникають нові місця, де людина бажає залишити слід, бути першовідкривачем. У Луцьку настає новий етап розвитку графіті, оскільки заохочується створення мистецьких написів і малюнків для прикрашення міста. Луцьк має своїх професійних райтерів, що ховаються під псевдонімами, і які залучаються до участі у мистецьких фестивалях. Такі твори стають мистецтвом для загалу, які проте мають свої закодовані послання, що робить їх і творами елітарної культури, представниками якої постають певні «посвячені» райтери і художники.

Висновки. Графіті як прояв маргінальної та елітарної, а тепер також і масової культури, засвідчує, що місто є особливим світом для сучасної людини. Це не цілком витвір людини, місто – також і невідома й ворожа територія, на яку людина мусить заявити свої права, помітити її тим, що вміє тільки людина – осмисленим написом і малюнком, зрозумілим для певної групи.

Графіті-вандалізм сигналізує про потребу не боротися із самим райтерами, а окультурити, перетворити даний простір, зробити його дійсним середовищем життя. Графіті вказують на проблеми суспільства, схвалення чи неприязнь до чогось, є альтернативним сигналом владі та громадськості зайняти більш активну позицію в описаному графіті питанні. Мистецькі ж графіті все більше визнаються дійсною прикрасою міста, масовим мистецтвом, яке належить усім та створює унікальний вигляд міста.

Джерела та література

1. Бажкова Е. В. Городские граффити / Е. В. Бажкова, М. Л. Лурье, К. Э. Шумов // Современный городской фольклор. – М. : РГГУ, 2003. – С. 430–449.
2. Башкатов И. П. Характеристики молодежно-подросткового граффити / И. П. Башкатов, Т. С. Стрелкова // Социс. – 2006. – № 11. – С. 141–145.
3. Графіті Луцька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://denied.org.ua/graffiti_lutsk/
4. Історія Луцького графіті. Частина 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/walls/221-istoriia-luckogo-graffiti-chastyna-1>
5. Історія Луцького графіті. Частина 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.volynpost.com/walls/222-istoriia-luckogo-graffiti-chastyna-2>
6. КРЗ: стартував фестиваль графіті «АЛЯРМ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lutsk.rayon.in.ua/news/2166-krz-startuvav-festival-graffiti-aliarm>
7. Лурье М. Л. Несколько замечаний о современных граффити / М. Л. Лурье // Комплексное собрание, систематика, экспериментальная текстология. Выпуск 2 : Материалы VI Международной школы молодого фольклориста (22–24 ноября 2003 года) / Отв. ред. В.М.Гацак, Н.В.Дранникова. –2004. – 222 с.
8. Майже жодна робота не подобається, – луцький райтер про свої графіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://citypark.lutsk.ua/news/citypark/majzhe-zhodna-robota-ne-podobayetsya-luckij-rajter-pro-svoyi-graffiti/>
9. Фельде В. Г. Оппозиция «свой – чужой» в культуре: диссертация кандидата философских наук: 09.00.13 / Фельде Виктория Геннадьевна; [Место защиты: Омский государственный педагогический университет]. – Омск, 2015. – 152 с.

Жук Олександра – студентка I курсу
Інституту мистецтв Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
мистецтвознавства, доцент
Л. П. Ігнатова

Музичні інтереси сучасної молоді

Музичний інтерес відіграє велику роль в житті людини, про це було відомо ще з давніх часів. Результати досліджень ґрунтовані на останніх досягненнях науки, повідомляють про те, що музика досить добре впливає на фізичне здоров'я людини, її психологічний та емоційний стани, на формування художнього смаку і розвиток творчого потенціалу.

Що ж до інтересу, то Бах радив всім: «потрібно слухати потрібно слухати хороших музикантів», тому що в такому випадку цікавою

може бути не лише сама музика, але і її виконавець. В ХХ столітті до проблем інтересу зверталися багато вчених: В. Л. Яворський, А. А. Баренбойм, В. С. Цукерман, О. А. Апраксіна, О. Я. Бурліна, Л. М. Масол та ін. Інтерес як першооснова музичного виховання, як обов'язкова умова для того щоб займатися музикою, розглядається багатьма музикантами. На думку великого піаніста Гофмана, інтерес являється невід'ємною частиною процесу роботи.

Музичний інтерес – це духовна спрямованість особистості, що виражає її потребу в переживанні етичного замислу (підняття, очищення), закладеного в образному змісті й структурі музичного твору. Для з'ясування музичного інтересу сучасної молоді ми провели наступне дослідження. Нами була розроблена анкета, питання якої були запропоновані молоді віком від 17 до 21 року.

На запитання: «Остання пісня, яка закарбувалась у пам'яті?» відповіді такі: Михайло Хома «Наречена», гурт (ALCO Brosers)-Якщо хочеш, «Пливе човен» на слова І.Франка, «Обійми» Океана Ельзи і т.д. Смаки студентів помітно різняться. Ті, які мають пряме відношення до музики і займаються нею професійно, слухають «Пливе човен» на слова І.Франка, а ті, які навчаються на інших спеціальностях слухають сучасну поп-музику, прикладом може слугувати «Ей-бро» Потапа і Насті Каменських.

На запитання «Пісня, яка надає вам позитивної енергії?» студенти вибрали ті пісні, які мають швидкий темп, чіткий ритм, під який можна танцювати, розважитись і не думати про серйозні речі. Прикладом таких пісень є «Стиль собачки» Потапа і Насті Каменських. Прикро, що цю пісню слухає більшість молоді і навіть майбутня вихователька, як зазначено в одній із наших анкет.

На третє запитання «Пісня, яка змушує вас сумувати?» переважна більшість зазначили музику Моцар та, але, на жаль, лише її телефонну версію.

На запитання «Пісня, яка змушує замислитись над сенсом життя» відповіли майже однозначно. Це – пісні гурту «Океан Ельзи», а також рок-жанри, які протестно звучать і сьогодні.

На запитання «Пісні, які нагадують дитинство» студенти написали подібні пісні, які були створені ще в радянські часи, адже нині дуже мало цікавих українських пісень пишеться для дітей, здебільшого перекладаються і перероблюються зарубіжні композиції.

Досить відверту відповідь дали студенти на запитання «Пісня, яка вам подобається, але ви соромитесь в цьому зізнатись». Майже всі написані пісні є з вживанням нецензурної лексики. Наприклад,

Слава «Одиночество», Инь-Янь «А мне всё...». І лише одна студентка спеціальності філолог написала, що соромиться зізнатись в тому, що їй подобається класика. Адже цей пласт музичної культури “не модний” серед сучасної молоді. Він загалом не рекламується на радіо і телебаченні. Сьогодні держава робить все, щоб класична музика назавжди зникла з музичного простору молодого покоління. Реформування навчальних програм яскраво свідчить про це – предмет музичне мистецтво мають інтегрувати в предмети з української та зарубіжної літератури, а насправді зовсім зникнути з навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл.

На запитання «Якій групі чи виконавцю ви зобов’язанні формуванням вашого музичного смаку?», студенти найчастіше написали такі імена як Океан Ельзи, Кава Банга, Моцарт, Бетховен.

Зрозуміло, що у всіх студентів музичні інтереси не співпадають з інтересами своїх батьків...

Отож, ми можемо зробити висновки, що на даний час відбувається руйнація молоді особистості, музичний інтерес є дуже примітивним. Молодіжні інтереси ґрунтуються навколо поп-музики – масового музичного продукту, який нам пропонує все оточуюче середовище. Найбільший негатив в тому, що майже ніхто не слухає класику, і це не тому, що її не люблять, а тому, що її просто не чують в школі, родині, ВНЗ. Тому наша держава виховує таких людей, які будуть думати тільки про забезпечення своїх гедоністичних потреб, а серйозні речі буде робити хтось інший і найчастіше – не українці.

Джерела та література

1. Бурлина Е.Я. О понятии “музыкальный интерес”. / Е. Я. Бурлина. – Л., Музыка. 1975. – 56с.
2. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. Собр. Соч., т. 4 / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1984. – 432 с.
3. Емоційний розвиток дитини / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К. : Мікрос – 2003. – 213 с.
4. Жофчак З. Виховання школярів засобами мистецтва / З. Жофчак. // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 3. – С. 18–21.
5. Масол Л.М. Концепція загальної мистецької освіти. / Л. М. Масол // Мистецтво та освіта. - № 1, 2004. – С. 12–14.
6. Сулейманова Ж. А. Взаимодействие общеобразовательной и музыкальной школ в процессе формирования интереса к музыке у младших школьников / Ж. А. Сулейманова// Искусство в школе. – 2008. – № 4. – С. 21–23.
7. Трофимчук О. І. Школа колективного музикування. / О. І. Трофимчук. – Рівне : РДІК, 2003. – 31 с.

Іванова Олена – студентка V курсу інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент
П. Й. Шиманський

Історичні аспекти розвитку фортепіанної техніки

Актуальність дослідження. Проблема формування техніки – одна з головних у фортепіанній педагогіці. Їй присвячено багато уваги на всіх етапах розвитку піанізму. Адже, за словами Ганса фон Бюлова, «необхідними для піаніста є три якості: перша – техніка, друга – техніка, третя – техніка» [2, 120]. З цим судженням важко не погодитися, оскільки технічна розкутість виконавця є необхідною умовою свободи його творчого самовираження. Разом з тим, практика наводить все нові й нові приклади того, що в мистецтві «техніки найчастіше не вистачає, і дуже рідко воно страждає від її надлишку» [2, 120].

Мета дослідження – розглянути історичні аспекти розвитку фортепіанної техніки.

Результати дослідження. Проблема формування і розвитку техніки піаніста має тривалу історію. Перші праці, присвячені цим питанням, з'явилися на межі XVI–XVII століть. Їхніми авторами були Хуан Бермудо і Томас з Санта-Марії (Іспанія), Джироламо Дірута (Італія), Жан Дені та Мішель Сен-Ламбер (Франція). Деякі думки цих клавіристів є актуальними й тепер, як, наприклад, твердження Мішеля Сен-Ламбера щодо потреби в індивідуальних методиках викладання та необхідності «зацікавити учня».

У XVIII ст. питання клавірної техніки опинилися в центрі уваги представників школи французьких клавесиністів – Франсуа Куперена та Жана Філіпа Рамо. Перший запропонував систему нескладних вправ для розігрування, написавши вісім прелюдій «для розв'язування пальців» [1, 34]. Другий звернув увагу на необхідність повного використання всього рухового апарату, досягнення його максимальної свободи й гнучкості.

Провідне місце у формуванні європейського фортепіанного мистецтва посіли віденська, лондонська та паризька школи. Засновником лондонської був Муціо Клементи, якому належать перші в історії

фортепіанного виконавства інструктивні вправи та етюди. Очільником французьких піаністів став Луї Адам, який основну увагу приділяв загальному музичному розвитку виконавця.

Засновниками віденської школи піанізму були Йозеф Гайдн, Вольфганг Амадей Моцарт та Людвіг ван Бетховен. Саме з іменем останнього пов'язаний новий етап розвитку піанізму, покликаний до вирішення зовсім інших технічних завдань – все більшої активізації піаністичного апарату виконавця, опанування «віртуозного розмаху і блискучої координації складних рухів» [3, 214]. Про це свідчать вправи Людвіга ван Бетховена, в яких велика увага приділена використанню цілісних рухів руки, застосуванню її сили та ваги.

Форсований розвиток віртуозно-технічного початку у фортепіанних творах кінця XVIII – першої половини XIX століть викликав пошук шляхів максимальної інтенсифікації технічного розвитку піаніста. У працях цього періоду, поряд з аналізом технічних прийомів і способів гри, розглядається і пропагується діяльність таких популярних європейських піаністів-віртуозів як Йоганн Гуммель, Фрідріх Калькбреннер, Анрі Герц та Сігізмунд Тальберг.

Композиторська, виконавська і педагогічна діяльність Фридеріка Шопена та Ференца Ліста ознаменувала революційний переворот в поглядах на кристалізацію та шліфування виконавської техніки, суть якого зводилася до підпорядкування питань техніки образно-художньому задуму, що стало основоположним принципом музично-виконавського мистецтва XIX ст.

Новий етап осмислення питань фортепіанної техніки настав на зламі XIX–XX століть і був пов'язаний з прогресом таких дисциплін як психологія, анатомія та фізіологія. Результатом стало виникнення анатомо-фізіологічної школи піанізму, серед представників якої були Фрідріх Штейнгаузен, Рудольф Брейтгаупт та Людвіг Демпе.

На зміну педагогам анатомо-фізіологічної школи прийшли представники психотехнічного напрямку, що на перший план висунули питання аналітичної роботи виконавця, його вміння проаналізувати свої художні й технічні завдання. До цієї школи відносять таких видатних піаністів першої половини XX ст. як Феруччо Бузоні, Йосифа Гофмана, Вальтера Гізекінга, Альфреда Корто, Артура Шнабеля, Карла Мартінсена, Григорія Гінзбурга, Григорія Когана, Леві Баренбойма.

Вирішення питань виконавської техніки в другій половині XX ст. було продовжено видатними представниками радянської фортепіан-

ної школи – Костянтином Ігумновим, Олександром Гольденвейзером, Леонідом Ніколаєвим, Генріхом Нейгаузом, Самуїлом Фейнбергом, Володимиром Софроніцьким, Левом Оборінім та іншими. Вимагаючи від піаніста блискучої технічної майстерності, вони обстоювали переконання, що робота над формуванням технічних навичок не повинна зводитися до механічного тренування пальців, а шліфуватися в контексті вирішення складних образно-художніх завдань.

Висновки. Отже, проблема формування технічних (рухо-моторних) умінь і навичок по-різному вирішувалася на різних етапах розвитку фортепіанного виконавства. При цьому, головним вектором цього історичного процесу був рух від механічно-фізіологічного до інтелектуально-психологічного розуміння фортепіанної техніки.

Джерела та література

1. Куперен Ф. Искусство игры на клавесине / [пер. с франц. О. А. Серовой-Хортик ; под ред. Я.И. Мильштейна] / Франсуа Куперен. – М. : Музыка, 1973. – 152 с.
2. Фейнберг С.Е. Путь к мастерству / С. Е. Фейнберг // Вопросы фортепианного исполнительства / [под ред. М. Г. Соколова]. – Вып. 1. – М. : Музыка, 1965. – С. 78–127.
3. Фишман Н.Л. Этюды и очерки по бетховениане / Н. Л. Фишман. – М. : Музыка, 1982. – 263 с.

Климчук Оксана – аспірант кафедри культурології та менеджменту соціокультурної діяльності ІСН Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
М. А. Собуцький

Поняття відкидання (*Verwerfung*) та заперечення (*Verneinung*) у психоаналітичній теорії психозів

Пріоритетним у дослідженні психозу є питання відчуження означника. Психоз – це ситуація, у якій на закликання Імені Батька відповідає не відсутність реального батька (бо вона легко заміщується наявним означником), а нестача самого означника (*signifier*).

Тому необхідно з'ясувати, по-перше, специфіку статусу означника в Іншому і, по-друге, описати і пояснити ситуацію відсутності означника Імені Батька у відповідному місці в Іншому.

Присутність означника в Іншому зазвичай прихована для суб'єкта, тому що означник перебуває в Іншому у витісненому (*verdrängt* – переміщений) стані і його намагання зі свого місця репрезентуватись в означуваному виражаються через автоматизм повторення (*Wiederholungszwang* – нав'язливе повторення).

Можливість описати відсутність означника дає поняття *Verwerfung* (відмова) – термін Фрейда на позначення функції несвідомого, відмінної від витіснення. Цей термін – чи не найважливіше, на думку Лакана, включення думки Фрейда у проблему психозу. Лакан тлумачить відмову (*Verwerfung*) як виключення означника. У такий спосіб, там, де закликається (шукається) Ім'я Батька, у Іншому може відповісти порожнеча. У параноїчному маренні психотик має необхідність провести процес символізації заново, у обумовлений його ситуацією спосіб, і тоді трапляється, наприклад, злочин сестер Папен (якщо марення недостатньо оформлене) або кастраційні галюцинації Шребера. Стосовно цього Лакан зауважує, що хибно думати, ніби комплекс кастрації завжди має стосунок до реальної кастрації¹.

Важливо розрізнити два фрейдівські терміни: *Verwerfung* і *Verneinung*. Відмова (яка не є запереченням) артикулюється через відсутність *Bejahung* (ствердження) – судження визначення. Первинне ствердне судження породжується означником. Первинне ствердне судження щодо первинного сприйняття Фрейд, за свідченням Лакана, називає «знаком» (*Zeichen*). *Bejahung* він вважає необхідною передумовою будь-якого можливого *Verneinung* (заперечення). Останнє – судження про існування, елемент аналітичного досвіду; у *Verneinung* проявляється той означник, який ним же заперечується. На відміну від заперечення, *Verwerfung* (видалення, висічення) протиставляє себе твердженню (*Bejahung*) у такий спосіб, що воно анулюється у символічному². *Verwerfung* лежить у основі марення і є пусковим механізмом утворення галюцинацій, оскільки те, що видалається із символічного повертається до суб'єкта із реального.

¹ Lacan J. *Écrits: The First Complete Edition in English* / J. Lacan translated by Bruce Fink in collaboration with Hèloïse Fink and Russell Grigg, New York, London, W. W. Norton & Company, 2006, p. 471.

² Там само, с. 386.

У семінарі «Етика психоаналізу», Лакан пояснює явище заперечення (*Verneinung*) через його позицію у системі психіки. Опираючись на «Проект психології» Фрейда, він розташовує заперечення у апараті принципу реальності, де воно функціонує як особливий спосіб конотації на рівні дискурсу будь-якого витісненого матеріалу, адже витіснене не може бути відокремленим від повернення витісненого. Через роботу *Verneinung*, несвідоме у мовленні водночас актуалізується та заперечується¹. Репрезентація витісненого (*Verdrängung*) у оберненому порядку відображається у виголошеному дискурсі появою частки «не».

Поняттю заперечення цілком присвячена однойменна стаття Фрейда 1925-го року «*Die Verneinung*» : «...зміст витісненого уявлення або думки може проникнути у свідомість за умови, що воно заперечується»². За Фрейдом, заперечення дає можливість ознайомитись із витісненим, і навіть більше, заперечення є подоланням витіснення, але все ще не прийняттям витіснення. Воно прибирає лише один наслідок процесу витіснення: недоступність для свідомості змісту уявлення. Проте, всупереч інтелектуальному прийняттю, на афективному рівні витіснення зберігається. Фрейд називає заперечення «інтелектуальною заміною витіснення»³. Із створенням символу заперечення мислення отримує незалежність від тиску принципу задоволення. Розробка («археологія» у психічному апараті) Фрейдом поняття *Verneinung* завершується актуалізацією суджень заперечення для ситуації психозу: «загальне задоволення від заперечення, негативізм деяких психотиків, ймовірно, варто розглядати як ознаку розшарування потягів у результаті вилучення лібідинальних компонентів»⁴.

Марна спроба викликати батьківську метафору в Символічному, породжує прогалину в Уявному. Реальність власного існування для суб'єкта психозу обмежується нарцисичною насолодою від власного образу та відчуженням від свого мовлення, у якому ідеальне я (ідеал Его) займає місце Іншого. З приводу останнього, Лакан зауважує, що повідомлення мовця надходить не від суб'єкта по інший бік мови, а від мовлення по інший бік суб'єкта. Те, що відкидається (*verwerfen*)

¹ Lacan J. The Ethics of Psychoanalysis. 1959-1960. The Seminar of Jacques Lacan. Book VII / J. Lacan translated by Denis Porter, London, Tavistock/Routledge, 1992, p. 64.

² Фрейд З. Собрание сочинений в 10 томах. Том 3 / Зигмунд Фрейд. – М. : ООО «Фирма СТД», 2006. – С. 400.

³ Там само, С. 401

⁴ Там само, С. 404

із історії суб'єкта, створює його реальне. Відтак, у психотичному процесі – і в причинах, і у наслідках – функція реальності залежна і другорядна.

Оскільки поняття відмови (*Verwerfung*) є ключовим у психоаналітичній теорії психозів, воно може бути відправною точкою у застосуванні психоаналізу як методу дослідження культури.

Джерела та література:

1. Lacan J. *Écrits: The First Complete Edition in English* / J. Lacan translated by Bruce Fink in collaboration with Hèloïse Fink and Russell Grigg, New York, London, W. W. Norton & Company, 2006.
2. Lacan J. *The Ethics of Psychoanalysis. 1959-1960. The Seminar of Jacques Lacan. Book VII* / J. Lacan translated by Denis Porter, London, Tavistock/Routledge, 1992.
3. Фрейд З. *Собрание сочинений в 10 томах. Том 3* / Зигмунд Фрейд. – М. : ООО «Фирма СТД», 2006.

Ковальчук Олександр – студент V курсу
Інститут мистецтв Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
мистецтвознавства, доцент
В. Ф. Охманюк

**Особливості виконання естрадно-джазових творів
у баянно-акордеонному мистецтві**

У світлі глобалізаційних та модернізаційних змін в суспільстві, культурі і мистецтві спостерігається посилений інтерес до естрадно-джазової музики, що привертає до себе увагу новим різновидом інструментального втілення, сутність якого визначається самобутністю і художньо-мистецькою значущістю. Стрімка еволюція цього музичного напрямку, від первинного середовища побутового музикування до професійного мистецтва, відбувалася в Україні особливо інтенсивно у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що зміни, які відбуваються у сучасній музиці, потребують теоретичного осмислення та узагальнення різних аспектів виконання естрадно-джазової музики у баянно-акордеонному мистецтві.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей функціонування естрадно-джазової музики в акордеонно-баянному мистецтві.

Питання виконання естрадно-джазових творів у баянно-акордеонному мистецтві знайшли відображення в наукових дослідженнях М. Булди, М. Давидова, М. Імханицького, В. Максимова, О. Маркова, М. Лобанової, О. Шульп'якова та ін.

Художньо-мистецькі аспекти відтворення естрадно-джазової музики тісно пов'язані з інтерпретацією як формою переосмислення її художнього змісту, що безпосередньо впливає на індивідуальний стиль виконання. Розширення та збагачення музичної мови в естрадно-джазових творах для акордеона і баяна відбувається шляхом опанування широкого кола художньо-виражальних засобів.

Незважаючи на відмінність у функціонуванні і призначенні естрадної та джазової музики, кожна з яких має власне змістове наповнення, джазова культура еволюційно викристалізовувалася як складова частина естрадної. Практика сучасного музикознавства традиційно об'єднує ці два напрямки (без розділення на окремі). Таким чином, виникло нове поняття – «естрадно-джазова музика», обґрунтування якого є цілком логічним як синтезуючим, так і узагальнюючим [3, с. 85]. Тому оперування ним здійснюється в дослідженні залежно від стильових напрямів і форм акордеонно-баянного виконавства.

Аналіз естрадно-джазової акордеонно-баянної музики дозволяє розкрити особливості її еволюції та функціонування в концертній практиці вітчизняних і зарубіжних виконавців. Активний процес розвитку акордеонно-баянного мистецтва значною мірою сприяв становленню оригінального репертуару, в основі якого закладено традиції фольклорної, класико-академічної та «нової акордеонної музики» (М. Еллегард – І. Єргієв) сучасних композиторів [1, с. 2].

Із удосконаленням конструкції акордеона відбувається розвиток репертуару для цього інструмента. На початку ХХ століття до нього входять уже не лише твори популярних пісенно-танцювальних жанрів (ліричні пісні, вальси, марші, польки, танго, фокстроти, тустепи), а й деякі зразки класичної музики. Акордеон починають використовувати як сольний та акомпануючий інструмент у джаз-оректрах та ансамблях, а на початку 1930-х рр. він стає популярним естрадним інструментом [4, с. 144].

Художньо-мистецькі аспекти виконавської інтерпретації творів естрадно-джазової музики – це особлива інтонаційна сфера, що пов'язує

композиторське стилетворення з виконавським стилем. Музична практика ставить перед виконавцями завдання щодо адекватної реалізації (усвідомленого відтворення) художнього змісту музики, здатності виконавця за деталями нотного матеріалу «побачити» ціле і «почути» головне. В естрадно-джазовому виконавстві «переосмислення» авторського тексту проявляється у творчому пошуку власної стильової моделі, яка й представляє виконавський стиль, тобто особливу манеру гри [2, с. 208].

Таким чином, чинниками модернізації музичної мови в виконання естрадно- джазових творів у баянно-акордеонному мистецтві можна вважати: зосередженість композиторів-баяністів (акордеоністів) на глибинних інтонаціях пісенно-танцювального фольклору у взаємодії із сучасними засобами виразності; жанрова трансформація акордеонно-баянної музики в жанр сюїти; синтез автентичних стилів джазу з класичними нормами; «живе» виконання джазової імпровізації у супроводі рок-музики; еволюція акордеонного виконавства у напрямку виключно «нової» оригінальної музики.

Отже, стрімка еволюція естрадно-джазової музики від первинного середовища побутового музикування до професійного мистецтва відбувалася в Україні особливо інтенсивно у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. Цей період становить яскраву сторінку мистецтва вітчизняних акордеоністів-баяністів, виконавська майстерність яких отримала широке міжнародне визнання й активне функціонування у європейському музичному просторі.

Джерела та література:

- 1.Булда М. Естрадно-джазова музика в акордеонно-баянному мистецтві України другої пол. ХХ – початку ХХІ ст.: композиторська творчість і виконавство : автореф. дис...канд. мистецтв.: спец. 17.00.03 – «Музичне мистецтво» / М. Булда. – Х., 2007. – 19 с.
- 2.Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах. (Українська академічна школа): підручн. / М. Давидов. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 419 с.
- 3.Имханицкий М. История баянного и аккордеонного искусства: уч. пос. / М. Имханицкий. – М. : Изд-во РАМ им. Гнесиных, 2006. – 520 с.
- 4.Марченко В. В. Еволюція акордеонного мистецтва: історичний аспект. // Культура і сучасність №2, 2014. С. 142 – 147.

Літвін Дмитро – магістрант Інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент
Л. П. Ігнатова

Сучасна масова музична культура: новітні тенденції та перспективи

Питання вивчення масової музичної культури, її особливостей, тенденцій і функціонування останнім часом все більше набувають не тільки практичного, але і наукового інтересу. Музика є потужним фактором впливу на масову свідомість. Масова культура – одна з найбільш потужних форм функціонування сучасної музичної культури. Це “специфічний спосіб освоєння дійсності і адаптації до неї, виявляється в умовах індустріального розвиненого масового суспільства, це явище, що характеризує специфіку виробництва і поширення культурних цінностей в сучасному суспільстві” [1]. Поява нових тенденцій у виробництві музичної продукції на світовому ринку формує тенденції “універсалізації феномена масової музичної культури. Виникнувши в руслі побутових жанрів прикладного призначення, масові жанри трансформувалися в універсальний феномен, який по-різному проявляється: в різних країнах, в залежності від культурних традицій, соціальної структури і панівної форми владних відношень”[2]. Різноманітні види, форми і жанри музичної культури, як існуючі, так і абсолютно нові, сьогодні щоденно отримують в своє розпорядження нові технічні та технологічні можливості, які дозволяють музиці легко долати реальні і віртуальні кордону, що, в свою чергу, є однією з характерних рис глобалізації сучасного культурного простору. “Глобалізація призвела до корінних змін в системі взаємовідносин між народною, елітарної і масовою культурою; вона знизила статус не тільки перших двох, але і культури як такої, яка сьогодні сприймається аж ніяк не як кінцева мета людського роду (І. Кант, М. Вебер, Г. Зіммель, Н.А. Бердяєв, С. Л. Франк та ін.), а як засіб, що сприяє досягненню життєвого успіху і матеріального благополуччя. Одночасно вона звеличила масову культуру, перетво-

ривши її в провідний елемент системи культури постіндустріального суспільства” [3]. Музика – її виробництво, розподіл, регулювання та поширення по каналах масової комунікації – є важливою складовою сучасного інформаційного суспільства. А музична індустрія є ключовим фінансовим активом в країнах з розвиненою економікою. З появою засобів масової комунікації та Інтернету музичні твори отримали можливість знаходити свого слухача, глядача, причому одночасно і в найкоротші проміжки часу. Сучасна музична індустрія підпорядковується всім законам будь-якої іншої великої індустрії. В ній зайняті автори, виконавці, продюсери; виробники як музичної продукції, так і технічних засобів; організатори концертів, шоу; режисери, постановники, фінансисти, теоретики і критики музичного мистецтва, журналісти, провідні ведучі музичних радіо- і телепрограм, посередники та ін. Музична індустрія не тільки орієнтується на попит, а й формує його, виходячи з необхідності забезпечення розвитку самої індустрії і отримання максимального прибутку. Музичну індустрію, як і індустрію розваг, економісти розглядають як одну з найперспективніших галузей сучасної економіки. Люди бажають розваг (одна з функцій музики – розважати) по безлічі причин: бажання уникнути стресів сучасного життя, знайти нові образи, кумирів для наслідування, віри, сховатися від зруйнованої і лякаючої реальності. Музичний бізнес – значна частина світової економіки. Сьогодні музична індустрія шукає нові ринки збуту. Один із найбільш перспективних – це мобільна телефонія. Вона стає все більш популярною і модною, особливо серед тінейджерів. Деякі фахівці сподіваються, що телефонія допоможе затормошити процес зниження продажів музичних CD-дисків. На сьогоднішній день, на думку фахівців, розвиток ринку музики, призначеної для завантаження на мобільні телефони, стане основним чинником для зростання глобального ринку музичної індустрії. Ці дані дозволяють нам виділити одну з основних закономірностей (тенденцій) в масовій музичній культурі – появу і розвиток нових технічних засобів в області творення, виконання і розповсюдження музики і музичних творів. У зв’язку з цим можна сформулювати і низку проблемних питань. В першу чергу – це взаємодія нових технічних засобів і слухачів.

Отже, у XXI столітті музична культура, безсумнівно. Буде розвиватися нарівні з комп’ютерною культурою і новими інтерактивними каналами масової комунікації. Соціальні інститути музичної культури –

музичні видавництва, музична торгівля, музичні бібліотеки будуть затребувані і не підуть у небуття. Особлива роль належатиме МРЗ-бібліотеці як охоронниці культурної спадщини, всіх можливих форм, жанрів і стилів сучасної музичної культури. Саме цифрові технології дозволяють сьогодні зберегти, примножити і передати наступним поколінням слухачів ту музичну спадщину, яку було створено попередніми поколіннями. Важливу роль в цьому процесі відіграє не тільки підготовка і діяльність кваліфікованих кадрів: музичних працівників, педагогів, мистецтвознавців, а й усіх без винятку працівників музичної індустрії, яка є одним із феноменів сучасної масової культури.

Джерела та література

1. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М.: Едиториал, УРСС, 2005. – С. 68.
2. Сергеева И. В. Особенности коммуникативных процессов массовой музыкальной культуры: Дис. канд. социол. наук: 22.00.06. Саратов, 2004. – С. 3.
3. Шендрик А.И. Социология культуры. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – С. 443.
4. International Federation of Phonogram and Videogram Producers (IFPI). Ежегодные отчеты, 1990–2006, (IFPI 2006), <http://www.ifpi.org>
5. Burnett R. Music production in times of monopoly: the example of Sweden. Popular Music and Society. Dec 2006. FindArticles.com. 01 Dec. 2006, p. 1. http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2822/is_5_29/ai_n16850876/pg_1
6. Burnett R. The Electronic Challenge: Music. Cultural Competence / Ed. V. Ratzenbock and A. Ellmeier. Vienna: Springer, 1999. – P. 21–32.

Мазур Юлія – студентка II курсу інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії мистецтв та виконавства
С. Л. Панасюк

Музичне мистецтво в навчально-виховному процесі братських шкіл України

Виокремлення музичної освіти в самостійну галузь у ХХ столітті стало результатом усього попереднього розвитку системи навчання

та виховання. Тому важливим є історичний аналіз формування музичної освіти, яка зародилася і розвивалася у педагогічній діяльності музикантів та музичній підготовці вчителів. Доцільність та актуальність дослідження проблем музичної освіти як у теоретико-методологічному, так і в історичному плані засвідчують численні праці вітчизняних науковців-музикантів. Серед них С. Горбенко, Н. Гуральник, О. Михайличенко, Г. Ніколаї, О. Ростовський, О. Рудницька та інші.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні ролі музичного мистецтва в навчально-виховному процесі братських шкіл. Застосування музики як засобу загальної й педагогічної освіти бере початок у церковно-приходських школах. У цих школах викладання музики входило до обов'язкових предметів [5,8], адже готуючи хлопчиків до прислугування у церкві, школи навчали їх грамоти та співу. Як наслідок – хоровий спів набув значного поширення в Україні.

Наприкінці XVI ст. осередками музичної освіти стають братські школи. Їх на власні кошти відкривали братства – громадські організації при православних церковних парафіях, які перебрали на себе роль захисників українських національних інтересів [1].

Братські школи Були суспільними, не приватними, доступними для різних верств населення, незалежно від їх соціального походження. В братських школах вивчали церковний статут, читання, Святе письмо, навчали музиці і хоровому співу. Прикладом для шкіл слугувала Острозька школа (1580). До нашого часу збереглися статuti Львівської та Луцької шкіл [2]. В братських школах була запроваджена класно-урочна система навчання. Засновуючи школи, братства запроваджували у них церковний спів. При вступі учнів до школи зверталася увага на голос і слух. Музика визнавалася за рівноправний предмет, основним змістом якого було засвоєння музичної грамоти та православного літургійного співу по нотах. Учні братських шкіл Мали обов'язок співати в церковному хорі під час богослужіння під керівництвом вчителя-музиканта. Співакід заохочували матеріально – давали додаткову плату, харчі, одяг. Статутом Львівського братства, наприклад, було передбачене піклування як про вчителів, так і про учнів, здібних до співу [5].

Луцьке православне братство, як суспільно-релігійне об'єднання, виконувало роль консолідуючого центру православного суспільства на Волині.

Обставини заснування Луцького братства досі достеменно не з'ясовані, але перший аркуш братського каталогу датований 1617 роком, що дозволяє вважати цей рік початком цієї організації. Завершилося формування братства 20 червня 1620 року, коли Єрусалимський патріарх Теофан соборною грамотою затвердив Луцьке братство та надав йому ставропігійний статус [2, 127].

Статут Луцької братської школи, який традиційно датують 1624 роком, майже повністю дублює Львівський варіант, а Стаття 20 Статуту визначає основи навчання у братських школах: спочатку вчать складати букви, далі – граматики церковного порядку, читання й співу. У 13 параграфі вказувалося, що учні мають вчитися пасхалії, рахунку й правилам церковного співу, а музика і спів були у складі “семи вільнихмістечтв”, яких навчали дітей.

Якщо в протестантських школах та єзуїтських музичних бурсах значне місце посідала інструментальна підготовка майбутніх оркестрантів і костельних органістів, то у братських школах панував хорівий спів [3].

Добре поставлене музичне виховання у братських школах першої половини XVII століття сприяло дальшому розвитку професіонального музичного мистецтва. Кращі надбаня братських шкіл щодо використання музичного мистецтва у навчально-виховному процесі отримали своє подальше вдосконалення і збагачення у діяльності Києво-Могилянської академії, яка була започаткована завдяки українським братствам.

Розглянуті традиції використання музичного мистецтва у братських школах дають змогу зробити висновок про те, що саме в братських школах було закладено основи цілого ряду принципів музичної освіти, що є актуальними для нашого сьогодення: орієнтація впливу музики на духовний розвиток особистості, її моральні якості; використання у педагогічній практиці різних видів музичного мистецтва; вивчення національного музичного мистецтва у тісному зв'язку зі світовою музичною культурою; взаємозв'язок музики з іншими видами мистецтв.

Джерела та література

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України: Підручник / Л. В. Поліщук . – К. : Либідь, 2006. – 424 с.
2. ЛуцькеХрестовоздвиженське братство: історія та відродження / Автор і упорядник А. І. Бондарчук. – Луцьк : ВМЛ “Терен”, 2013. – 427 с.
3. Мистецькаосвіта в Україні: теорія і практика / О.П. Рудницька та ін.; заг. ред. О. В. Михайличенко, ред. Г. Ю. Ніколаї. – Суми: СумДПУім.. А. С. Макаренка, 2010. – 255 с.

4. Поліщук П. Братськішколи / П. Поліщук // ЕнциклопедіяУкраїнознавства: Перевидання в Україні. – Львів, 1996. - Т.1. – С. 174.
5. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : Навч. посібник / О. П. Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.

Маслічук Віталій – студент V курсу
Інституту мистецтв Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук, професор
А. М. Гордійчук

Духова музика у контексті музичної культури України XX століття

Актуальність теми. Історія духової музики є однією зі складових частин історії музичного мистецтва. В порівнянні з іншими, більш вивченими галузями музичного мистецтва України, духова музика залишається найбільш недослідженою ділянкою. Значні досягнення та багата історія духової музики в Україні вимагають серйозного вивчення та висвітлення саме тепер, в іншому випадку, через лише фрагментарну та розрізнену інформацію, вони можуть бути просто втрачені.

Дослідження історії духової музики вносить також значний вклад у вивчення історії музичної культури України XX століття.

Метою роботи є спроба показати роль духової музики у контексті розвитку музичної культури України XX століття.

Одним з найбільших благ людства є можливість вивчати культурну спадщину минулого, розвиваючи і примножуючи кращі традиції вітчизняного музично-виконавського мистецтва. Вітчизняне мистецтво гри на духових інструментах пройшло у своєму розвитку досить важкий, але цікавий шлях, досягнувши помітних успіхів. Авторські інтерпретації, творення чогось власного, зміна встановлених композитором темпів, динаміки, відкрили ширші можливості у системі освіти професійних музикантів на базі інтеграції наук і накопиченого багатого практичного досвіду [1, 311–320].

Питання становлення і розвитку духової музики цікавить багатьох науковців України, зокрема В. М. Апатського, В. Т. Посвалюка, П. Ф. Круля, В. О. Богданова, Ф. П. Крижанівського, Б. І. Яремка, А. Я. Карпяка, М. І. Пономаренка та інших. Проте необхідно зазначити, що в наукових дослідженнях означених авторів недостатньо уваги приділяється історії розвитку духового інструментально-ансамблевого виконавства [2, 205].

Найбільший підйом в сфері вітчизняного духового виконавства припав на другу половину ХХ століття, коли про його успіхи заговорили у всьому музичному світі. Для цього еволюційного періоду були характерні постійне зростання майстерності музикантів-духовиків; активізація їх концертної діяльності з подальшим виходом на міжнародну сольну і конкурсну сцену; розширення навчально-педагогічного та концертного репертуару для духових інструментів; поглиблення науково-методичних пошуків у сфері духової інструментальної культури; вдосконалення методів викладання та інтенсифікація загального процесу навчання молодих музикантів. Розквіту вітчизняної духової виконавської школи, в першу чергу, сприяли: засоби масової інформації; взаємообмін колективами, окремими солістами, нотними виданнями; участь молодих музикантів у міжнародних конкурсах та фестивалях, у роботі конгресів і симпозіумів. Українські виконавці на духових інструментах домоглися значних успіхів у розвитку духового мистецтва поряд з кращими європейськими школами, їх доробками стала велика кількість праць з питань теорії, практики викладання й гри на сучасних духових і ударних інструментах [3, 114].

Духовий оркестр – майже обов'язковий атрибут кожного великого свята. Ось чому правильний добір репертуару – відповідальний момент у роботі духових оркестрів, і тому вимагає від керівника чіткого перспективного бачення педагогічного процесу як цілісної і послідовної системи, в якій кожна ланка, кожен структурний підрозділ, кожен фактор доповнюють один одного, забезпечуючи тим самим рішення єдиних художньо-мистецьких та виховних завдань.

Розгляд процесу розвитку українського духового інструментально-ансамблевого виконавства в контексті інших видів та жанрів музикування (опера, балет, хорова музика, сольний спів тощо) дає змогу зробити висновки про своєрідність виразових засобів, що визначали національну характерність вітчизняного духового виконавства, яке, перебуваючи під благодотворним впливом європейських виконавських

шкіл, виявилось здатним на власній основі освоїти здобутки європейської композиторської школи та досягти у виконавстві помітних висот майстерності [4, 68].

Висновки. Розвиток духової музики у контексті музичної культури України ХХ ст. відображає характерні риси соціокультурних процесів, що відбуваються, а саме: формування професійної свідомості на фоні зростання етноцентристських тенденцій та орієнтацій.

Духова музика, охоплюючи своїми засадами майже всі сфери соціокультурної життєтворчості суспільства, демонструє універсальні якості, притаманні національним культурним традиціям у галузі виконавської діяльності.

Джерела та література

1. Апатський В. М. Історія духового музичного-виконавського мистецтва / В. М. Апатський. – К. : Задруга, 2012. – Кн. 2. – 408 с.
2. Круль П. Ф. Духовий інструментарій в історії української музики / П. Ф. Круль // Наука і сучасність: [зб. наук. праць НПУ ім. М. Драгоманова]. – К. : Логос, 1999. – Ч. IV. – С. 311–320.
3. Круль П. Ф. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу / П. Ф. Круль // (малодосліджені сторінки історії): монографія. – К. : Вид-во НАН України, 2000. – 324 с.
4. Рудчук Ю. А. Виконавство на духових інструментах в Україні як складова частина оркестрового мистецтва з початку ХVІІІ по першу чверть ХХ ст. / Ю. А. Рудчук // Тези доповідей Всеукраїнської науково-творчої конференції «Проблеми розвитку художньої культури» (Київ, 1994). – К. : КДІК, 1994. – 162 с.

Остапенко Катерина – студентка І курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Г. В. Охріменко

Нове у вивченні городоцько-здовбицької культури

Актуальність наукового дослідження. Проблеми доби бронзи Західної Волині, Малопольщі та Подністров'я в постшнуровий час є винятково важливими, адже це період співіснування кількох культур:

межановицької (МК), городоцько-здовбицької (ГЗК), стжижовської (СК), почасти бабинської (БК), можливо, тшинецько-комарівської (ТКК). На ранніх етапах пам'ятки МК та ГЗК надзвичайно подібні, це викликало жваву дискусію стосовно їх приналежності до однієї чи іншої культури. **Головна мета наукового дослідження** – створити цілісну картину еволюції та походження цих культур. **Завдання.** Вивчення неопублікованих артефактів, для більш чіткого розрізнення двох культур. Складання докладних карт пам'яток кожної з них з виділенням більш важливих пунктів, наприклад, великих поселень та їх скупчень, поховань чи могильників, місць окремих знахідок матеріалів, крем'яних майстерень (різних рівнів – «місцевого» значення або для міжрегіонального обміну), здійснюється на базі цих описів.

І. Свешніков більше як півстоліття тому виділив пам'ятки городоцько-здовбицької культури, проте одностайності у її дефініції поки що немає. Польські дослідники, зокрема Ян Махнік та Славомир Кадров, частину поселень епішнурового часу відносять до межановицької культури. Пам'ятки, означувані в радянський період як ГЗК, потребують перевірки, уточнень, у т. ч. підтвердження конкретними матеріалами – керамікою, крем'яними виробами.

У книзі О. Цинкаловського «Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego» в переліку пунктів «Культури шнурової кераміки» зазначена 41 пам'ятка. В переліку імовірно городоцько-здовбицьких пам'яток можна назвати Борки на Кременеччині (поховання зі «шнуровою» керамікою), курган, де знайдено циліндричний кубок зі шнуровим орнаментом, сім кістяних намистин, два колечка із срібного дроту та ін.

У монографії І. Свешнікова, присвяченій добі ранньої бронзи, в таблиці ілюстрацій, де подано матеріали з різних пам'яток, бачимо кераміку і з поприп'ятських територій, зокрема із с. Горки Любешівського району. З огляду на концентрацію матеріалів доби бронзи, можна вважати околиці с. Горки перспективними для подальших археологічних досліджень ГЗК. Але варто зазначити, що інших старожитностей ГЗК поряд майже невідомо. Лише в селах Люб'язь, Залухів, Хабарище бачимо відносно значне скупчення кераміки другої половини III – II тис. до н. е., проте власне кераміки ГЗК обмаль.

Для з'ясування присутності населення ГЗК в останній третині III тис. – першій половині II тис. до н. е. (XVI (?) ст. до н. е.) на Західноволинському Поліссі було проаналізовано матеріали цієї культури з фондів Волинського краєзнавчого музею. Всього кераміки

тут знайдено до 500 фрагментів, у т. ч. близько 250 – з орнаментом. Всі ці артефакти зібрано приблизно в 30 пунктах. Найбільше орнаментованих фрагментів та уламків походить з пам'ятки в ур. Кругле Поле поблизу с. Майдан-Липно Маневицького р-ну – 140 шт. (цілих посудин не виявлено). Загалом поблизу названого села відомо 5 пунктів ГЗК. Біля сусіднього с. Осова Костопільського р-ну (всіх пам'яток ГЗК тут нараховується до 10 пунктів) зібрано більше 70 фрагментів з орнаментом та уламків вінець. Цей куц пам'яток сконцентрований поблизу с. Великий Мідськ, де віддавна відомі родовища міді та базальту. Північніше від с. Осова були родовища кременю. Крім того, поблизу с. Балаховичі Володимирецького р-ну на березі Стиру виявлено 20 уламків посуду, у т. ч. 12 орнаментованих та вінець; на березі р. Кормин біля с. Гораймівка Маневицького р-ну знайдено 2 фрагменти, з них один від великої амфори; з Великого Мідська Костопільського р-ну (ур. Березник та ур. Гута) – 16, а також відомо по одному чи кілька фрагментів із сіл Розничі, Семки, Кукли, Ничогівка, Тросне Маневицького р-ну, Берестяне, Липно, Цумань Ківерцівського р-ну, Хабарище Ратнівського р-ну, Березне, Вітковичі, Хотин, Городище, Березнівського р-ну Клевань Рівненського р-ну.

На Поліссі, Малому Поліссі, Волині основними видами господарства носіїв ГЗК було скотарство, землеробство та невід'ємні для жителів поліської зони полювання, рибальство, збиральництво. Тобто носії ГЗК переважно селилися у межах Полісся або Малого Полісся, що більше відповідало їх способу господарювання. Житла робилися переважно невеликих розмірів.

Носії городоцько-здовбицької культури проживали на піщаних поліських ґрунтах, що свідчить про домінуючу роль скотарства над землеробством, натомість представники межановицької культури жили на родючих волинських землях, часто поблизу невеликих рік. Отримані результати дають підстави зробити **висновки**: 1) проживання переважно в зоні Полісся; 2) напівкочовий скотарський уклад життя; 3) відсутність великих поселень (як у МК) з 3–4 жител; 4) наявність у керамічному комплексі кубків, амфор, глечиків, що вирізняються коричневим кольором, домішкою жорстви з гранітом та інших мінералів у тісті виробів; декор шнуровий з подвійних, потрійних відтисків, розміщених у верхній частині та на ручках виробів; 5) поховання під курганні та ґрунтові, часто з використанням кубків; 6) крем'яні вироби ГЗК, СК та МК досить подібні. Проте окреслені особливості вимагають подальших уточнень.

Джерела та література:

1. Свешніков І. К. Історія населення Передкарпаття, Поділля і Волині в кінці III – на початку II тисячоліття до н. е. / І. К. Свешніков. – К. : Наук. думка, 1974. – 206 с.
2. Самолюк В. Нові поховальні пам'ятки городоцько-здовбицької культури / В. Самолюк // Археологія. – 2009. – № 4. – С. 26–37.
3. Охріменко Г. В. Городоцько-здовбицька культура на території Північно-Західної України / Г. В. Охріменко. – К.: Центр пам'яткознавства Національної академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, 2015. – 115–129с.

Плечелюк Ганна – аспірант I року
навчання Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
мистецтвознавства, доцент
В. М. Драганчук

**«Архетип» як категорія українського музикознавства:
від наукової традиції до сучасної експлікації**

Розвиток сучасного суспільства, зумовлений новітніми інформаційно-технічними досягненнями, має різні, навіть протилежні вектори спрямованості. Маємо на увазі вектор споживацького ставлення до світу і вектор його духовно-етичного осмислення та усвідомлення себе як частки багатовікової ментальної традиції. Саме наявність духовних стрижнів – архетипів мислення та їх розгортання у художній творчості – дає можливість зберігати і розвивати людство за другим, етичним вектором. Ця позиція і визначає актуальність даної наукової розвідки, метою якою є вирізнення основних позицій українського музикознавства щодо поняття архетипу.

Поняття «архетип», що має витоки в ідеї про праобрази Платона, у процесі розвитку наукової думки прийшло у музикознавство через два напрямки.

Джерелом першого напрямку є філософська думка Г. Ф. Гегеля та Ф. Ніцше, які обґрунтували античні аполонічний, діонісійський,

орфічний типи. У вітчизняному музикознавстві ці поняття були представлені у дослідженні О. Катрич [4] як архетипи музично-виконавського стилетворення на прикладі оперно-симфонічного диригування, а також знайшли відображення у працях О. Драгана [3], О. Марача [6] у диригентсько-хоровому виконавстві.

Другий напрямок має початок від теорії колективного безсвідомого К. Г. Юнга [8], який трактує архетипи як первинні образи, що функціонують протягом століть у колективній свідомості і реалізуються у міфології, художній творчості, сновидіннях тощо, як найдавніші уявлення людства, що самостійно існують та являють собою почуття та думки, як частину колективного безсвідомого, всесвітнього спадку, створеного шляхом колективного досвіду. Послідовниками юнгівської психології стали Г. Корбін та Д. Хіллман [11]. Останній заснував рух архетипної психології, сенс котрої полягає у сприйнятті образів (архетипів) цінними та автономними, що не потребують тлумачення. Цей напрямок дуже широко представлений в українських філософських, культурологічних, психологічних, літературознавчих дослідженнях. Зокрема, С. Кримський застосовує поняття «ціннісно-сміслового універсуму», невід'ємною частиною якого є архетип і означає інваріант універсальних структур культурної свідомості [5].

Даний напрямок в українському музикознавстві представлений рядом нових досліджень. Зокрема, важливі ідеї висловлені у праці М. Севериної «Архетипи у проекції на творчість сучасних українських композиторів в культурному просторі» [7], котра вважає, що у художній культурі архетип зазнає видозмін, реорганізувавшись в архетип-«метаконцепт», що пройшов довгий шлях трансформації від первинного образу до художнього символу, концепту культури. Користуючись теорією К. Г. Юнга, В. Драганчук пропонує диференціювати поняття «інваріантних архетипів», як первинних, котрі розгалужуються у подальшому розвитку на інші, «варіантні символи-архетипи», обґрунтовуючи вказане поняття на прикладі архетипу шевченківської Ославленої Мадонни [1], Лицаря-Захисника [2] та ін.

Вказані позиції демонструють основні наукові здобутки щодо поняття «архетипу» в українському музикознавстві, які мають множинні вектори подальшого опрацювання.

Джерела та література

1. Драганчук В. М. Архетип Ославленої Мадонни у музичному дискурсі : кордоцентризм української не-долі / Вікторія Драганчук // Актуальні проблеми

- мистецької практики і мистецтвознавчої науки : Мистецькі обрії'2015 : зб. наук. праць / Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. – К. : Фенікс, 2015. – Вип. 7 (18). – С. 65–74.
2. Драганчук В. М. Ментальний архетип «лицаря-захисника» у хоровій творчості Миколи Лисенка / Вікторія Драганчук // Українська музика, 2013. – Число 4 (10). – С. 33–40.
 3. Драган О. В. Постаць Ярослава Вошака в контексті розвитку диригентської культури другої половини ХХ століття : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Драган Олександр Васильович. – Л., 2010. – 230 с.
 4. Катрич О. Т. Стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти). Дослідження : [наукове видання] / Ольга Катрич. – К. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 100 с.
 5. Кримський С. Б. Архетипи української ментальності / Сергій Кримський // Проблеми теорії ментальності – К. : Наукова думка, 2006. – С. 296–297.
 6. Марач О. М. Аполонічний і діонісійський архетипи в диригентсько-хоровому виконавстві (на прикладі творчості маестро О. Тарасенка та О. Вацека) / Олександр Марач // Студії мистецтвознавчі / НАН України ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – К. : вид-во ІМФЕ, 2012. – Число 3 (39). Театр. Музика. Кіно. – С. 53–58.
 7. Северинова М. Архетипи в культурі у проекції на творчість сучасних українських композиторів : монографія / Марина Северинова. – К. : НАКККіМ, 2013. – 299 с.
 8. Юнг К. Г. Про архетипи колективного безсвідомого / Карл Густав Юнг. – Л. : Астролябія, 2012. – 588 с.
 9. Hillman J. Primary Papers in Archetypal Psychology / James Hillman. – New York : Spring Publications, 1975. – 453 с.

Пшибельська Клавдія – студентка
V курсу Інститут мистецтв
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук, доцент
Ю. Б. Мандрик

Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності гітариста

Актуальність теми. Одним із найважливіших завдань музичної педагогіки є гармонійний розвиток творчої особистості в процесі музично-виконавської підготовки, оскільки сучасна освіта орієнтується

на відродження національно-історичних традицій, на формування в людині гуманізму та духовності, вміння зберігати культурні надбання нації. Завданням музично-виконавської підготовки є розвиток любові до музичного мистецтва, оволодіння музично-виконавськими навичками й уміннями, які сприятимуть виконанню музичних творів різних стилів і жанрів, розкриттю їх художньо-образного змісту.

Світогляд та індивідуальність виконавця зумовлюють особливості інтерпретації твору. Виконавці пропонують своє бачення змісту, що базується на авторському тексті але під впливом власного соціально-культурного сприйняття та освітнього рівня. Таким чином, інтерпретація є необхідним елементом не лише виконання, але й самого процесу музичної творчості та сприйняття музики.

Розгляд музично-виконавської діяльності у психологічному ракурсі передбачає виокремлення особистісного аспекту проблеми. Особистісний аспект має на меті вивчення виконавця як суб'єкта: його мотиваційну сферу, здібності, знання, уміння та навички, а також біопсихічні властивості.

Мета дослідження. Визначити і проаналізувати психологічні чинники, що впливають на формування та самостійне удосконалення вже набутих навичок музично-виконавської майстерності.

Інструментальне виконання – це спеціальність, яка вимагає участі всіх систем організму музиканта: нервової системи, інтелекту, характеру, емоцій та волевих зусиль. Здатність до такого виконавства набувається у процесі оволодіння музичною майстерністю. Поняття майстерності К. К. Платонов тлумачить таким чином: «Майстерність – властивість особистості, набута у процесі її досвіду як вищий рівень опанованих професійних умінь у певній галузі на основі гнучких навичок і творчості» [4, 31]. М. А. Давидов дає власне визначення: «Виконавська майстерність – це вільне володіння інструментом і собою <...>. Вона включає весь комплекс слухо-моторних і психологічних даних, конкретних навичок та вмінь, прийомів і форм музично-ігрових рухів, постійно модифікуючих у процесі актуалізації творчого процесу інтерпретації музичного твору» [3, 85].

Аналіз досвіду виконання музичних творів відомими музикантами та методичної літератури з педагогіки і психології переконують, що виконавська майстерність не зводиться лише до технічної підготовки

митця. Вона має складну структуру, яка включає систему компонентів, важливих для виконання музичного твору на високому технічному і художньому рівні, зокрема таких як: теоретичний, технічний, художній та суспільно-психологічний (комунікативний) [2].

Майстерність музиканта-інструменталіста ґрунтується не тільки на музичних здібностях, а й на загальних. Психічні пізнавальні процеси (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, увага та увага) у музичній педагогіці прийнято розглядати як окремі здібності, які впливають на специфічно музичні здібності. Насправді, ці психічні процеси є лише чинниками, які визначають рівень розвитку музичних здібностей [1].

Особливе значення для музиканта-інструменталіста має емоційна сфера. Почуття – це своєрідний психічний стан людини, коли перцепція, розуміння, знання постають у єдності з особистим ставленням до того, що вона сприймає, розуміє і трактує. Музичний твір викликає певні емоції не тільки у людини, яка сприймає музику, а й у самого виконавця. Вважають, що емоційний зміст музичного твору впливає на формування художньої майстерності виконавця.

У процесі підготовки музикантів-інструменталістів важливу роль відіграє мотивація. Мотиви є рушіями будь-якої діяльності, особливо, пов'язаної з великою емоційною напругою. Формування виконавської майстерності невіддільне від мотивації, бо саме вона збуджує енергію музиканта, спрямовує його зусилля на досягнення визначеної мети.

Отже, музично-виконавська майстерність – це властивість особистості, сформована у процесі професійної підготовки та виконавської діяльності, яка виявляється як вищий рівень засвоєних умінь, гнучких навичок та інтерпретаторської творчості.

Художня майстерність музиканта – це не тільки атрибут професії, а й специфіка його психічної структури. Щоб досягти найвищих вершин виконавської майстерності, потрібно максимально використовувати свої можливості (не тільки фізичні, а й психічні). Однак, для того щоб ці можливості реалізувались повною мірою, необхідна наполеглива, систематична і невтомна праця.

Джерела та література

1. Білоус В. П. Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності : навч.-метод. посіб. – К. : ДАКККіМ, 2009.
2. Давидов М. А. Художня майстерність як синтез виражальних, технічних і артистичних засобів // Актуальні напрямки розвитку

академічного народно-інструментального мистецтва : матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К. : МКіМУ, НМАУ, 1998. – С. 37–38.

3. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста : навч. посіб. – К. : Муз. Україна, 1997, – 115с.
4. Платонов К. К. Вопросы психологии труда. – 2-е изд., доп. – М. : Медицина, 1970. – С. 64.

Свята Галина – студентка ІІ курсу
Інституту мистецтв Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
мистецтвознавства, доцент
Л. П. Ігнатова

Хорова творчість Бориса Лятошинського

За словами А. Шопенгауера, музика – це не щось зовнішнє стосовно життя. Це і є життя. І дійсно, саме українське музичне мистецтво знаходиться у авангарді вітчизняних культурно-мистецьких процесів, відіграє помітну роль у збереженні національної самобутності, формуванні духовних та естетичних цінностей суспільства.

На теренах України жили і творили такі славетні українські композитори, як М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель, М. Лисенко, М. Леонтович, Я. Степовий, К. Стеценко, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький. Особливу увагу хотілося б приділити творчості Б. М. Лятошинського.

Народився майбутній митець 3 січня 1895 р. у Житомирі в сім'ї інтелігентів з демократичного середовища. Закінчив Київський університет (1918) та Київську консерваторію (1919). Вже 1920 р. починає викладати в Київській консерваторії, з 1935 р. і до кінця життя був її професором. Окрім того, в 1935–1938 рр. та під час евакуації (1941–1944) працював професором Московської консерваторії.

Неповторний стиль Лятошинського увібрав скарби європейської культури. В його симфонічному світосприйнятті переплавлені

насиченість Малера і вагнерівська драматургія (до слова, назва його опери “Золотий обруч” перегукується з назвами “Золото Рейну”, “Кільце нібелунга”), імпресіонізм французької музики і слов’янський романтизм, новації нововіденців і лірична філософія народної пісні.

В ранніх творах Лятошинського відчутний вплив композиторів-романтиків, до творчості яких він звертався за внутрішнім покликом. Глибоко відчуваючи особливості внутрішньо-емоційного світу людини, молодий композитор тяжів до образної сфери романтично-загадкового, поетично недосказаного.

Б.М.Лятошинський захоплювався народно-пісенною творчістю. Він вивчав обробки народних пісень Миколи Леонтовича і в своїх творах продовжував і розвивав його традиції. Відображенням цього захоплення стало написання першого твору для мішаного хору у супроводі фортепіано “Тече вода в синє море” (1927р.). За основу узятий вірш Т.Шевченка. В ньому відбилися пережиті роки народних випробувань. Тему вірша – шукання долі молодим козаком – ці мотиви й образи мають численні паралелі в народних піснях. Хор “Тече вода в синє море” – один з найпопулярніших хорових творів Б. Лятошинського. Через увесь твір композитор майстерно проводить головну тему, варіативно видозмінюючи її в різних голосах, досягаючи цим великої сили емоційного впливу вокальної інструментовки.

В 1939 році до ювілею Т.Шевченка – 125 річниці від дня народження – Б. Лятошинський написав кантату “Заповіт” для мішаного хору і великого симфонічного оркестру, в основу якої покладені інтонації мелодії Г. Гладкого, збагативши її розкриттям поетичних образів та симфонічно-хоровим викладом.

З-поміж хорів на вірші Т.Шевченка хор “Над Дніпровою сагою” вирізняється світлим, емоційно-відкритим ліричним колоритом. Конфліктною драматургією вирізняється хор “За байраком байрак”. Тричастинна форма з репризою якнайкраще відповідає змісту вірша великого Кобзаря. Так, містичний образ померлого козака, що в ночі встає з могили, бо тіло його за гріхи не приймає земля, повстає в першому епізоді. Монолог козака, котрий розповідає про колишні криваві події, являє зміст середнього епізоду. Картину страшної ночі втілено в репризі твору.

Хор “У перетику ходила” – зразок жанрової замальовки, пронизаний добрим народним гумором вірша Шевченка.

Основні риси стилю композитора в хорovому жанрі пов'язані з такою особливістю музичного мислення митця, як симфонізм. Саме ним спричинені присутні в кожному творі безперервність інтонаційного розгортання тематизму з єдиного зерна. Саме це пояснює тяжіння Б.Лятошинського до такої складної синтетичної форми, що не є типовою для хорової музики.

Переглядаючи хорovu творчість Б. Лятошинського насамперед треба оцінювати масштаб його особистості і, звичайно ж, масштаб його музичного мислення. Багато композиторів працювали одночасно з ним, але за рівнем своєї композиційної майстерності, таланту, за розмахом творчої діяльності саме він є недосяжним. Досі в українській сучасній музиці не з'явилося постаті такого масштабу. Можемо упевнено стверджувати, що його хорova творчість має неперехідну цінність для українського музичного мистецтва. Хто із сучасників зміг би написати такі хорові твори, мініатюри, романси... Вони вражають своєю концептуальністю, музичною насиченістю, високим професіоналізмом. Тому й прикро, що творчість Бориса Миколайовича не настільки привертає увагу дослідників, як творчість М. Леонтовича, Л. Ревуцького і т. д. В українському музикознавстві творчість Бориса Лятошинського досліджує М. Копиця [1–3], М. Новакович [5], І. Савчук. Укладена ним унікальна збірка є першим повним виданням романсів композитора, написаних у 1920-ті роки [4]. Сьогодні на часі дослідження хорової творчості митця.

Джерела та література

1. Копиця М. Драматургічні колізії симфоній Бориса Лятошинського: навч.-метод. посіб. / Маріанна Копиця. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2002. – 162 с.
2. Копиця М. Симфонии Б. Лятошинского. Эпоха. Коллизии. Драма-тургия: исследование / Маріанна Копиця. – К. : Муз. Україна, 1990. – 134 с.
3. Лятошинський Б. Епістолярна спадщина: у 2 т. – Т. 1 : Борис Лятошинський – Рейнгольд Глієр. Листи (1914–1956) / розшифрування, упоряд., вступ. ст., комент. та прим. М. Копиці; ред. О. Голинська; гол. консультант і хранитель архіву Б. Лятошинського І. Царевич. – К., 2002. – 768 с.
4. Лятошинський Б. Романси 1920-х / авт.-упоряд. І.Б. Савчук: Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. – К. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2014. – 287 с.
5. Новакович М. Канон українського музичного модернізму (на прикладі творчості Бориса Лятошинського) / Мирослава Новакович. – Львів, 2012.

Шийка Назар – студент V курсу інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичних інструментів
Ю. Б. Мандрик

Виникнення та становлення саксофону

Саксофон – духовий музичний інструмент, який належить до родини дерев'яних, хоча сам інструмент ніколи не виготовлявся з дерева. Перший саксофон створив бельгійський музичний майстер Адольф Сакс (1814 – 1894) у Парижі в 1842 р. і запатентував його вже через чотири роки. Назвали цей інструмент на честь його прізвища. Дитинство Адольфа проходило в багатодітній сім'ї відомого майстра духових інструментів. Музика для нього стала сенсом життя. Вже з дванадцяти років він самостійно, під керівництвом, батька почав збирати окремі деталі духових інструментів, а в шістнадцять вже сам створив свої перші інструменти: флейту і кларнет. Навчання в Брюсельській консерваторії, яку закінчив на відмінно, відкривало йому широкі можливості в музиці, диригуванні та викладанні. Однак він обирає інший шлях, шлях який дозволяє займатись улюбленою справою, виготовленням музичних інструментів [1].

Перші спроби показати людям свій винахід Адольф Сакс здійснив у 1838 році, у Франції в цей час було Міністерство війни, якому підпорядковувалися всі військові духові оркестри і яке дало завдання створити такий музичний інструмент, яким можна було б виконувати марші за будь-якої погоди, щоб витримував температуру від 25 градусів тепла до 30 градусів морозу (оскільки при такій низькій температурі помпи інструментів просто замерзали), мав потужний звук та легку філігранну техніку гри. Таким чином Сакс отримав завдання створити інструмент із потужним трубним звуком та швидкою і витонченою технікою виконання з яким він успішно справився [3].

В 1857–1870 роках Адольф Сакс викладає гру на саксофоні у військовому училищі при Паризькій консерваторії. За ці роки він

підготував багато першокласних музикантів і надихнув композиторів на створення творів спеціально для саксофона. Але 1870 року розпочалася війна, більшість учнів училища були направлені на фронт, і через якийсь час воно було закрито. (Клас саксофона у Паризькій консерваторії було відновлено лише в 1942 році.)

Після 1870 року в Європі почало спадати зацікавлення цим інструментом проте “естафету” підхопили американські музиканти, зокрема Еліза Холл, яка успішно виступала як сольний виконавець. На початку нового століття класичні композитори були дуже зацікавлені саксофоном, і вже у 1920-1930-х рр. ввели його до своїх творів: Д. Мійо (балет «Створення світу»), М. Равель («Болеро»), П. Хіндеміт (опера «Кардільяк»), С. Прокоф'єв (сюїта «Поручик Киж»), А. Хачатурян (балет «Гаяне»), Д. Шостакович (балет «Золотий вік»). Також в цей період було написано багато сольних творів для саксофона: «Концерт» О. Глазунова, «Рапсодія» К. Дебюссі, «Хорал з варіаціями» В. Д'єнті, дві балади Ф. Мартіна. У симфонічній музиці першим саксофон використав композитор Жорж Бізе у симфонічному творі «Арлезіанка».

В Європі, Англії, Німеччині, Італії саксофон був не дуже поширений. Саме Америка відкрила саксофон по-новому, і вже на початку ХХ ст. тут зароджується джаз, одним із головних інструментів якого був саксофон. Саме тоді створюються біг-бенди Теді Льюїса і Бені Гутмана, оркестр великого Дюка Елінгтона, де обов'язково використовувалась група саксофонів, переважно зі складом до якого входило не менше п'яти саксофонів [2].

Серед видатних солістів-саксофоністів того часу були Лестер Янг, Коулмен Хокінс, пізніше Чарлі Паркер. У другій половині ХХ століття відомими виконавцями були Джуліан «Кенноболл» Едерлі, Джеррі Малліген, Джон Колтрейн, Бад Шенк, Філ Вудс, Бен Уебстер.

Після появи саксофону в Радянському союзі, його відразу заборонили. Слово «джаз» в Радянському Союзі було офіційно заборонено, та незважаючи на ці заборони слово «джазовий» замінили на словосполучення «естрадно-симфонічний» оркестр. Так виник естрадно-симфонічний оркестр Леоніда Утьосова.

На сьогоднішній день в Україні, завдяки силі та багатогранності звукової палітри популярність саксофона зростає. Цей інструмент представлений творчістю Київського квартету саксофоністів Національної філармонії України. Керівником колективу є досвідчений

музикант, педагог Юрій Василевич. До його складу входять Юрій Василевич – сопрано, Михайло Мимрик – альт, Олег Заремський – тенор, Сергій Гданський – баритон.

До репертуару квартету входять українська фольклорна, класична та сучасна авангардна музика, джазові композиції. Колектив має записи на радіо та телебаченні. Квартет успішно виступає в багатьох містах України, Західної Європи та США. У 1995 році в Бордо був відкритий Європейський центр саксофона, завданням якого є збір всіх існуючих матеріалів, які стосуються саксофону, і подальша популяризація цього інструменту в рамках сучасної музики.

Джерела та література

1. Іванов В. Саксофон / В. Іванов. - М.: Музыка, 1990. – 64с.
2. Музыканты мира: Биографический словарь / [сост. М. В. Есипова, О. В. Фроянова]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2001.
3. Павлоцкая Н. История музыкальных инструментов / Павлоцкая Н. – СПб. : Каро, 2006. – 176 с.

Мовознавство та літературознавство

Бокотюк Тетяна – студентка I курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. М. Головій

Контраст у творчості Василя Стуса: до проблеми домінанти авторського ідіостилю

1. Попри значну кількість досліджень, присвячених творчості В. Стуса (Ю. Бедрик, В. Голобородько, Т. Гундорова, В. Жулинський, М. Ільницький, М. Коцюбинська, Я. Мельник, М. Павлишин, Б. Рубчак, Є. Сверстюк, О. Тарнавський, Ю. Шерех, В. Яременко, Г. Яструбецька та ін.), у сучасному літературознавстві проблема авторського ідіостилю залишається відкритою. Одні науковці, вказуючи на синтез раціонального й ірраціонального первнів як константу світогляду й творчості В. Стуса, роблять висновок про сюрреалізм як авторський метод; інші прочитують художній доробок письменника в контексті експресіонізму; ще інші переконані, що найкращі здобутки поета постають на межі зіткнення двох стилів – експресіонізму та сюрреалізму. Наше дослідження – спроба долучитися до цієї проблеми, звернувши увагу на специфіку функціонування у творчості В. Стуса контрасту як художнього засобу, що своєрідно виявляється в експресіоністській та сюрреалістській парадигмах, домінуючи в першій та відходячи на периферію, підкорившись метафорі, у другій.

2. Людина сприймає світ у координатах бінарних опозицій, маркуючи все в собі та навколо себе (найдавніший / первісно-міфологічний вияв такого маркування – поділ року на теплу й холодну пори,

доби – на день і ніч, світу – на захід / схід, північ / південь, морально-етичних цінностей – на добро та зло тощо). Закономірно, що контраст як художній вияв світоглядної бінарної опозиційності став одним із найпоширеніших художніх засобів, «одним з наймогутніших способів поетичного малювання» [6, 61]. Художній дискурс контрасту тягнеться з часів античності, інтенсифікується в епоху романтизму, набуває концептуально нової функціональності в ХХ ст. – в експресіоністській естетико-художній системі. Згідно концепції М. Моклиці [2], митець-експресіоніст – людина емоційного психологічного типу, яка не визнає компромісів ані в світоглядно-буттєвій, ані в побутовій площинах, оскільки весь світ зітканий з контрастів. Саме тому контраст – «різко окреслена протилежність у чомусь: рисах характеру, властивостях предметів чи явищ» [1, 371] – улюблений художній засіб експресіоністів, свого роду інструмент експресії.

3. Контрастність художнього світу В. Стуса підкреслюють сучасні літературознавці. Так, М. Павлишин робить висновок: «Усе тут [у ліриці В. Стуса. – Т. Б.] чорне або біле – кольору чорнила і паперу» [3, 165]. Ю. Шевельов характеризує поезію В. Стуса як «наскрізь людську і людяну, повну і падінь, одчаїв і спалахів радості, прокльонів і прощень, криків болю й скреготів зціплених зубів, зіщулень у собі і розкривань безмежностей світу» [7, 376].

Контрастність яскраво виявляється навіть на рівні назв віршів. Показовими в цьому плані є заголовки «*Ми з теміні виходимо на світ...*» [4, 160]; «*Світу – півдня і півночі...*» [5, 205]; «*І вимінилось небо і земля...*» [5, 317]; «*Набігає минуле, обминає майбутнє...*» [5, 32]. У ліриці В. Стуса чітко й послідовно протиставлені діаметрально протилежні явища й стани, при цьому контрастам наскрізно підпорядкована образна палітра вірша: «*Життя – повище зір, / життя – пониже пекла*» [5, 344]; «*В країні мертвих є той суходіл, / з якого б'є жива вода...*» [5, 67]; «*Слово, слово, – достиглий смут мій! / Набираючи висоту, / порятуй од важкої скрути / і од радості порятуй...*» [5, 53]; «*...Благословенні зорі над водою, / і райдужне суцвіття по дощі, / і кропле живлющою росою / бажання невгамовної душі, / і усміх матері, і плач дитини*» [5, 230]; «*Одна гора – зима, а друга – літо, / а я стою, мов осінь, – посеред... / Ти – наречена чи вдова?*» [5, 76]; «*І щастя й біль. / І день і тьма. / І спека і мороз...*» [5, 159]; «*Труна й колиска рікою споминів кудись пливуть*» [5, 56]; «*І так над плесом мертвої води – / вона живіша од живої...*» [5, 239]; «*Живий чи*

мертвий – доли порадій. / Навчайся жити. І вмирати – вмій!» [3, 326];
*«Це горе – пагорб мій і терикон – / моє новонародження і скон, /
неначе домовина і колиска, / уже просторить скулені громи»* [3, 411];
*«Через смерть вертай до існування, / через муку до блаженства
йди...»* [3, 47].

4. Згідно спостережень Г. Яструбецької, «експресіоніст перебуває на межі, на краю будь-якої емоції, він переживає світ і себе на всю силу своїх душевних, духовних і фізичних можливостей» [8, 43]. Відповідно й процес творчості для експресіоніста – гранично болісний, межовий. Для В. Стуса процес народження віршів рівнозначний крововиливу: *«Вік би не бачити й не чуть / Про тебе, скрипка чорна, / А вірші йдуть, і йдуть, і йдуть, / Неначе кров із горла...»* [4, 139]. Контрастна червоно-чорна палітра окреслює світогляд експресіоніста та образну тканину його творів: *«Одна – червона скеля, / а друга скеля – чорна...»* [5, 108].

5. Контраст – психологічно-світоглядна домінанта В. Стуса як поета, який мав чітку позицію в часи «глобальних компромісів» і протиставляв радянське й нерадянське як тьму й світло, зло та добро, антигуманізм і гуманність тощо. У його творчості контраст проявляється на різних поетикальних рівнях – образному, звуковому, ритмічному – і підпорядковує собі всю художню систему автора, що закономірно для експресіоністського ідіостилю.

Джерела та література

1. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – 2-ге вид., виправл., доп. – К. : Академія, 2007. – 752 с.
2. Моклиця М. Психологічний тип Експресіоніста / Марія Моклиця // Моклиця М. Модернізм як структура : Філософія. Психологія. Поетика : [монографія]. – Луцьк : РВВ Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – С. 96–101.
3. Павлишин М. Квадритатура круга: пролегомени до оцінки Василя Стуса / Марко Павлишин // Павлишин М. Канон та іконостас : [літературно-критичні статті]. – К. : Час, 1997. – С. 157–174.
4. Стус В. Палімпсест : Вибране / Василь Стус. – К. : Факт, 2003. – 432 с.
5. Стус В. Час творчості / В. Стус ; післямова Д. В. Стуса. – К. : Дніпро, 2005. – 704 с.
6. Франко І. Із секретів поетичної творчості / Іван Франко. – Львів : Вид-во ЛДУ, 1961. – 114 с.
7. Шевельов Ю. Трунок і трутизна / Юрій Шевельов // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : у 4 кн. – К. : Рось, 1994. – Кн. 3. – С. 366–395.

8. Яструбецька Г. Любов у вимірі експресіонізму (на матеріалі поезії В. Стуса) / Галина Яструбецька // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. нук. ст. / [гол. ред. В. А. Зарва]. – Бердянськ : БДПУ, 2013. – Вип. XXVII. – Ч. 3. – С. 12–20.

Букай Олена – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. О. Маланій

Естетичний синтез мистецтв у драмі В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь»

Актуальність дослідження: Володимир Винниченко – відомий політичний діяч, прозаїк, драматург, автор більше двадцяти п'єс, серед яких найвідоміші – «Брехня» (1910), «Базар» (1910), «Чорна Пантера і Білий Медвідь» (1911), «Між двох сил» (1918), «Гріх» (1919). Творчість письменника неодноразово досліджували науковці: А. Бондаренко, О. Брайко, В. Панченко, О. Сиваченко. Багато літературознавців активно займалися художнім аналізом драми «Чорна Пантера і Білий Медвідь» у річищі розвідок різного спрямування: Ковальчук О. «Гримаси танатологічного: краса у лабіринті смерті»; Бондаренко А. «Художнє мовомислення п'єси: дар інстинкту й інстинкт дару». Наша мета – здійснити потрактування п'єси крізь призму синтезу мистецтв.

Драма «Чорна Пантера і Білий Медвідь» є вершинною у творчості В. Винниченка. У п'єсі є «входження елементів одного мистецтва в інше і зворотний процес, а також можливість повного перетворення цих елементів у тому мистецтві, котре їх запозичило» [3].

Розвиток теорії синтезу мистецтв дав поштовх В. Винниченку до написання знаменитої драми «Чорна Пантера і Білий Медвідь». У стилі письма митця деякою мірою відбилися тенденції імпресіонізму. Для сюжету недаремно було обрано сім'ю художника в мистецькому

середовищі. За допомогою зображення різних настроїв персонажів постають чіткі образи. Спостерігається аналогія із полотном Леонардо да Вінчі «Мадонна Літта». Надзвичайно тісний зв'язок Рити із Лесиком вимальовує в нашій уяві картину ніжної люблячої матері, що з трепетом дивиться на хвору дитину. Саме такий тип жінки Корній хоче зобразити на полотні.

Драма В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» має надзвичайний синтез із театром. Усі персонажі постають перед читачем в оригінальній іпостасі. Найперше це проявляється в глибокій емоційній виразності реплік кожного з героїв. Наприклад, Рита вимагає від чоловіка грошей на лікування сина шляхом продажу його картини: «Ти сказився? Дитина хвора, а я буду з нею йому позувати?! Через тебе Лесик і хворий! Щоб ти знав» [1, 210]. Художник же, навпаки, відповідає розгубленим тоном і тривожним голосом.

З особливою граціозністю та шармом розмовляє божемне середовище Парижа. Сніжинка символізує ідею чистого мистецтва. Ця холодна жриця зовсім не переймається земними проблемами, а вважає за належне все віддавати заради мистецтва. Мулен з тонким гумором й іронією зачіпає «вагомні знання» жінки у цій сфері. Мігуелес як ревний прихильник почуття прекрасного говорить: «Мистецтво мусить відбивати все! А найперш страждання, радість людей! Мистецтво...» [1, 216].

Синтез театру і слова проявляється у ряді багатьох сцен. Автор їх «малює» чи не в кожній дії, але художник не може «вловити невловимого». Як стверджує О. Ковальчук: «митець («естетичний апарат»), життя якого зосереджене на пошуку й утвердження вічної краси, стає приреченим на драматичне існування. Згадаймо, як Корній (Білий Медвідь) ніяк не може втілити на полотні примхливо пульсуючий фантом краси: «Ну, от! Знов пропало...Знов не те...» [2, 45]. Вірогідно, тут простежуються імпресіоністичні замальовки, суголосні з етюдом М. Коцюбинського «Цвіт яблуні». Художник намагається зобразити «оту рисочку» на полотні. Через таку неясність бачення митця у творі простежуються доволі цікаві риси письма: акварельно розмиті контури подій і характерів, розрізнені випадкові враження.

Надзвичайно помітною у п'єсі є кольорова гама. «Стилістичний колорит головних персонажів п'єси створено за принципом «роздвоєного зображення» (К. Леві-Строс)» [4, 51]. Саме різке контрасту-

вання кольорів наводить думку про живописність драми «Чорна Пантера і Білий Медвідь». «Білий – колірною алюзією богоподібності митця, що є носієм креативного («Мігуелес (грізно). Тут – Бог! Розумієте?»). Однак уявлення про диявола теж пов'язується зі світлом: Люцифер – це «світлоносець». Рукотворне прекрасне («Одне мистецтво має вічність!») посягає на «щохвилину» фізіологічну повноцінність буття: «за прекрасним завжди прихована якась трагедія» [4, 52]. Рита – символ чорного кольору, що означає застосування сили, творення, а також він є руйнівністю і придушенням. «Самозречено прокладає дорогу красі Білий Медвідь (у символістській поезії білий колір означає втілення повноти буття). Він робить це попри спротив хаотизованого життя: чорний колір (Чорна Пантера) є символом хаосу» [2, 47]. Таке ідеальне поєднання створює гармонійний союз. Вони нероздільні, як інь-янь, що доводить їхню смерть: «Спільним знаменником» при цьому постає концепт неусвідомленого – духовного й тілесного. Чорна Пантера – метафора приземленості сексуальності й материнства. Білий Медвідь – художня формула богозвіриності таланту, який нехтує гуманістичними принципами. Рита – носій дару інстинктивного «в чистому вигляді». Корній Каневич, ведений інстинктом дару, втілює сублимоване, перероджене чуття» [4, 51].

Висновки: Як бачимо, у драмі яскраво проявляється синтез мистецтв через зв'язок із театром, малярством. Крізь призму образів Корнія, Рити, Лесика, паризького бомонду чітко вимальовується символічний підтекст твору, кольорові алюзії. У драмі органічно синтезовано зі словом кожен порух, погляд, жест, міміка персонажів. Герої постійно перебувають в якихось ролях і щоразу витворюють незвичний образ, що додає п'єсі вишуканості.

Джерела та література:

1. Бондаренко А. Художнє мовомислення п'єси: дар інстинкту й інстинкт дару / А. Бондаренко // Дивослово. - 2005.- № 8. - С. 51–53.
2. Винниченко В.К. Вибрані твори / Володимир Винниченко ; [упор. текстів, передм. та прим. О.М.Савченко]. Х. : Веста : Вид-во «Ранок», 2003. 348, [4] с. (Серія «Програма з літератури»).
3. Ковальчук О. Гримаси танатологічного: краса у лабіринті смерті / О. Ковальчук // Дивослово. – 2002. – №10. – С.12-15.
4. Рисак О. Мелодії і барви слова. Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ-початку ХХ ст. / О. О. Рисак – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 96 с.

Бух Ірина – студентка II курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Л. Б. Лавринович

Метафоричне мислення у збірці Юлії Хвас «Поділюся кольором з квітами»

Юлія Хвас (народ. 1984 р.) – вихованка волинської філологічної школи (у 2006 р. закінчила ВДУ ім. Лесі Українки), член обласної організації творчої молоді «Лесин кадуб», лауреат I премії обласного конкурсу «Неповторність» (2007 р.), науковий співробітник Любомльського краєзнавчого музею. Ю. Хвас – авторка двох поетичних збірок: «Поділюся кольором з квітами» (2007) та «Рукостискання речень» (2015). Творчість Ю. Хвас наразі не ставала об'єктом літературознавчого дослідження, зокрема в аспекті особливостей метафоричного мислення автора. Тож наша мета полягає в тому, щоб здійснити огляд уживання тропів у збірці «Поділюся кольором з квітами».

Тропи – вживані в переносному значенні слова, в яких актуалізована «внутрішня форма». «Вона оживлює предмет, ніби демонструє слово у незвичному для нього ракурсі», – так писав про метафору П. Антокольський [див.: 1, 214], а С. Тезаур сміливо назвав її «матір'ю поезії» [1, 215]. Метафора – це художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості чи порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб. Метафора – основа поетики творчості Ю. Хвас. Авторка доволі часто послуговується цим тропом, причому в неї це завжди незвичний, оригінальний підхід до слова, який демонструє нову грань поетичного образу. Наприклад, у вірші «Дощі хапаються крильми» вона пише: «Холодну пазуху вікна / Геть розстібнула осінь. / У вушко свічки день проліз / Щоб ми горіти вчились» [4, 34]. Метафора завжди виражається дією, причому це дія, яка названому предметові органічно не властива. Поетеса вміло надає неживим, абстрактним поняттям людських почуттів, переживань. Ю. Хвас використовує і «стерті» метафори, проте в контексті поезії вони звучать свіжо,

самобутньо, напр., як у поезії «Сон сидить на вершечку ручки»: *«Шурхіт ночі розходить ся колами»* [4, 10].

Х. Ортега-і-Гасет говорив: «Метафора маніпулює предметом, маскуючи його під інший» [3]. Це твердження вповні стосується метафорики Ю. Хвас. Як наслідок – «різкі» метафори, особливістю яких, було зображення явно ніколи раніше не зіставлюваних предметів і образів, напр., у поезії «І сніг завжди із роду неба»: *«Колядувала свічка тиші, / А тиша дмухала на чай»* [4, 38]. М. Моклиця зазначила: «Магія метафори полягає в тому, що вона справді вміє оживляти світ, робити його казковим і чарівним» [2, 56]. Наведені приклади підтверджують цю думку. Незважаючи на те, що «свічка» (неживий предмет) і «тиша» (абстрактне поняття) не є живими субстанціями, вони в поетичному тексті персоніфікуються.

За змістом виділяють гіперболічні, літоти, персоніфікації та символічні метафори. Усі вони знайшли своє відображення у збірці Ю. Хвас. Так, гіперболічні метафори – метафори, де відбуваються очевидні й навмисні перебільшення для посилення виразності і підкреслення сказаної думки. Наприклад, як у поезії «Сон сидить на вершечку ручки»: *«волаючий ротик каблучки»* [4, 10]. Літота – антонімічне гіперболі явище, коли для досягнення виразності певні ознаки надмірно применшуються: *«Моє життя вміщалося колись / ти не повіриш, під твоїми віями»* [4, 15], (поезія «Давно вже не віталися дощі»). Персоніфікація – різновид метафори, в якому ознаки істоти переносяться на неістот: *«І вечір повнився по вінця, / Закоханий у почерк ніг»* [4, 33], (поезія «Були думки, вагітні небом»); або: *«Весна вийшла заміж, / А я вийду тут»* [4, 14], (поезія «Рожеве обійстя...»). Символ – це характеристика образу, яка несе в собі певну художню ідею. Є ряд символів – атрибутів українськості. Серед них – символ калини. Калина у вірші Ю. Хвас здатна співпереживати: *«Болить каліні доля, аж пече / і грона вуст прокушує до крові»* [4, 11], (поезія «Краватку лісу літо поправля»).

Порівняння – досить часто вживаний у художній літературі засіб для творення метафоричної образності, пояснення одного предмета або явища за допомогою іншого, подібного до нього, у якому потрібна авторові ознака виступає дуже яскраво. Порівняння здебільшого додають творові емоційності та піднесеності, роблячи акцент на художньо-стильовій подачі автором твору. Ю. Хвас залюбки використовує цей художній троп для надання виразності поетичному мовленню. Наприклад: *«Тече, мов танець, його кров»* [4, 50], (поезія «Танцює

сміх на лезі страху)): або: «Сіріють будні, наче мокрі гуси» [4, 36], (поезія «В'язневі самого себе»). Іноді авторка доповнює метафори, епітети чи порівняння вживанням еліптичних конструкцій (пропуску у висловлюванні структурних елементів, які мають домислюватись за контекстом), наприклад: «Отара лип – у лапах цвіту» [4, 26], (поезія «Ти знов дорівнюєш дорозі»); або: «А сльози – справжні» [4, 61], (поезія «А мед росте волоссям догори»).

Висновок. Таким чином, у збірці «Поділюся кольором з квітами» Ю. Хвас демонструє майстерне володіння поетикою метафори, максимально використовуючи всю розмаїтість доступних засобів. Метафоричне мислення авторки свіже, самобутнє, упізнаване, що свідчить про непересічність її таланту.

Джерела та література:

1. Галич О. Теорія літератури : підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. О. Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.
2. Моклиця М. В. Основи літературознавства / М. В. Моклиця. – Тернопіль, 2002. – 192 с.
3. Ортега-і-Гасет, Х. Вибрані твори [Електронний ресурс] / Х. Ортега-і-Гасет. – К. : Основи, 1994. – 424 с. – Режим доступу: http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-310.htm
4. Хвас Ю. В. Поділюся кольором з квітами : поезії. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2007. – 68 с.

Вишневська Анна – студентка ІІ курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Л. Б. Лавринович

**«Листи Баламута» К. Льюїса: ідейно-художні
та жанрові особливості**

Книга відомого британського письменника, автора знаменитого циклу «Хроніки Нарнії» К. Льюїса «Листи Баламута» (1942) належить до тих, які частково опинилися поза межами літературознавчої уваги

через свою релігійно-богословську спрямованість. Проте твір оригінальний та вагомий не лише як християнське віроповчальне джерело, але й як певна художньо-естетична цілісність. Під таким кутом зору твір в українському літературознавстві не був предметом аналізу. Наша мета – розглянути основні ідейно-художні та жанрові особливості твору.

Роман складається з короткого вступу та 31 розділу-листа. У пролозі твору К. Льюїс містифікує читача, нібито замовчуючи те, як ці документи опинилися в руках автора передмови. Так він творить своєрідну псевдодокументальну канву твору. Цьому, безсумнівно, служить і епістолярна форма: автор говорить не від свого імені, а передоручає мовлення герою-наратору. Наратор твору (автор епістолярію) – старший демон Баламут («помічник міністра»), який пише листи до свого підопічного племінника Гнусика («молодшого спокусника»).

Своєрідне поєднання в романі художнього, публіцистичного і розмовного стилів створює особливий пафос апелятивності та закличності. Епістолярна форма, для якої характерні наявність внутрішньої діалогічності, звертань, заключних слів ввічливості тощо, додають твору особливого колориту.

Жанр роману можна визначити також як сатиричний. Твір побудований своєрідним чином – від супротивного. Головна мета Льюїса-богослова повернути читача до Бога, натомість він передоручає мовлення персонажеві, який уособлює Зло, говорить від імені зла. Така форма «від супротивного» додає переконливості, експресії зображуваному і служить доречним прийомом, завдяки якому Льюїсу вдається досягти бажаного. Як зазначає О. Антонова, «він придумав книгу-перевертень, де чорне названо білим і навпаки, – спеціально, щоб ми новими очима подивилися на звичні спокуси і зрозуміли, якими шляхами зло проникає в людське серце... Льюїс змусив нечисту силу попрацювати на ниві християнської апологетики» [1].

Мета оповідача, автора листів – навчити підопічного демона керувати життям людини, дати йому поради, допомогти йому через розкриття психології людей навчитися краще їх розуміти. Біс дає своєму племіннику рекомендації, як підірвати віру людини, зіпсувати їй життя. Джерелом впливу на людську особистість, за оповідачем, є стосунки в сім'ї, вибір друзів, робота, соціальна та політична ситуація у країні тощо.

Автор таким чином створює цілий ряд образів, які проходять перед читачем. Насамперед, це образ людства в цілому. У вступі автор описує два типи людей: одні захоплюються дослідженням демонічного світу, а інші – абсолютно бездуховні. Обидва типи, за словами оповідача, є вигідними для злих духів. Людина суперечлива. З одного боку, це найвищий образ творіння, вільний у виборі, сильний, створений на Божу подобу. З іншого – диявол вважає людину недостатньо розумною, а подеколи говорить про неї як про дурну, ліниву, твариноподібну. Диявол говорить, що людям не властиво вірити в незнайоме і незвичне. Тому якщо людину набивати знайомим і звичним, то це віддалятиме її від Бога. Сатана сам розуміє, що людям краще бути на боці Ворога (так оповідач називає Бога), і в цьому – «жахлива правда» (Лист 8).

Так герой-оповідач повчає племінника, щоб той спокушував свого підопічного. Образ останнього у творі максимально універсалізований: це, зокрема, підкреслює факт відсутності імені в героя (оповідач називає його пацієнтом, підопічним, підшефним). Демони можуть керувати підопічним, допоки його розум «вимкнено». Хитрощі бісів не спокушають героя, і він, пройшовши випробування, все-таки вірить в добро. Героїчна смерть «підопічного», який виконав свій обов'язок, свідчить про те, що Зло виявляється безсилим у боротьбі з Добром, з Богом і усвідомлює свою меншовартість. Демони порівнюють себе з Богом, вказуючи, що Він хоче віддавати, а вони – проковтнути, Він – повнота, невичерпне джерело, а вони – пусті і хочуть насититися. Усі демони, згадувані у творі, мають негативно забарвлені імена з умовно-алегоричним чи символічним значеннями (Лизоблюд, Пройдисвіт, Гад, Підлабузник та ін.).

Специфічно показаний у творі образ церкви. Автор називає її союзником сатани. Йдеться не про істинну церкву, яка поза часом та простором, а про зроблену з каменю, яка, за логікою К. Льюїса, допомагає дияволу віддаляти людей від Бога. Крім іншого, диявол вважає церкву несучасною, недоречною і висміює її слабкі сторони та формальні «недопрацювання»: погані переклади пісень, потерті книги, дрібний шрифт тощо.

Висновок. Роман К. Льюїса «Листи Баламута» – оригінальний за манерою викладу, структурою та загальними стилістичними особливостями сатиричний епістолярний роман, який завдяки своєрідній образності передає систему релігійних поглядів автора.

Джерела та література:

1. Антонова Ольга. «Письма Баламута», Клайв Стейплз Льюис [Електронний ресурс] / Ольга Антонова. – Режим доступу : http://www.religare.ru/2_26607.html
2. Lewis C. S. The Screwtape Letters [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gutenberg.ca/ebooks/lewiscs-screwtapeletters/lewiscs-screwtapeletters-00-h.html>

Гордіюк Катерина – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент
О. В. Даркевич

**Соціально-філософський підтекст у казках «Вірний друг»
та «Соловейко та Троянда» Оскара Уайльда**

Актуальність. Літературна критика творчого доробку О. Уайльда в основному зосереджена на тлумаченні філософії естетизму та декадансу, що відображено в його п'єсах та повісті «Портрет Доріана Грея». При цьому недостатньо дослідженим залишається моральний аспект казок письменника. Це зумовлює актуальність необхідності поглибленого вивчення соціально-філософського виміру казок О. Уайльда.

Метою нашого дослідження є встановлення тематичного та ідейного зв'язку між казками «Вірний друг» та «Соловейко та Троянда», і осмислення філософського підтексту цих творів.

Казка «Соловейко та Троянда» є переосмисленням старовинної перської легенди про Солов'я, закоханого в Білу троянду. В пориві пристрасті він так сильно притулився до неї, що проколів серце її шипом і викрасив пелюстки коханої в червоний колір [2]. Але сам автор так писав про цю казку: «Мені до вподоби коли казка має багато змістів і значень, оскільки я надаю перевагу формі, а не змісту. Коли я починав писати цю казку, я не замислювався над змістом, а всіма силами намагався надати чарівності формі, яка б містила безліч таємниць та розв'язків» [1]. Це казка про істинне, самовіддане кохання і про егоїстичні претензії на нього. Велика ідея кохання реалізується саме у вчинку солов'я, тому що молоді люди, заради щастя яких він жертвує своїм життям, виявляються недостойними цієї жертви і кохання [4].

У казці про «Вірного друга» зображується егоїстична натура людини. Багатій (Мірошник) котрий довгий час експлуатував свого бідного та чесного сусіда (Ганса), лицемірно й демагогічно називає себе його другом. Усі свої підлі діяння Мірошник маскує під високі і благородні вчинки. Він залишає свого друга мерзнути й голодувати взимку на самоті, пояснюючи це так: *«Адже якби Малий Ганс прийшов сюди та побачив нашу теплу хату, й нашу добру вечерю, і велике барило червоного вина, він би ще, чого доброго, позаздрив нам, а на світі нема нічого страшнішого від заздрощів, вони будь-кого можуть зіпсувати. І я, звісно, нізащо не дозволю, щоб Ганс дійшов до такого. Я його найкращий друг, і я завжди дбатиму, аби в його душу не закралася спокуса»* [3]. На основі цієї дружби Мірошник рве квіти, духмяні трави і достиглі плоди з Гансового садка. Якось він обіцяє віддати Гансу стару зламану тачку, адже садівник був вимушений продати свою власну, коли взимку не було за що купити хліба. Але в обмін за тачку змушує виконувати ряд важких доручень. В кінці казки Ганс гине у болоті. А Мірошник сумує, що тепер нема як позбутися від тачки.

Висновок. Казки є дуже схожими за філософським підтекстом. В обох казках жертви, які були принесені задля кохання, доброти та життя інших – не вартують нічого. «Вірний друг» – це цілком сатирична й зла іронія, оскільки Мірошник безсоромно використовує це звання в своїх корисних цілях. Ганс жодного разу не піддав сумніву дружбу та її високі ідеали, хоч і трагічно помилявся, що вважав за друга такого брехливого егоїста. А в казці про «Соловейка та Троянду» соловейко всім серцем бажав допомогти студенту, а троянда безкорисливо згодилась допомогти. Але кінець обох казок закінчується трагічно тому, що у казці «Вірний друг» Ганс гине із-за доручення свого багатого сусіда, а в казці «Соловейко та Троянда» соловейко, як і троянда були викинуті й забуті через непотрібність.

Джерела та література:

1. Аксельрод Л. Мораль и красота в произведениях Уайльда. – Ивано-Вознесенск, 1923.
2. Електронний ресурс: <http://hobbitaniya.ru/wilde/wilde13.php>.
3. Електронний ресурс: <http://hobbitaniya.ru/wilde/wilde9.php>.
4. Соколянський М. Г. Оскар Уайльд: Очерк творчества. – Киев; Одесса: Лыбидь, 1990.

Гордіюк Катерина – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
І. М. Калиновська

Соціально-філософський підтекст у казках Оскара Уайльда «Щасливий принц» і «Соловейко та Троянда»

Актуальність. Казки Оскара Уайльда не втратили своєї актуальності й досі. Автор змальовує алегоричну картину тогочасної дійсності, проте яка панує й зараз, коли кращі почуття й високі духовні якості виявляються незатребуваними і непотрібними за звичайних обставин.

Метою нашого дослідження є проведення паралелі між казкою «Щасливий принц» та казкою «Соловейко та Троянда» й осмислення їхнього філософського підтексту.

Сюжет казки «Соловейко та Троянда» трагічний. Соловейко, літаючи у садку, випадково чує роздуми студента про бал та доньку професора, з якою він мріє танцювати, але вона відмовляється, бо він не має червоної троянди для неї. Студент так переймається цим, що соловейко вирішує допомогти знайти закоханому червону троянду. Він облітає всі трояндові кущі у садку, аж доки один з них не каже йому, що єдиним способом отримати червону троянду є наступний ритуал: соловейко має усю ніч співати наймилішу пісню троянді, притулившись серцем до її шипа, таким чином пожертвувавши своїм життям [4]. Дивлячись на страждання закоханого студента, соловейко вирішує пожертвувати своїм життям. Він притуляється грудьми до шипа, і за допомогою його крові кущ розпускає чудову червону троянду [4]. Наступного дня студент приходить до доньки професора і запрошує її на бал, але вона відмовляє йому тому, що племінник камергера прислав їй дорогоцінне каміння, а воно вартує більше, ніж квіти. Розлючений студент викидає троянду і повертається до вивчення метафізики, вирішивши, що кохання нелогічне, і немає сенсу вірити у це.

Сюжет казки «Щасливий принц» не менш драматичний. Події відбуваються у місті, де колись жив принц. Все своє життя він провів у прекрасному саду в замку, відгородженому високою стіною від усіх

нещастя світу. Після смерті він стає золотою статуєю [2]. Ластівка, яку покинули подруги відлетівши до Єгипту, зустрічає статую принца і вирішує переночувати біля неї. А принц, який бачить страждання бідних людей, просить у ластівки взяти з руків'я його шпаги великий рубін, два сапфіри з його очей та тоненькі листочки чистого золота, які вкривали його, і віднести їх бідним. А коли прийшла зима, від колишньої краси щасливого принца не залишилось ні дещиці. Свинцеве серце принца розривається, адже через його безкорисливі діяння і сильний холод помирає ластівка. Потім статую зносять і переплавляють, викинувши розбите свинцеве серце і мертву ластівку на смітник. Звідти їх забирає до раю ангел, вважаючи, що це – найцінніші речі, які є в цьому світі [3].

На відміну від казки про «Щасливого принца», розповідь про «Соловейка та Троянду» має старовинне перське походження. Ця казка є переосмисленням легенди про Солов'я, закоханого в Білу троянду. В пориві пристрасті він так сильно притулився до неї, що проколов серце її шипом і пофарбував пелюстки коханої у червоний колір [2]. Але, сам автор так писав про цю казку: «Мені до вподоби, коли казка має багато змістів і значень, оскільки я надаю перевагу формі, а не змісту. Коли я починав писати цю казку, я не замислювався над змістом, а всіма силами намагався надати чарівності формі, яка б містила безліч таємниць та розв'язків» [1]. Це казка про істинне, самовіддане кохання і про егоїстичні претензії на нього. Велика ідея кохання реалізується саме у вчинку солов'я, тому що молоді люди, заради щастя яких він жертвує своїм життям, виявляються недостойними цієї жертви і кохання [5].

У казці про «Щасливого принца» високі духовні якості не мають цінності. І жертвуючи своєю красою, принц намагався зробити світ кращим, а ластівка пожертвувала своїм життям заради принца.

Висновок. В обох казках жертви, які були принесені задля кохання та життя інших, не вартують нічого. Але в казці «Щасливий принц» принц та ластівка були нагороджені Богом за свої вчинки. А от в казці про «Соловейка та Троянду» соловейко, як і троянда, були викинуті й забуті. Отже, у казках Оскара Уайльда є глибокий соціально-філософський підтекст, який є перспективним для подальшого дослідження.

Джерела та література:

1. Аксельрод Л. Мораль и красота в произведениях Уайльда / Л. Аксельрод. – Ивано-Вознесенск, – 1923.

2. Електронний ресурс:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Щасливий_принц_та_інші_казки.
3. Електронний ресурс: <http://hobbitaniya.ru/wilde/wilde14.php>.
4. Електронний ресурс: <http://hobbitaniya.ru/wilde/wilde13.php>.
5. Соколянський М. Г. Оскар Уайльд: Очерк творчества / М. Г. Соколянський. – Київ, Одеса: Лыбидь, 1990.

Горошко Вікторія – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. О. Маланій

Музика і живопис в поетичному циклі Лесі Українки «Осінні співи»

Актуальність теми. Вперше в українському літературознавстві поєднання музики та живопису зі словом досліджував І. Франко у трактаті «Із секретів поетичної творчості». Ще вагомою особистістю та любителем експериментувати у творчості була О. Кобилянська. Доказом цього є її твір «Valse melancolique», де авторка приписала кожен вид мистецтва окремій героїні: Софія – це музика, Ганна – це малярство, а Марта – слово.

Драматичні поеми «Кассандра», «Камінний господар», «Оргія», «Лісова пісня», «Руфін і Прісцилла», «У пущі» цілком можуть слугувати прикладом для показу синтезу мистецтв у творчості Лесі Українки. Мелодійність письменниці помітна не лише в драматургії, а й в ліричних та поетичних циклах. Над поєднанням різних видів мистецтва у творчості Лесі Українки працювали Г. Кисельов, Л. Яросевич та О. Рисак.

Проблема синтезу є актуальною тому, що завжди цікаво досліджувати поєднання різних видів мистецтв у творах письменників національної літератури. Тим більш, що з кожним прочитанням відкривається нова точка зору на цей предмет дослідження.

Мета. Дослідити поєднання музики і живопису у поетичному циклі Лесі Українки «Осінні співи» та вказати синтез цих видів мистецтв на конкретних прикладах.

Змалечку дівчинка цікавилася музикою. Це й не дивно, адже сім'я Косачів завжди була у дружніх відносинах з сім'єю Лисенків. Микола Віталійович завжди презентував Лесі свої нові композиції, а його дружина давала їй уроки музики, адже була професійною піаністкою. Сама ж Леся Українка у приватному листуванні писала: «Мені часом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що «натура утяла мені кепський жарт»... [3, 65]. Поступово поетеса переходить до зацікавлення класичними творами та органною музикою: «Сьогодні велике лютеранське свято Bussetag і в церкві лютер[анській] буде великий релігійний концерт на органі з акомпанементом оркестру, гратимуть Баха, Генделя і т. і., я такого не чула ще і взагалі дуже люблю орган, отже, хочеться послухати» [4, 206]. Напевне, саме через те, що музика – одна з нездійснених мрій дівчини (адже хвороба не дозволяла грати на інструменті), її так багато у творчості.

Поєднання у серці Лесі музики й поезії підкреслювали Г. Кисельов, М. Рильський та Л. Новиченко. Про музичність слова Лесі Українки, мелодику її поетичних творів свідчить і той факт, що до її творчості зверталась чимала кількість композиторів, серед яких М. Лисенко, Д. Січинський, К. Стеценко, Я. Степовой та інші [1].

Уміння не лише співати, а й малювати словом помітні кожному читачеві. Малярство відчутно позначилося на ліричних творах поетеси. Все своє життя поетеса цікавилася живописом. Про любов до нього та до образотворчого мистецтва свідчить дружба з художниками, зокрема з відомим майстром Панасом Сластьоном, з буковинським художником Миколою Івасюком, Іваном Трушем та іншими.

Історія становлення циклу, де слово не існує без музики та живопису «Осінні співи» цікава та не до кінця вивчена. На думку одних дослідників цикл складається лише з чотирьох відібраних поезій, а на думку інших – з вісьми, створених у Зеленому Гаю у червні-липні 1902 року.

Поезії у циклі мають спільне ідейно-тематичне осердя, провідною темою яких є осінь. Якщо ж брати поезії загальніше, то стає помітно те, що у них перегукується тема любові та смерті.

Відкриває збірку вірш «До lady L. W». Це ніби інтимна розмова авторки з невідомою нам жінкою. Тема смерті, яка помітна ще з перших рядків стає провідною для усього вірша. Музика введена у поезію через звуки природи: «передсмертний твій спів пролетить», «очерет свій шелест почне», «обізвавшись на те голосіння, замовкне», «тепер спів бринить голосний». Та й сам виклад тексту розгортається у повільному, тихому темпі так, ніби це мінорна тональність у музиці. Уміння малювати словом виражається у майстерному представленні читачам картини природи. Леся талановито вводить у текст характеристику кожного образу через кольори, епітети, порівняння. Проте поетесі вдається змалюванням ілюстрації передати внутрішню тему вірша – тему кохання та передсмертного щастя.

Наступний вірш «Осінь» продовжує настрій попереднього. У звуковому аналізі поезія схожа на другу частину сонати Шопена, що вже свідчить про музичність. До того ж звуковий ряд визначається лейтмотивом зі змінами тональності та настроїв. Грою кольорів і світлотіней авторка змальовує драматизм та передсмертний порив до продовження життя. Леся вдало змінює просторові реалії точно підібраними словами.

Внутрішню напругу наступної поезії «Останні квіти» передано через змалювання минущості, теперішнього буття та майбуття. Це вдало підкреслила авторка динамікою кольорів. У цій поезії значно відчутніша проекція на мелодію Шопена, ніж у двох попередніх, що й визначає мінорне звучання. Варто звернути увагу на символіку Лесі Українки. Наприклад, наскрізні образи поезії троянди виступають тут як символ болю і страждання, а рани із запеченою кров'ю ознака відбух передсмертних мук.

«Плач Єремії» відзначений активним емоційним характером, що виявляється назвою й епіграфом, узятих з однойменної книги Старого Завіту. Поезія – це скорбота Пророка за політично й духовно подоланою вітчизною, а також пам'ять про її величне майбутнє через призму примітивного теперішнього. Музичність може бути виявлена через повторення своєрідних рядків.

Висновки. Отже, у майстерному творенні шедеврів Лесі допомагали всі види мистецтва. Вона не лише захоплювалася музикою і живописом, а й хотіла ціле життя приділити цьому. Проте в силу всім відомим обставинам у неї не зовсім вийшло. Але дівчина знайшла вихід і вдало

поєднала музику та живопис у своєму поетичному слові. Вище сказане підтверджує про вдале та майстерне поєднання музики та малярства у творчості Лесі Українки, а саме на прикладі поетичного циклу «Осінні співи».

Джерела та література

- 1.Олександр Рисак. Найперше музика у слові. – Луцьк: «Вежа», 1999р.
- 2.Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975 р., т. 1, с. 284.
- 3.Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1978 р., т. 10.
- 4.Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1978 р., т. 11.

Грицевич Юрій – аспірант I року
навчання з відривом від виробництва
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Ю. В. Громик

**Комбінаторні звукові зміни у волинськополіських говірках
(на матеріалі фольклорних записів із Ратнівщини)**

В українській діалектній мові засвідчено чимало нерегулярних фонетичних модифікацій, зумовлених взаємодією звуків під час мовлення. Окремі звукові зміни цього характеру на матеріалі західнополіських говірок вивчено ще недостатньо.

Мета дослідження – виявлення й коментування наслідків асимілятивних та дисимілятивних процесів за матеріалами діалектографічних джерел із Волинського Полісся та фольклорних записів із Ратнівщини.

Виклад основного матеріалу. Діалектографічні джерела та записи уснопоетичних текстів дозволяють говорити про поширення в західнополіських говірках форм із прогресивною суміжною асиміляцією за способом творення в таких консонантних групах: а) [мй], [мл'] > [мн'], [мн], пор. свідчення діалектологів: *мнєтуха*, *мнєтки*, *мнєткі* зварена і розтовчена картопля як страва' [1, I, 316], *мнєтва* < *м'ята* [1, I, 327], *мнєсо* [1, I, 311], *памнятати* < *пам'ятати* [1, I, 328], з уснопоетичних текстів: *помнєтая*, *зомнєтая* [5, 233], *уремнє* [5, 105],

ни мала времня [4, 288], земници [4, 285], земні [5, 238], пор.: «Вже ж моя коса – ни косою, вже ж моє личко – ни красою. Вже ж моя коса помнєтая, з личка краса зомнєтая» [5, 233]; б) [нш] > [нч], пор. фіксацію Г. Л. Аркушина: *гінчий* < *інший* [1, II, 6], приклади з фольклорних текстів: *меньча* [4, 283], *гинчи* [5, 236], пор.: «Твоє пиво вельми диво – твоє мати чарувниця, меньча сестра-розлучниця – розлучила нас с тобою, ек ту рибойку з водою» [4, 283].

Кількома говірковими виявами в опрацьованих текстах представлено регресивну суміжну асиміляцію. У випадку *очинися, очиню* [5, 230] відбулося уподібнення за глухістю і способом творення [дч] > [тч] > [ч:] з наступним стягненням подовженого приголосного, пор.: «– Ой, очинися, мий свекорку. – Як назвеш мене «мий татойку», очиню сіни ще й хатойку» [5, 230]. У західнополіських говірках простежено таку ж за походженням форму *гочинити* < *годчинити* 'відчинити' [1, I, 166]. Зміну [вн] > [мн] як наслідок регресивної асиміляції за участю носового резонатора маніфестують такі свідчення з діалектографічних джерел: *римно* < *рівно*, *римний*, *рімний* < *рівний* [1, II, 119], *римняти* < *рівняти* [1, II, 119], *недамно* < *недавно* [1, I, 344], пор. словоформу, виявлену в місцевих уснопоетичних текстах: *румненькі* [5, 133], пор.: «А кругом хати вся садовина, мости румненькі» [5, 133]. Дані АУМ [3, II, к. 110] та фольклорні записи свідчать про послідовне в усьому західнополіському ареалі заступлення [б] > [п] у слові *пчолойка* [5, 187] внаслідок механізму регресивної суміжної асиміляції за глухістю, пор.: «Чи рій – не рій, яра пчолойка по бору? – Їде Іванко із дружиною додому» [5, 187]. Можливо, регресивну суміжну асиміляцію за твердістю ілюструє група приголосних [л'н] > [лн], як-от у словах: *настолник* [2, 146], *Силно* [2, 219], а у фольклорних текстах простежено такі словоформи: *поклоняльники* [5, 185], *пекелнії* [4, 285], пор.: «Петре-Павле, подай ключі, подай ключі пекелнії, випусть душі спасеннії, – оно теї ни випускай» [4, 285]. Твердість бокового [л] у такій звукосполучі може відображати ще й процес депалаталізації передньоязикового консонанта внаслідок занепаду після нього слабкого.

Дисимілятивні зміни представлено меншою кількістю прикладів. Відповідно до давнішого *чьтыри*, за матеріалами АУМ [3, II, к. 227] та іншими фіксаціями дослідників, для мовлення поліщуків характерні такі форми з регресивною суміжною дисиміляцією за способом творення [чт] > [шт]: *штири* < *чотири* [1, II, 276], *штиройка* 'четвірка' [1, II, 276], *штирогубий* 'такий, що має заячу губу (з розрізом)' [1, II, 276], пор. відповідник із фольклору: *штири* [5, 224], пор.: «Ой, заграйте, музики, –

витоптала черевики. Ой, заграйте на гітарі – витоптала штири пари» [5, 224].

У групі [вй] звук [й] змінився на [л'] унаслідок прогресивної суміжної дисиміляції за способом творення [вй] > [вл']: *здоровлям* [5, 157], пор.: «*Родина, родина Марійку запомагає, щастям, здоровлям поздоровляє»* [5, 157]. Такі діалектні форми зауважені дослідниками в берестейських говірках: *дэрэвляшкы* < *дерев'яшки* 'взуття на дерев'яній подошві' [6, 62], *травляный* < *трав'яний* [6, 230]. Засвідчено контактну регресивну дисиміляцію за способом творення у звукосполучі [чм] > [шм]: *до коршми* [5, 113].

На Західному Поліссі, як свідчать дані діалектних лексикографічних джерел [1, II, 132] та фольклорних матеріалів [5, 263], послідовно збережено давнє сполучення звуків [чн] у слові *ручник* «рушник», пор. також *тутечній* [3, II, к. 108].

Отже, аналіз діалектографічних та фольклорних джерел дає підстави зробити висновок про послідовне відображення рис західно-поліського говору в записах уснопоетичних текстів із Ратнівщини.

Джерела та література:

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у двох томах / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. I–II.
2. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія : навчальний посібник з регіональної діалектології / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 256 с.
3. Атлас української мови: в 3 т. – К. : Наук. думка, 1988. – Т. II. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – 407 к.
4. Галайчук В. Фольклорні записи з Полісся / Володимир Галайчук, Ярослав Гарасим, Іван Денисюк // Вісник Львівського університету. Серія : філологічна. – Л., 2003. – Вип. 31. – 247–291.
5. Денисюк І. О. Пісні з-над берегів Турського озера : пісні і коментарі / І. О. Денисюк. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 256 с.
6. Дыялектны слоўнік Брэстчыны. – Мн. : Навука і тэхніка, 1989. – 294 с.

Денисюк Ірина – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент

О. О. Маланій

Романсовість поезій Олександра Олеся

Олександра Олеся вважають основоположником романсової лірики в українській літературі. З-поміж інших поетів початку ХХ століття його творчість вирізняється багатою палітрою людських почуттів, інтелектуалізмом та щирістю емоцій, саме тому, високу оцінку його творчості дав відомий український історик О. Єфименко, який назвав його «справжнім ліричним поетом», а Христина Алчевська – «українським Гейне».

Поезія Олександра Олеся стала об'єктом вивчення таких учених, як О. Бабишкін, Б. Буряк, М. Зеров, М. Неврлий, Ю. Мельничук, В. Яременко, М. Жулинський, М. Сулима, Р. Радишевський, М. Кодак, Р. Тхорук, О. Сидоренко та ін.. Однак, у літературознавчих студіях не достатньо досліджене питання романсів Олександра Олеся. Зазначимо, що сьогодні ми можемо назвати понад 80 відомих композиторів, які поклали Олесеві рядки на музику, створивши більше двох сотень музичних творів різних жанрів. Проте найбільше народне визнання автору принесла саме романсова пісня. Мета роботи – визначення характерних особливостей романсової лірики поета.

У літературознавчих дослідження часто йде мова про мелодійність Олесевих віршів. Цей феномен пояснюють вдалим використанням алітерацій та асонансів (М. Неврлий), майстерною стилізацією під пісенну народно-поетичну творчість (М. Радишевський) та іншими чинниками, які проте не дають вичерпного розуміння окресленого питання. Музика була для поета ніяк не об'єктом наукового дослідження, а джерелом творчого натхнення.

Першим, хто звернув увагу на музичність Олесевих віршів, був Іван Франко. Він писав про це так: «Виступає молода сила, в якій уже тепер можна повітати майстра віршованої форми і легких, граціозних пісень. Майже кожен віршик так і проситься під ноти, має в собі мелодію» [4, 558]. Ф. Сташенко вважав Олександра Олеся в українській поезії найбільш музичним після Тараса Шевченка [1, 139].

Музичне мистецтво в доробку письменника представлено різними виявами: музична символіка (арфа, струна), музичний супровід динамічних картин («На зелених горах»), як елемент ритуалу («Танець життя»), як еквівалент життя («Злотна нитка»), у вигляді пісенної творчості (політичні пісні, романси).

У пісенному доробку письменника присутні твори різні за тематикою, в яких поет намагається передати всю силу своїх почуттів, емоцій, однак найкраще свій розв'язок проблема «слова та музики» в Олександра Олеся знайшла у подвійній, музично-поетичній сутності романсу («Чари ночі», «Зрадила та, що любила», «Ти все любиш його безнадійно», «Ти в ту ніч другим зоріла», «О, ще не всі умерли жалі» тощо).

Романси Олександра Олеся виконують соціально-психологічну та естетичну функції – є піснями про кохання та виражають власні настрої поета. Найбільше відомим та виразним у жанровому відношенні є романс «Чари ночі» [2, 64]. Він, як і більшість романсів Олександра Кандиби, був присвячений його майбутній нареченій – Вірі Свадковській. Увагу композиторів цей романс привертає своєю ритмомелодикою, що створюється повторюваними строфами, персоніфікаціями (струмок воркоче, лист квітці рвійно шелестить, сміються, плчуть солов'ї), метафориною. Вибух почуттів від образень в бенкеті природи, який нагадує людське свято (дзвін чарок, пісні, музика золотих струн). Р. Радишевський так описує настроєву гаму цього романсу: «Вслухаємось в щемку, задушевну мелодію, філософськи виважені, з епікурейським акцентом думки про бенкет весни, молодості – і радісно-тривожно стає на душі» [3, 19].

Окремі романсові пісні Олександра Олеся лягли в основу вокального циклу Якова Степовго «Пісні настрою». Романси ці невеликі за розміром, але насичені і місткі. Вони контрастують між собою образами. Ладно-тонально і фактурно. В середині самих творів контрасти відсутні. Наприклад, після лірико-драматичного «О, ще не всі умерли жалі» іде епічний образ – «Долини сплять», а за ним – ліричний – «У квітах буде душа моя».

Романс «Не беріть із зеленого луку верби» [2, 118] написаний у формі періоду, проте це не створює враження недомовленості, а навпаки, твір – своєрідний, художньо довершений. В центрі твору – образи посаджених на скелі верби і на зеленому лузі сосни, однаково приречених на загибель. Зерном музичного образу є перша фраза романсу, яка втілює почуття жалю, людяності, здатності до співчуття, співпереживання. Цей романс став однією з найяскравіших ліричних мініатюр Степового.

У романсі «Гроза пройшла... зітхнули трави» [2, 86], музику до якого написав Микола Лисенко, поет за допомогою образів природи

передає стан ліричного героя, який переживши любовну тугу, все ж стає знову радісним, адже «Спинилась кров, замовкли рани...// Прибите серце ожило». Поезія ця дуже ритмомелодична і багато в чому нагадує романс «Чари ночі», проте менша за розміром та різниться настроєм.

Отже, романсовість є однією із визначальних рис частини поетичного доробку Олександра Олеся. У своїх романсах поет використовує прийоми алітерації, асонансу. Змальовуючи любов він не вживає контрастних барв, але у нього досить різноманітне потрактування цього почуття. Романсам Олеся притаманний певний пантеїзм почуттів ліричного героя та оточуючої природи.

Поетичне слово і музика гармонійно поєдналися у творчості Олександра Олеся, створивши потужну енергетику і магію мистецтва.

Джерела та література:

1. Неврлий М. Олександр Олесь: Життя і творчість / Микола Неврлий. – Київ: Дніпро, 1994. – 173 с.
2. Олесь Олександр. Твори: У 2 т. – Київ: Дніпро, 1990. – Т. 1. – 959 с.
3. Радишевський Р. Життя і радість Олександра Олеся / Ростислав Радишевський // Олександр Олесь. Твори: У 2 т. – Київ: Дніпро, 1990. – С. 5 – 47.
4. Франко І. О. Олесь “З журбою радість обнялась” / Іван Франко // Зібрання творів: У 50 т. – Київ: Наукова думка, 1984.

Дузяк Анастасія – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. О. Маланій

Кольористика в поезії Олександра Олеся

Актуальність дослідження: Олександр Олесь (Кандиба) – український поет, драматург, перекладач, автор 11-ти поетичних збірок. «Син свого часу – то великонадійного, то зневір'я повного – і другий визначний талант останніх літ, що справдив свою репутацію першорядного лірика в найновішій українській поезії і своєю музою

гніву та зневір'я дає розкішний кінцевий акорд до всього українського письменства» [4, 449]. Творчість письменника досліджували: Х. Алчевська, М. Зеров, С. Єфремов, В. Петров, В. Пачовський, Н. Шумило, Л. Голомб, В. Яременко, О. Сидоренко, Р. Тхорук та ін. Лірика Олександра Олеся надзвичайно багата синтезом малярства і поезії. Отож, метою нашого дослідження є вивчення кольористики в поетичних творах автора.

Лірика Олександра Олеся має широку кольорову гаму, «яка в контексті історичного розвитку зазнала певних видозмін» [5, 38].

У першій збірці «З журбою радість обнялась» найчастіше вживається лексема на позначення срібного кольору (12 разів: «Ніч навколо – *срібне* море!»; «Глянь, як сяють *срібні* води». Він виходить з сірого, висловлює прагнення до свободи і спробу подолати всі обмеження [2]. Для Олександра Олеся срібний позначає блиск «срібний дзвін»; «срібні ночі»; «срібна пісня»; «сріблястії шати»; «осріблені місяцем»; «срібні струни»; «срібне море»; «срібні води».

Чорний колір вживається 8 разів: «А на сході вже, як демон, / *Чорна* ніч розкрила крила...»; «За що в його *чорний* гвіздок в голові». Чорний колір завжди кидає виклик, щоб людина спробувала звільнити свою суть, тобто людина повинна пройти через чорне, щоб пізнати, як багато в ньому білого [2]. В поезії Олександра Олеся чорний колір асоціюється з смертю, темнотою.

Вісім разів автор використовує сірий колір: «Тим *сірим* камінням колись в мої груди / Все били без жалю, жалкуючи, люди»; «На *сірій* скелі мак цвіте». Сірий колір поєднує в собі протилежні якості чорного і білого, отже, відчуває себе непотрібним і чужим. Сірий колір вважається самотнім, тому що живе на межі чорного і білого [2]. Сірий колір здавна асоціюється із скелями і камінням, що означає силу і незламність, того, що буде вічно.

Сім разів у збірці вживається епітет «золотий»: «Налагодь струни *золоті*...»; «Засміється сонце в небі *золотому*...». Золотий – це колір слави, неминучої перемоги [2]. Для Олександра Олеся золотий колір символізує сонце і небо в ясну погоду.

Шість разів вживаються червоний і рожевий кольори. Червоний: «І *червоніли* груди їх...»; «Полилися сльози, кров *зачервоніла*. Червоний колір уособлює могутність, прорив, волю до перемоги, змушує насторожитися під час небезпеки, символізує пристрасть. [2].

Червоний колір звучить як заклик до дій, до боротьби, це яскраво видно в поезії «Ми не кинемо зброї своєї». Рожевий: «Погасла іскронька мала, / Рожеве світло більш не ллється...»; «Сонце цілує рожеву весну...». Рожевий колір означає романтичність, доброту, любов, пристрасність [2]. У поезіях рожевий колір символізує весну, ранок, світло, тобто початок нового.

Білий колір у збірці вживається тричі: «Очі розкрила конвалія біла»; «Але мені згадаються в той час / Твої ласки, й руки білі»; «Десь на дні ясного моря / Білі яблуні цвітуть!». Білий колір характеризується досконалістю і завершеністю, демонструє абсолютне і остаточне рішення, повну свободу для можливостей і зняття перешкод [2]. В поезіях Олександра Олеся білий колір є символом краси і довершеності.

Двічі вживається зелений і блакитний. Зелений: «Почорнілая могила / Між зелених нив?!»; «В сріблястім морі сад втонув, – / Скрізь сяєво зелене». Він спокійний і символізує мир, спокій, надію, сили [3, 124]. У поезіях зелений колір символізує природу («В сріблястім морі сад втонув»). Блакитний: «О, не дивуйсь, що ніч така блакитна...»; «Хоч падав я не раз з блакитної пустелі». Блакитний – це колір мрій і сподівань, колір миру і злагоди [2]. В поезіях блакитний – це колір неба.

Також використовує синій колір («І знов взяла мене на крила / І в синє небо понесла...»). Синій символізує довір'я, безкінечність і сум [3, 124]. В поезії – це символ неба.

Використовує автор незвичні кольори для того щоб підкреслити незвичайність пейзажу: сріблясто-блакитний «ночі сріблясто-блакитні», зелено-срібний «зелено-срібна ковила», смарагдовий «квіти смарагдові».

Висновки: у першій збірці Олександра Олеся «З журбою радість обнялась» найчастіше, на нашу думку, вживаються кольори срібний, золотий, сірий, рожевий і червоний, які водночас бувають яскраві і тьмяні як радість і сум. У наступних творах вже з'являється жовтий, який у цій збірці не використовувався, але його можна було тільки уявити коли вживався золотий.

Завдяки неймовірному насиченню кольорами поезія дозволяє побачити те, що хотів донести митець силою слова, малює пейзаж в уяві читача. Тому Олександра Олеся можна вважати неперевершеним майстром слова і кольору.

Джерела та література

- 1.Єфремов С. На початку нового віку: Олесь / С. Єфремов // Історія українського письменства. – К., 1995
- 2.Нелюбов М. В. Психологія кольору [Електронний ресурс] / М. В. Нелюбов // Психологія кольору : український національний портал. – Електронні дані. Режим доступу: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=2117. – Назва з екрана.
- 3.Олесь О. Поезії / О. Олесь. – К. : Радянський письменник, 1964. – 637 с.
- 4.Рисак О. Мелодії і барви слова. Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця XIX – початку XX ст. / О. О. Рисак – Луцьк : Надстир'я, 1996 . – 96 с.
- 5.Словник символів України / За загальною редакцією В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. – К.: Міленіум, 2002. – 260 с.

Єдинак Наталія – студентка III курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету ім. Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Л. К. Малімон

Жанрова специфіка книги Роальда Дала “Чарлі та шоколадна фабрика”

Актуальність дослідження. Творчість письменника Роальда Дала до недавнього часу була зовсім невідомою українській публіці. Його розповіді знамениті своїми несподіваними кінцівками, а дитячі книги – відсутністю сентиментальності і навіть чорним гумором. Тим часом, за життя Дала користувався великим визнанням. Більшість його творів для дітей займають верхні позиції в списках найпопулярніших книг в Великобританії і США. В Україні творчість письменника стала центром уваги зовсім недавно.

Мета дослідження полягає у визначенні жанрових особливостей книги “Чарлі та шоколадна фабрика”. Дана мета обумовлена тим, що літературні критики не мають єдиної думки щодо визначення жанрової природи творів Роальда Дала.

Існує декілька думок стосовно визначення жанру дитячих творів Роальда Дала. Наприклад, видавництво “Puffin book” називає його твори фантастичними романами. Західне літературознавство не визначає окремі жанри дитячої літератури і, відповідно, книги письменника

визначаються просто як дитяча література. Деякі дослідники (Nickolson С. та Norton N.) визначають жанр творів Р. Дала як фентезі, маючи на увазі “мрії”, “фантазії” [3].

Книга “Чарлі та шоколадна фабрика вийшла” друком у 1964 році. А саме у 60-х роках ХХ ст. в Англії поширеним жанром дитячої літератури стала чарівно-фантастична казка. Проте Р. Дал в першу чергу звертається до жанру усної фольклорної казки з її персонажами, що володіють магією, і добром, яке перемагає зло.

Поєднання чарівної та літературної казки – це поєднання реального і чарівного життя. В досліджуваному творі звичайні діти під час екскурсії на шоколадну фабрику бачать шоколадні ріки, карамельні береги, знайомляться з такими технологіями як “Лизальні шпалери для дитячих кімнат”, “Летючі шипучки”, “Глазуровані олівці для смоктання” та ін. Та, як на диво, діти не губляться у чарівному світі фабрики а просто потрапляють у пастки [5, 66].

Таке фантастичне поєднання дає можливість абстрагуватись від реального світу і перетворювати та конструювати дійсність.

Роальда Дал також використовує таку жанрову форму як повчальні історії, які мають на меті попередити героїв про небезпеку. Прикладом такого попередження можуть слугувати початки любих віршів Умпа-Лумпа. Наприклад: *“Усі ми, любі друзі, згодні, / що гіршого нема сьогодні, / ніж бачити дурну дивачку, / яка весь час жує жувачку. / (Таку ганебно звичку мати – / вже краще в носі колупати). / Ці жуйки горе вам несуть - пустопорожня їхня суть”* [4, 154]. І відразу ж йде вказівка про те, що хтось не дослухався і був покараний: *“В халепу влип, на нашу думку, той, хто жує жувальну гумку. Вам, може, оповісти знов про бідну панну Бітелов, яка цілісінькими днями жувала жуйку до безтями... Й ось халепа - у неї виросла щелепа, а з нею й зуби, що стирчали, неначе в два ряди кинджали...”* [4, 154].

Ще одним елементом у книзі автора є гра. Ігровий принцип проявляється в таких аспектах: зміна розмірів людей (вплив продуктів фабрики), реалізація метафор (назви кімнат або продуктів на шоколадній фабриці).

Висновки. Таким чином, книгу Роальда Дала “Чарлі та шоколадна фабрика” можна віднести до жанру “сучасна чарівна казка”. Цей різновид казки характеризується тим, що “автори модернізують традиційні казки, змінюючи точку зору, оточуючу обстановку, персонажі, сюжет або мову, або придумують нове продовження старої історії” [2].

Крім того, в книзі автор використовує поєднання з іншими жанрами:

- 1) використання жанру в чистому вигляді (повчальні історії);
- 2) модифікацію жанру та гру з його ознаками (фольклорна казка).

Джерела та література:

1. Davis Richard B. Exploring the Factory: Analyzing the Film Adaptations of Roald Dahl's Charlie and the Chocolate Factory [Electronic resource] : thesis / Richard B. Davis // ScholarWorks @ Georgia State University : [website] / Georgia State University. – Georgia, 2009. – Access mode : http://scholarworks.gsu.edu/english_theses/72 (date of appeal: 29.03.2016). – Title from the screen.
2. Lai CCI. Roald Dahl : the great storyteller revealing his life [Electronic resource] / CCI. Lai // Language, Literature and Cultural Studies, 2008.– V. 1, n. 1.– P. 109–120 Access mode : <http://hdl.handle.net/10722/195557>. – (date of appeal: 29.03.2016). – Title from the screen.
3. Викторова Н. А. К вопросу об определении жанровой специфики произведений Роальда Даля для детей [Электронный ресурс] / Н. А. Викторова // Учен. зап. Казан. ун-та. Серия : Гуманитарные науки . – 2011. – № 2. – Режим доступа : <http://bit.ly/1RwQAV4> (дата обращения: 29.03.2016). – Название с экрана.
4. Дал Р. Чарлі і шоколадна фабрика / Р. Дал. – Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2005. – 240 с.
5. Кушнірова Т. Мотивна організація дитячої прози Роальда Дала [Електронний ресурс] / Т. Кушнірова // Філологічні науки. – 2014. – Вип. 17. – С. 61–68. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fil_Nauk_2014_17_11.pdf (дата звернення: 29.03.2016). – Назва з екрану.

Іваненко Людмила – студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент кафедри англійської філології

О. В. Даркевич

The image of the governess in Victorian literature

From “Jane Eyre” to “Vanity Fair”, the governess is a familiar character in Victorian literature. Her role was a rather strange one – not part of the family, yet not quite an ordinary servant.

The **topicality of this theme** lies in the necessity of describing this segment of Victorian English society, in the person of “the governess”. The right that women obtained to earn own their living by teaching in a sense was like a green light for the feminist movement.

The goal of the research is to define the role and status of the governess in Victorian England as it is presented in the novels of Charlotte Brontë and William Thackeray.

The governess was one of the most familiar figures in the life and literature of the mid-Victorian period. The 1851 census showed that 25,000 women earned their living by teaching and caring for the children of other women. Most governesses lived with their employers and were paid a small salary on top of their board and lodging.

From the 1840s onward the governess became a popular character in fiction; whether it was in a Gothic novel, a romance, a mystery, or a comedy of manners, the character of the governess was a completely familiar one. At her wise, intellectual best, she is a creditable heroine. At her narrow-minded, tyrannical worst, she is a formidable villain. When this is combined with the various misdemeanours and mishaps of her young charges, she provides the perfect comic foil [2].

The reason why a woman should choose to become a governess was that the first part of the 19th century was marked by deep economic distress. A series of bank failures during and after the Napoleonic Wars, combined with the absence of any public welfare protection, meant that many middle-class families were going bankrupt. Young men always had a chance to earn back their family’s fortune, but their sisters, educated to be “ladies”, would have felt humiliated to serve in a shop or work in a factory. The only possibility open to them was to get a job as a teacher, either in a small girls’ school or in someone else’s home [1].

The governess taught “the three Rs” (reading, writing and arithmetic) to the younger children, while coaching the older girls in French conversation, history and “The use of the Globes” or geography. If her pupils were in their upper teens, the governess instructed them in key “accomplishments” such as drawing, playing the piano, dancing and deportment (i. e. how to conduct oneself properly), all designed to attract an eligible suitor in a very crowded marriage market.

The governess was expected to look after her pupils’ moral education too. As well as reading the Bible and saying prayers with them, she was to set a good example of modest, moral behaviour [1].

In spite of this, governesses were seldom held in a high esteem by the families who employed them. The role of governess was, in reality, a solitary and often a miserable existence. The governess was neither servant nor family member and, as such, was often relegated to a sort of lonely social no-man's land.

Charlotte Brontë's "Jane Eyre" (1847) features one of the most famous depictions of a governess in all of English literature. Demonstrating that even a young woman with no beauty, no money, and no connections can be the heroine of her own story, Jane leaves the oppressive Lowood School to take a position as governess at Thornfield Hall. There, she meets the mysterious Mr. Rochester and experiences firsthand the particular miseries of a governess who falls in love with her employer. In the following scene, Jane is forced to sit in the drawing room amongst Mr. Rochester's guests and listen as the beautiful Blanche Ingram and the rest of the assembled company deride her profession.

"Why, I suppose you have a governess for her: I saw a person with her just now – is she gone? Oh, no! there she is still, behind the window-curtain. You pay her, of course; I should think it quite as expensive, – more so; for you have them both to keep in addition". Miss Ingram said to him:

"No, you men never do consider economy and common sense. You should hear mama on the chapter of governesses: Mary and I have had, I should think, a dozen at least in our day; half of them detestable and the rest ridiculous, and all incubi— were they not, mama?"

Mrs. Ingram answered her daughter in brutal fashion, not only expressing her dislike of governesses as a whole – but criticizing Jane herself:

"I am a judge of physiognomy, and in hers I see all the faults of her class."

Their conversation is a faithful reflection of the high-society views of the personal and professional characteristics of governesses.

Not every literary governess is content to fade into the background. In "Vanity Fair" (1847) by William Makepeace Thackeray, Becky Sharp aspires to better things and is not averse to a bit of treachery in order to get them. Employed as a governess by the Crawley family, she meets and secretly marries the dashing Captain Rawdon Crawley. For a time, she enjoys phenomenal success in society, but in spite of her ingratiating ways – or perhaps because of them – there are many who refuse to accept Becky as anything other than a governess. The Sedleys' housekeeper, Mrs. Blenkinsop, is one of them.

“I don’t trust them governesses, Pinner,” she remarked to the maid. “They give themselves the hairs and hupstarts of ladies, and their wages is no better than you nor me” [2].

Charlotte Brontë published the novel with a governess as heroine, using real-life experiences from the schoolroom. Other writers such as Thackeray drew on stories circulating about scheming governesses who disliked their pupils and were desperate to get on in the world by marrying into their employers’ family.

Just like an orphan, the governess had to make her own way in the world, travelling alone far from home, with no resources to call upon if things went wrong. Her status as a ‘lady’ allowed her to mix in the best circles, but the fact that she worked meant that she also encountered all sorts of people and situations that would have been hard to imagine for a girl who lived with her parents [1].

Джерела та література

1. Hughes Kathryn. The Victorian Governess [Електронний ресурс] / Kathryn Hughes // British Library. Discovering Literature: Romantics and Victorians – Режим доступу до статті : <http://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/the-figure-of-the-governess>.
2. Matthews Mimi. The Literary Governess: Depictions in Austen, Brontë, Thackeray, and Heyer [Електронний ресурс] / Mimi Matthews // Romance, Literature, and History. – Режим доступу до статті : <https://mimimatthews.com/2015/06/15/the-literary-governess-depictions-in-austen-bronte-thackeray-and-heyer/>.

Каращук Юлія – студентка III курсу інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник:, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
О. О. Маланій

Кольорова палітра «Лісової пісні» Лесі Українки

«Лісова пісня» довершена не тільки як художній твір. Окрім музичності, драма дивує нас розкішною кольоровою палітрою. Леся

Українка була «спеціалістом широкого профілю». У «Лісовій пісні» їй вдалося поєднати три види мистецтва: літературу, малярство та музику. Це завдання потребувала надзвичайної обізнаності та нелегкої праці, адже кожен з цих видів має свою специфіку й не так легко хоче зливатися з іншим. Олександр Рисак з цього приводу зазначає: «часто на практиці один із видів мистецтва стає домінуючим, підпорядковуючи інші своїм специфічним особливостям» [3, 8].

Актуальність. Творчість Лесі Українки завжди залишається актуальною для дослідників. Зокрема, В. Агеєва вивчала твори Лесі Українки в постмодерністській інтерпретації, О. Рисак здебільшого досліджував синтез мистецтв у творах видатної письменниці. Та проблемі кольористики «Лісової пісні» приділено не достатньо уваги. Л. Ісаєнко намагалася розкрити смислові параметри кольорового універсуму «Лісової пісні». Та ця тема потребує допрацювання й детальнішого аналізу.

Мета – простежити кольорове багатство та символіку кольорів драми-феєрії, з'ясувати чи є залежність між зміною кольорів природи та героями й настроями твору.

«Лісова пісня» починається з прологу, у якому авторка малює нам неповторну картину природи на провесні. Все навколо зеленіє, пригріває сонце, природа відновлюється. Відповідно й кольорова палітра змальована переважно у зелених тонах. Зелений – колір природи, гармонії, юності, свіжості і надії: «Галява скраю переходить в куп'я та очерети, а в одному місці в *яро-зелену* драговину — то береги лісового озера, що утворилося з лісового струмка» [4, 202].

Леся Українка в «Лісовій пісні» послуговується такими відтінками зеленого: *яро-зелений*, *ясно-зелений*, *зелено-ярий*. Усього використовує цей колір близько восьми разів на позначення, насамперед, природи, одягу Мавки, інших лісових істот, деяких деталей одягу Килини.

Синій і зелений кольори діють заспокійливо на психологічний стан людини, перемагають втому. Цим фактом Леся Українка скористалася для відтворення безтурботної атмосфери лісу. Саме блакитний колір, відтінок синього, як правило асоціюється з легкістю, безпосередністю і безтурботністю: «В лісі щось загомніло, струмок зашумував, забринів, і вкупі з його водами з лісу вибіг “Той, що греблі рве” – молодий, дуже білявий, синьоокий, з буйними і разом плавкими рухами; одежа на йому міниться барвами, від каламутно-жовтої до ясно-

блакитної, і поблискує гострими злотистими іскрами» [4, 203]. Бачимо гармонію зеленого та синього з їх найтоншими відтінками та вкрапленнями інших кольорів. Гама синього: блідо-блакитний, ясно-блакитний, густо синій.

Із відновленням природи, пробудженням усього живого інстинктивно передчуваємо зародження чогось нового. Тим новим стало кохання Мавки й Лукаша. Окрім чітких зелено-синіх штрихів, особливо часто Леся Українка використовує білий колір, коли малює першу їх зустріч: *«білі сні»*; *«стелилися незнані трави, квіти, / блискучі, білі...»*; *«тихі, ніжні зорі / спадали з неба — білі, непрозорі»*; *«клагалися в намети... Біло, чисто...»* [4, 239]

Розповідає Мавка хлопцю про зимову сплячку у вербі. Білим кольором зображає квіти, трави, зорі. Ми знаємо, білий це – колір чистоти і невинності. Саме таким було тоді їхнє кохання – світлим, чистим, незаплямованим.

Слід зауважити, що саме білим Леся Українка у «Лісовій пісні» послуговується найбільше. На початку твору для змалювання душевної чистоти головних героїв, а в кінці твору – для того, щоб показати духовне очищення. У драмі білий зустрічається близько тридцяти разів. У білому кольорі змальовано туман, постать-мару, стовбури осик та берез, хвилі, цвіт, хмара, застил сорочка, намітка, навіть зорі й квіти. Тоді ж розповідає мавка про свої мрії «золото-блакитні», піднесені. Навіть цвіт калини тоді «біліє».

Леся Українка також відтворила ніжно-пастельні кольори, такі як рожевий, перловий. Від рожевого авторка відтворює градацію і переходить до червоного. Цим кольором Леся Українка зображає Перелесника: *«гарний хлопець у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима»*. Він вогняний, палкий, нестримний, бурлить наче кров. Обіцяє він мавці палке кохання, відвідати «моря багрянні». Загалом червоні мазки використані близько десяти разів. Наприкінці твору Лісовик змальований багряно-золотистими фарбами: *«він у довгій киреї барви старого золота з темно-червоною габою внизу, навколо шапки обвита гілка достиглого хмелю»*. Це пов'язано з наближенням осені. Природа теж вбирається в осінні барви: *«вдяг яшень-князь кирею золоту»*. Каламутно-жовтий, золотавий, жовтий теж частіше зустрічаються у другій частині твору, коли наближається осінь, потроху відмирає природа й вмирають почуття Лукаша під тиском буденності.

Синхронно зі змінами у природі, змінюється загальний настрій твору. Переважають темні кольори: темно-синій, сивий, чорними з зеленим, оксамитовий.

Отже, можемо підсумувати, що кожен образ гармонійний і відповідно до свого єства змальований. Чи то Мавка (зеленава), чи Перелесник (червоно-багряний), чи Куць (коричнево чорний) – кожен помах пензлика авторки продуманий. Від початку твору до його закінчення ми бачимо градацію кольорів: від блакитного, рожевого, зеленого – до насичено жовтого, багряного, червоного, сірого, чорного. Зміни в природі відбивають зміни у житті героїв, зміни характеру: від зародження ніжного чистого почуття до зради й розчарувань. Не спроста авторка повертається до білого кольору, символу очищення, прощення. Мавка прощає Лукаша й визволяє його від мук. Леся Українка ще раз підкреслює високу душу своєї героїні проголошує важливу невмирущу істину: «Ні, я жива, я буду вічно жити, я в серці маю те що не вмирає».

Джерела та література

1. Агеева В. Поетеса зламу століть. Творчість лесеї Українки в постмодерній інтерпретації. – К., 1999. –146 с.
2. Волинь філологічна: текст і контекст. Явище синтезу мистецтв в українській літературі: Зб. Наук. Пр.. – Вип. 5 // Ісаєнко Любов Смыслові параметри кольорового універсуму «Лісової пісні» Лесеї Українки. – Луцьк, 2008., – 19–25 с.
3. Рисак О. О. Мелодії і барви слова: Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст.–Луцьк, 1996.– 99 ст.
4. Українка Леся. Лісова пісня. Зібр. Тв.: У 12 т. – Т. 5. –К., 1976.– С. 201–298.

Кіркова Ольга – студентка V курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету
імені Лесеї Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, професор
Е. К. Коляда

Вербалізація концепту ЧАС в англомовній та україномовній картинах світу

Сучасний етап у розвитку лінгвістичної науки характеризується докорінною зміною базисної наукової парадигми, поворотом до розгляду мовних явищ під антропоцентричним кутом зору. Визначилася настанова досліджувати мову в нерозривному зв'язку з мисленням, свідомістю, пізнанням, культурою, світоглядом як окремого індивідуума, так і мовного колективу, до якого він належить. Ідеться про необхідність перегляду традиційних уявлень у мовній семантиці, про вироблення нових підходів до вивчення лінгвістичних феноменів, про застосування в лінгвістиці нових методологічних і методичних стратегій [1, 240]. Все це й зумовило **актуальність** обраної для дослідження теми.

Об'єктом дослідження виступають національні мовні картини світу двох мов: української та англійської, які обслуговують комунікативні потреби народів, що належать до різних лінгвокультурних ареалів. **Метою** даного дослідження є аналіз вербальної реалізації концепту ЧАС в англійській та українській картинах світу.

Розглянемо ставлення народу до часу, яке відбито в національному пареміологічному фонді досліджуваних мов. У цих культурах людина бережно ставиться до часу, який, як добре відомо, на місці не стоїть і нікого не чекає: укр. *Час на часу не стоїть*; англ. *Time has wings*. Цінність часу та необхідність його ефективного використання, безумовно, визнається народами двох культур: укр. *Не тим час дорогий, що довгий, а тим, що короткий; Не доженеш і конем, що запізниш одним днем*; англ. *Take time by the forelock; The crunch of time does more than the club of Hercules; Procrastination is the thief of time* [1, 240].

Проте тільки в межах англо-американської культури раціональне використання часу (*time control*) підноситься до рангу національної ідеї, а поняття часу буквально фетишизується, будучи тісно пов'язаним з іншою національно-культурною цінністю: орієнтацією на дію/працю (*action/work orientation*). Як відзначає американський лінгвіст Р. Коел, мовні іпостасі часу в американському варіанті англійської мови досить яскраво свідчать про те, як високо він цінується в американському суспільстві. Час є тим, що необхідно “зберігати” (*to keep*), “наповнювати” (*to fill*), “рятувати” (*to save*), “використовувати” (*to use*), “проводити” (*to spend*); він не може бути “витраченим марно” (*wasted*), “загубленим” (*lost*), навпаки, його слід “проводити з найбільшою віддачею” (*make the most of*), “вигравати” (*gain*), “планувати” (*plan*) і т.д.[3, 56].

В англійських прислів'ях марнотраття часу прирівнюється до злочину: (*What greater crime than loss of time?*), а вдале використання його – до життєвого успіху та процвітання (*Gain time, gain life; He that has time, has life*). Час для представника англо-американської культури виступає не лише мірилом усіх речей (*Time tries all things*), а й лакмусовим папірцем для пошуків правди (*truth*): *Time tries truth, Truth is time's daughter*.

Поряд із терпінням і грошима час розглядається як могутній організатор людського життя (*Patience, time, and money accommodate all thing*), здатний творити чудеса (*Time works wonders*). Таке ставлення до часу знов-таки пов'язане з постулатами протестантської етики, згідно з якими час виступає тією субстанцією, що потребує обережного та цілеспрямованого використання: Час, облік часу – це не тільки “час – це гроші”, за цим стоїть не лише приземлене розуміння і почуття. Час розуміють як спресовану енергію, яку слід витратити розумно, економно, оптимально [2, 57–58].

Ставлення українців до часу, на відміну від американців, не виділяється надмірною прагматичністю. Про це красномовно свідчать хоча б такі пареміологічні одиниці: укр. *Пішла по масло – в печі погасло*. Складні погодні умови, тривалі періоди холоду під час пізньої осені, зими та ранньої весни (що становить приблизно половину календарного року), неможливість здійснення сільсько-господарських робіт та активного використання часу в холодну пору року, мабуть, зіграли певну роль у становленні східнослов'янського “непрактичного” ставлення до часу.

Східнослов'янська емоційність і дружелюбність також можуть розглядатися як фактори, що визначили депреціативне ставлення до часу як цінності в самій собі. З погляду американця “українське” ставлення до часу є ірраціональним, зрештою, як і багато чого іншого. Так, запізнення серед українців не вважається нечемною поведінкою. Навпаки, людину, що запізнюється, навіть у наш швидкий час, терпляче чекають, вибудовуючи співчутливі припущення з приводу того, що могло її так затримати. І навряд чи їй доведеться вислухати критичні зауваження щодо зловживання чужим часом. У американській культурі запізнення може бути кваліфіковане як особиста образа, головним чином тому, що американці сприймають чекання як нерациональну витрату часу [1, 241].

Таким чином, у межах цих двох культур виділяється ідеологема “час слід цінувати та ефективно використовувати”. Східнослов'янська культура в її українській іпостасі більше орієнтована на людину та її духовні потреби (“*people-oriented*”) порівняно з англоамериканською (“*doing things-oriented*”) культурою, де концепт “*self*” і установка на “*action/work*” автоматично ставлять на перше місце те, що можна зробити за одиницю часу для власного добробуту, який є запорукою процвітання всього суспільства в цілому [1, 242].

Джерела та література

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія / І. О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
2. Туганова О. Э. Поиск сбалансированности / О. Э. Туганова // Американский характер. Очерки культуры США. Традиция в культуре. – М. : Наука, 1998. С. 19–67.
3. Kohls R. The Values Americans Live By / Kohls R. // Jason K., Posner H. Explorations in Modern Culture. – Heinle Publishers, 1994. – P. 45–67.

Клямар Юлія – студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, професор
Е. К. Коляда

Своєрідність психологізму в романі У. С. Моема “Театр”

Психологізм – заглибленість у душу персонажів, їх психологію. Психологізм відкриває можливість дослідити художній твір в багатьох аспектах: і з точки зору стилю та композиції, і з точки зору тематики та проблематики. Вирішення проблеми психологізму допомагає також зрозуміти концепцію світу та людини письменника [3].

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена потребою осмислення внутрішнього світу людини, психологічного інструментарію, за допомогою якого розкриваються характери персонажів У. С. Моема.

Мета – з'ясування особливостей психологізму роману У. С. Моема «Театр».

Психологізм як естетична властивість романів У. С. Моема привертає увагу дослідників його творчості, оскільки, з одного боку, відомі заяви публіциста Моема про недоречність психологізму, а з іншого, романи письменника Моема є новаторськими саме завдяки психологізму [6].

У центрі роману У. С. Моема “Театр” постає зображення творчої особистості, акторки Джулії Ламберт, і саме таємниці творчого процесу в її душі привертають увагу читача. Письменник повністю входить в свою звичну роль скептичного спостерігача “ярмарку марнославства”, несподіваних та, зрештою, передбачуваних зигзагів людської поведінки, взаємовідношення особистості і суспільства, таланту і публіки, генія і пересічної людини [2]. Психологічний аналіз в романі “Театр” здійснюється і прямо: через авторські описи характеру, внутрішнього стану персонажів; і непрямо: через зображення деталей поведінки, жестів, міміки, навіть інтер’єру [4].

Джулія Ламберт – дружина, коханка, мати, донька і “велика акторка”, як повідомляє автор [3]. Артистична, мінлива Джулія у житті не раз нівелює правила класичної моральної етики на догоду власним інтересам, майстерно лицедіє. У. С. Моем із неприхованим інтересом ставиться до такого “двоїстого” мистецтва. Змінюючи маски, актриса Ламберт постійно перебуває з усіма в грі. Театр – ось істинна субстанція героїні. Тут розкривається її найвища сутність, тут вона почувается богинею, на яку сходить дух, що примушує тіло грати так само, як скрипаль примушує грати скрипку, тут не страшні ніякі удари долі, тут вона не підвладна людським пристрастям і смутку.

Проте серед всіх цих засобів психологічного зображення, які традиційно використовує У. С. Моем, особливе місце належить зовнішньому і внутрішньому мовленню персонажів. Особливу увагу приділяє У. С. Моем тим мовленнєвим ситуаціям, коли розмова стає самоціллю, ритуальною властивістю спілкування. У таких випадках розмова зумовлена правилами поведінки. І довга пауза, і стилістично забарвлена репліка стає потужним засобом викриття психологічного підтексту. “Широко відкривала прекрасні очі, з яких зворушливо котилися великі важкі сльози, і жоден чоловік не міг встояти перед ними, бо бачив поряд із собою не жінку, що плаче, а уособлення всього людського горя” [5].

Персонажі роману розмовляють багато, в зображенні їх мовлення У. С. Моем зберігає логічну прозорість, стилістичну єдність мовлення автора та героя. Діалоги роману “Театр” багатофункціональні: вони свідчать про душевний стан героя, спрямовані на створення цілісної системи ідейного задуму твору і стимулюють психологічний аналіз читача.

“Я міг би тебе любити, якби знайшов. Але де ти?” На останній сторінці роману сама Джулія дає відповідь на Роджерове запитання: “Коли хтось насправді існує на цьому світі, то це ми, актори. Всі інші люди – тільки тіні, яким ми надаємо матеріальності. Ми – символи всієї цієї бездарної метушні, яку вони називають життям”. Для акторів ілюзорний світ – дійсність, тому вони можуть вважати дійсність ілюзією [5].

Отже, психологізм у творчості письменника проявляється у викритті лицемірства, разючої невідповідності між видимістю і дійсністю. Роман У. С. Моема розповідає нам не лише про акторську гру як про велике мистецтво, але й про лицедійство, яке спотворює стосунки між дітьми і батьками, чоловіками і дружинами, про фарс, в якому беруть участь можновладці, представники суспільної еліти, сильні світу цього. Кожен грає за власним сценарієм. У. С. Моем своєю холоднокровністю і деякою відстороненістю дає матеріал для роздумів, дає право читачеві самому сформулювати своє бачення і ставлення до проблеми.

Джерела та література

1. Вержанская О. Н. Этико-эстетическая система У. С. Моэма / О. Н. Вержанская // Вестник “ХПИ”. – Серия : “Философия”. – № 50. – 2005. – С. 144–150.
2. Влодавська І. М. Цей “загадковий” Сомерсет Моем / І. Влодавська // Всесвіт. – 1974. – №2. – С. 162–169.
3. Гинзбург Л. Я. О психологической прозе / Л. Я. Гинзбург. – М. : Intrada, 1999. – 413 с.
4. Моэм Сомерсет. Подводя итоги / Сомерсет Моэм // Избранные произведения : в 2-х т. – Т. 1 – М. : Радуга, 1985. – С. 377–555.
5. Моэм Сомерсет. Театр / Сомерсет Моэм. – М. : Правда, 1982. – 430 с.
6. Моэм У. С. Искусство слова : О себе и других; Литературные очерки и портреты : пер. с англ. / У. С. Моэм ; авт. предисл. В. А. Скороденко ; сост. И. Н. Васильева-Южина ; худож. С. Ю. Биричев. – М. : Художественная литература, 1989. – 399 с.

Кондрук Аліна – аспірант кафедри
практики англійської мови
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат
філологічних наук, професор
Е. К. Коляда

Особливості нещирого дискурсу

Вивчення світоглядних та культурологічних концептів сьогодні стає одним із найбільш актуальних питань сучасного мовознавства. Особлива увага приділяється концептам, пов'язаним з ментальною та мовленнєвою діяльністю. Вивчення семантики особистісної пристрасності мовця вважається однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики, що і свідчить про **актуальність** нашого дослідження, **мета** якого полягає в розкритті особливостей нещирого дискурсу.

Н. Д. Арутюнова визначає дискурс як “зв’язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами; це – текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище; дія, як компонент, що бере участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості. Дискурс – це мовлення, занурене у життя” [1, 136–137].

Нещирий дискурс породжується навколо активізованого в мовній свідомості концепту «нещирість». Семантичною основою нещирого дискурсу є вираження особливої ментальності, властивої нещирій мовній особистості. За основу береться філософське положення про наявність двох істиннісних значень – «істинно» і «хибно (неправдиво)» [3, 1].

Оскільки під дискурсом розуміють послідовність взаємозв’язаних мовленнєвих актів, то нещирий дискурс визначається як така послідовність мовленнєвих актів, в якій виражається мовна особистість нещирого мовця, а саме: його усвідомлене бажання виражати неправдиві пропозиції замість істинних. Таким чином, мовна особистість у мовленнєвій ситуації нещирості задовольняє у процесі спілкування свої комунікативні потреби [2, 48].

Для пояснення семантики нещирого дискурсу використовується різниця між істинною та неправдивою пропозицією як між фактом

і нефактом. Основною ознакою змісту нещирого дискурсу є вираження неправдивих фактів.

Найчастіше нещирий дискурс має переривистий характер, переплітаючись із щирим дискурсом співрозмовника та отримує подальший розвиток у відповідній комунікативній ситуації [2, 12].

З точки зору умов породження існують різні типи нещирого дискурсу [4, 67–90]:

- спонтанний (виникає безпосередньо під час комунікативної ситуації, в момент спілкування);
- заздалегідь підготовлений (планується мовцем заздалегідь для подальшого втілення у майбутньому з метою реалізації власних намірів);
- оновлюваний (періодично оновлюється мовцем залежно від комунікативної необхідності).

Вибір найбільш доречних у певній ситуації висловлень обумовлений комунікативними намірами (інтенцією) мовця. Мовленнєва інтенція є однією з центральних категорій в теорії мовленнєвої діяльності і мовленнєвого спілкування. Вона лежить в основі мовленнєвого акту, мотивує його, втілюючись в інтенціональному смислі, який має різні способи мовного вираження у висловленнях. В мовленнєвій інтенції присутні різні комунікативні смисли, які виражаються у висловленні [2, 49].

Вираження інтенції неправди, обману – це усвідомлена дискурсна стратегія мовної особистості, що базується на вираженні особистого смислу, суть якого полягає у заміні істинних (з точки зору мовної особистості) пропозицій на неправдиві [2, 21]. Для того, щоб усвідомлено виражати неправдиві пропозиції, неправдивий мовець повинен знати, яким чином їх можна виразити.

Отже, дискурс, який виражає інтенцію брехні, обману, являє собою особливий тип дискурсу, семантичною основою якого є ментальний світ, створений мовцем, що втілюється за допомогою вираження нещирих висловлень під виглядом істинних.

Джерела та література

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Кубинова Йитка. Речевая интенция “ложь, обман” в семантическом и коммуникативно-прагматическом аспектах : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Йитка Кубинова. – Москва, 2002. – 177 с.

3. Палевский Д. Ю. Неискренность в речевом общении / Д. Ю. Палевский // Карповские научные чтения : сб. науч. ст. Вып. 6 : в 2 ч. Ч. 1 / редкол.: А. И. Головня (отв. ред.) [и др.] – Минск : Белорусский Дом печати, 2012. – С. 257–261.
4. Плотникова С. Н. Неискренний дискурс (в когнитивном и структурно-функциональном аспектах) / С. Н. Плотникова. – Иркутск : Изд-во Иркутского государственного лингвистического ун-та, 2000. – 244 с.

Котьяш Лілія – студентка IV курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Н. А. Одарчук

Девіації та їх репрезентація в англomовному жарті

Поняття норми та девіації у мові, їхній аналіз є дуже важливим завданням для лінгвістів. Детальне вивчення типологій девіацій дає можливість покращити мовлення, уникати порушень норм, а також запобігати комунікативним невдачам. Девіації норм можуть бути навмисними. Їхнє використання надає мовленню або художньому тексту природності, експресивності та емоційності.

Актуальність теми дослідження обумовлена недостатнім вивченням багатьох питань, пов'язаних із девіантністю, оскільки не існує навіть найбільш загальної і повної класифікації порушень норм. Сферою аналізу відхилень від норм є не лише художня література, а й жарт, спонтанне усне мовлення, політична та економічна сфери, реклама. Вивчення типологій девіацій, які є вмотивованими, дає можливість не лише розрізнати їх, але й визначати інтенції мовця щодо їхнього вживання.

Мета – дослідити девіації у жарті та визначити стилістичну цінність цих порушень норм.

Лінгвоситуативний рівень жарту представлений порушенням різноманітних типів норм, деякими з них є онтологічні, логіко-поняттєві, валоративні. Порушення цих типів норм у жарті є нормою, яка, в свою чергу, призводить до комічного ефекту. Відхилення від

норми створює в жарті додаткові конотації оціночності, емоційності, експресивності або стилістичного забарвлення [1, 91–93].

Онтологічні норми характеризують устрій світу і об'єднані однією ознакою – стереотипізованим ставленням людини до очікуваного об'єкта, що свідчить про нормальний розвиток ситуації. Порушення цих норм у жарті приводить до комічної інконгруентності [3, 99]. *“A monster went on a cruise. He went to the restaurant for dinner and was asked if he would like to see the menu. “No,” he replied, “just bring me the passenger list!””* [2, 67]. Сам факт, що монстр, міфічна істота, зайшов в ресторан – вже є порушенням онтологічних норм, тому що це істотно спотворює реальність. Меню асоціюється в монстра зі списком пасажирів, яких він бажав би з'їсти. У цьому жарті використовується прийом імпліцитної комічної синонімії (*menu* і *passenger list* – є контекстуальними синонімами) [1, 103–104].

Порушення норм на логіко-поняттєвому рівні включає, перш за все, інтерпретаційний компонент, тобто усвідомлення адресатом порушення логіки мислення [1, 106]. *“It was a deathbed scene, but the director was not satisfied with the hero's acting”. “Come on!” he cried. “Put more life in your dying”* [2, 93]. Комізм створюється за рахунок несумісних лексем *life* і *dying* в контексті *put more life in your dying* – оксиморонного словосполучення. В наведеному прикладі оксиморон означає протилежні явища, що і є основою комізму [1, 28].

Порушення валоративних норм пов'язані з аномаліями, які спотворюють прототипічний світ цінностей [1, 113]. У кожному суспільстві прийнято вважати, що шлюб повинен ґрунтуватися на почуттях любові, поваги та відданості один одному. Зрада критикується і вважається гріхом. *“What did you divorce your husband for?” “Two hundred dollars a month”* [2, 270]. Жарт побудований на грі слів: жінка розлучилася із чоловіком не “через що”, а “за скільки” : *what for* має ці два значення, із яких жінка обрала друге, і в результаті ми отримуємо комічний ефект.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що девіації у жарті мають стилістичне та експресивне значення. Окрім невмотивованих, існує безліч девіацій норм у мові, які є навмисними і використані з певною інтенцією або сприяють природності висловлювання.

Таким чином, проблема девіацій, їхня типологія в мові є суперечливою та недостатньо обґрунтованою, саме тому це питання є перспективним для подальшого дослідження.

Джерела та література

1. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: монографія. – Вид. 2-е, перер. і доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
2. Pocheptsov G. G. Language and Humour / G. G. Pocheptsov. – A collection of linguistically based jokes, stories, etc. – Second edition, Revised and enlarged. – К. : Vyšca skola, Publishers. Head Publishing House, 1982. – 326 p.

Лосінець Лариса – студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, професор
Е. К. Коляда

Новелістика О. Генрі в американській літературній традиції

Актуальність обраної теми визначається неослабним інтересом до творчості О. Генрі – засновника жанру американської гостро-сюжетної новели з подвійним фіналом.

Мета дослідження – проаналізувати ідейно-художню та сюжетно-композиційну своєрідність новелістики О. Генрі.

О. Генрі – один із найпопулярніших американських новелістів початку ХХ століття, який у своїх коротких динамічних оповіданнях та новелах дарує людям віру в любов. Він блискучий майстер. На думку І. Левідової, його твори – “не поверхова імітація літературних прийомів – це завжди комічний бурлеск, маленька петарда, яка розриває соціально-побутові, психологічні штампи” [3, 19].

Новели О. Генрі несхожі на інші. Художній світ його новелістики є потужним джерелом дивовижної енергетики – енергетики щирої людяності, світлого гумору й життєдайного оптимізму. Щедрий на приголомшливі несподіванки та непередбачувані збіги обставин, цей світ завжди кидає публіці інтригуючий виклик, спокушаючи розгадати фабульну загадку й подумки передбачити фінал. При цьому О. Генрі настільки віртуозно грає на струнах читацьких очікувань, що, черговий раз помилившись у своїх прогнозах щодо розв’язки, ми

відчуваємо не розчарування чи прикрість, а неабияке емоційно-інтелектуальне задоволення.

О. Генрі нерідко називають “романтиком ХХ століття”, дорікаючи йому за майже казкову штучність фіналів, за відсутність чіткої соціальної перспективи в поглядах на суспільство, за прагнення прикрасити дійсність присутністю дива. Нерідко його звинувачували в ігноруванні суспільних конфліктів і суперечностей, у небажанні помічати темні сторони життя [5, 14].

Загальна тональність новел О. Генрі досить далека від тієї соціальної загостреності та викривального пафосу, що стрімко зміцнювали свої позиції в американській літературі початку ХХ ст. О. Генрі пропонує читачеві дещо інший погляд на реалії тогочасного суспільного життя. Далекий від будь-якої політичної заангажованості, він зображає страждання й радості, будні і свята пересічного американця.

У новелістиці О. Генрі спостерігається декілька яскраво виражених особливостей. Художня майстерність О. Генрі вражає, насамперед, оригінальними гумористичними прийомами, мовним багатством, яскравими композиційними знахідками. О. Генрі зображає у своїх творах справжню Америку, життя людей, спосіб їх мислення. Динамічність композиції, яка відіграла не останню роль у творчості американського генія посилювала загострення сюжету, коли звичайна логіка подій порушувалась і читач переходив від однієї несподіванки до іншої [2, 198].

Крім того, О. Генрі вніс багато нового в розвиток жанру американської новели. Про це свідчать різноманітні жанрові різновиди його новелістики: новела-сатира, новела-анекдот, новела-гротеск, пригодницька, романтична новела, новела-пародія тощо. Твори малого жанру вимагали від письменника особливих засобів виразності. Письменник часто використовує образи та аналогії з літератури, Біблії, міфології, історії. Цікаві порівняння, влучні метафори для характеристики персонажів, їхніх портретів ми можемо знайти майже у кожній новелі О. Генрі. У своїх спогадах Роберт Девіс розповідав, що письменник напружено працював над кожним словом, і йому як редактору, не доводилося правити жодного рядка [6].

Однією з найважливіших новацій О. Генрі стала гра з жанровою схемою новели. Майстерно використовуючи обов'язковий для новелістичного жанру ефект “фабульної пружини”, письменник збагачує жанровий арсенал таким цікавим елементом, як подвійна розв'язка. Вона може бути вмотивована як логікою подій (“Вождь червоно-

шкірих”, “Останній листок”) і раптовою зміною в душі героя (“Знайдене виправлення”, “Винарня і троянда”), так і випадковим збігом обставин (“Різдво з несподіванкою”).

Письменник вперше наблизив повсякденне життя до читачів, показавши, що в ньому поєднуються і трагедія, і комедія, що люди, як актори в театрі, залежать від великого режисера – долі, і що, коли вони нарешті знімають свої маски, їм відкриваються високі духовні цінності та справжній смисл буття [4, 17].

Джерела та література

1. Внуков Н. А. Тот, кто называл себя О. Генри / Н. А. Внуков. – Л. : Детская литература, 1969. – 55 с.
2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : Навч. посіб. 3-тє вид. / Г. Й. Давиденко, Г. М. Стрельчук, Н. І. Гринчак. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.
3. Левидова И. М. О. Генри и его новелла / И. М. Левидова. – М. : Художественная литература, 1973. – 249 с.
4. Рада І. М. Із любові до мистецтва : як аналізувати новели О. Генрі / І. М. Рада // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. – № 3. – С. 17–18.
5. Торкут Н. М. Новелістика О. Генрі в контексті американської літературної традиції : особливості рецепції та новаторства / Н. М. Торкут // Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. – Запоріжжя : ГУ “ЗІДМУ”, 2007. – №1. – С. 14–19.
6. Добро і світло в новелах О. Генрі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/in_lit/3408/.

Луцик Поліна – студентка ІІІ курсу інституту філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
О. О. Маланій

Музичні асоціації та живописні полотна в новелі Ольги Кобилянської «Вальс меланхолійний»

Злам ХІХ і ХХ століть на основі осмислення здобутків європейської естетики спричиняє появу неоромантичної, імпресіоністичної, символічної, експресіоністичної моделей осягнення дійсності, збагачених неповторними індивідуальними авторськими стилями.

Своєрідний прозовий масив О.Кобилянської позначений ознаками музичного та малярського імпресіонізму. Загальним вивченням синтезу мистецтв у творчості О. Кобилянської займалися: С. Єфремов, М. Яцків, О. Рисак, Н. Дмитренко. Наша мета – дослідити музику і малярство у новелі «Valse melancholique».

Композиція фрагменту, як його назвала сама О. Кобилянська, наштовхує на думку про певні паралелі з вальсом як музичним жанром та з вальсом, який у творі декілька разів виконує Софія Дорошенко (одна з головних героїнь твору). Реалізований письменником образ музичного твору всередині літературного тексту – складна структура, в якій ірреальна музика, покликана до життя письменником, реалізується у свідомості читача на вербально-візуальному рівні. Зокрема авторка використовує віддієслівний іменник «глядання», який постає як явище синестезії. *«Почалося якесь глядання між звуками, неспокій, розпучливий неспокій! Спинялася раз по раз на басових тонах, то нижчих, то вищих, відтак окидала їх і переходила шалено скорою болючою гамою до вищих звуків. Звідси бігла з плачем наново до басів, – і знов глядання, повне розпуки й неспокою... все наново, і знов ряд звуків у глибину...»* [1,544].

Життя головних героїнь – це мистецький вир живопису й музики, в який ми занурюємось через розповідь Марти. Вона переповідає словами своє враження від спілкування з дівчатами та з мистецтвом; про музику говорить: *«навчила мене її розуміти й відгадувати по «мотивах», одна з моїх товаришок, якої душа немов складалася з тонів і була сама олицетворена музика. Вона вічно шукала гармонії»* [1,523].

Письменниця сама надзвичайно тонко вміла відчувати гармонію звуків і такою ж здатністю наділяє вона своїх героїнь. Про свою любов до музики Ольга Кобилянська дуже промовисто писала в листі до Савина Абрисовського від 25 листопада 1893 року: *«Се добре, що Ви музикою займаєтесь. Если Ви що в ноти уложите, – не забудьте мені прислати... Але з мене, мабуть, помимо всього, музик мав вийти, а вийшов літерат. Просто сміх бере!»* [2, 359]

Образ Софії О. Рисак називає «болючою гамою», окреслюючи його як експресивний. Дійсно, гра на фортепіано це не лише майстерний опис гри, а й співвідношення мелодії і неспокійної душі героїні [3, 323]. Ряд *«звуків у глибину»* – це не лише гра у низьких акордах, а проникнення за межі словесного образу – у психіку людини, котру спроможна передати музика, у цьому випадку саме імпровізація. *«Весела гармонія*

згубилася; *остався сам шалений біль, торгаючий божевільне чуття, перериваний яснішими звуками, мов хвилевим сміхом*».

Цікавими у творі постають образи тиші як структурного компоненту музики, звуки паузи: *«Я боялася перебивати тишину. Але се й не була звичайна тишина. Була тишина, повна напруження й здавленого горя, з неї почало щось творитися й приймати форми зловіщих тіней»* [1,544]. Тишина у творі набуває протилежного значення. Вона мінлива, рухлива, її «звучність» герої сприймають лише відчуттями: *«Коли замовкала, говорила дальше в мовчанці душею»*[1,545].

Колір у творі має потрійне значення: смислове, емоційне, описове. О. Кобилянська чутлива до кольористики, за допомогою відповідних барв та контрасту світла-тіні уміло передає настрої та психічні стани персонажів, створює настроєві пейзажі суголосні відчуттям людей.

Для опису героїні твору Ганнусі, автор часто використовує прикметник *«блискучі очі»* [1,524, 525]. В даному випадку блиск – асоціація з бликами в картинах мистецтва. Досить часто у творі простежується чорний колір, проте він не несе негативний відтінок; О. Кобилянська використовує його для підкреслення елегантності: *«густий чорний велон», «чорний фортеп'ян»* [1,529].

Варто зауважити, що О. Кобилянська досить часто порівнює зовнішність героїв з античними правильними типами: *«Чешеться цілком antique і обвиває голову два рази вузькою чорною оксамиткою, мов діадемою. Взагалі вона з профілю цілком type antique. В неї чоло й ніс творять одну лінію... я мусила її бачити...»* [1,532]. Таке порівняння свідчить про те, що письменниця мала художній зір, уміла не тільки описати, а й професійно визначити правильність пропорцій людського тіла: *«сперлася о диван, звертаючи до мене вповні свій ніжний класичний профіль»* [1,549]. Порівняння *«Правильне, мов із білого мармуру, личко»* [1,551], *«спокійна, як мрамур»* [1,540] також створює надзвичайний «скульптурний» образ.

О. Кобилянська світлу, як і звукам, теж надає рухливості воно то *«переливається»*, то *«розсипається»*, то *«пливе»*, залишаючи лише *«вугли в півтіні»* [1,535].

Отже, у новелі *«Valse melancolique»* відображена взаємодія трьох типів художнього мислення: словесного, музичного і художнього. Музичні асоціації та живописні полотна асоціюючись з враженнями, які передаються семантикою слів, створюють додаткове емоційне, рецептивне, смислове сприйняття. Зображення внутрішнього світу персонажів через музику і художнє мистецтво сприяє заглибленню

у таємниці внутрішнього світу, джерела певних психологічних станів. Синтез мистецтв у новелі створює необхідні передумови для переходу на новий логіко-емоційний рівень художнього мислення.

Джерела та література

1. Кобилянська О. Ю. Повісті, оповідання, новели [Текст] : збірник / О. Ю. Кобилянська; Ред. І.О. Дзеверін. – К. : Наукова думка, 1988. – 672 с.
2. Кобилянська О. Ю. Слова зворушеного серця. Щоденники. Автобіографії. Листи. Статті та спогади / Упорядн., передм. Ф.П.Погребенник.– К. : Дніпро, 1982. – 359 с. –К., 1982.
3. Рисак О. О. Найперше – музика у слові: Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ – поч. ХХ ст. / О. О. Рисак – Вежа, 1999. – 440 с.

Мазун Анастасія – студентка ІІ курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
В. А. Ущина

Стилістичні особливості романів Чарльза Діккенса

Чарльз Діккенс увійшов в історію світової літератури як художник-реаліст, майстер тонкого психологічного аналізу, широкої соціальної типізації, життєрадісного гумору і нищівної сатири. Письменник у своїх творах уперше порушив теми, які до цього в англійській літературі вважалися забороненими. Він змалював жахи лондонських підворіть, робітничих будинків, сирітських притулків, шкіл для бідних, боргових в'язниць. Своєрідність його творів полягала у тому, що ці проблеми автор намагався вирішити у морально-етичній площині. Критичний пафос у творчості митця завжди поєднувався з утвердженням ідеалу. Одна з провідних тем його творів – боротьба добра і зла [9, 3].

Мова творів Ч. Діккенса відрізняється незвичайним багатством. І справа тут не тільки у величезній кількості слів, складників словника письменника, який налічує близько 20 тисяч лексичних одиниць, а в тій дивовижній майстерності, з якою Ч. Діккенс застосовував багатство живої народної мови [5, 33].

Мета дослідження – проаналізувати лінгвостилістичні особливості романів Ч. Діккенса.

Актуальність роботи полягає в тому, що тонкий гумор та соціально-окреслена сатира творів Ч. Діккенса не втрачають своєї суспільно-політичної ваги і вражаючої популярності. Завдяки майстерності авторського стилю письменника, багатству його мови, романи Ч. Діккенса продовжують залишатись актуальними як серед пересічних читачів, так і серед мовознавців та літературознавців.

Чарльз Діккенс – одна з найяскравіших постатей в англійській і світовій літературі ХІХ століття. Його романи відображають складну еволюцію, яку письменник пройшов протягом творчого життя: гуморист і доброзичливий карикатурист на початку творчого шляху, сповнений трагізму і скепсису, недовіри в можливості змінити світ на краще – в останні роки. Романтик-мрійник, що прагнув правди, та водночас суворий реаліст, який відобразив глибокі соціальні, політичні, економічні проблеми Англії 1830-1870-х років. [8, 24].

Стилістична багатоплановість романів Ч. Діккенса не викликає сумніву. «Своєрідність творчої манери Діккенса-романіста виявляється в перевазі усіх прямих способів впливу на емоції читача. Сарказм, гротеск, перебільшення, насмішка, відкрита іронія, патетична інвектива – всім цим користується письменник при зображенні темного світу зла, м'який гумор, співчутлива авторська характеристика, патетично припіднятий тон опису, накінець глибоко зворушливі, сентиментальні сцени, задушевна інтонація – все це служить письменникові для зображення світлого світу добра» [4, 102].

Мова романів переповнена метафорами, як при описі персонажів, так і при описі матеріальних об'єктів. Ось як зображений будинок міс Токс: «Міс Токс мешкала в невеличкому темному будиночку, що колись, з найдавніших часів англійської історії, втиснувся в аристократичну ділянку лондонського Уест-Енду і тулився там у тіні, неначе бідний родич великої вулиці...» [2, 99].

Історичним фоном і середовищем осмислення Ч. Діккенсом прийомів стилістичної побудови роману, як бачимо, був доволі широкий контекст літературної мови і її стилів, розмовної мови і її розгалужень. Читаючи речення «...вдивляючись з величезною увагою в крихітне личко, котре вона прочинила...», чітко видно образ дитини і зрозумілими є емоції її батька. Задум автора полягає в тому, аби відтворити справжню картину емоцій, які читач повинен сам відчути, і прожити життям

героїв протягом читання твору. Отже, створюючи реалістичні переживання, автор залучає читача до книги, і сам читач стає головним героєм.

Намагання відтворити дійсність економними художніми засобами не виключає, однак, використання багатьох джерел мови (фольклор, міфи, легенди). Чималу групу становить розмовно-побутова лексика, просторіччя. Письменник майстерно наповнює полотна романів стилістичними фігурами всіх рівнів, оживляючи тим самим мову своїх творів, додаючи їм емоційності.

Романи Ч. Діккенса наповнені стилістичними прийомами: анафоричними повторами, поєднаними з гіперболізованими епітетами, розташованими в градації [3, 34]. Читач скрізь наштовхується і на епітети, які свідчать про зовнішність героїв твору, їхні особливості, основні риси, які їх виділяють: “холодне серце” “яблуковидні діти”, “потужні щелепи” [2, 31], [2, 29], [2, 100]. Завдяки цим епітетам читач може чітко уявити даних персонажів. Цей художній засіб використовується і у змалюваннях природи, що створює особливу емоційну атмосферу: “похмурий, сірий, осінній день”, “весела та пишна вулиця” [2, 70], [2, 280].

У творах Ч. Діккенса «Домбі та син» і «Посмертні записки Піквікського клубу» автор активно використовує гіперболу як засіб створення комічного ефекту. Крім того, гіпербола та гіперболічне порівняння допомогли розкрити найсуттєвіші особливості персонажів, їхні характери та переживання. Читач почуває себе наляканим читаючи опис вулиці, де заблукала Флоренс: “Скрізь мости, які нікуди не ведуть, проходи, що стали цілковито непрохідними, вавилонські вежі димарів без верхньої половини, гори риштувань і пущі битої цегли, величезні обриси коловоротів і гігантські триноги...” [2, 78]. Це надає творам певного додаткового змісту, конкретного стилістичного забарвлення та віддзеркалює незадоволеність автора навколишнім світом.

Таким чином, за допомогою стилістичних прийомів Ч. Діккенс розкриває епоху буржуазної Англії. Поєднання художнього образу та лінгвістичної майстерності – головна тенденція письма Ч. Діккенса, якого можна вважати не лише великим письменником, а і як майстром створення іншої реальності в уяві читача. Він увійшов в історію світової літератури як художник-реаліст, майстер тонкого психологічного аналізу, життєрадісного гумору і нищівної сатири.

Джерела та література:

1. Діккенс Ч. Великі сподівання / Ч. Діккенс. – К. : Книга, 1986. – 477 ст.
2. Діккенс Ч. Домбі і син / Ч. Діккенс. – К. : Книга, 1990. – 678 с.

- 3.Ивашева В. Творчество Диккенса / В. Ивашева. – М. : Книга, 2004. – 470 с.
- 4.Катарський И.М. Діккенс: Критико-біографічний очерк / И. М. Катарський. – М. : Книга, 2000. – 270 с.
- 5.Лібман З. Чарлз Діккенс : Життя і творчість / З. Лібман. – К. : Дніпро, 1982. – 186 с.
- 6.Михальська Н. Чарлз Діккенс / Н. Михальська // Література в школі. – 2007. – № 1. – С. 62–65.
- 7.Михальська Н. Чарлз Діккенс / Н. Михальська. – М.: Просвещение, 1987. – 128 с.
- 8.Міщук В. Художній світ Чарльза Діккенса / В. Міщук //Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С. 26–29.
- 9.Підлісна Г. Діккенс і його герої / Г. Підлісна // Зарубіжна література. – 2008 – № 65. – С. 3.

Мазур Ангеліна – студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент
О. В. Даркевич

Джеффри Чосер як предтеча англійського реалізму (на прикладі твору “Кентерберійські оповідання”)

Головним внеском Джеффри Чосера в англійську, а також і у світову літературну спадщину, без сумніву, є “Кентерберійські оповідання”. У цьому творі автор іронічно і точно вимальовує тогочасне суспільство, не оминаючи своєю увагою ані середні класи, ані церкву, ані простих робітників.

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою визначити роль Джеффри Чосера, зокрема як автора “Кентерберійських оповідань” у становленні реалізму.

Мета нашого дослідження – виділити у збірці “Кентерберійські оповідання” характерні ознаки, що доводять її приналежність до реалізму.

Суть і основа збірки “Кентерберійські оповідання” – це, безперечно, її реалізм. У ній зібрані портрети людей, їх оцінки, їх погляди на мистецтво, їх поведінка, одне слово, жива картина життя [3, с. 236].

Перед нами постають усі суспільні верстви нової Англії. У пролозі до твору автор описує їх відповідно до соціального статусу та професії. Коли ж до цих яскравих персонажів додати ще й героїв самих оповідань, то картина, що зображає представників англійського суспільства вражає своєю строкатістю. Вона видається читачеві надзвичайно переконливою. Вся Англія зображена тут соковито, яскраво, в усьому своєму блиску [2, с. 160].

Чосер прагне зробити кожне своє оповідання якомога правдоподібнішим і переконливішим, тому весь його твір насичений елементами побутового і психологічного реалізму. А для того, щоб підсилити “реальність” своїх персонажів, Чосер застосовує метод, який є дещо новим у художній літературі. Він навмисне стирає межу між героями, яких читач сприймає як реальних паломників і тими героями, що постають як вигадані (головними дійовими особами власне оповідань). Наприклад, для того, щоб описати абатису в загальному пролозі, батьку ткалю у пролозі до її оповідання і чарівну дружину теслі Алісон в оповіданні мельника, автор застосовує одні й ті ж прийоми [2, с. 157].

Особливості реалізму Чосера яскраво виділяються у порівнянні з реалізмом Бокаччо у “Декамероні”, де на перший план виступає не побутовий, а психологічний реалізм. У Чосера ж і побутовий, і психологічний реалізм гармонійно переплітаються. Фон, обставини, атмосфера та різноманітні дрібнички цікавлять його так само, як і людина з її почуттями та переживаннями. Читаючи оповідання, ми чітко розуміємо важливість матеріального аспекту в житті людини [2, с. 161].

“Кентерберійські оповідання” пронизані життєрадісним вільнодумством, таким характерним для епохи Відродження. Чосер сміливо ламає столітні традиції. Він відрікається від середньовічного схематизму, протиставляючи йому новий естетичний принцип, втілений у потребі життєвої правди. Він вірить у право людини на земне щастя. Він усім серцем вболіває за людину і прагне, щоб вона не була рабом долі [1, с. 686].

Отже, проаналізувавши збірку “Кентерберійські оповідання” Джеффри Чосера, ми дійшли висновку, що цей твір є яскравим зразком реалізму, а його автора справедливо можна вважати предтечею цього напрямку в англійській літературі.

Джерела та література

1. Зарубежная литература средних веков : Хрестоматия / Сост. Б. И. Пуришев; предисл. и подг. к печати В. А. Лукова. – 3-е изд., испр. – М. : Высш. шк., 2004. – 816 с.
2. История английской литературы / [Алексеева М. П., Анисимова И. И., Дживелегова А. К., Елистратова А. А.] – М. : Из-во Академии Наук СССР, 1943. – Том 1. Вып. 1. – 384 с.
3. Кашкин И. А. Для читателя современника. Статьи и исследования / Иван Александрович Кашкин. – М. : Советский писатель, 1977. – 560 с.

Матвійчук Лілія – студентка IV курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Н. А. Одарчук

Контрастивний аналіз фразеологічних систем англійської та української мов

Актуальність теми дослідження обумовлена недостатнім вивченням багатьох питань, пов'язаних із фразеологічними одиницями, зокрема їх компаративним аналізом. Фразеологізми притаманні всім мовам світу та якнайкраще відображають країну і народ, який користується ними в повсякденному житті. Вивчення фразеологізмів англо- та україномовного суспільства дає можливість не тільки покращити рівень володіння мовою, а й збагнути особливості проживання цих народів, дізнатися факти історичного минулого, розкрити національний характер.

Метою дослідження є зіставне вивчення фразеологічних одиниць української та англійської мов, виявлення і дослідження їх ізоморфних та аломорфних особливостей.

Одним із важливих питань сучасної лінгвістики є питання зв'язків між мовою народу та його культурою. У світлі цих зв'язків стають дедалі актуальнішими лінгвістичні аспекти, котрі відображають національну самобутність. Одним із таких аспектів є фразеологія.

У результаті поділу та дослідження українських, англійських фразеологізмів А. В. Белобородовою були виявлені деякі спільні та відмінні риси фразеологічних одиниць досліджуваних мов, виділені національно-специфічні концепти [2, 27]. Спільні риси: більшість позитивних почуттів у двох мовах порівнюються з весною та небом (*full of the joys of spring* – *щасливий як весна; на сьомому небі* – *on cloud nine*). Відмінні риси: в англійській мові честь асоціюється з відсутністю боргів (*better go to bed supperless than rise in debt*), в українській – з головою (*за честь голова гине*).

У сучасній лінгвістиці спостерігаються розбіжності у поглядах дослідників щодо визначення критеріїв віднесеності тих чи інших фразеологізмів до груп повних чи часткових еквівалентів та аналогів. Найбільш доцільним можна вважати розгляд фразеологічних одиниць у трьох аспектах: семантичному, структурно-граматичному та компонентному [1, 64].

Основною ознакою фразеологічної еквівалентності є змістовий збіг зіставлюваних фразеологічних одиниць, на основі якої виділяють повні та часткові еквіваленти.

Повними фразеологічними еквівалентами можна вважати ФО англійської та української мов, які мають однакове значення, експресивно-емоційну і оцінну конотацію, а також структурно-граматичне оформлення і компонентний склад [4, 54]. Наприклад, англ. *a clear head* і його еквівалент в українській *світла (ясна) голова* “дуже розумна людина”.

До часткових фразеологізмів, на думку О. В. Куніна, належать ідіоми з незначними граматичними, синтаксичними і лексичними відмінностями [4, 44]. Наприклад, англ. *to swim in luxury* і укр. *купатися в розкоші* “жити в багатстві” маючи однакове значення, експресивно-емоційне і стилістичне забарвлення, структурно-граматичну будову, відрізняються компонентами *купатися* і *swim*.

Однак дослідниця Р. П. Зорівчак стверджує, що коли незначні граматичні чи компонентні розбіжності не впливають на внутрішню будову, не змінюють значення, образності, суб’єктивно-оцінної конотації і стилістичного забарвлення фразем, то їх можна вважати повними фразеологічними еквівалентами [3, 63].

До міжмовних фразеологічних аналогів О. Ф. Арсентьєва відносить фразеологізми, які виражають однакове або близьке значення, але характеризуються відмінністю або приблизною подібністю внутрішньої форми [1, 95]. Для фразеологічних аналогів також притаманний

збіг сигніфікативно-денотативного значення і суб'єктивно-оцінної конотації. Наприклад, *give away the skirt off one's back* та український фразеологізм *зняти з себе останню сорочку*.

Безеквівалентними фразеологізмами вважаються фразеологічні одиниці англійської та української мов, які не мають відповідників у фразеологічній системі іншої мови [4, 77]. Наприклад, *good sailor* – людина, що легко переносить морську хворобу, *good people* – духи, феї, *put on side* – вихвалитися.

Аналізуючи англійські та українські фразеологізми, ми мали змогу дослідити лінгвокраїнознавчий фон, що ліг в основу виникнення фразеологічних одиниць, порівняти структурно-семантичні зв'язки, провести компаративний аналіз фразем, дослідивши таким чином ізоморфні та аломорфні характеристики фразеологічних систем порівнюваних мов.

Отже, виділення й аналіз міжмовних фразеологічних еквівалентів, аналогів та безеквівалентів з урахуванням образності, суб'єктивно-оцінної і емоційно-експресивної конотацій, стилістичних особливостей і структурно-граматичної будови дає можливість визначити ступінь відповідності англійських та українських фразеологізмів.

Джерела та література

1. Арсентьева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц / Е. Ф. Арсентьева. – Казань : Изд-во Казанс. ун-та., 1989. – 130 с.
2. Белобородова А. В. Вариативность фразеологических единиц с концептом “без-различие” в русском и английском языках / А. В. Белобородов // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2009. – № 1. – С. 27–29.
3. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вища школа, 1983. – 216 с.
4. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка : учебник [для ин-тов и фак-тов иностр. яз.] / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1986. – 336 с.

Михальчук Олена – студентка III курсу інституту іноземної филології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Л. М. Киричук

«Отелло» Вільяма Шекспіра як трагедія ошуканої довіри

Категорія конфлікту є центральною в поетиці драми. Саме через конфлікт можна помітити філософську основу такого роду літератури. Саме на конфлікті тримається увесь механізм драматичної структури. Основою центрального конфлікту трагедії є боротьба за досягнення високого статусу у суспільстві, що призводить до зіткнення двох світоглядів [1, 23].

Актуальність даної теми зумовлюється загальним напрямком літературознавчих студій, зосереджених на дослідженнях зображення боротьби протилежних принципів у художніх творах Шекспіра.

Мета дослідження – проаналізувати причини та наслідки ошуканої довіри у трагедії Вільяма Шекспіра «Отелло».

Трагедія «Отелло» – не просто історія ревнощів, це трагедія зіткнення двох світів, двох світоглядів, двох різних ставлень до життя і людини. Боротьба нерівна, оскільки ворог приховує своє справжнє обличчя.

Початком конфлікту є образа Яго на Отелло, оскільки Отелло вибрав собі в помічники не його, а Кассіо. В перших сценах трагедії ми бачимо Отелло благородного духом, великого у своїх звершеннях та прекрасного в помислах і почуттях. Він є уособленням ідеалу людини епохи Ренесансу.

Яго також є людиною епохи Ренесансу. Проте для нього стати людиною означає не зберегти власну гідність та почуття, а досягнути високого статусу у суспільстві [2, 248].

Яго ненавидить Отелло, він не може змиритися з тим, що Отелло володіє високими моральними принципами. Саме тому, Яго не може допустити, щоб Отелло був щасливий. Він здогадується, що любов Дездемони надає Отелло сил та енергії, а головне – віри в людину. Тому потрібно знищити їхнє кохання, знищити віру в Дездемону, в Венецію, в своє призначення, в розум, в культуру, в доблесть [3, 329].

Для Яго важливо не лише знищити Отелло, а й перемогти у моральному конфлікті, який існує між ними.

Яго належить найточніше визначення духовної сутності Отелло:

“Отелло така людина щира і пряма,
Що ладен кожного вважати чесним,
Хто прикидається таким...”

(дія перша, сцена 3)

Такі ж точні характеристики Яго дає і самому собі. Це є доказом того, що він чудовий психолог. На початку твору він чудово себе характеризує:

“Є й інші, є й такі, що ніби служать
І вірою і правдою, на ділі ж –
Приховують, що дбають лиш про себе,
І, догоджаючи своїм панам
Лише про людське око, всі вони
Влаштовують чудово власні справи;
Коли ж, нарешті, в пір’я добре вб’ються,
Тоді вже служать лиш самим собі;
Такі ось люди мають досить глузду,
І я до тих людей належу й сам...”

(дія перша, сцена 1) [5].

Яго чудово знає слабкі місця людини. Він обирає простий, проте безпечний спосіб. Спочатку Яго інтригує Отелло мимовільними натяками. А коли допитливість мавра зашкалює, Яго пробуджує в душі Отелло ревності, запевняючи, що Дездемона була йому невірною. Яго робить все, щоб Отелло повірив в нечесність Дездемони. Він бреше та інтерпретує події у вигідній для нього версії. Отелло приголомшений зрадою дружини. Думка про те, що чиста та прекрасна Дездемона зрадила з Кассіо, викликає у нього страшні муки. Система провокацій, які продумує Яго викликають у Отелло такий стан, в якому він не здатен мислити. Отелло керується не розумом, а емоціями, страждаючи від власної наївності [4, 91].

Оскільки для Отелло любов Дездемони мала суттєве значення і символізувала життєві ідеали, її зрада призводить до руйнування цих ідеалів. Тепер Дездемона здається йому уособленням обману взагалі. Вбивство для нього є актом правосуддя. Відчай досягає найвищого ступеня, коли Отелло дізнається, що Дездемона була зовсім невинна. Він стає жертвою власної дурості, сліпої довіри негіднику, який і не вартий мізинця Дездемони.

Перед смертю до Отелло повертається віра у високі ідеали, у вірність, чесність, любов. Шекспір показує, що ідеали правди і благородства – це реальність, хоча, їй важко вижити в умовах венеціанської цивілізації. Трагедія Шекспіра викликає ненависть до суспільства, де панує Яго, але і вселяє гордість за суспільство, в якому присутні такі люди, як Отелло і Дездемона. В цьому і є велика сила трагедія Шекспіра, яка відкрила їй багатовіковий шлях сценами усього світу [3, 326].

Результати: Таким чином, своїм твором Шекспір розкриває шляхи розвитку особистості – високодуховний та аморальний. Автор застерігає від надмірної вразливості та довіри у стосунках з людьми.

Висновки. Отже, у трагедії «Отелло» утверджується цінність неповторних та індивідуальних рис характеру особистості. Проте, у світі несправедливості і зла шляхетна особистість робить помилки, які зумовлюють трагічні наслідки.

Джерела та література:

- 1.Бентли Э. Жизнь драмы / Э. Бентли. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 406 с.
- 2.Аникст А. Творчество Шекспира / А. А. Аникст. – М. : Издательство художественной литературы, 1963. – 615с.
- 3.Берковский Н. Я. Литература и театр: Статьи разных лет / Берковский Н. Я. – М. : Искусство, 1969. – 638 с.
- 4.Метьюз Дж. Отелло и человеческое достоинство / Дж. Метьюз // Шекспир в меняющемся мире: Сборник статей. – М. : Прогресс, 1966. – 278 с.
- 5.http://ae-lib.org.ua/texts/shakespeare__othello__ua.htm.

Наквашка Ірина – студентка ІV курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Н. В. Єфремова

Основні концепти «страшних» оповідань Едгара Аллана По

Творчість видатного американського письменника Едгара Аллана По постійно привертає увагу дослідників. Мабуть, немає такого напрямку в літературознавстві та лінгвістиці, з позицій якого не аналізувалися б твори Е. А. По. На сучасному етапі літературознавчих досліджень панівне становище займає концептуальний аналіз художнього твору, що, власне, і зумовлює **актуальність** цього дослідження, **метою** якого є виявлення основних концептів «страшних» оповідань Е. А. По.

Оповідання Е. А. По відрізняються одне від одного сюжетом, настроєм, самим тоном так, що, здається, важко знайти для них спільний стилістичний знаменник. Все ж, за змістом та формальними ознаками

можна умовно виділити чотири основні групи оповідань: «страшні», або ж «арабески» («Падіння дому Ашерів», «Лігейя», «Барильце амонтильядо», «Вільям Вілсон», «Маска Червоної Смерті» та інші); сатиричні, або ж «гротески» («Без дихання», «Ділок»); фантастичні («Рукопис, знайдений у пляшці», «Дивовижна пригода Ганса Пфаала»); та детективні («Вбивство на вулиці Морг», «Загадка Марі Роже»).

«Страшним» оповіданням притаманні риси, що дозволяють говорити про загальну картину художнього світу, створеного новелістикою Е. А. По. У ньому панує почуття жаху, однак варто зауважити, що жахливе в Е. А. По – це передусім жахи самотньої душі, розлад гармонії розуму та емоцій, внутрішня необлаштованість і спустошеність, що, зрештою, є одними із головних рис песимістичного світовідчуття. Неквапне і методичне розгортання подій, їх невблаганна логічна послідовність роблять сцени його творів правдоподібними, майже реальними, ще більше загострюючи почуття фатальної безвиході [2, 48].

У сучасних когнітивних дослідженнях існує кілька підходів до концептуального аналізу художнього тексту, спрямованих на визначення художніх концептів. Найбільш поширеними є метод «ключових слів», запропонований Ю. В. Каразіним, на думку якого концептуальний аналіз передбачає, по-перше, виявлення набору ключових слів тексту; по-друге, визначення базового концепту (концептів); по-третє, опис позначуваного ними концептуального простору [1, 59–61].

За допомогою генератора ключових слів тексту було виокремлено такі набори ключових слів у досліджуваних творах: 1) “The Pit and the Pendulum” («Провалля і маятник»): *now, prison, heart, horror, fearful*; 2) “The Fall of the House of Usher” («Падіння дому Ашерів»): *terror, wild, door, countenance, never*; 3) “Ligeia” («Лігейя»): *death, never, wild, night, spirit*; 4) “William Wilson” («Вільям Вілсон»): *spirit, person, mind, doubt, feeling*; 5) “The Black Cat” («Чорний кіт»): *day, night, terror, animal, cellar*; 6) “The Tell-Tale Heart” («Серце-викривач»): *noise, dead, pale, terror, groan*; 7) “The Cask of Amontillado” («Барильце Амонтильядо»): *Amonillado, bones, doubts, let, again*; 8) “The Masque of the Red Death” («Маска Червоної Смерті»): *clock, death, now, chamber, ebony*; 9) “Morella” («Морелла»): *day, soul, time, death, heaven* [4]. Шляхом аналізу отриманих наборів ключових слів, можна виокремити такі концепти, як TIME (ЧАС), DEATH (СМЕРТЬ) та FEAR (СТРАХ).

Деякі науковці стверджують, що ідентифікацію художніх концептів слід проводити шляхом виділення ключових контекстів та визначення їх тематичних ліній. Вони вважають цей спосіб вдалішим, оскільки він дозволяє залучити у процес не тільки лексикографічні експлікації, але й всю глибину контекстів, які, своєю чергою, на основі інтуїтивного осмислення, значно розширюють гаму потенційних значень. У «страшних» оповіданнях розвиваються теми зла, помсти, смерті, неминучості долі, нещасливого кохання та страху. Проаналізувавши тематику оповідань, їхню символіку і зміст, можна також виокремити такі концепти, як EVIL (ЗЛО), REVENGE (ПОМСТА), FATE (ДОЛЯ), ROMANTIC HEARTBREAK (НЕЩАСЛИВЕ КОХАННЯ) та HOUSE (БУДИНОК / ДІМ).

Таким чином, взявши до уваги викладене вище, у «страшних» оповіданнях Е. А. По можна виділити такі концепти: TIME (ЧАС), DEATH (СМЕРТЬ), EVIL (ЗЛО), REVENGE (ПОМСТА), FATE (ДОЛЯ), ROMANTIC HEARTBREAK (НЕЩАСЛИВЕ КОХАННЯ) та HOUSE (БУДИНОК / ДІМ) та FEAR (СТРАХ).

Джерела та література:

- 1.Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник; Практикум / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Каразин. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2004. – 496 с.
- 2.Ван Станкерен К. Література Сполучених Штатів : нарис / Кетрін Ван Станкерен. – 142 с.
- 3.Генератор ключових слів з тексту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webmasta.org/tools/keygeneratortext/>.
- 4.По Э. Избранное: Сборник: На англ. яз. / Сост. Е. К. Нестерова. – М. : Радуга, 1983. – 416 с.

Натяжко Світлана – аспірант III року
навчання спеціальності
«Порівняльне літературознавство»
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор філологічних
наук, професор

М. В. Моклиця

Психоаналітичний наратив у сучасній літературі

Актуальність дослідження. Психоаналіз – не нове явище у літературознавстві. Фройдівський класичний психоаналіз, Юнгівська аналітична психологія здобули широкий розголос та активно впроваджуються в дослідженнях не лише лікарів-психоаналітиків і психологів. Орієнтація на практичне використання психоаналізу спричинила виникнення комплексної методології дослідження літературного твору. Категоріальним апаратом психоаналізу активно користуються дослідники-літературознавці. На сьогодні не лише науковці, а й письменники закладають його у основу власних творів. Серед них українські (В. Агеєва, О. Забужко, Н. Зборовська, І. Жеребкіна, Л. Таран) та французькі (А. Гавальда, Г. Брандт, Е. Левінас, Е. Сікс та К. Готьє) письменниці, що підсилює гендерний аспект питання. Належна теоретична та методологічна бази літературознавчого психоаналізу давно апробована. Але література постійно змінює і розширює об'єкт, який потрапляє в поле зору науковців. Явище, коли митці використовують історію хвороби для моделювання свого літературного персонажа, нове і ще не усвідомлене в науці. Саме тому, на нашу думку, актуальним постає питання про вивчення та введення в словник літературознавчих термінів поняття «психоаналітичний наратив», досі вживане лише щодо наукових текстів.

Метою нашого дослідження є аналіз творів сучасної літератури, у яких психоаналіз свідомо закладений у підтекст. Завдання, яке ми ставимо перед собою, полягає у тому, щоб довести психоаналітичну природу художніх творів сучасної літератури.

Р. Барт, котрий у своїх дослідженнях масової літератури поєднував психоаналіз і структуралізм, зазначав: «Ідеологія, яка проймає будь-які тексти, діє головним чином на рівні підтексту, тобто вторинних, часто несвідомих значень, що несуть у собі тексти та живі культурні практики» [2, с. 298]. Саме тому у наших дослідженнях ми також звертаємося до творів масової літератури. Матеріалом для дослідження слугували твори двох сучасних авторок: української – О. Забужко та французької – А. Гавальди. Техніка написання, якість творів та читацька аудиторія цих письменниць зовсім різна. Однак, їх об'єднує

проблематика та призначення їхніх творів. Стрижнем проблематики стає людина з її зануренням у житейські перипетії, щоденними колізіями та боротьбою за власну індивідуальність. А завдання їх творчості полягає у допомозі читачеві розібратися у власних проблемах на прикладах, описаних у творах.

О. Забужко та А. Гавальда постають перед читачем справжніми психоаналітиками. В основу своїх творів вони кладуть історію хвороби головного героя. Твір розгортається перед читачем як психотерапевтичний сеанс: розповідаючи свою історію вголос, герой приходить до усвідомлення своїх проблем та розуміння шляхів їх вирішення. Те ж саме відбувається в кабінеті лікаря-психолога: людина звертається до лікаря, якщо в її житті відбулися якісь негаразди, психічні травми, а лікар за допомогою бесід допомагає пацієнтові віднайти корінь проблем. Акцент у творах авторок поставлено на інтровертній сфері, на психології героя, його екзистенції, переважає зображення кризових станів людини (фобії, манії, депресії). Також вони дотримуються всіх правил побудови твору за наративною схемою: гомодієгетичний наратор (який звертається голосом героїв до читача) тісно переплетений з гетеродієгетичним наратором (який передає думки героя у всій їх природності, непередбачуваності) («Казка про калинову сопілку» О. Забужко та «Просто разом» А. Гавальди); «внутрішній» авто-діалог (розмова героя з самим собою) та «ускладнений» монолог (внутрішній монолог, у структуру якого вплетено уявний діалог) («Я, Мілена» О. Забужко та «Втішна партія гри в петанк» А. Гавальди).

Однак, незважаючи на однакову мету творів української та французької письменниць, існують розбіжності між ними. Так, Забужко піднімає своєю творчістю морально-етичні, екзистенційно-філософські, соціально-психологічні проблеми, які стосуються суспільства загалом («Казка про калинову сопілку», «Інопланетянка», «Польові дослідження з українського сексу»). А. Гавальда, в свою чергу, розгортає історію хвороби, яка може виникнути щохвилини внаслідок складнощів повсякденного життя. Вона намагається допомогти кожному пересічному читачу, а не народу загалом. Українська авторка більш тяжіє до інтелектуально розвиненого, освіченого, начитаного читача, в той час як французька звертається до звичайної, ординарної людини.

Девізом програми, яку вела головна героїня повісті Забужко «Я, Мілена» можна обрамити наміри двох письменниць: «Допомагати-українській-жінці-знаходити-себе-в-нашому-складному-часі» [1, с. 141].

Однак, стосовно А. Гавальди хотілося б підкорегувати цей девіз: «Допомагати-**читачеві-зрозуміти**-себе-в-нашому-складному-часі», оскільки французька письменниця, на відміну від української, тяжіє у своїх творах до усереднення.

Отож, підсумовуючи нашу розвідку, можна зробити висновок, що психоаналітичний аналіз творів літератури і художня функція психоаналітичного наративу є однаковою у всіх літературах – письменник-психоаналітик повинен допомогти читачеві. Введення поняття «психоаналітичного наративу» у коло літературознавчих термінів стає неминучим та потребує нагального вивчення.

Джерела та література

1. Забужко О. Сестро, сестро : Повісті та оповідання / Оксана Забужко. – К. : Факт, 2003. – 240 с.
2. Барт Р. Основы семиологии / Ролан Барт // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму. – М., 2000. – С. 297–300.

Наумчук Інна – студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент
О. В. Даркевич

Образ ідеального чоловіка в трагедії В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта»

Художня сила трагедії визначається майстерністю Шекспіра окреслювати характери. Він створив у своїй творчості багато образів і ситуацій, в яких проявляється сміливість юних героїв, що прагнуть улаштувати своє життя по-новому, не так, як жили їхні батьки й предки. [1, 89].

У трагедії «Ромео і Джульєтта» зображено шлях від минулого до сьогодення, шлях, на якому відбулася перемога норм моралі над принципами тогочасного суспільства. [1, 36]. Тема боротьби за викорінення ідей та принципів минулого близька українському читачеві, що й зумовлює **актуальність** постановки даної проблеми.

Зустріти ідеального чоловіка в нашому столітті непросто. Існує багато національних, культурних та особистих стереотипів щодо

ідеальності чоловіків. Аналізуючи трагедію “Ромео і Джульєтта”, можна зрозуміти, яким В. Шекспір бачив образ такого чоловіка, і не тільки він, а й тогочасне суспільство загалом.

Мета дослідження полягає у розкритті образу ідеального чоловіка XVI століття, яким він постає у трагедії “Ромео і Джульєтта”.

У п'єсі зображено атмосферу спекотного півдня та народ, який схильний до бурхливих пристрастей і до гарячого й безстрашного. Майже всі учасники подій схильні діяти імпульсивно, вони спалахують різними настроями і почуттями. Є тут, щоправда, і люди спокійні, розумні, але тверезість думки й розважливість неспроможні бути проти вулканічних спалахів як любові, так і ненависті [1, 85].

В п'єсі ми зустрічаємо різні чоловічі образи, які наділені тими чи іншими рисами, тобто є декілька версій справжнього чоловіка, але ще не ідеального. Умовно всіх героїв чоловічої статі можна поділити на 3 групи: аристократи, священнослужителі та слуги. До аристократів відносяться : Ескал, Ромео, Меркуціо, Тібальт, Паріс, та Бенволіо. Священнослужителі – Брат Лоренцо та Брат Джованні. І слуги – П'єтро, Самсоне, Грегоріо, Абрам і Балтазар.

Серед представників знаті можна зробити такі висновки: Меркуціо – ефектний юнак, який любить поскандалити, має чудові навички у фехтуванні, а також наділений хорошим почуттям гумору. Він має усталені погляди на те, який вигляд має справжній чоловік. Тібальт не відповідає його критеріям, так як він занадто цікавиться одягом і говорить з підробленим акцентом.

А от чи Ромео відповідає уявленням справжнього чоловіка залишається під знаком питання, оскільки він сам зізнається: “Thy beauty hath made me effeminate / And in my temper soften'd valour's steel” [2]. Варто взяти до уваги, що Ромео спочатку кохає одну, а потім йому відразу впадає у вічі інша, і цей факт руйнує образ ідеального чоловіка.

Брат Лоренцо – досить цікавий персонаж. З однієї сторони він підтримує Ромео і Джульєтту протягом всієї п'єси, він добродушний, дає хороші поради, але цим він приховує своє марнославство, оскільки допомага молодій парі зумовлена бажанням зіграти провідну роль у припиненні війни у Вероні. Монах сприяє возз'єднанню закоханих, використовуючи оманливе зілля. Такі містичні знання для католицького ченця є недоречними.

Слуги двох сімей слідує настроям своїх хазяїнів, і навіть беруть участь у цій ворожнечі.

У цілому, якщо у Меркуціо запальний характер, у Ромео мрійлива натура, і якщо Брат Лоренцо певною мірою є винуватцем трагедії,

то принц Ескал найбільше підходить на роль ідеального чоловіка, адже він справедливий, цілеспрямований, зосереджений на тому, щоб досягти миру будь-якою ціною, а також він виступає проти цивільного насильства.

Проте, якщо звернути увагу на всіх цих персонажів, то виникає думка, що Шекспір наділив своїх героїв різними характерами та темпераментами для того, щоб об'єднавши їх, отримати образ ідеального чоловіка.

Отже, справжній ідеальний чоловік тогочасного суспільства постає перед читачами із запальним характером, він певною мірою брутальний, але водночас це справедлива та палка особистість, яка завжди знайде вихід із будь-якої ситуації, та якщо кохатиме, то до смерті ”.

Джерела та література

1. Аникст А. А. Шекспир В. Избранное / А. А. Аникст. – М. : Знание, 1984. – 240 с.
2. Вільям Шекспір. “Ромео і Джульєтта”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://librebook.ru/romeo_and_juliet.

Нікітюк Юлія – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
В. А. Соколова

Концепти долі і фатуму у вірші в прозі М. Юрсенар «Федра, або Зневіра»

Метою дослідження є розгляд концептів долі і фатуму в міфо- та психоаналітичному ракурсі, встановлення значення та функціональності ідеї фатуму у вірші в прозі Маргеріт Юрсенар «Федра, або Зневіра».

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що поняття долі та фатуму тісно увійшли в усі сфери людського буття. Оскільки віра у фатум – рудимент міфологічної свідомості, то розгляд цього поняття з точки зору міфоаналізу дозволяє наблизитись до розуміння тих архетипних структур, які здатні до актуалізації в сучасному житті. Творчість М. Юрсенар пов'язана з реміфологізацією античного прототексту та творенням власної авторської міфології. В українському

літературознавстві до наукового аналізу творчості М. Юрсенар долучилися А. Книга, В. Назарець, О. Рушак, Г. Сатановська, В. Фесенко, Г. Шкода, Д. Чистяк. Своєрідність авторського стилю, складність та неоднозначність інтерпретації античних образів вимагає нових методів прочитання, зокрема, залучення набутків психоаналізу.

В основу вірша у прозі М. Юрсенар «Федра, або Зневіра» покладено античний сюжет про Федру та її згубне кохання до пасинка Іпполіта. Письменниця свідомо акцентує увагу на виявленні мотивів, які передували вчинкам героїні, розкритті психологічних закономірностей. Такий принцип допомагає частково реабілітувати героїню, яка у літературі постає як носій негативних рис. У вірші знаходить своє вираження концепт долі та фатуму. У давньогрецькій міфології ідея долі, її рокованості, персоніфікувалася в образах мойр, які вершили долі людей, а в деяких випадках долі богів. Антична людина почувалась заручницею вищих сил, що робило її, в певній мірі, індиферентною. На одному з етапів розвитку свідомості людина від повної підпорядкованості фатуму перейшла до спроб уникнення його впливу. Міф про Едіпа – свідчення цього переходу. Спроба Едіпа втекти від долі зазнала невдачі, проте в цьому випадку процес виявився важливішим за результат.

У багатьох міфологічних сюжетах рокованість долі пов'язується з родовим прокляттям, часто герої спокутують провини своїх предків. У вірші М. Юрсенар Федра живе побоюваннями повторити долю матері Пасифаї. Усвідомлення себе як частини гріховного роду призводить до прагнення будь-що змінити хід подій, подібно до Едіпа оминати фатум. Цей напрям руху виявляється «одностороннім шляхом Долі». «Зовні її доля здалася б Федрі страховиськом, але поки що вона знає про неї лише з приписів на мурах Лабіринту і втечею виборсується з жахливого майбуття» [3, 293]. Образ лабіринту постає у двох модифікаціях: як споруда на Криті та як внутрішній світ героїні. Федра губиться у лабіринті думок та почуттів і втрачає себе. Усі її спроби втекти від долі зводяться до руху по колу. Про це свідчить образ родинного палацу, який ввижається Федрі перед смертю, та «юрбище пращурів». Отже, у вирішенні долі Федри ключову роль відіграють два фактори – божественна воля та генетична зумовленість, залежність від гріхів предків, незворотність спокути.

У психології існують різні підходи до тлумачення феномену долі. К. Г. Юнг вважав долю результатом психологічних тенденцій. Його

послідовниця, психоаналітик С. Біркхойзер-Оєрі пояснюючи теорію К. Г. Юнга, визначає, що архетипи колективного несвідомого – це не теоретичні конструкти, а доленосна життєва реальність. Дослідниця звертається до античної міфології і проводить паралель між образом матері і трьома богинями долі. У психології набуло поширення поняття «комплекс Федри». Його суть полягає у неприродній любові матері до свого сина. У М. Юрсенар цей комплекс дещо видозмінений, Федра «ненавидить і виховує» Іпполіта. На архетип матері накладається поняття інцесту, проте, як стверджує С. Біркхойзер-Оєрі, «інцест символічно вказує на те, що ерос спрямований не на зовнішній об'єкт, а на створення цілісності» [1, 57].

З образом мойри пов'язується прядіння нитки як процес з'єднання безлічі окремих фрагментів у одне безперервне ціле. Для Федри М. Юрсенар нитка долі нерозривно пов'язана з Лабіринтом та коханням як аналогами фатуму. «У глибинах свого єства зводить Лабіринт і нарешті віднаходить у нім себе; тільки з нього не вийти навіть за нитчиною Аріадни – серце Федри обвите сітками кохання навік» [3, 294]. Усвідомивши, що кохання до Іпполіта – продовження дії прокляття, Федра переживає глибоку екзистенційну кризу.

Угорський психолог Л. Зонді розробив поняття долеаналізу як доповнення до теорії психоаналізу З. Фрейда і аналітичної психології К. Г. Юнга. Дослідник висловив думку про те, що доля – це сукупність всіх унаслідкованих і вільно вибраних можливостей існування. Він також відкрив феномен «танатогенотропізму», зазначивши, що самогубство, його вид та спосіб реалізації – результат дії генів і декількох психологічних факторів [2]. М. Юрсенар пояснює самогубство Федри: «випиває отруту, бо собою натруїлася вдосталь» [3, 294].

Отже, у вірші в прозі «Федра, або Зневіра» М. Юрсенар діє не стільки закон фатуму, скільки закон причинно-наслідкових зв'язків. Тобто, події, які відбуваються з героїнею, – наслідок внутрішніх процесів, перебіг яких зумовлений зовнішніми впливами. Спроба героїні втекти від долі – це намагання уникнути зовнішніх впливів, розчарувань; прагнення знайти себе, відчути повноту життя.

Джерела та література

1. Биркхойзер-Оэри С. Мать. Архетипический образ в волшебной сказке / С. Биркхойзер-Оэри. – М. : Когито-Центр, 2006. – 256 с.

2. Зонди Л. Выбор смерти как судьба. Танатотропизм / Л. Зонди // Персонал-Профi. – Вып. 8–9. – Екатеринбург, 2002. – С. 20-32.
3. Юрсенар М. Твори / М. Юрсенар; пер. із фр., передм., післям. та прим. Д. Чистяка. – К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. – 455 с.

Пасєка Наталя – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент
О. В. Даркевич

Соціально-правовий статус жінки в Англії 19 століття (за романом «Гордість і упередження» Джейн Остін)

Англійському суспільству 19 століття була притаманна ідеалізація сімейного життя. Поняття «дім», «подружжя», «сім'я» набули особливого значення. Однак для тогочасної молоді дівчини, що походила із відносно небагатої сім'ї, таке право як свобода вибору було невідомим. Суспільство зіткнулося з проблемою, що вимагала швидкого вирішення – пошук гідного незалежного соціального статусу для жінки середнього класу.

Актуальність нашого дослідження полягає в потребі проаналізувати, яким було тлумачення співвідношення «жінка і суспільство» в Англії 19 століття та визначити чинники, що впливали на формування жіночого світогляду і поступово привели до появи феміністичних настроїв.

Метою нашого дослідження є співставлення образу жінки, що був закутий в «стереотипні» кайдани епохи, із героїнею роману «Гордість і упередження» Елізабет Беннет.

XIX століття на території Англії ознаменувалося як період тривалого підкорення британських жінок, коли їхні можливості і прагнення обмежувалися будинком і церквою. Мова йде про гендерну дискримінацію глобального масштабу – жінки були залежними в юридичному, економічному, а після затвердження парламентської реформи 1832 року, ще й в політичному плані, бо їх позбавили права голосувати.

Згідно з тогочасними законами дружина не мала жодних прав, бо фактично вважалася власністю свого чоловіка. Він ніс за неї відповідальність, згідно з законом захищав її, коли у цьому була необхідність, а дружина у свою чергу цілком і в усьому підкорялася його волі. В юридичному плані усі привілеї також належали чоловікові. Усе майно, яке дружина отримала у спадок, а також її статки, переходили у власність чоловіка, навіть у випадку розлучення. Будь-який дохід жінки повністю належав її чоловікові, так само, як і право на опіку дітей [1].

Із дуже схожою ситуацією зіткнулася Елізабет Беннет, героїня роману Джейн Остін. Батько дівчини, маючи аж 5 доньок, юридично не мав спадкоємця, окрім двоюрідного племінника, з яким був в не найкращих стосунках, і тому після смерті містера Беннета його маєток за законом мав би перейти до найближчого родича чоловічої статі. Саме таке становище спонукало матір дівчини спрямувати усі сили, щоб видати заміж хоча б одну із доньок.

В англійському суспільстві 19 століття далеко не кожна дівчина, що походила із сім'ї, яка належала до середнього класу, була знайома з поняттям «свобода вибору». Було не прийнято відхиляти пропозицію взяти шлюб юнакові, що володів навіть досить скромним статком, адже в майбутньому такої вигідної партії могло і не бути.

Нечестивий вчинок і ганьба – саме такі думки роїлися в голові Елізабет Беннет, коли та думала про майбутнє весілля своєї подруги Шарлотти Лукас. Фактично, це був шлюб з розрахунку, бо у дівчини не було іншого виходу, окрім піти заміж за самовдоволеного та зарозумілого містера Коллінза. *«Charlotte the wife of Mr. Collins, was a most humiliating picture! – And to the pang of a friend disgracing herself and sunk in her esteem, was added the distressing conviction that it was impossible for that friend to be tolerably happy in the lot she had chosen»* [3,105].

Роман Джейн Остін визначив прагнення багатьох британських дівчат 19 століття бути схожими на героїнь її творів – освічених, незалежних, непохитних у своїх судженнях [2]. Це зовсім не означало, що жінка категорично відмовлялася виходити заміж, народжувати дітей чи жадала будь-що встановити матріархат. Жінки 19 століття понад усе прагнули, аби суспільство визнало їх рівними, повернуло їхні політичні права та надало юридичну свободу. Вони такі ж

повноправні члени суспільства як і чоловіки, хоча на жіночу долю нерідко випадає куди більше випробувань. І вищий статус майбутнього обранця чи його фінансове становище аж ніяк не повинні бути підставою для дорікань його дружині. Зокрема містер Дарсі, роблячи пропозицію Елізабет, не приховував, що таким чином порідниться із сім'єю, яка перебуває на нижчому за нього щаблі «суспільної» драбини. Знаючи, що матір є відносно обмеженою жінкою, а сестри не мають достатнього рівня освіти, такі слова болюче ранять дівчину, і вона відмовляє чоловікові. Знову переконуємося, що якою б сильною особистістю не була жінка, та й людина взагалі, стереотипи та традиції соціального середовища вимагають слідувати усталеним принципам і правилам поведінки.

Отже, становище жінки в Англії 19 століття було досить складне і британські письменниці, так як і сама Джейн Остін, відчуваючи на собі недоліки тогочасного суспільного устрою, розуміли необхідність змінити світосприйняття епохи. Завдяки видатній авторці у нас є можливість побачити очима героїні роману яким було ставлення суспільства до жінки, що була позбавлена політичних, юридичних та економічних свобод, однак була наділена багатим внутрішнім світом, не поступалася чоловікам за силою характеру чи суджень і в жодному разі не крокувала позаду в інтелектуальному плані.

Джерела та література

- 1.Вершинина Д. Б. Британский суфражизм и викторианские ценности [Електронний ресурс] / Д. Б. Вершинина. – Режим доступу до статті: http://www.academia.edu/7072038/Британский_суфражизм_и_викторианские_ценности.
- 2.Вершинина Д. Б. Грани женской эмансипации в судьбах и творчестве британских писательниц 18–19 веке [Електронний ресурс] / Д. Б. Вершинина. – Режим доступу до статті: http://www.apropospage.ru/lit/ver_sh.html.
- 3.Austen J. *Pride and prejudice* / J. Austen. – London : Penguin popular classics, 1994. – 305 p.

Патронік Олеся – студентка III курсу факультету іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент

О. В. Даркевич

Століття Якова: масова література чи геніальний доробок

Актуальність. У 2010 році був опублікований роман відомого волинського журналіста, драматурга та прозаїка Володимира Лиса “Століття Якова”. Роман відразу завоював читацькі симпатії, а через декілька місяців став безперечним фаворитом конкурсу “Коронація слова-2010”. У творі автор зображує поліського українця, який за свій столітній вік пережив п’ять держав та, доживши до держави України, опинився перед лицем родинної і національної драми, яка була запрограмована катастрофами ХХ століття.

З часом з’являються рецензії, в яких все наполегливіше обґрунтовано думку про приналежність роману до масової літератури. Проте існує й чимало противників цієї думки, котрі вважають, що роман є дійсно унікальним та неповторним явищем в українській літературі.

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою дослідити, чому ж насправді роман Володимира Лиса вважають зразком масової літератури і чи дійсно це так.

Метою нашого дослідження є з’ясування особливостей масової літератури та виявлення їх у романі “Століття Якова”.

Що саме вважати “масовим”, а що “немасовим” у сучасну епоху, яку іноді називають епохою масового суспільства, адже в сучасному суспільстві масовим стає все: культура, виробництво, видовище? Дехто з вітчизняних літературознавців уважає, що поняття масова література сформувалося у ХХ столітті [3]. Масова література – це розважальна й дидактична белетристика, позбавлена естетичної вартості, яка друкується великими накладками і є складовою “індустрії культури”. Такі твори передбачають спрощене читання. Типовими ознаками творів є: пригодницький або звульгаризований романтичний сюжет, який має зовнішню напружену динаміку і часто щасливий фінал.

Письменниця Оксана Забужко писала, що твори такого епічного масштабу й густини нечасто пишуться не тільки в Україні. Роман Володимира Лиса порадує не лише масову аудиторію, а й людей із вишуканими смаками. Читаючи його після навали штампованих текстів із картонними персонажами, Оксана Забужко відчула неабияку читацьку втіху та радість. Лис – той талант, який навчився грати за законами ринку, тому може принести в широкі маси якість справжньої літератури [2].

Доктор філологічних наук Віра Агеєва переконана, що Володимир Лис написав роман психологічно дуже переконливий. Виявилось, що якраз реалістична розповідь про людину у вирі реальної історії – одна з найбільш захопливих книжок з-поміж написаних в Україні за останні роки. Тож “Століття Якова” – це й розповідь про кохання, і соціально-психологічна драма, і просто захопливий, насичений несподіваними поворотами сюжет, який не може залишити читача байдужим [1].

Літературознавець Євген Баран стверджує, що такий роман вже давно пора було комусь написати. “Століття Якова” є не просто найкращою українською прозовою книжкою останнього десятиліття, а камертоном, по якому рівнятимемо свої здобутки і втрати. Це унікальна книжка про українське буття в ХХ столітті з його трагедіями й непомітними людськими радощами [5].

Роман “Століття Якова” є невеликий за обсягом. Та на 237 сторінках тексту викладено найважливіші події ХХ століття. Стель написання, дійсно, не є надто ускладненим, автор послуговується використанням місцевого колориту. У літературознавстві до масової літератури традиційно зберігається упереджене ставлення, як до літератури невисокої якості, синонімами якого є: антимистецтво, недолітература, читиво [4]. Чи можна вважати роман Володимира Лиса низькопробною літературою, адже твір завоював любов мільйонів читачів та отримав значну кількість позитивних відгуків? Чи нація у нас недорозвинена і надає перевагу антимистецтву?

Отже, думки розходяться. У світі немає нічого однозначного. Проте ми схилиємося до думки, що роман Володимира Лиса “Століття Якова” є геніальним доробком української літератури, інакше не користувався би такою популярністю.

Джерела та література

1. Агеєва В. Професор УКМА, експерт Бі-Бі-Сі Віра Агеєва – про роман “Століття Якова” / В. Агеєва // Українська правда. – 2012. – 15 лип.
2. Забужко О. Направду добра книжка / О. Забужко // Володимир Лис. Століття Якова. – Х., 2010.
3. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр / С. Філоненко. – Донецьк, 2011.
4. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період / Р. Харчук. – К., 2008.
5. Якименко М. Володимир Лис: роман “Століття Якова” я дописував навіть на вокзалі в Києві / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 13 бер.

Радчук Ніна – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О.О. Маланій

Музика в житті та творчості Лесі Українки

Актуальність дослідження. Теоретико-літературне осмислення впливу музичного мистецтва на творчість Лесі Українки посідає важливе місце серед актуальних проблем вітчизняного літературознавства та потребує використання різноманітних підходів до його вивчення. Багатогранність творчої натури Лесі Українки постійно привертала увагу науковців та ставала об'єктом неодноразових дискусій. Різні аспекти зв'язків творчості поетеси з музикою висвітлювалися такими дослідниками як Д. Донцов, М. Зеров, М. Рильський, Г. Кисельов, Л. Ярославич, С. Кочерга, О. Рисак, С. Романов, І. Щукіна та ін. Не зважаючи на потужний пласт напрацювань у цій сфері, питання музики в житті та творчості Лесі Українки потребує подальших розвідок для його ретельного вивчення. Наша мета – з'ясувати та охарактеризувати вплив музичного мистецтва на життя та творчість поетеси.

Аристократичне виховання у народнопісенному середовищі Косачів-Драгоманових, які були тісно пов'язані з родинами видатних українських музикантів, акторів, мистецтвознавців, рано дало свої плоди, адже «музична обдарованість Лесі Українки, що так яскраво проявила себе в шатах поетичного слова, була підкріплена і випещена ґрунтовною музичною освітою» [1]. Коли дівчинці виповнилося п'ять років, матір придбала для неї рояль. Першою вчителькою музики Лариси Косач була її тітка Олександра, а згодом Леся навчалася у дружини Миколи Лисенка Ольги О'Коннор.

Класична музика стала невід'ємною частиною духовного світу поетеси, а діапазон її творчих уподобань не лише як виконавиці, а й реципієнта був надзвичайно різноманітним. Леся використовувала кожную нагоду, щоб відвідати якийсь музичний концерт, ознайомитися з новими творами світових композиторів, ініціювала та брала участь в відзначенні знаменних дат літературно-музичного життя [4].

Від свого найближчого оточення поетеса перейняла глибоку любов до народної пісні. На користь цієї думки свідчить той факт, що Леся була добре обізнана з фольклористичною діяльністю дядька Михайла Драгоманова, а мати письменниці за твердженням знаного етномузиколога, чоловіка Лесі Українки Климента Квітки, не мала навіть елементарної музичної освіти й не грала на жодному інструменті, проте створила мелодії, які стали народними [5]. Прагнення продовжити сімейну традицію збереження надбань української культури стають поштовхом до того, що згодом Леся Українка самостійно здійснює унікальні записи мелодій давніх обрядових та ліричних пісень, які в складний період ХІХ ст. були на межі зникнення. На жаль повністю фольклористична спадщина поетеси не збереглася.

Хвороба зіграла фатальну роль для її мрії бути піаністкою, тому «свідомо чи, може, подеколи й несвідомо, Леся Українка знаходила способи втілення своїх знань, прагнень, творчих устремлінь у царині музики» [5]. Через це ще одна яскрава грань таланту Лесі – поезія – увібрала в себе увесь невикористаний мистецький потенціал, в якому відбилося прагнення поетеси не лише досягти ідеальної звукової організації тексту, а й утвердити ідею про єдине джерело усіх мистецтв, нероздільність звука і сенсу.

Леся Українка наповнила свою творчість новими емоційно-смісловими компонентами, що слугують для розкриття творчого задуму митця. Глибинна музикальність Лесі, яка наближає її поезію до музичного симфонізму відображена в її художньому мовленні, звернемо увагу на назви таких поетичних збірок, циклів та окремих творів як «На крилах пісень», «Сім струн», «Ритми», «Відгуки», «Мелодії», «До мого фортепіано», «Граї, моя пісне», «Хотіла б я піснею стати», «Лісова пісня» і т.д.

Леся Українка, яка постійно утверджувала звукову природу художнього слова, навчилася зображати світ крізь призму музичного мистецтва на рівні теми, структури образу та його динамічних відтінків, мелодики фрази, на рівні розлогих асоціацій: «про музичність слова поетеси, мелодійність її творів свідчить і той факт, що до її творчості зверталось чимало композиторів, серед яких М. Лисенко, Д. Січинський, К. Стеценко, Я. Степовий, Г. Майборода, Г. Верьовка, О. Білаш, А. Кос-Анатольський, В. Кирейко, Л. Дичко, М. Дремлюга, М. Скорульський, та ін.» [3, с. 32].

Висновки. Отже, музика відіграла важливу роль в становленні Лесі Українки як особистості. Феномен мистецького синтетизму її творчості став своєрідним ключем до розуміння душевної архітекто-

ніки поетеси, увиразнив індивідуальність та багатство її внутрішнього світу. Леся Українка змогла органічно поєднати Слово та Музику та стерти будь-які семіотичні межі двох мистецтв.

Джерела та література

1. Кочерга С. О. Леся Українка і музика / С. О. Кочерга // Наше життя. – Нью-Йорк, 1993. – № 2. – С. 4–6.
2. Рисак О. О. Лесин дивосвіт / О. О. Рисак. – Л. : Світ, 1992. – 184 с.
3. Рисак О. О. Мелодії і барви слова. Проблеми синтезу мистецтва в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст. / О. О. Рисак. – Луцьк : Надтир'я, 1996. – 98 с.
4. Ярошевич Л. Д. Леся Українка і музика / Л. Д. Ярошевич. – К. : Музична Україна, 1978. – 125 с.
5. Щукіна І. Світ музики Лесі Українки / І. Щукіна // Музика: Науково-популярний журнал з питань музичної культури. – 2013. – № 4. – С. 4–9.

Савченко Кіра - учениця 10 класу
Луцької спеціалізованої школи № 1
І–ІІІ ступенів Переможець обласного
конкурсу наукових робіт МАН України

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Н. І. Добжанська-Найт

**Лексико-семантичні особливості науково-медичного дискурсу
на прикладі інструкцій до ліків**

Медичний дискурс становить основу нашого дослідження і залишається одним з актуальних у сучасному мовознавстві. З огляду на свою багатозначність це поняття і сьогодні є предметом полеміки вчених, які досліджують проблеми комунікативної лінгвістики [1].

Актуальність дослідження. Вибір теми дослідження зумовлений посиленням інтересу до текстотипів медичного дискурсу, зростанням питомої ваги медичного дискурсу в соціальній комунікації, а також браком праць, присвячених лінгвотекстуальній специфіці фармацевтичних текстів-інструкцій. Аналіз фармтекстів-інструкцій у семантичному та лексичному аспектах актуальний також з огляду на необхідність розкриття складних технік оформлення спеціальної інформації, релевантної для фахівця і нефахівця. Інтерес до дискурсу такого типу

пов'язується з розглядом функціонування мови в зв'язку з забезпеченням ефективності інтерактивних процесів у медичній сфері, оптимізацією структурно-семантичних способів організації текстів.

Мета і завдання дослідження. Мета полягає в аналізі лексико-семантичних характеристик сучасного англійського медичного дискурсу.

Реалізація поставленої мети передбачає необхідність вирішення таких завдань: 1) дослідити поняття “науковий дискурс”; 2) визначити основні чинники формування медичного дискурсу як різновиду наукового дискурсу; 3) проаналізувати лексико-семантичні особливості інструкцій до ліків; 4) дослідити набір лексичних одиниць, найбільш характерних для наукового медичного дискурсу такого типу.

Дослідження поняття “дискурс” активізує вивчення різних форм життя в способах уживання мови. Мета наукового дискурсу пов'язана з принциповою орієнтацією на одержання нового знання, а тому значимими для нього є критерії науковості: систематичність, методичність, критичність, загальнозначимість результатів. [2]

Медичний дискурс, з нашої точки зору, є одним із видів професійного дискурсу, що обслуговує сферу медицини. В ньому відбито: походження, перебіг, лікування, попередження та наслідки хвороби [3].

Виявлено, що інструкції з уживання медичних засобів містять елементи медичного та наукового дискурсів, для яких характерними є логічність, точність, об'єктивність викладу, насиченість фактичною інформацією. Окрім медичних та наукових термінів, тексти фармінструкцій містять значний відсоток загальноновживаної лексики. Фармакологічна інструкція має бути зрозумілою не лише для професіонала, а й для споживача ліків – пацієнта.

Дослідивши понад 80 англомовних інструкцій до ліків, ми сформували такі тематичні групи: 1) симптоми та побічні ефекти; 2) хімічні елементи та речовини; 3) прислівники часу і частоти; 4) частини тіла.

В першій групі ми виявили такі семи: “*aggression*” (*aggression, aggressiveness, irritability, hostility, depression*) – 126 слів; “*sommolence*” (*somnolence, sleepiness, drowsiness*) – 72 лексеми; “*dyspepsia*” (*nausea, vomiting, diarrhea, constipation*) – 175 слів; “*infectious disease*” (*cold, flu, hepatitis, tuberculosis*) – 123 слова.

До другої групи ми віднесли *Calcium* (35), *Sodium* (30), *Magnesium* (29), *Potassium* (26), *Lithium* (19), *Titanium dioxide* (7), *Iron*

dioxide (6). Усі ці лексеми можна об'єднати семою “*chemistry*”. Разом вони налічують 152 слова.

Серед прислівників часу і частоти переважають: *daily* (187), *right away* (100), *until* (59), *never* (57), *often* (55), *usually* (52), *sometimes* (41), *always* (40), *ever* (14), *around-the-clock* (9), *rarely* (2). Усі вони позначають сему “*time*” – 616 слів.

Серед назв частин тіла у фармінструкціях домінантними були лексичні одиниці: *heart* (340) і *liver* (159). *Legs* (17) та *pancreas* (8) зустрічались найрідше.

На основі викладеного ми виявили такі семантичні домінанти: “*dose*” (*dosage, dose, dosing*) – 1479 слововживань; “*doctor*” (*doctor, physician, dentist*) – 1336 слів. Слід особливо відзначити, що неочікуваними семами виявились: “*loss of consciousness*” (136) і “*restlessness*” (30).

Аналіз дієслів фармтексту підтверджує домінуючий характер поради, яка реалізується переважно завдяки вживанню складеного дієслівного присудка, сформованого модальним дієсловом *should* з неперфектним інфінітивом, що відповідає інструктивній природі фармтекстів. Досить часто спостерігаємо вживання модальних дієслів: *may* (1456), *must* (31), *should* (715), *will* (268).

Висновки. Таким чином, у результаті аналізу лексико-семантичного складу ми виявили, що у фармтекстах домінує лексика на позначення ліків та лікування (*dose* (1327), *doctor* (1316), *medicine* (987), *to take* (885), *to use* (701)). Ці лексичні одиниці є характерними для медичного стилю.

Дослідження лексико-семантичного складу фармінструкцій може бути корисним для виявлення лінгвотекстуальної специфіки англо-мовних медичних текстів, з метою оптимізації медичного дискурсу.

Джерела та література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. (Альма-матер.) / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 344 с
2. Тюрина С. Ю. Дискурс как объект лингвистического исследования / С. Ю. Тюрина. – Владимир, 2008 – 58 с.
3. Harris Z. S. Discourse analysis / Z. S. Harris // Language. – 1952. – Vol. 28. – P. 1–30; 474–494

Сенюк Анастасія - студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент

О. В. Даркевич

Трагедія В. Шекспіра «Гамлет» на українській сцені у 18–19 ст.

В історії кожного національного театру сценічна шекспіріана посідає почесне місце і є невід’ємною складовою його формування та розвитку. Український театр теж не виняток, адже мистецький доробок, складений із прочитань драматургічних творів В. Шекспіра є колосальним.

На теренах українського театру, сценічні вистави Шекспіра набувають все більшої значущості та популярності. Однією з таких вистав є трагедія В. Шекспіра «*Гамлет, принц Данський*» (англ. *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark*).

Актуальність нашого дослідження зумовлена підвищенням зацікавленості в сценізаціях та інтерпретаціях п’єс Шекспіра, у яких розкриваються глибокі думки, художня майстерність, а також вічні філософські проблеми життя.

Мета нашої роботи – дослідити появу і розвиток постановки трагедії Шекспіра «Гамлет, принц Данський» на українській сцені.

Існує думка, що поштовхом для першої постановки “Гамлета” на сцені став приїзд актора з Німеччини Ф. Інкановича, що прибув до Львова у вересні 1796 р. Прем’єра “Гамлета” на австрійській сцені у Львові відбулась 19 грудня 1796 р. з таким акторським складом: Гамлет – Ф. Інканович, Король – К. Мюллер, Королева – Ф. Спірі, Офелія – Ю. Мюллер та ін. Текст, за яким була здійснена вистава, на жаль, не зберігся. Єдина відома сьогодні згадка про виставу міститься у першому числі за 1797 р. часопису “*Allgemeines Europaeisches Journal*”. Свідчення про повний зал і особливо переповнені галереї на “Гамлеті” дозволяють говорити про інтерес глядача до цієї прем’єри. Рецензент пояснює це мистецькою вартістю п’єси [2, 7].

Далі відомості про постановки “Гамлета” на австрійській сцені дуже уривчасті й скупі. Відомо, що вони відбулися 3 травня 1804 р.; 11 січня 1806 р.; 14 березня, 30 травня, 17 жовтня 1807 р.; 24 листопада 1810 р. Це, щонайменше, свідчить про продовження сценічної історії твору на австрійській сцені Львова.

Національна прем’єра “Гамлета” В. Шекспіра на польській сцені відбулась у Львові 9 квітня 1797 р. Текст перекладу цього першого

польського “Гамлета”, зіграного у Львові, не зберігся. Сценічний варіант трагедії був далекий від оригіналу. Відмінності помітні вже в самому переліку осіб: залишені Гамлет, Король, Королева, Лаерт, Офелія, але Полоній названий Ольдергомом, Гораціо – Густавом, Марцелл – Райнольдом, Франціско – Ульриком. Також В. Богуславський (театральний діяч) в перебігу трагедії скоротив кілька сцен – його переробка містить тільки 10 картин. Вилучена ціла низка сцен та епізодів; зберіг В. Богуславський лише відомий монолог Гамлета “Бути чи не бути”. У фіналі відсутній поєдинок Гамлета з Лаертом, Королева гине від отрути, Гамлет убиває Короля, завершуючи помсту, посідає трон Данії, примирюючись з Лаертом. Про прем’єру “Гамлета” на польській сцені у Львові не збереглося ні рецензій, ані відгуків. Це пов’язано із тим, що польська преса практично не друкувала у той період жодної інформації про театр.

Узимку 1873 року в Києві в аматорському гуртку «Громада» було здійснено виставу «Гамлет» у перекладі на українську мову одного з основоположників національного професіонального театру на Україні М. П. Старицького. Музику написав відомий композитор М. В. Лисенко. Вистава відбулась на Хрещатику, в домі Мозера і вдруге – у А. Кониського, на Бібіковському бульварі. Як свідчить очевидець, було поставлено не всю трагедію, а лише уривки. Організатори вистави подбали і про те, щоб оформлення відповідало духові епохи. Звичайно, аматори, які брали участь у виставі, не змогли розкрити всю глибину філософського змісту шекспірівської трагедії. Проте сам факт постановки заслуговує на увагу.

Окремі відомості маємо і про ймовірно перші покази “Гамлета” у Харкові. Їх залишив у своїй відомій праці “Історія Харківського театру” класик української літератури Г. Квітка-Основ’яненко. Перші покази “Гамлета” в Харкові відбулися у виконанні колишніх польських акторів, і у російському перекладі. Мистецьку якість акторської гри Г. Квітка-Основ’яненко оцінив украй низько, але попри усі недолатності, вистава викликала інтерес у глядача. [2, 11].

Значний інтерес становить також робота над драматургією Шекспіра відомого режисера М. М. Синельникова. Першу постановку «Гамлета» режисер здійснив ще у 1895—1896 роках, коли він очолив театр у Ростові, але значно пізніше, у 1914 р. Синельников повертається до постановки «Гамлета» уже в Харківському театрі. Діяльність

Синельникона відіграла значну роль в справі утвердження драматургії Шекспіра в провінціальному театрі.

Узагальнюючи географію перших вистав “Гамлет” на території України, наголосимо на тому, що тут мали місце регіональні тенденції. У Львові, де існували одночасно австрійська, німецькомовна та польська трупи, “Гамлета” грали в перекладах-переробках Ф. Шредера та Я. - Н. Камінського. На Правобережній, Центральній Україні, що перебували до тридцятих років ХІХ ст. під впливом польської культури, “Гамлета” виконували, очевидно, польською мовою в переробці Я.-Н. Камінського. [1, 298].

Отже, можна сміливо сказати, що драматургія Шекспіра, зокрема його трагедія «Гамлет», пройшла складний шлях на сцені українського театру. Був і успіх, були й падіння, але незважаючи на це, п'єси Шекспіра мають велике значення як для творчих колективів, так і для пересічного глядача, адже вони знайомлять нас з багатством характерів, їх складністю та психологічною глибиною.

Джерела та література

1. Ваніна І. Українська шекспірада. – К., 1964, 298 с.
2. Ревуцький В. До історії українського “Гамлета” // Клен Юрій. Твори : у 4 т. – Торонто, 1960. – Т. 4. – С. 7–13.

Сілюк Тетяна – студентка ІІІ курсу
ІФтаЖ Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор філологічних
наук, професор
Н. М. Костусяк

Жаргонна лексика молоді м. Луцьк

ХХІ століття – це час істотних змін у різних галузях суспільства. Не оминула впливу суспільних трансформацій і мова як динамічна система. Вона поглинає в себе все, що відбувається навколо й під впливом чого сама зазнає змін. В останні десятиріччя мова дедалі більше демократизується та звільняється від тих суворих рамок, якими вона була окута довгі роки. Однією з вагомих рис, що свідчать

про її свободу, є наявність соціолектів, зокрема жаргонізмів як їхніх різновидів. Особливо вагомий «резервуар» лексичного розшарування української мови і водночас її поповнення – молодіжне середовище.

Актуальність роботи полягає в тому, що проблема вивчення жаргонної лексики залишається відкритою й досі, оскільки цей мовний шар змінний у часі і потребує постійного дослідження та фіксування, зокрема з усного мовлення як невід'ємного джерела вивчення мовної ситуації на певному культурному зрізі.

Мета статті – з'ясувати семантичні особливості жаргонізмів, які не були зафіксовані в «Словнику луцьких жаргонізмів і сленгізмів» [2] чи набули нових значенневих відтінків у мовленні молоді м. Луцьк.

Жаргонна лексика дедалі частіше стає об'єктом дослідження багатьох науковців, їй присвячено чимало праць різних лінгвістів, зокрема Г. Л. Аркушина [2], Н. В. Третяк [3] та ін. Існує чимало поглядів на природу жаргонізмів, причини їхньої появи, доречності вживання, нормативності та впливу на оточення й безпосередньо на саму мову. Як зазначає О. Д. Пономарів, «психологічною основою появи жаргонізмів є прагнення носіїв мови бути дотепними, результат властивого людям бажання порозважатися» [1, 102]. Подібної думки притримується й Г. Л. Аркушин, вказуючи, що поява й причина вживання жаргонної лексики і постійна її відмінність від попередніх генерацій «...зумовлена бажанням дітей говорити оригінально, а не так, як старше покоління, будувати речення стисліше, а не за нормами літературної мови, називати відомі речі «прикольніше», ніж це роблять їхні «черепки» [2, 3]. Зазначені теоретичні положення підтверджують і наші спостереженнями за поведінкою та мовленням молоді м. Луцька. Молоді люди хочуть чимось виділитися з-поміж інших, здаватися «своїми» серед оточення такої самої вікової категорії, скоротити речення до одного слова чи невеликого вислову, і найчастіше на допомогу їм приходять жаргонна лексика, супроводжувана вираженням емоцій (як засвідчують факти, на жаль, зазвичай негативного характеру). Дефінуючи аналізований різновид соціально маркованої лексики, Н. В. Третяк слушно наголошує, що жаргон «...існує через настанову на фамільярно-знижений стиль мовлення в межах соціально-мовленнєвої спільноти, яка характеризується відносно одним віком і повсякденним побутовим спілкуванням» [3, 394]. Виразний акцент на фамільярно-зниженому стилі мовлення закономірно

викликає питання про наявність позитивного впливу на духовний розвиток молоді та розширення її словникового запасу. Поручена проблема належить до активно обговорюваних і натепер остаточно не розв'язана.

Досліджуючи спілкування, а отже й словниковий запас луцького молодіжного середовища віком від 16 до 25 років, ми вирізнили різні за семантичним навантаженням жаргонізми, які об'єднали в такі лексико-тематичні групи:

1. Група «людина», яку структурують негативно марковані лексеми на позначення:

– дівчат / жінок: *змія, кобила, корова, язва, зараза, дилда*;

– чоловіків: *ведмідь, дрищ, здохлях, тюфяк, хлюпик, гад, балван, гамнюк, чокнутий, впоротий, зачуханий, прибитий*.

2. Група «оцінювання людей та явищ», що містить мовні одиниці, які експлікують:

– вияв емоцій: *габелла, лажса, жесьть, йопта, шикардос, апупеть, йолкі-маталкі, опа чя*;

– процес, пов'язаний із нервуванням, хвилюванням: *бомбити, бзікати, параноїтись*.

3. Група «мовленнєві та не мовленнєві дії», яку формують слова зі значенням:

– говорити: *валяти, городити, нявкати, триндіти*;

– зосереджено дивитися на щось: *завтик, заліпати, втюпитися*;

– вдарити, побити когось: *ушатати, вгребти, впаяти, гепнути, наваляти, зарядити*;

– щось робити: *фігачити, чверити*.

– брехати, обдурювати: *облапошити, мочити*.

4. Група «предмети», що є невеликою за обсягом і містить слова на позначення речей, будівель та ін.: *бутер, банька, відос, драмік*.

Отже, дослідження словникового запасу мовлення луцької молоді засвідчує помітну динаміку зростання жаргонної лексики порівняно з попередніми роками. На зміну одним лексемам приходять інші, або ж більшість із них набувають додаткових значень. Попри такі зміни в їхньому функціонуванні, дискусійним залишається питання про зв'язок аналізованих одиниць з еволюцією чи деградацією. Утім, без сумніву, зрозуміло, що стилістично знижена лексика вже стала явищем, яке потрібно вивчати поряд з іншими лінгвістичними проблемами.

Джерела та література

1. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1993. – 248 с.
2. Словник луцьких жаргонїзмів і сленгїзмів / Упоряд., ред., вступ. ст. Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесї Українки, 2011. – 272 с.
3. Третяк Н. В. Місце жаргонної лексики у структурї соціальних діалектів української мови / Н. В. Третяк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://science.kpnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/7/2014/pdf/fil/18/1_14_Tretyak.pdf

Случак Тетяна – студентка III курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесї Українки[□]

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Л. М. Киричук

Вплив особистого життя на творчість Оскара Уайльда

Актуальність даної теми полягає у належності Оскара Вайльда до найвидатніших письменників ХІХ столїття та важливості його творів для сучасного суспільства.

Мета нашого дослідження – продемонструвати на прикладах творів як життєві події вплинули на майстерність генія.

Все, чим оточує себе людина, є продовженням її внутрішнього я. Особливо чітко це простежується у творах мистецтва. Аналізуючи та співставляючи творіння митця можна багато чого сказати про його внутрішній світ та події, які він пережив. Саме тому при детальному вивченні біографії ірландського денді можна провести паралелі із подіями, які мають місце у його творах.

Оскар Фінгал О'Флаєрти Уїллс Уайльд – ірландський поет, письменник, есеїст, один із найвідоміших драматургів Вікторіанського періоду.

Народився Оскар Уайльд у 1854 році в Дубліні, столиці Ірландії, в сім'ї, де все було проймаюче любов'ю до науки і мистецтва. Його батька, сера Вільяма, знали не тільки як відомого хірурга-офталь-

молога, а і як археолога-аматора, знавця кельтського фольклору та письменника.

Леді Уайльд, мати Оскара, теж була письменницею і активно боролася за свободу Ірландії. З раннього дитинства хлопчик був високоосвіченим. У 10 років перед ним розчинилися двері найпрестижніших навчальних закладів Великобританії. Завдяки своїм непересічним розумовим здібностям він одержував стипендії і премії. У результаті цього, основними героями його творів постають люди з хорошою освітою та знаннями. Це і Лорд Генрі «Портрет Доріана Грея», Лорд Горінг «Ідеальний чоловік», Лорд Артур Севіл «Злочини Лорда Артура Севіла» тощо [1].

Канікули Оскар Уайльд проводив в Італії або Греції. Античні статуї, архітектура, фрески та мозаїки Рима, Венеції, Мілана надихали юнака на творчість. Спочатку це були вірші, в яких відчувалися давньогрецькі мотиви, потім — балади, сонети. За поему «Равенна» Уайльд одержав золоту нагороду Оксфордського університету.

29 травня 1884 року Оскар Уайльд одружився з Констанцією Ллойд і мав двох синів. Шлюб відіграв неабияку роль у творчості митця. Для своїх синів Сіріала та Вівіана він складає казки «Щасливий Принц», «Вірний Друг», «Соловейко і Троянда», «Незвичайна ракета», «Юний король», «Велетень-себелюбець», «Хлопчик-зірка» та інше.

Окрім натхнення, одруження принесло також і розчарування у жінках. У творах Уайльда присутні неординарні герої чоловіки, проте яскравих, видатних героїнь жіночої статі спостерігати не доводиться.

1890 року з'являється його перший і єдиний роман «Портрет Доріана Грея». У романі присутні багато автобіографічних мотивів. По-перше, це тема шлюбу. Лорд Генрі Воттон розглядає одруження як нонсенс, бо вважає, що на світі існують привабливіші форми спілкування між чоловіком і жінкою. З дружиною він підтримує дипломатичні стосунки: кожен живе своїм окремим життям, але обоє дотримуються зовнішніх ознак благопристойності. Зрештою лорд Генрі розлучається зі своєю дружиною Вікторією, бо не зміг зробити її щасливою і бути щасливим біля неї. Така ж доля спіткала самого автора та його дружину Констанс Ллойд. По-друге, стосунки між Безілом Голуордом та Доріаном. Створюючи портрет Доріана Грея, Голуорд відходить від позицій моральності і стає на позиції «чистого мистецтва». Саме тому йому і вдається створити шедевр живопису. Сам Уайльд неодноразово стверджував: «Закони мистецтва не

збігаються із законами моралі» [2,57]. Окрім того, певні зустрічі теж відіграли не другорядну роль. 30 серпня 1889 р. Оскар Уайльд та Артур Конан Дойл були запрошені на вечерю до американського видавця Д. Х. Стоддарта. У літераторів була дуже приємна і досить тривала бесіда, ремінісценції якої можна віднайти у романі Уайльда [1,88]. Та і сам автор роману не раз визнавав, що натхненням для нього стало життя: «Я щойно закінчив роботу над своєю першою довгою історією і зовсім вибився із сил. Боюсь, вона є відображенням мого власного життя...» [1,91].

1895 рік – пік слави і водночас падіння Уайльда. 1891 року його постійним супутником став лорд Альфред Дуглас, через стосунки з яким його було засуджено на два роки. 1897 року Уайльд закінчує тюремну сповідь «De Profundis», де письменник аналізує свої запутані стосунки з Боззі (лордом Альфредом Дугласом). Уайльдова робота мала форму прозового листа, написаного на двадцяти в'язничних аркушах паперу. Вона не була розділена на розділи (наявні тільки абзаци), адже була підписана і адресована як лист. Помер Оскар Уайльд в Парижі 30 листопада 1900 року.

Результати: Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що освіта та життєвий досвід позначаються на світобаченні та характері творів письменника .

Висновки: Отже, події в житті Оскара Уайльда зумовили формування його бачення світу, що в свою чергу відобразилося на змісті, призначенні та характері дійових осіб його творів.

Джерела та література

- 1.Ланглад Ж. Оскар Уайльд, или Правда масок / Ж. Ланглад // Оскар Уайльд, или Правда масок. – М.: Молодая гвардия, Палимпсест, 1999 г. – 266 с.
- 2.Парандовский Я. Король жизни / Я. Парандовский // Алхимия слова. – М., 1990. – 449–631 с.
- 3.Гогитидзе Н. Так говорил Оскар Уайльд. / Н. Гогитидзе // Так говорил Оскар Уайльд. – 2-е вид. – Ростов н/Д: Феникс, 2014. – 96 с.

Смітюх Галина – студентка V курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. М. Головій

Поетика опису в новелістиці Гі де Мопассана: теорія та практика

1. Творчості відомого французького письменника-реаліста Гі де Мопассана (1850–1893) присвячено чимало зарубіжних і вітчизняних досліджень, серед яких праці І. Анісімова, Ю. Даниліна, А. Лану, Е. Меніалья, А. Пузікова, А. Труайя та ін. Дослідники розкривають основні етапи життєвого шляху письменника, характеризують ідейно-тематичний та поетикально-стильовий рівні його новелістики й романістики, окреслюють авторський творчий метод тощо. Тим не менше в сучасному мопассанознавстві існує чимало «білих плям», одна з яких – проблема авторського ідіостилю. Наша мета – проаналізувати теоретико-критичні погляди Мопассана, відображені в праці «Роман», що була опублікована як передмова до роману «П'єр і Жан»; простежити їхнє відображення в описах (портретах, пейзажах), які залучені в канву хрестоматійної мопассанівської новели «Пампушка»; на основі аналізу зробити висновок про ідіостиль письменника.

2. Гі де Мопассан як магістральний шлях розвитку літератури визначив реалізм. На переконання письменника, реалістичний принцип «лише сама правда й цілковита правда!» залишається актуальним і в кінці ХІХ ст.: «Щоб досягти ефекту, який він [романіст. – С. Г.] має на оці, – тобто зворушити звичайним реальним життям, – і щоб видобути з того бажані артистично-навчальні наслідки, – тобто показати, чим є сучасна людина, на його погляд, – він мусить оперувати фактами незаперечної і сталої правди» [2]. Водночас Мопассан розмежовує два шляхи реалістичного мистецтва, які торують «романісти вчорашні» / представники так званого «класичного» реалізму ХІХ ст. і «романісти сьогоднішні» / молодша генерація реалістів, яких письменник називає «об'єктивними» (підкреслюючи зв'язок між ними й «об'єктивним» методом Г. Флобера). При цьому письменник вважає перспективними останніх, оскільки вони, попри меншу описово-аналітичну скрупульозність, значно правдивіші, адже «...замість докладно з'ясовувати душевний стан персонажа, об'єктивні письменники шукають учинку чи жесту, що їх цей душевний настрій обов'язково викличе в цієї людини у певній ситуації. І вони змушують її поводитися з початку й до кінця роману так, що всі її

вчинки, всі рухи, будуть відбивати її потаємну вдачу, всі її думки, всі прагнення, усі вагання. Отже, вони ховають психологію замість виставляти її, роблять з неї кістяк твору, як невидимі кістки складають кістяк людського тіла. Художник, що малює наш портрет, не показує нашого кістяка...» [2]. Цей принцип використаний автором при подачі портретних характеристик. Показовий приклад – портрет Елізабет Руссе – головної героїні новели «Пампушка»: «Маленька, вся кругленька, немов налита жиром, з пухкими пальцями, перетягнутими в суглобах наче низка сосисок, з лискучою і натягнутою шкірою, з неосяжними грудьми, що випиналися під сукнею, вона була все-таки апетитна й приваблива, і до неї багато хто залицявся – так радувала око її свіжість» [1]. Фізіологічний опис зовнішності Пампушки є виразником її природності й людяності (як вияву природності), які розкриваються в процесі розвитку дії, зокрема у реакціях «продажної жінки» на пропозиції від «непродажних» «вищих світу цього» («Тоді Пампушка, червоніючи й ніяковіючи, пробелькотіла, звертаючись до чотирьох супутників...» [1] тощо). Майстерно використана фінальна деталь – сльози Пампушки – красномовніша за глибинні психоаналітичні опуси: «...Її лють затихла, як надто натягнута струна, що раптом лопнула, і вона відчула, що зараз заплаче. Вона робила нелюдські зусилля, щоб стриматися, ковтала сльози, як дитина, але вони підступали до очей, виблискували на віях, і скоро дві великі сльозини поволі поповзли по щоках. За ними потекли інші, прудкіші, вони бігли немов краплі води, що просочуються із скелі, і рівномірно падали на крутий виступ її грудей» [1].

3. Гі де Мопассан, будучи учнем «фанатика стилю» Г. Флобера, культивував чітке слово, лаконічну фразу: «Про яку б річ ми не хотіли щось сказати, є тільки одне слово, щоб її назвати, одне дієслово, щоб надати їй життя, й один прикметник, щоб її визначити. Тож і треба шукати, поки не знайдеться це слово, це дієслово й цей прикметник, і ніколи не треба задовольнятися приблизними, ніколи не вдаватися до обманних засобів, навіть вдалих, до язикової клоунади, щоб уникнути труднощів. Щоб виявити всі нюанси думки, зовсім непотрібне те химерне, складне, численне й манірне нагромадження слів, що нам накидають сьогодні під назвою художнього письма; але треба з надзвичайною ясністю розуміти всі відміни у значенні слова, залежно від місця, яке воно займає... Намагаймося стати передусім досконалими стилістами, а не збирачами рідкісних слів» [2]. Це наскрізно відчутно в наративній тканині тексту, особливо в пейзажах. Вони різні за функціональністю – виконують

«практичну» фонову функцію («За останні дні мороз уже скував землю, а в понеділок, коло третьої години, з півночі насунулись великі чорні хмари і принесли з собою сніг, який падав безперервно весь вечір і всю ніч» [1]), або імпресіоністично легкі («Суцільна завіса лапатою снігу безперервно миготіла, падаючи на землю; вона стирала всі обриси, опушувала речі крижаним мохом, і в мовчанці міста, що затихло, поховане під покровом зими, чути було лише неясний, незбагнений, невиразний шелест білих порошинок, які, здавалося, наповнювали весь простір, вкривали весь світ» [1]) й психологізовані, однак лаконічні й влучні.

4. Будучи реалістом за типом світовідчуття і типом творчості, Гі де Мопассан виходив за межі реалізму – до неореалізму модерної епохи, про що свідчать як його теоретико-критичні праці, так і художня спадщина, власне поетика новелістичного опису.

Джерела та література

1. Мопассан. Пампушка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?bookid=6&id=266>.
2. Мопассан Гі де. Роман [Передмова до роману «П'єр і Жан»] / Гі де Мопассан ; пер. М. Дейнар та О. Косач-Кривинюк // Твори у 8 т. Т. 6 : Монт-Оріоль, На воді, Обранець пані Гюсон, П'єр і Жан : пер. з фр. – К. : Дніпро, 1971. – С. 389–400.

Соловей Оксана – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
І. М. Калиновська

Поетика неоромантизму у романі Джозефа Конрада «Серце темряви»

Творчість Джозефа Конрада (1857–1924) припадає на період рішучих в історико-літературному значенні перетворень. Більше того, він безпосередньо сприяв їм: неможливо не відзначити внесок письменника в зміну сутності літературного героя, в еволюцію характерології, в динаміку оповіді, дуже близької до образотворчої манери художників-імпресіоністів, його новий, несхожий на підхід до

побудови сюжету літературного твору попереднього століття, де внутрішнє домінує над зовнішнім.

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою вивчення особливостей творчої спадщини Джозефа Конрада. Адже, незважаючи на літературну премію його імені, попри те, що він народився в Україні, – цей письменник є поза прицільною увагою сучасних українських дослідників. Аналіз його творів може змінити наші погляди на життя, оскільки в них показані складні духовні пошуки особистості, осмислюється місце людини в світі й утверджується її вічний потяг до ідеалу. Період, який ми розглядаємо, вирізняється зміною історичних і соціально-економічних епох, характеризуються суперечністю художніх тенденцій й активними інноваційними пошуками, що і спонукає нас до аналізу аспектів неоромантизму, зокрема у романі Джозефа Конрада «Серце темряви», що є **метою** нашого дослідження.

Неоромантизм вирізняється новою художньою концепцією, орієнтованою на романтизм, але має точки перетину з модернізмом. Інтерес неоромантиків до минулого був знаменним: вікторіанська епоха повинна була стати кредитором загальнозначущих ідей, які так важко знайти в нестабільному перехідному періоді. Підкреслюючи важливість цього «проміжного феномену», М. В. Урнов зазначає, що знамениті неоромантики, на зразок Роберта Луїса Стівенсона і Джозефа Конрада, вибирали авантюрно-екзотичні сюжети, прагнули до життєвої цілісності, співвідносили героїчне, моральне й естетичне начало, туга за красою мимоволі проглядається крізь їхні романтичні фантазії [3, 27].

Досвід неоромантизму широко використовувався в літературі ХХ ст. Складна інтрига, динамічний сюжет, детективна загадка, сильний і сміливий герой-індивідуаліст – це властиво сучасній масовій літературі, яка намагається імітувати й тиражувати неповторну привабливість роману Конрада [4].

Творчість Джозефа Конрада визначається терміном «неоромантизм», але з численними поясненнями з приводу того, що цей художній феномен до цих пір категоріально не визначений. Особливостями «нового» мислення Конрада дослідники вважають: спробу реформувати мистецтво вікторіанської епохи, прагнення до пізнання й відображення світу, що постає, пошук нового героя, який протистоїть

винятковій особистості романтиків ХІХ ст. Для англійського читача кінця ХІХ століття Джозеф Конрад є автором, який прагнув окреслити простір звичайної («середньої») людини, використати сюжет, який близький масовому читачеві, намагався зобразити героя, наділеного гідністю й здатністю виконати свій людський і професійний обов'язок. З колишніми романтиками письменника об'єднує вміння протистояти повсякденності й бажання усвідомити себе в екзотичному просторі, а з реалістами – відчувати себе дитиною конкретного історичного періоду [2].

Герої «нових романтиків», включно з Джозефом Конрадом, цілеспрямовані, готові до ризику й боротьби, повні спраги мандрів і пригод. Вони розривають зв'язок зі світом одноманітного й добропорядного міщанського благополуччя заради моральних зобов'язань імперської місії, заради пошуків подвигів і слави [1, 372]. Це повість-подорож, пригодницьке дослідження чогось нового, це повість «аванпосту прогресу». Це історія про подорож в серце Африки, темне і зловісне. Автор знайомить нас з бувалим моряком Марлоу, який розповідає про свою давню мандрівку, до якої його спонукала тяга до чогось незвіданого і нового.

Отже, «Серце темряви» Джозеф Конрада – це багата, яскрава, багатоаспектна і парадоксальна повість, це суміш непрямой автобіографії, байки мандрівника, пригодницької історії, психологічної одиссеї і «чорної» комедії. Це цікаве поєднання реалізму, неоромантизму, літературного імпресіонізму, модерністського оповідання, побудованого на глибокому психологічному аналізі. Цілком очевидно, що Джозеф Конрад є знаковою фігурою для осмислення всієї складності і безперервності переходу світової літератури від класичного реалізму ХІХ ст. до літератури ХХ ст., а його твори є перспективними в плані подальшого дослідження.

Джерела та література

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / За ред. А. Волкова. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
2. Аверинцев С. С. Категории поэтики в смене литературных эпох / С. С. Аверинцев, М. Л. Андреев, М. Л. Гаспаров // Историческая поэтика. Литературные эпохи и типы художественного сознания. – М. : Наследие, 1994. – С. 3–38.
3. Урнов М. В. Вехи традиции в английской литературе / М. В. Урнов. – М. : Худож. литература, 1986. – 380 с.
4. Храповицкая Г. Н. Зарубежная литература XX века, 1871–1917 : Хрестоматия. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. / Г. Н. Храповицкая, М. Б. Ладыгин,

В. А. Луков. – М. : Просвещение, 1981. – 638с.

Терещук Олександра – студентка
IV курсу Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Т. А. Крисанова

Особливості інтертекстуальності в публіцистиці Джеймса Мейса

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтертекстуальність як явище міжтекстової взаємодії є способом налагодження зв'язків із попередньою літературною традицією, мовою, культурою. Особливу увагу дослідників привертають публіцистичні тексти, представлені в сучасній періодиці. Відтворення «чужого слова» стало не лише засобом збирання та опрацювання інформації, а й способом мовленнєвого впливу, що спонукає до діяльності, прийняття того або іншого рішення, уявлення співрозмовника про світ.

Отже, під інтертекстуальністю розуміємо «екстралінгвальну ознаку дискурсу, текстовим вираженням якої є репрезентація в тексті-реципієнті елемента (або елементів) тексту-донора (або прототексту), що реалізується шляхом використання інтертекстів» [2, 4].

Метою роботи є з'ясування особливостей функціонування інтертекстуальних елементів у публіцистиці Джеймса Мейса.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Знаковою для сучасного українського медійного простору є газета «День» з її англійською версією The Day. З-поміж багатьох статей видання, публікації американського ученого, дослідника історії Голодомору 1932–1933 рр. в Україні – Джеймса Мейса (1952–2004), викликають особливий інтерес. Вони вирізняються не лише фаховістю і безсумнівним впливом на свідомість читача, а й тим, що ці тексти мають додаткову смислову

вагу, обумовлену психологією дослідника-не-українця за походженням. Його професійний аналіз багатьох проблем дозволяє зрозуміти як світова спільнота сприймає Україну, її минуле і сучасне. Власне й сам Д. Мейс визначав своє завдання, як «можливість Україні інтегруватися до світового дискурсу» [1].

В статті «I was Chosen by Your Dead...Legacy of the Famine: Ukraine as a postgenocidal society» він засвідчив, що готовий відстоювати правду про Україну. Вже в заголовку, журналіст закладає концепцію передачі подальшого змісту: пам'ять і обов'язок перед тими, хто загинув і тими, хто вижив у нелюдських умовах [4, 58]. З точки зору мовленнєвого впливу, автор реалізує тут дії, спрямовані на формування моральних домінант. Осмислюючи суспільно-політичні причини Голодомору, дослідник проводить своєрідний екскурс, який ґрунтується на історичних документах з соціально значущим навантаженням. Такі реалії реалізують міжтекстові зв'язки «текст – культура/епоха».

Публіцистичний стиль уможливорює розширення системи цитувань, тут присутня як пряма, так і непряма мова. Особливість непрямого цитування полягає в більшій аналітичності, перекодуванні змісту чужого висловлювання. Д. Мейс апелює до думок борця проти расизму Мартіна Лютера Кінга; юриста, автора терміна «геноцид» Рафаеля Лемкіна; політолога Івана Лисяка-Рудницького та ін. [4, 59]. Їхні міркування в структурі Мейсового тексту постають як суб'єкти нового прочитання, утворюючи інтертекстуальну міжтекстову взаємодію «текст у тексті», а мовний вплив спрямований на сферу пізнання, що забезпечує формування особистісних поглядів та позицій. Зауважимо, що згадки про М. Хвильового, Ю. Яновського, В. Сосюру, П. Тичину, М. Зерова можна визначити як іменні алузії, розуміння яких розшифровується як «розстріляне Відродження» [4, 61]. Алузивний сенс має й графічне оформлення публіцистичного тексту.

У циклі публіцистичних виступів журналіста на особливу увагу заслуговує публікація «Morituri te salutant: Remembering Mykola Khvyliovyyi» [4, 95–101]. В заголовку статті Д. Мейс виносить цитату з ритуального привітання римських гладіаторів до Цезаря: «Ave, Caesar, morituri te salutant». Цим привітанням гладіатори демонстрували свою відданість і готовність до боротьби [3]. Використана цитата має цілком функціональне навантаження, більше того, автор актуалізує вислів коментарем і графічними маркерами (курсивом) й

у самому тексті. Стаття Д. Мейса насичена ремінісценціями, що виявляються на контекстуальному рівні. Їхня головна функція полягає в нагадуванні реципієнту про літературні факти, окремі твори, або ж їхні назви, образи й персонажі.

Висновки. Все сказане вище переконує, що інтертекстуальність публіцистики Д. Мейса представлена такими видами: 1) «текст у тексті»; 2) «заголовний комплекс як текст у тексті»; 3) «текст – культура / епоха». Засобами інтертекстуальності тут виступають: *цитати* (прямі; непрямі; позиційно цитата може бути закріплена за основною частиною тексту; наведена окремим реченням або його складовою частиною; обсяг зафіксованих цитат різноманітний – від кількох слів до кількох речень); *алюзії* (ґрунтуються на ключових словах); *ремінисценції* (виявляються на контекстуальному рівні, у називанні «чужих текстів» чи їхніх заголовків); *реалії*; *графічні маркери* (виділення історичної термінології та назв «чужих творів», різні шрифти, лапки).

Інтертекстуальність публіцистики Д. Мейса стає засобом мовленнєвого впливу на три сфери особистості: когнітивну – поповнює систему знань; емоційну – формує почуття поваги до людських і національних цінностей; поведінкову – відстоювати, аргументувати власну думку, сформовану системою знань.

Джерела та література

1. День і вічність Джеймса Мейса / за заг. ред. Л. Івшиної. – 1-е вид. – К.: ЗАТ «Українська прес-група», 2005. – 448 с.
2. Рябініна О. Інтертекстуальність у дискурсі сучасної української преси: лінгвістичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. Рябініна ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х. : [б. в.], 2008. – 18 с.
3. Ave, Caesar, morituri te salutant (Цезарю, ті, що йдуть на смерть вітають тебе!) [Електронний ресурс] // Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Ave,_Caesar,_morituri_te_salutant.
4. Day and eternity of James Mace / Under the general editorship of Larisa Ivshyna. – First edition. – Kyiv : Ukrainian Press Group, 2005. – 386 p.

Тимошук Яна – студентка II курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Л. Б. Лавринович

Поетика пейзажу в ліриці Віктора Гюго

Інтерес до спадщини великого французького письменника Віктора Гюго не зникає ні у читачів, ні у дослідників художнього слова. Більшості він відомий насамперед як прозаїк, хоча написав чимало неперевершених ліричних творів. Тому видається **актуальним** досліджувати поетичну спадщину митця, зокрема в не дослідженому досі аспекті поетики пейзажу. **Мета** розвідки – аналіз поетики пейзажу в ліриці В. Гюго та особливості репрезентації романтичного начала у творчості автора.

Поезій пейзажної тематики у художній спадщині митця загалом небагато. Основу поетичного доробку Гюго становить громадянська та соціально наснажена лірика. Проте трапляються поодинокі високохудожні зразки пейзажної лірики.

Щоб зрозуміти, яку роль у віршах Гюго відіграє пейзаж, доцільно навести визначення цього поняття: «Пейзаж – композиційний компонент художнього твору: опис природи, будь-якого незамкненого простору зовнішнього світу» [2, с. 527]. Пейзажні замальовки слугують лише зовнішнім компонентом зображуваного, способом вираження глибших і універсальніших понять та реалій.

Як зазначають дослідники, для романтизму природа була не тільки зовнішнім фактором, що служить людині за тло її дій, вона стала органічною складовою внутрішнього світу героїв творів, відображенням їх психологічних та емоційних станів [3, с. 127]. У романтиків природа – своєрідне дзеркало, що відображає душу митця [2, с. 528]. Відповідність стану природи переживанням ліричного героя найвиразніше знаходить свій вияв у поезії «Замрія» із ранньої збірки письменника «Східні мотиви» [1, с. 34–35]. «Згас на заході червоний сонця диск», «жовтіє ліс», «вечірня мла густіє», і на тлі вечірнього пейзажу – «самотній, у замрії» суб'єкт поетичного твору. Від споглядання картини осінніх сутінок у нього народжується «вірш тужливий» [1, с. 35], який мовби проводить ще одну паралель між настроєм у душі ліричного героя та його природним оточенням.

Поетика контрастів, закон боротьби протилежностей, характерні для романтичної літератури, яскраво представлені у поезії «Схід! Схід!» [1, с. 62–65]. Автор зображує таку пору доби, коли заграва на небі, яка *«мов кузня палахтить у темному Еребі»*, є отим перехідним етапом між темрявою ночі і світлом дня. Настрій вірша – тривожний, неспокійний, ліричний герой намагається зрозуміти, *«початок там ясніє чи кінець»*. У його душі ще теплиться надія, що скоро зійде сонце і настане ранок, який розвіє млу. Проте *«незнаний день»* породжує сумніви: *«Це може бути смерк вечірній – не світання! / І, може, сонце те, що побиває зло, / що лиш на нього всі надії-сподівання, / Не сходить, бо воно насправді вже зайшло!»* [1, с.63]. Боротьбу світла і темряви у природі та боротьбу надії і сумніву у серці автора посилюють й інші контрастні зображення, виражені промовистими антонімами: *«Ген дерево тремтить – радіє чи сумує? / Ген птах виспіває – то нарікання? сміх? / Ген океан шумить – регоче він? жалкує? / Ген чоловік озвався – від горя? від утіх?»* [1, с. 64]. Проте і це ще не є найвищою точкою градації. Оскільки слово «доба» може розумітися й у значенні «епоха», то за зображенням неспокійної пори доби у природі, ймовірно, криється уособлення такого ж неспокійного періоду – доби Революції – у французькому суспільстві. Поезія має глибокий підтекст, у ній уповні проявляється ще одна риса романтичного начала – *«пейзаж стає формою виявлення волелюбних прагнень»* [2, с. 528]. Гюго переймався долею Батьківщини і у такий символічний спосіб відтворив свої переживання за її майбутнє, яке на той час було таким же невизначеним, як і змальована пора доби:

*І це крайнебо, де лунають дивні гуки,
Чи згасне вже за мить? чи зблисне, вогняне?
О дух людський, стривай! Іще хвилина муки,
І – ніч впаде або світило спалахне* [1, с. 64].

У пізнішій ліриці Гюго (збірки «Пісні вулиць і гаїв», «Всі струни ліри») описи природи слугують тлом для змалювання долі простих селян-робітників. Як бачимо, одна з найголовніших тем його творчості – тема знедолених людей – знайшла свій вияв і в поетичних текстах. У поезії «Пора сівби. Вечір» Гюго знайомить нас з нелегкою працею сіяча. Ліричний герой, який спостерігає *«як день вмирущий осяває останню з трудових годин»*, раптом у сутінках помічає темний силует.

То «старий в лахмітті», який «у щойно зорані простори майбутні кидає жнива» [1, с. 147]. Автор проймається повагою до цього бідного чоловіка, чия невтомна праця є такою важливою. Подібні мотиви звучать й у поезії «Прихід ночі». На землю сходить мовчазний вечір: «Поснули всі птахи, і череда вертає, / І важко йдуть осли, вантаж несучи свій. / Останній звук завмер у темряві нічній, / І пісенька вівса в полях – і та розтала. / Вже обрій почорнів, і тінь на шлях упала, / І чорний куц тремтить під подихом нічним / Над холодом води у сутінках» [1, с. 211]. Серед холодної, темної ночі «із лісу хмиз несе старенький селянин, – / У мріях розпалив уже багаття він». Автор згадує про нього ніби мимохідь, кількома рядками, проте ми уже можемо уявити усю нелегку долю дідуся, який мріє лише про те, щоб зібрати невеличку купу хмизу, розпалити багаття і бодай трохи зігрітися.

Висновок. Пейзажна лірика Віктора Гюго уповні репрезентує романтичне начало творчості письменника і вкотре переконує в непересічності його таланту. Стан природи він вміє подати і як алегорію мрійливої душі поета, і як образ-символ сучасної йому епохи у рідній Франції, і як тло для змалювання долі простих селян. Поетична спадщина письменника нічим не поступається романістиці, творена на такому ж високохудожньому рівні.

Джерела та література

1. Гюго В. Поезії. – К. : Дніпро, 1978. – 230 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
3. Петрухіна Л. Пейзаж у контексті теорії літератури / Л. Петрухіна // Проблеми слов'язознавства. – 2002. – Вип. 52. – С. 125–134.

Федчук Вікторія – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. О. Маланій

Оповідання Володимира Винниченка «Раб краси» як органічний синтез слова і музики

Література періоду кінця XIX-початку XX століття стала своєрідним «вибухом» у мистецькому житті українства. І це стосується не лише спектру оригінальних та яскравих особистостей, що формували плеяду тогочасного письменства, а й (першочергово) тих зразків якісно нової літератури, які вони принесли. Прикметною рисою стилю митців художнього слова стали об'ємність та поліфонічність творів, їх звукове та образне наповнення.

Люди мистецтва – чи то художники, письменники, архітектори, чи музиканти, ніколи не стоять на засадах лише одного виду творчої діяльності. Митець слова шляхом художнього тексту намагається передати увесь спектр емоцій свого сюжету. Картини, що постають перед читачем – не лише букви на папері, а живі, динамічні сцени. Таким чином, у будь-якому творі ми спостерігаємо синтез літератури, музики та образотворчого мистецтва. Питання лише в тому, наскільки автор спроможний передати усю багатогранну палітру свого тексту.

У зв'язку з цим, актуальним є вивчення художнього тексту як поєднання різних видів мистецтва. М.Моклиця у статті «Від синкретизму до сецесії: філософські аспекти синтезу мистецтв» розглядає синтез мистецтв у його історичному розвитку від первісного суспільства до сучасного митця та зазначає: «Рух до змішування... идійшов свого апогею лише в добу модернізму, на рубежі XIX–XX століть»; «...ієрархія руйнується, мистецтва стають рівними й уже на рівних правах отримують можливість взаємодіяти. У результаті ми бачимо те вирування мистецьких форм, яке й вирізняє добу модернізму на тлі попередніх епох» [2, с. 71]. Зважаючи на те, що українська

література цієї доби розвивалася на тих же засадах, що і література європейська, тенденція до «змішування» музики та літератури яскраво виражена у національній літературі.

Синтез різних мистецтв у художньому творі – це якісно нова ознака української літератури, що знайшла своє вираження у художніх творах багатьох письменників. Ґрунтовно це явище досліджував О.Рисак у своїх працях «Найперше – музика у слові», «Мелодії і барви слова», «Лесин дивосвіт». Приміром, дослідник зазначає: «Не можна не враховувати і той факт, що, прагнути створити філософсько-естетичну модель мистецтва – «ту силу земного тяжіння, закони котрої необхідно осмислювати тим глибше, чим сильніші спроби художника її подолати», – автори неминуче шукали можливі паралелі в суміжних мистецтвах» [3, с. 12]. У зв'язку з цим актуальне дослідження художнього тексту як синтезу різних видів мистецтв, у цьому випадку – музики та слова.

Витонченим зразком поєднання саме цих видів мистецтв є оповідання Володимира Винниченка «Раб краси», яке було вперше надруковано в II-му числі журналу «Нова громада» за 1906 р. У центрі оповіді – юнак Василь, чий образ різко контрастує з загальною картиною твору. Це витончена тонка душа, яка болісно реагує на реалії навколишнього світу. У розмові з Катрею він зізнається: «Мені од всього сумно. Не знаю. Сонце заходить – сумно; дощ іде – сумно... А надто як сонце заходить... За це мене й прогнали з якономії. Хіба я знаю? Вони кажуть, що я сплю... А я й не сплю, а так... Лежу, а воно щось ссе в грудях, хоч ріж... Давно вже се мені...» [1, с. 27]. Він вразливий, оскільки душа його – ніби музична композиція, потребує чіткого і вишуканого руху. Натомість, стикаючись з «немелодійною» реальністю, зазнає дисгармонії. Музична канва свідомості Василя постає у чудовому поєднанні його музики, душі та природи: «...виймав з-за пазухи якусь паличку, яку довго й ніжно обтирав рукавом свитки. Потім приставляв її до рота, зітхав, і від палички в тужливу, ніжну ніч котились з хурчанням ще більш ніжні, більш тужливі згуки» ; «І жито журно слухало ті згуки, хиталось колосом і м'яко шепотіло з вітром, згуками і Василем» [1, с. 23]. У змалюванні нічних концертів Василя він показаний не як творець тих «згуків», не як «людина-володар природи», а як лише частинка того макрокосму, зітканого з тужливої пісні сопілки та шепоту жита. І він органічний у цій ролі.

Оте з'єднання з природою та музикою було для хлопця чимось більшим, таким, чого він і сам можливо не розумів. Василь просто брав сопілку та йшов крізь темряву у поле, де «ніч ласкаво приймала його в свої широкі обійми й любовно посміхалась йому зорями» [1, с. 23].

На противагу музичному світогляду головного героя, постає музика міста, навколишньої реальності. Якщо небо «...Мовчало... високе, широке і наче зблідле від спеки» [1, с.22], то станція «свистіла, гуділа, шуміла, ніби всі ті, що були в ній, збирались когось рятувати, поспішали, турбувались і ніяк не могли рушити з неї» [1, с.22]. Сопілка Василя, його нічні концерти – це все ніби дихає спокоем, гармонією, здається, ніби хвилини тієї музики мов струни, протягнуті між героєм та природою. Натомість музика реальності, музика міста, наповнена метушнею, різкими звуками, дисгармонією та хаосом. Однак прикметно і те, що деколи і ця своєрідна музика стає віддзеркаленням внутрішнього світу героя. Під час проникливо діалогу Катрі та Василя «десь далеко-далеко засвистів поїзд. На станції щось безупинно дзвеніло і важко дихав паровоз» [1, с.28], якраз тоді, коли дівчина попросила молодика щось їй заграти, що для нього фактично означало відкрити свою душу. Про взаємозв'язок музики душі та музики міста говорить і сам автор: «Глухо гудів внизу той город, з якого так тяжко було витягувати такі маленькі, легенькі копійки, і сіре сяєво, схоже на сяєво, що малюють над святими, стояло над ним. На станції дико, пронизувате свистіли паровози, але сопілка була ще ніжніша від того. А може, й не від того...» [1, с.31].

Однак кульмінацією твору стає момент, коли на найманців, що йшли містом «неначе ждучи тільки їх, вирвався цілий вихор чудових згуків і сильно вдаривсь їм в серце» [1, с.32]. «А згуки великими, довгими хвилями лились із саду й плили десь над головою. Здавалось, то саме Життя плило на них. Убране в сміх і сльози, в радість і страждання, з посмішкою ненависті й любові, воно гордо лежало на сих розкішних хвилях і таємниче, пильно дивилось в душу Василеві своїми дужими очима. І душа його, як раб, завмерла й не сміла рухатись. І, повна того самого сміху й сліз, страждання й радості, ненависті й любові, вона росла, давила груди, розпирала череп і билася риданням в горлі...» [1, с.33]. Це і стало переломним моментом для Василя. Не могла його тонка музична душа пройти

повз цієї симфонії, це була його стихія: «Згук плаче, а сльози його, тягучі, гарячі, падають Василеві у серце, і швидко їх там буде стільки, що вони заповнять всі груди» [1, с.33]. Саме музика і була життям героя, оті «згуки» — це все, що він мав, все, чого він прагнув. Відчувши силу музики на собі, він уже не зміг прийняти того приземного реального світу, з його «індустріальною музикою». Тут відбувся його духовний злам.

Проаналізувавши художній текст оповідання «Раб краси» Володимира Винниченка приходимо висновку, що художній світ ніби описаний нотами. Саме посередництвом музики автор розкриває внутрішній світ героя, показує найтонші грані його душі. Насправді навіть не раб краси, а раб музичної краси — так можна охарактеризувати Василя. Головна думка твору розкривається через протиставлення музики двох світів — духовного, мелодійного та світу матеріального, метушливого. Виразна поліфонічність художнього тексту допомагає якнайглибше зрозуміти настрій твору, проникнути у глибини душі героя.

Джерела та література

1. Винниченко В. Вибрані твори / В. Винниченко – Харків : Вид-во «Ранок», 2003. – 349 с.
2. Від синкретизму до сецесії: філософські аспекти синтезу мистецтв // Волинь філологічна : Текст і контекст : зб. наук. праць. – Луцьк : РВВ «Вежа», 2008. – Вип. 5. – С. 70-75.
3. Рисак О. Найперше – музика у слові / О. Рисак – Луцьк : Вид-во «Вежа», 1999. – 402 с.

Фірчук Анастасія – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент кафедри
англійської філології
О. В. Даркевич

Концепція природи в п'єсах Вільяма Шекспіра

Актуальність теми. Без перебільшення можна сказати, що Шекспір завжди сучасний, адже у своїх творах він пише про вічні теми: людину, кохання та природу. При аналізі п'єс Шекспіра впадає у вічі, що саме природі приділяється велика увага: знову й знову з'являється ключове слово *nature*, що несе у собі велике змістове навантаження. У даному дослідженні природа розглядається як художнє втілення філософської рефлексії автора. **Мета** даного дослідження – розглянути концепцію природи в творчості В. Шекспіра як художнє втілення філософської рефлексії автора.

Ідея природи лежить в основі всього світовідчуття Шекспіра і його розуміння життєвого процесу. Вона служить для нього нормою і мірою при оцінці гідності всіх людських вчинків. Але оскільки письменники дуже різних напрямків апелювали до поняття природи, вкладаючи в нього досить різний зміст, необхідно уточнити розуміння природи Шекспіром. Шекспір розрізняє здорову, прекрасну природу і природу хвору, потворну. Едмунд в “Королі Лірі”, який заявляє: *“Thou, nature, art my goddess; to thy law My services are bound”*, поклоняється лише темним і ницим інстинктам, глибоко закладеним в його природі. “Змії”, “пугачі”, “вовки”, “козли і мавпи”, які образно виражають в “Отелло” і в “Королі Лірі” мерзенні, ниці потяги, навіть самі “відьми” в “Макбеті” для Шекспіра – теж явища природи, але природи хворої і розбещеної. Шекспір приймає лише світлі та добрі прояви природи, які тотожні для нього з справжнім життям і справжньої красою [1, 270].

У “Королі Лірі” ми з самого початку бачимо, що закони природи порушені.

Природа тяжко страждає, і ми бачимо підтвердження цього в картині повного розпаду всіх природних і суспільних зв'язків між людьми. Король Лір виганяє дочку, Глостер – сина, Гонерілья і Регана повстають проти батька, Едгар прирікає свого батька на страшну кару, сестри Гонерілья і Регана готові кожна зрадити своєму чоловікові, і в пориві ревнивого суперництва в боротьбі за кохання Едмунда Гонерілья отруює Регану; піддані воюють проти короля, Корделія йде війною проти своєї батьківщини. У “Королі Лірі” образ бурі і грози є домінуючим у трагедії. Її дія – це низка потрясінь, сила і розмах яких зростають з кожним разом. Спочатку ми бачимо сімейну палацову драму, потім драму, що охопила всю державу,

нарешті, конфлікт переходить за рубежі країни і долі героїв вирішуються у війні двох могутніх королівств. Такі потрясіння повинні були довго назрівати. Але ми не бачимо, як збиралися хмари. Гроза виникає одразу, з першої ж сцени трагедії, коли Лір проклинає молодшу дочку і виганяє її. А потім пориви вихору – вихору людських пристрастей – охоплюють всіх діючих осіб і перед нами виникає страшна картина світу, в якому йде війна не на життя, а на смерть, і в ній не милують ні батька, ні брата, ні сестри, ні чоловіка. У “Королі Лірі” слово “природа” та похідні від нього зустрічаються понад сорок разів [2, 118].

Поняття “*природа*” мало кілька значень в мові періоду Відродження. Природою був весь матеріальний світ, включаючи людину. Але природа зливалася і з усім світовим порядком. При всьому тому, що вона являла собою нижчий світ матерії, хоча самі предмети природи розумом наділені не були. У своїх п’єсах Шекспір звертається до змішання фантастики з реальністю, до фольклорних мотивів, до казкових сюжетів і утопічних ситуацій, до мальовничих сцен, що розгортаються на тлі природи. Гімном життєдайності природи звучать слова вченого ченця Лоренцо з п’єси “Ромео і Джульєта”:

*The earth that's nature's mother is her tomb;
What is her burying grave that is her womb,
And from her womb children of divers kind
We sucking on her natural bosom find,
Many for many virtues excellent,
None but for some and yet all different.
O, mickle is the powerful grace that lies
In herbs, plants, stones, and their true qualities!*

Отже, в розумінні Шекспіра природа ніколи не буває чимось застиглим і завершеним, а завжди знаходиться в русі, в розвитку - як і характери його персонажів, як і відносини, що зв’язують їх [3,196]. Звідси – надзвичайна поширеність в образності Шекспіра рослинних мотивів – образів цвітіння, росту, дозрівання. Здорова природа в очах Шекспіра – єдиний і суцільний творчий процес.

Джерела та література:

- 1.Макалін Г.В., Михальська Н.П., Історія англійської літератури. Підр. посібник для студентів педагог. ін-тів і фак. іноз. мов. / Г. В. Макалін, Н. П. Михальська. – К., “Вища школа”, 1997. – 528 стор.
- 2.Мальцев В.Г. Художня література. / В.Г. Мальцев. – К.: Освіта, 1996. – 319 с.

3. The Complete Works of William Shakespeare [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://shakespeare.mit.edu/index.html>.

Фуц Юрій – студент III курсу
інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. О. Маланій

Музика і малярство в новелах Ольги Кобилянської

Актуальність дослідження. У XX і XXI століттях літературу досліджують не лише як текст, але й як синкретичне мистецьке полотно. Тому актуальними на сьогодні є дослідження літератури як синтезу різних мистецтв.

В українській літературі цікавою є новелістика Ольги Кобилянської, що була обдарована всіма парнаськими музами. Тому то й у своїх текстах письменниця майстерно використовувала музичні й малярські асоціації.

Творчість О. Кобилянської як синтетичного мистецтва вивчали О. Колінько, Н. Венгуренко, найгрунтовніше – О. Рисак у своїй праці «Найперше – музика у Слові».

Наша мета – дослідити музику і малярство у новелах Ольги Кобилянської.

Музикальність душі і натури просто не могла не проявитись у новелах О. Кобилянської – письменниця сама частенько любила грати на фортеп'яні й порівнювала себе з музикою, а її рідний брат Степан був живописцем. Тому й багатьох текстах наявні автобіографічні елементи – явні описи життя музикантів, або ж прояви музичності у людському житті. Так, «Вальс меланхолійний» зображає три іпостасі самої авторки – Марту (вчительку), Ганну (художницю) і Софію (піаністку). Мелодією бурхливих хвиль, що б'ються одна об одну і падають, Софія розповіла про своє життя – смерть батька, злидні, коханого, який покинув її. «Вальс меланхолійний» і є її життя, резонатор піаніно – серце, а вона – музикант. Тому то й поламка серця-резонатора «одною-одніською, тоненькою струною вбила її».

Хлопець, герой новели «Природа», висловлює свій сум за дівчиною співом, намагаючись полегшити страждання: «Так, йому стало тяжко, він почув себе самотнім і сам не знав, як почав співати...» [2, 330].

У новелі «Жебрачка» головний герой сприймає скиглення жебрачки як музичну одиницю: «Вона й не співає. ... Вона скавулить. Все наново в однаковій темпі від високих до найнижчих тонів. В середині шкали ледве помітна відміна, а відтак знов...» [2, 334], і її скавуління проходить його: «Я відчуваю таке скавуління цілим тілом від стіп до голови» [2, 334].

В новелі «Час» спів дівчини – це мелодія її душі – сильна, енергійна, закликаюча: «Її пісня розляглася далеко лісом і проходить, немов поклик до щастя й радості...» [2, 373]. Гуцул з новели «Некультурна» трембітою вигравав своє нерозділене кохання, свою тугу, свої сльози: «Сумно грав він тоді. А відтак пізніше розказував Гаврісанові, що плакав...» [2, 410].

Маленька Настка, головня героїня новели «Назустріч долі», співаючи пропускає пісню крізь себе: «Вона бриніла її так тихо й перейнята нею, наче б її голос не був людський, лиш оточував її, як громада бринячих комах рівномірним ритмом, підіймаючись то вище, то нижче оточує голову дитини» [1, 254]. Військовий, рятувальник Настки, теж полюбить співати, бо в співі виливає душу: «...заспівав здержуваним голосом, начеб якась хвиля з його грудей хотіла пропустити собі дорогу або начеб біль і туга проложили собі вплив, відтак раптом урвав» [1, 264].

Не минула Ольга Кобилянська й теми малярства, яка, проте, представлена дещо менше, ніж музична тема. Захоплення красою чоловіка спонукає героїню новели «Природа» до відтворення образу на папері: «... вона хотіла б раз побачити очі і його уста зблизка... Тільки раз – потім уже малювала б напам'ять» [2, 313], а захоплюючись красою і шумом лісу, вона малює смереки. Відданість художниці Ганни мистецтву зображено у «Вальсі Меланхолійному»: «В кожній картинці була, як не раз говорила, якась частина її істоти...» [2, 439]. Художниця з легкістю і свідомо відмовляється від особистого життя, повністю віддаючись малярству, лиш жартує про любов, а «вже як розпічне яку працю, то й не згадувати їй про такі речі...» [2, 447]. Мистецтво – понад усе. Як грала своє життя на піаніно Софія, так малювала його Ганна на полотні. Попри відсутність у текстах власне малярської штуки, майже завжди Ольга

Кобилянська використовує пейзажні описи, «малює» гори і смереки, серед яких зростала.

Висновки. У новелістиці Ольги Кобилянської представлено музичні і малярські асоціації, адже, як зазначає О. Рисак: «довколишній світ, у якому жила, вона сприймала об'ємно, поліаспектно, у кольоровій гамі та музичній колоратурі» [3, 298]. Музика – у різних її формах – спів чи гра на музичних інструментах, незалежно від виконавця – чоловік це чи жінка, і його віку – маленька дівчинка це, чи старенька бабуся, – присутня завжди у побуті українців, виконуючи функції індикатора людської душі, розкриваючи найпотамніші її глибини. Своїми текстами авторка підкреслює унікальну ментальну рису українців – співочість і музикальність, і показує наскільки українська душа прив'язана до музики. Живучи серед неймовірної гірської краси, Ольга Кобилянська не могла не задіяти живописні асоціації у новелах, тому й писала про натур творчих – тих, що в малярстві надихались красою природи і вважали мистецтво своїм стилем життя. Таким чином ще раз підтвердимо, що новели Ольги Кобилянської – гармонійне поєднання літератури з іншими видами мистецтв, синтез мистецтв у його найяскравішому вияві.

Джерела та література

- 1.Кобилянська О. Ю. Оповідання. / Упоряд., післямова І. О. Денисюка. – Львів : Каменяр, 1982. – 271 с.
- 2.Кобилянська О. Ю. Твори: В 2 т. – К.: Дніпро, 1988. Т. 1: Царівна: Повість; Оповідання / Упоряд., авт. передм. та приміт. Ф. П. Погребенник. – 541 с.
- 3.Рисак О. О. «Найперше – музика у Слові»: Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ-початку ХХ ст. / О. О. Рисак. – Луцьк : РВВ «Вежа», 1999. – 440 с.

Харчук Марія – студентка III курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Л. М. Киричук

Зображення духовенства в «Кентерберійських оповіданнях» Джеффри Чосера

Епоха Середньовіччя займає особливе місце в літературі Англії. Багато письменників приділяли увагу зображенню духовенства цієї доби в своїх творах та викривали його недоліки. Актуальність дослідження полягає в необхідності детальнішого вивчення зображення духовенства. Мета нашої розвідки – визначити особливості зображення духовенства в найвідомішому творі Джеффри Чосера – «Кентерберійські оповідання».

У Середньовіччі люди були глибоко віруючими, церква відігравала ключову роль у середньовічному суспільстві. Люди прагнули спасти свої душі, саме тому роль духовенства була дуже важливою.

Проте до кінця XIV століття, католицька церква, яка мала вплив на Англію, Ірландію, і весь європейський континент, стала надзвичайно багатою. Собори, які вирости навколо святині святих мощей, були пишно збудовані, а кількість золота, що прикрашала їх, перевершувала багатства дворянської казни. У століття хвороб, чуми і голоду, вид церкви, прикрашеної золотом, та прояви матеріального багатства вказували на несправедливість щодо простих людей.

В другій половині XIV століття в Англії виник рух за церковну реформу, яка була налаштована проти римсько-католицької церкви. Люди почали висловлювати сміливі судження проти багатства церкви та морального розкладу духовенства [3, с. 137]. Неприязнь до надмірностей церкви серед народу стала причиною виникнення розповідей та анекдотів про жадібних, нерелігійних церковників, які брали хабарі, підкуплювали інших та ігнорували бідних селян та голодних жебраків, які просили милостиню біля їхніх дверей. Також зображення духовенства тієї доби можна зустріти у творах багатьох видатних поетів та письменників.

Одним із таких постатей середньовічної англійської літератури є Джеффри Чосер. Максим Горький відзначав, що Чосера «вважають батьком англійської мови і основоположником реалізму» [1, с. 320]. Він виріс на ґрунті середньовічної культурної традиції, засвоюючи і водночас перетворюючи її. Його твори змальовують широку панораму життя середньовічної Англії, лицарства, купецтва, міщан, селянства, духовенства, звичаїв епохи.

Всесвітню популярність Дж. Чосеру принесли його «Кентерберійські оповідання». У цій збірці віршованих оповідок, автор відходить від алегоричного принципу зображення і звертається до безпосереднього змалювання життя сучасної Англії [2, с. 26]. Персонажі прологу – представники майже всіх соціальних шарів англійського суспільства: рицар із сином, вільний селянин-йомен, ігуменя монастиря, ченці, купець, оксфордський студент, ремісники, юрист, лікар та ін. Усі вони докладно характеризуються автором, кожний з них позначений яскравою індивідуальністю і водночас є чітко вираженим типом з рисами, властивими представникам його соціального стану [1, с. 322].

Як правило, їх поведінка відповідає уявленню середньовічних стереотипів, але складно робити якісь загальні заяви про позицію автора, тому що його оповідач явно схильний в бік деяких персонажів (Чернець) і характеризується упередженим ставленням до інших (Торговець індулігенції).

Преподобний, Настоятелька, і Чернець – всі члени духовного стану. Преподобний і Настоятелька жили в монастирі. Обидва характеризуються як церковники, які, здається, прагнуть до аристократичного, а не молитовного життя. Настоятелька швидше тяжіє до любові, ніж до висловлення своєї відданості Христу. Преподобний любить полювати та проводити час зі знаттю, в той же час він зневажає навчання. Чернець був членом ордену жебраків, які подорожують та просять милостиню. Ченці часто описувались як загрозові і мали репутацію розпусників. Пристав церковного суду і Чернець ладні перегризи один одному горло, тому що вони були в жорсткій конкуренції вимагання грошей у людей. Продавець індулігенцій бажає заробити на релігії в будь-якому випадку, наприклад він робить це за рахунок продажу листків паперу, які обіцяють прощення гріхів.

В загальному, оповідач, здається, виражає набагато більшу ворожість до церковних чиновників ніж до кліриків. Наприклад, Преподобний і Продавець індульгенцій мають ряд спільних рис, але оповідач зображує їх зовсім по-різному. Оповідач згадує факт облісіння голови Монаха, який наводить на думку, що преподобний, можливо саме через це їздив без капюшона, але оповідач використовує факт, що Продавець Індульгенцій їздив без капюшона як доказ його мілкового характеру.

Отже, «Кентерберійські оповідання» характеризуються реалістичністю та відбивають критичне ставлення Чосера до середньовічного суспільства та до духовенства зокрема. У творі все пройняте інтересом до реального світу й людини. Чосер зобразив світ таким, яким його бачив і розумів: з його брудом і чистотою, потворністю і красою.

Джерела та література

1. Алексеев М. П. Литература средневековой Англии и Шотландии : Учебное пособие / М. П. Алексеев. – М. : Высшая школа, 1984. – 352 с.
2. Кашуба Є. Піддати любов випробуванню. Зіставлення «Кентерберійських оповідань» Дж. Чосера та десятої оповідки дня десятого «Декамерона» Дж. Боккаччо / Є. Кашуба // Всесвітня література в сучасній школі. – 2012. – №4. – С. 26–29.
3. Шаповалова М. С. Історія зарубіжної літератури : Середні віки та Відродження / М. С. Шаповалова. – Львів : Вища школа, 1982. – 440 с.

Шеметюк Іванна – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. О. Маланій

Синтез музики і слова у ліричному циклі Лесі Українки «Сім струн»

Актуальність дослідження. Леся Українка, розвиваючи традиції неоромантичної поезії, уже в ранніх творах відобразила синтез поезії

з музикою, в якій знаходила «відповідні художні «знаки», збагачуючи тим самим мистецьку палітру, потенційні можливості естетичних ресурсів доби» [5, 31]. Про бажання поєднати музику і слово свідчать такі назви: «На крилах пісень», «Сім струн», «Ритми», «Мелодії», «Лісова пісня», «До мого фортепіано» та ін.

Зв'язки творчості поетеси з музикою розглядали О. Ставицький, А. Криловець, О. Рисак, Г. Кисельов, І. Щукіна, Л. Ярославич, Ю. Левчук, Є. Кротевич, Л. Мелех.

Мета дослідження – здійснити аналіз особливостей інтерпретації жанрів музики у циклі поезій Лесі Українки «Сім струн», визначити спільні і відмінні риси синтезованих літературних творів з музичними.

Музичні терміни в підзаголовках до поезій одночасно відтворюють суть найменування циклу, творів і психологічно інтерпретують найтонші коливання душі. Із семи поезій циклу лише у двох музичні терміни не зазначені: «Fa» і «Si». Цикл відповідає структурі традиційного звукоряду. Кожний вірш пов'язаний з музичними поняттями формально (перший склад першого рядка поезії відповідає черговій назві ступеню гама до мажор) і «відзначається певним характером музичної виразності, наближається до вибраної форми твору» [1, 62].

У поезії «Do» жанрові риси дещо видозмінені, що дало змогу Ю. Левчук говорити про патерн гімну, адже «не всі усталені риси гімну втілені послідовно» [3, 237]. Загалом, вірш зберігає хвилювання, яке виникає при виконанні гімну держави. Про синтез мистецтв свідчать також слова «пісня», «струна», «лунати», що визначають загальний характер твору.

Поезії «Re» притаманна легкість організації, виразна ритмізація та нескладна синтаксична структура, а лексеми на зразок «негодонька», «пригодонька», «дрібненькії», «ясненькії» вказують на стилізацію пісні на народний манір. Позитивна енергетика впливає також з підназви *briso* (швидко, весело, збуджено) [6, 16].

Обрамлення поезії «Mi» створює тричастинна форма побудови: основу становлять ніжні мотиви початку і кінця. Колискову мелодію створюють витончені асонанси – повтори звука «і» та «у». Часто вживані глухі приголосні «с», «т», «п», «х», «к», «ш», «ч» передають нічну тишу, коли «місяць ясненький» кинув «промінь тихесенький», а повторення дзвінкого твердого звука «р» («сором», «коритися»,

«прийде», «пропаде») створює ефект музичного супроводу віддаленого ревіння битв, які чекають на дитину.

Багатий звуковий повтор у поезії «Fa» посилює музикальність віршованої мови і чітко підкреслює завершеність кожного рядка. Рима як звукове явище, підсилює зміст, ідейне й емоційне звучання вірша. Окситонною римою, досягається сильне звучання, а завершення твору парокситонною римою надає м'якого звучання і набуває певної співучості.

Вірш «Sol» завдяки чотиристопному анапесту має повільний темп, а повторення чоловічої та жіночої рими визначає медитативну тональність твору. Мелодійності твору надають приголосні «с», «н», «в», «л». Форма рондо структурована у своєрідне коло (повторення головної теми, яка чергується з епізодами різного змісту мінімум тричі): в основній темі щастя з'являються два контрастні епізоди (неможливість доторкнутись до прекрасного, голосна туга по країні). Крім того, «загальний рухливий характер твору цілком виправдовує дану назву» [1, 64].

Ноктюрн «La» – єдиний зразок пейзажної лірики. Інтенсивне використання сонорного «л» і самої ноти «ля» («лагідні», «блакитна», «крилах») надає милозвучності. Повторення нот «соль» («соловейкові»), «ре» («маревом»), «фа» («фантазії»), «сі» («на сім світі») робить вірш мелодійним, сповнює м'яким ліризмом [2, 127].

Логічним завершенням циклу є поезія «Si. Settina», в якій тривожне напруження натхненної праці передає нагромадження глухого «с»: «сім струн», «струна по струні», «співи», «по стороні», «на струни», «наспіви».

Висновки. Цикл «Сім струн», створений Лесею Українкою за музичним принципом, справді засвідчив давній синкретичний зв'язок музики та слова. Настроево-змістова палітра циклу напрочуд мелодійна, а вишуканість форм майстерно відбиває новаторські пошуки синтезовані з тендітною філософією, вплетеною в поетичну канву. «Сім струн» максимально обіграє рух діатонічним звукорядом та градацію душевних хвилювань, пробуджених звучанням оригінальних, подекуди ще тоді не знаних форм в сфері української версифікації. Мелодійність поезій досягається поєднанням засобів вираження музики та слова: акумулюванням алітерацій, музичних

термінів, настроїв та інтонаційного багатства, ритмічної вибагливості та експресивності слів.

Джерела та література

1. Кисельов Г. Л. Сім струн серця : (Музика в житті і творчості Лесі Українки) / Г. Л. Кисельов; за ред. Т. В. Шеффер. – К. : Муз. Україна, 1968. – 86 с.
2. Криловець А. «Сім струн я торкаю...» (Із секретів поетичної творчості Лесі Українки) / А. Криловець // Українська література перших десятиріч ХХ ст.: філософські проблеми. – Тернопіль, 2005. – С. 119–130.
3. Левчук Ю. Ліричний цикл як когнітивне жанрове утворення (на матеріалі поезії Лесі Українки) / Юлія Левчук // *Studia methodological. Narrative pragmatics* – Тернопіль: ТНПУ, 2014. – № 37. – С. 235–240.
4. Леся Українка. Горить моє серце/ Передмова Т. Сергійчука. – К. : ВАТ «Видавництво «Київська правда», 2004. – 464 с.
5. Рисак О. Мелодії і барви слова: Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі к. ХІХ – ХХ століття. – Луцьк, 1996. – 98 с.
6. Щукіна І. Музичні терміни в тексті поетичного циклу Лесі Українки «Сім струн» / І. Щукіна // Слово і час. – 2009. – № 4. – С. 12–20.

Шешабєрідзе Софіко – студентка
ІІІ курсу інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. В. Василенко

Вплив лексики субкультур на сучасну англійську мову

Мова існує в суспільстві, отже, зміни у суспільстві провокують також модифікації власне у мові. Найочевидніший доказ цього процесу проглядається на лексичному рівні. Окрім контактів з іншими мовами, розширення словника відбувається за рахунок внутрішніх запозичень і мова молодіжних субкультур виступає одним із таких джерел, задовольняючи потреби носіїв англійської мови. Ці важливі процеси потребують постійної уваги лінгвістів, що і зумовлює **актуальність** даного матеріалу.

Мета дослідження – довести необхідність розгляду мови, в цьому випадку лексичного матеріалу, у синхронії, опираючись на вплив збоку молодіжних субкультур.

Створення нових лексичних форм був і залишається способом самовираження та відмежування від суспільства або інших субкультур. Таким чином, зустрівши на вулиці представника однієї з таких груп, його приналежність до неї можна оцінити не лише за зовнішнім виглядом, що на нашу думку являється не визначальною рисою для ідентифікації, однак також і за його мовою. Цей психологічний фактор позитивно діє на збільшення кількості емоційно забарвленої лексики та термінів у словниковому складі та розмовній мові.

Звичайно, вислови вживані у субкультурах являються сленгом, однак з часом, вони виходять за межі однієї групи та починають використовуватися усією спільнотою, найчастіше дещо міняючи своє первинну семантику. Існують випадки, коли такі лексичні форми включаються у видання академічних словників. Яскравим прикладом може слугувати афроамериканізм **bling-bling**, який був запозичений з мови хіп-хоп субкультури. Відчувається як це слово відтворює звукові та візуальні ознаки прикрас, що вкладаються в його первинне значення. У літературній мові воно вживається у переносному значенні, щоб охарактеризувати поняття слави, відомості, статусу зірки, знаменитості. *Sport prodigies are not doing it for bling-bling or the glory (The New York Times Magazine, Sept. 21, 2003)* [1, 26]. Це слово стало настільки поширеним, що вживається у “якісній пресі” без пояснень. Варто зазначити, що воно також було включено до Oxford English Dictionary 2003 [5, 148].

У сучасному світі причиною та центральним джерелом популяризації лексики молодіжних субкультур являється ЗМІ, чий прихований вплив сприяє їхній стандартизації [4, 25].

Прикладом суто Інтернет сленгу, який згодом вийшов за рамки цієї території є поняття **Leet** (“**Leetspeaker**” / “**1337**”) [3, 6]. На початку це слово застосовувалося лише серед інтернет субкультур, відомих як *netheads* (голови у мережі), тобто для хакерів та постійних гравців в он-лайн ігри. Пізніше це поняття стало відоме як **eleet**, що є альтернативним варіантом письмової англійської мови. *Leet alphabet*, тобто абетка такого типу, це вид писання символів. Починаючи з 1990-их до початку 2000-их, *Leet* поширювався серед інтернет простору і зараз наявний у розмовній мові. Варто зазначити, що зараз це слово втратило ідентифікацію із своєю субкультурою і радше

використовується для позначення власного самовираження, а також кодифікації своєї мови.

Інша галузь масових комунікацій – телебачення, яка надає основні продукти соціальних сфер життя сучасного суспільства. Такі фрази як **“what’s up”** (привіт), **“peace out”** (бувай/пока) та чи не найпопулярніше **“chill out”** (розслабся!), що також належать до хіп-хоп культури, постійно вживаються у фільмах, телевізійних шоу та інтенсивно використовуються у рекламах великих корпорацій, наприклад Nike, Reebok, Coca-Cola і т. д. [2, 21]

Отже, наведений матеріал свідчить, що виникнення молодіжних субкультур на різноманітних територіях та у різний час має не лише соціальні наслідки, однак і величезний вплив на розвиток мови. На сучасному етапі англійської мови ці тенденції не тільки кількісно збагачують словниковий склад, але і також певною мірою визначають і якісні зміни англійської мови шляхом словотвору та семантичної еволюції лексики.

Джерела та література

1. Зацний Ю. А. “Внутрішні” запозичення сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний // Вісник Сумського державного університету / Сумський держ. ун-т. – Суми : СумДУ, 2006. – № 11(95) : Серія : Філологія. – С. 23–29
2. Emmett G. Price III What’s New? The Effect of Hip Hop Culture on Everyday English // The American Library Newsletter. – 2007. – October-December. – P. 21–23.
3. Farris Jorgen Amari Slang Lexicography and The Problem of Defining Slang : The Fifth International Conference on Historical Lexicography and Lexicology. – Oxford, 2010. – P. 1–10
4. Janis Androutsopoulos (Ed.) Mediatization and Sociolinguistic Change. – Berlin, Boston : Walter de Gruyter GmbH, 2014. – 550p.
5. The Oxford English Dictionary, ed. by C. Soanes, A. Stevenson. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 2113 p.

Шклярук Катерина – студентка III курсу
Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент

О. О. Маланій

Образ Марії Башкирцевої в художній біографії М. Слабошпицького

Актуальність дослідження: Марія Башкирцева – геніальна французька художниця з українським корінням, яка стала першою жінкою-художником, чії роботи були виставлені в Луврі. Інтерес до постаті цієї талановитої жінки не випадковий. Український письменник, літературний критик, виконавчий директор Ліги Українських Меценатів М. Слабошпицький часто писав про жінок, яких втратила Україна: Анна Ярославна, Євпраксія Всеволодівна, серед них була і Марія Башкирцева. Письменник зосереджує увагу на відродженні малознаних імен в історії української культури. У біографічному романі «Марія Башкирцева. Жінка, в яку закохався Париж» автор репрезентував яскраву постать художниці та показав її вплив на розвиток культурного і мистецького життя України та Франції. Марії він присвятив свою книгу – художню біографію «Марія Башкирцева (Життя за гороскопом)».

Творчий феномен М. Башкирцевої досліджувало багато письменників, науковців, публіцистів: Д. Донцов, Ф. Коппе, Герро, О. Балабко, В. Абліцов О. Батченко, С. Качмарська, В. Панченко. Зокрема, В. Панченко розповідає про те, як сприймали постать художниці українські митці слова. В 1900-му році Леся Українка опублікувала статтю «Два напрямлення в новейшей италянской литературе (Ада Негри и д'Аннуцио)», в якій йдеться і про М. Башкирцеву. Леся Українка зазначає, що художниця була певною мірою схожа із Адою Негрі, яка свого часу присвятила пам'яті Марії Башкирцевій вірш «A Marie Bachkirtzeff», де назвала художницю «білявою слов'янкою з царською душею»[3].

Мета дослідження: проаналізувати художню біографію М. Слабошпицького для дослідження творчого феномену М. Башкирцевої, через синтез різних видів мистецтв.

М. Башкирцева так писала про себе: *«Я була худою, хирлявою і негарною, але це не заважало всім бачити в мені істоту, що згодом неодмінно стане уособленням усього прекрасного... П'яти літ я надягала на себе мамині мережива, прикрашала квітами голову і йшла в залу танцювати. Я зображала знамениту танцівницю Петіпа, і весь будинок сходився дивитися на мене...»* [4, с. 9]. Д. Донцов у статті

«Звихнена слава» говорить про бажання молодої дівчини *«стати чимось, перед чим клякла б юрба разом з погордою до сеї самої юрби»* [2, с. 46].

М. Слабошпицький майстерно зобразив життя Марії у найменших проявах та дрібницях, які вплинули на формування творчого характеру. Він вводить до тексту цитати художниці, діалоги із людьми, які з'являлися у її житті, внутрішні роздуми-монологи – все це робить образ більш довершеним.

М. Башкирцева підкорює свободою думки та занадто раціональними поглядами на життя. Її зосередженість, навіть у дрібницях, неймовірна вимогливість до людей та найперше до самої себе, сформували її стиль життя та манеру спілкування. У ній рано прокинулося усвідомлення власної неперевершеності над іншими. *«Юна егоїстка твердо переконана що все на світі створено для того, щоб удовольнити кожну її забаганку»*, – пише М. Слабошпицький, *«Я ще така молода! Я так мало знаю життя!»* [4, с. 40].

М. Башкирцева навчалася у художній Академії Рудольфа Жульєна в Парижі – *«бородатий товстун з розумними очима і марсельським акцентом»*, – так зображує його М. Слабошпицький. За відносно короткий час досягла значних успіхів. Її роботи були представлені у французькому Салоні. У Люксембурзькому музеї існує правило, згідно з якими, там зберігаються роботи художників протягом десяти років після їхньої смерті, а потім передаються до Лувру, так трапилося і з картинами молодої художниці українського походження.

Світову славу Марії приніс не лише мистецький таланти, вона відома ще й як автор знаменитого «Щоденника». Дівчина вела його французькою мовою з 12-ти років. Книга була перекладена майже усіма європейськими мовами і користувалася неабияким успіхом. Вперше деякі витяги із «Щоденника» були видані Андре Тер'є французькою мовою у 1887 році.

Герро у критико-бібліографічному нарисі «Марія Башкирцева» зазначає: *«Щоденник – детальна достовірна фотографія людського життя в найбільш цікаві його періоди розвитку і формування характеру»* // *«Істина рідко являється нам із інтимної глибини духовного життя»*, – говорить німецька письменниця Лаура Маргольм у своїй «Книзі про жінку». І ще рідше розкривається нам психологія життя жінки. Щодо цього, М. Башкирцева писала: *«Життя жінки, записане з дня в день, без будь-яких правлень, ніби ніхто в світі не*

повинен був читати написаного, але в той же час із пристрасним бажанням, щоб воно було прочитане – завжди цікаве» [1, с. 18].

М. Слабошпицький у своєму дослідженні розглядає життя М. Башкирцевої як історію розвитку її творчої індивідуальності. Автор допомагає нам зрозуміти стиль мислення та життя художниці, її світоглядні та художні установки.

Висновки: М. Слабошпицький через художню біографію М. Башкирцевої показав значний внесок художниці у культурний та мистецький розвиток Франції та України. Автор довів, що жінка здатна досягти у мистецькому світі тих же висот, що й чоловік і навіть його перевершити.

Джерела та література

1. Герро, Марія Башкирцева. Критико-библиографіч. Очерк. – М., 1905.
2. Донцов Д. Звихнена слава (Пам'яті Марії Башкирцевої) // Літературно-Науковий Вістник. – 1925. – Ч.1. – С.57.
3. Панченко В. Панно Маріє, вже півстоліття ділить нас... / В. Панченко // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/ranno-mariie-vzhe-pivstolittya-dilit-nas>.
4. Слабошпицький М. Марія Башкирцева (Життя за гороскопом) / М. Слабошпицький. – К. : Ярославів Вал, 2008. – 272 с.

Шмиговська Богдана – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: асистент
О. В. Даркевич

Особливості готичної пародії (на прикладі роману Джейн Остін “Нортенгерське абатство”)

Людину завжди приваблювало щось таємниче, містичне. Що таке смерть? Звідки вона приходить і куди йде потім? І що настає після неї: потойбічний світ чи безкінечна порожнеча? Хоча б раз у житті ці питання задавав собі кожен. Точних, однозначних відповідей на них не існує. Але це не заважає літературі, вже не одне століття, показувати своє бачення цієї таємниці людського буття.

Проте не можна заперечити той факт, що надмірна зацікавленість надприродним до добра не доводить. Часто люди починають бачити містичні знаки там, де їх просто немає. А найжахливіше це те, що зі своїми здогадками вони біжать до екстрасенсів та ворожок, які у свою чергу роблять усе можливе аби спустошити їхні гаманці. Подібна тяга до містицизму неодноразово висміюється в літературі. У цьому й полягає **актуальність** нашого дослідження.

Щодо самого висміювання, то воно знайшло своє вдале вираження у пародії на готичний роман. Отож, **метою** нашого дослідження буде з'ясувати особливості цього жанру.

Роман Джейн Остін “Нортенгерське абатство” (англ. “*Northanger Abbey*”) вважається пародією на такий модний в кінці XVIII століття готичний роман – жанр, в якому зображено незвичайні ситуації, страхіття пекла, та великі таємниці, що перетворюють людину на іграшку надприродних сил [1]. Особливо великий вплив мав цей роман на молодь. Неодмінними його складовими є: таємниця, навколо якої будується сюжет; старовинний замок, напівзруйнована церква або монастир з безліччю підземних ходів, де розгортаються події. Центральною фігурою готичного роману є молода дівчина. Вона гарна, освічена та добре вихована. Але найголовнішою її рисою є те, що вона втрачає свідомість у будь-який відповідальний момент. Обов'язковими також є герой-злочин, який усіма способами намагається зруйнувати життя молодій героїні, та герой-добродій, що закоханий у неї і неодноразово рятує її від небезпек. Фінал стандартний: зло переможене, герої одружуються і живуть у достатку довго та щасливо [2].

Так чому ж твір Джейн Остін “Нортенгерське абатство” отримав титул пародії на готичний роман? Однією з причин є головна героїня твору. Уже в першому рядку першого розділу авторка стверджує: “No one who had ever seen Catherine Morland in her infancy would have supposed her born to be an heroine [3].” Це дозволяє читачеві зрозуміти, що Кетрін – повна протилежність типовим героїням готичних романів: вона з бідної родини, не дуже гарна, до навчання ставиться байдуже і надає перевагу хлопчачим забавкам, а не звичним дівочим заняттям, таким як шиття або малювання.

Генрі Тілні – герой-добродій, але, власне кажучи, таким його назвати важко. Кетрін він ні від чого не рятує, із-за однієї простої причини: немає від чого. Ніякі розбійники не нападають на її екіпаж

по дорозі до Бату, і, взагалі, впродовж роману ніхто навіть не намагається її викрасти. А знайомляться вони за зовсім звичайних умов – на одному з балів Генрі запрошує Кетрін на танець. Безумовно, герой, як цього вимагають закони жанру, закохується в героїню, але це не заважає йому час від часу посміюватись над її любов'ю до жіночих романів.

Генерал Тілні – так званий герой-злочин. Єдине, що його цікавить – це гроші і шляхи, якими можна їх здобути. Він не бажає зла Кетрін. Йому взагалі немає ніякого до неї діла. Лише обман змушує генерала звернути увагу на героїню: один з її знайомих розповідає йому про те, яка вона багата. Саме через це він надзвичайно мило поводитьсь з Кетрін і усіма шляхами намагається зблизити її зі своїм сином Генрі. Лише коли правда стає відомою, генерал Тілні показує своє справжнє єство.

Немає у творі таємниці, яка у готичному романі вважається рушійною силою сюжету. Хоча Кетрін відчайдушно намагається її знайти. Спочатку дівчина намагається її відшукати у незвичайній на перший погляд скрині, але вона таїть у собі лише біле велике покривало. Згодом увагу героїні привертає чорна старомодна шафа з безліччю маленьких шухлядок, в одній з яких вона знаходить паперовий згорток. Проте нічого таємничого на ньому нема – це просто рахунок, висланий з пральні [3]. Але на цьому Кетрін не зупиняється. Вона не вірить у смерть місіс Тілні, дівчина має підозри, що генерал тримає свою дружину в одній з потаємних кімнат абатства. І хто-знає наскільки б далеко Кетрін зайшла у своїх помилкових здогадках, якби Генрі не розповів їй, що був біля матері на момент її смерті.

Не зовсім готичне й місце, де відбуваються події. Нортенгерське абатство далеко не напівзруйноване, у ньому немає підземних ходів, стіни його не вкриті пліснявою, а на меблях немає павутини. Єдине, що відповідає готичному жанру це кінцівка роману: Генрі та Кетрін одружуються, герої щасливі [3].

Висновок: отже, можна сказати, що Джейн Остін винайшла своєрідну інструкцію, як готичний роман перетворити на пародію. Просто не вигадувати ніяких таємниць, зробити головну героїню не надто розумною, героя-добродія не занадто чуйним, а героя-злочина не сильно лихим. І при цьому помістити їх у нормальні умови проживання.

Джерела та література

1. Готичний роман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Готичний_роман.

2.Пародия в романе Дж. Остин “Нортенгерское аббатство” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apropospage.ru/osten/ost10.html>.

3.Jane Austen: Northanger Abbey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.janeausten.org/northanger-abbey/chapter-1.asp>.

Янчук Анна – студентка III курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
І. М. Калиновська

Проблема вибору головного героя в романах Джоан К. Роулінг про Гаррі Поттера

Джоан Кетлін Роулінг торкається багатьох філософських проблем, однією з яких є взаємозалежність свободи вибору та її наслідків. **Актуальність** нашого дослідження зумовлена потребою проаналізувати проблему вибору, яка постає перед людиною у певні періоди її життя, і як вибір впливає на неї.

Головний герой романів Джоан К. Роулінг віднаходить відповіді на такі питання: чи зробив він правильний вибір, чи мав він свободу вибору, чи все було вже вибрано за нього, як це вплинуло на його подальше життя, і до яких наслідків призвів його вибір. Саме ці аспекти є яскраво вираженими в романах авторки про Гаррі Поттера. **Метою** нашого дослідження є аналіз проблеми вибору в серії романів про Гаррі Поттера.

Одними з найважливіших тем, які Джоан Роулінг обговорює в книзі, є концепція вибору і свободи волі. Відомо, що найперший свій свідомий вибір Гаррі зробив ще на першому курсі у Хогвортсі – Школі Чарів і Чаклунства – коли йому запропонував дружбу син злого чарівника, він не подав йому руки. Саме цим вчинком Гаррі показав, на чиєму він боці.

І ось, першокурсників розподіляють по гуртожитках Хогвортса. Маленький Гаррі благав в чарівного капелюха, щоб той не відправляв його в Слизерин – гуртожиток, де вчаться темні маги: “Тільки не

в Слизерин. – Не в Слизерин, га? – запитав тихенький голосочок. – Ти певен? Знаєш, ти можеш бути видатним, це все в твоїй голові, а Слизерин допоможе тобі здобути велич, тут годі сумніватися. Ну що? Ні? Що ж, коли ти такий певний, нехай буде Грифіндор!” [1]

Як бачимо, капелюх надає Гаррі свободу вибору, і він відкидає перспективу стати великим, або, можливо, й темним магом. Це справжнісінька спокуса. А поведінка Гаррі – те, чого ми повинні прагнути – правильного вибору [2].

У другій книзі до Гаррі ставляться вороже, тому що всі впевнені: це він – “Спадкоємець Слизерина”, чорного мага. Гаррі балансує на “темній стороні Сили”, і не зривається туди тільки тому, що його вибір кожного разу – це моральний вибір. Із самого початку Гаррі знає, що з нього вийшов би сильний маг, якби він погодився грати за “темну команду”. Але Гаррі відмовляється не тому, що він “просто хороший хлопець”, а тому що він приймає правильні рішення, хоча вони даються йому нелегко [3].

У четвертій книзі він буде змушений часто обирати – він вперше віч-на-віч зіткнеться зі смертю. “Пам’ятайте Седрика. Якщо настане час, коли вам доведеться зробити вибір між чимось правильним і чимось простим, згадайте, що сталося з добрим, хорошим і сміливим хлопцем, який випадково опинився у Волдеморта на шляху. Пам’ятайте Седрика Дігори”. Справа не в тому, що Волдеморт поганий – а в тому, що він не гребує нічим, справа не в тому, що Гаррі хороший хлопець – а в тому, що Гаррі вміє між простим і правильним вибирати правильне [3].

Якщо говорити про свободу вибору, то постає питання, а чи мав її Гаррі? Чи усе було вирішено за нього?

Він не обирав жити зі своїми “фанатичними” тіткою і дядьком, а також не обирав бути чарівником. Насправді рушійною силою його життя часто був також вибір інших. Його часто карали просто за те, що він живе. Можна помітити, як автор дозволяє йому побачити вплив його вибору на результат його життя. Пройшовши справді тяжкий шлях від першого курсу школи аж до перемоги над Волдемортом, Гаррі усвідомлює, що він робив правильний вибір, незважаючи на численні сумніви [4].

Отже, на прикладі головного героя романів про Гаррі Поттера стає очевидним, що вибір людини має прямий взаємозв’язок з плином

подальшого її життя, та, як сказав директор школи та хороший друг Гаррі: “Те, ким ми є насправді, набагато більше залежить не від наших здібностей, а від нашого вибору” [5]. Ця тема є перспективною для подальших досліджень.

Джерела та література

1. Scarpin R. R. Analysis of the Themes, Motifs and Symbols in Harry Potter and the Sorcerer’s Stone [Електронний ресурс] / Robert R. Scarpin. – Dr. Robert R. Scarpin’s SCARPnotes. Режим доступу: <http://potter-scarpnotes.djmed.net/sorcerers/hpscарpthemes1.html>.
2. Игнатий (Душеин). Так ли страшен Гарри? [Електронний ресурс]. / Игнатий (Душеин) – Сайт: Библиотека: Православная беседа. Режим доступу: <http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=696>
3. Роулінг Джоан К. Гаррі Поттер і таємна кімната / Джоан К. Роулінг. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. – С.130.
4. Роулінг Джоан К. Гаррі Поттер і філософський камінь / Джоан К. Роулінг. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. – С.48.
5. Чигиринская О. В защиту Гарри Поттера [Електронний ресурс] / Ольга Чигиринская // Мятёжный дом. – Сайт Ольги Чигиринской. Режим доступу: <http://heartofsword.eu/statya/v-zashchitu-garri-pottera>

Янюк Оксана – студентка III курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
В. А. Ущина

**Образ героя роману-виховання Чарльза Діккенса
«Життя Девіда Коперфільда, розказане ним самим»**

Проблему виховання можна назвати однією з провідних в англійській літературі. Хоча Чарльз Діккенс не був у цьому першовідкривачем, проблеми виховання й освіти займають у романі “Девід Коперфільд” одне з головних місць, оскільки відображають процес формування особистості. Питання виховання присутнє в багатьох літературних творах. Тема сприйняття світу, становлення людини під впливом

умов життя, в яких вона зростала та жила, турбувала багатьох письменників.

Актуальність дослідження полягає у вивченні особливостей жанру роману-виховання в англійській літературі, своєрідності становлення особистості на прикладі твору «Життя Девіда Коперфільда, розказане ним самим».

Роман-виховання як окремий літературний жанр виникає в епоху Просвітництва, коли особливо гучно звучали проблеми освіти та виховання, коли подорожування ставало невід'ємною частиною формування освіченої та гуманної особистості. Потрібно зауважити, що така тема цікавила письменників задовго до цієї доби (наприклад: «Людина почуттів» Г. Маккензі, «Наставник» С. Філдінга та ін.) [5, 470].

Інтерес до цієї тематики відображено у великій кількості романів, присвячених проблемам зростання людини, написаних у період кінця XVIII – початку XIX ст. Спадщина Й. В. Гете «Вільгельма Мейстера» стала джерелом романів Ч. Діккенса й Е. Бульвер-Літтона початку XIX століття. Ч. Діккенс належить до числа тих письменників, слава яких ніколи не тьмяніла ні при їх житті, ні після смерті. Він залишався першим і найзнаменитішим письменником Англії, більш того – поступово став людиною-міфом [6, 126].

Тема виховання та освіти є основною в багатьох його працях: «Девід Коперфільд» (1850), «Важкі часи» (1854), «Великі сподівання» (1860). У цих творах життя для героя стає школою, де він шукає себе самого, не ставлячи перед собою тільки вузько практичні цілі. Його веде саме життя, підносячи йому урок за уроком, і він поступово піднімається до єдиного ідеалу – стати людиною в повному розумінні цього слова, бути корисним для суспільства [2, 79].

Герой роману виховання Ч. Діккенса, на відміну від героя авантюрного і старого сімейного роману, важливий сам по собі, цікавий своїм внутрішнім світом, його розвитком, який проявляється у взаєминах з іншими персонажами і зіткненням із повсякденністю. Життя відкриває шлях до пізнання теорії і практичного застосування отриманих знань. Автор роману змушує читача простежити це, починаючи з дитячого віку людини і до завершення формування її характеру. Залучаючи до активної діяльності та залишаючи в ряді випадків пасивним спостерігачем, роман вчить своїми позитивними і негативними проявами, світлими і темними сторонами. Кожен урок – вищий ступінь розвитку героя.

Центральний персонаж роману-виховання, Девід Коперфільд, прагне до активної діяльності, спрямованої на встановлення справедливості і гармонії в людських стосунках. Його розповідь звернена до минулого, до його дитинства, картини якого намальовані за допомогою образного дитячого мислення. Тому у творі – переважають здебільшого зорові мальовничі портрети.

Автор не подає конкретного опису головного героя, проте деякі характеристики дають нам можливість його уявити: *“I was born in the caul”* [4; 7]; *“I was not too tall”* [4; 191]; *“She wrapped my curly head with her arms”* [4; 26]. Інколи Девід забуває розповісти про себе, про переживання і враження, але разом із вдосконаленням його письменницького таланту, розвитком спостережливості та вміння аналізувати, читач помічає серйозні зміни в портретній характеристиці героя на різних етапах його життєвого шляху: *“I see the future pathetic figure of an innocent child, that has created its own imaginary world”* [4; 202]; *“I never could have done what I have done, without the habits of punctuality, order, and diligence, without the determination to concentrate myself on one object at a time.”* [4; 217]; *“I brush my teeth with a Sonicare toothbrush before every show.”* [4; 226]; *„I’m really trying hard not to do anything that has been done before. So knowing everything I can about the legacy of magic challenges my team and I to invent new illusions.”* [4; 270]; *“I grew up, matured and learned a lot.”* [4; 317].

Портрет для Діккенса є засобом психологічного аналізу: через деталі та їх динаміку він розкриває внутрішній світ героя. Тому портретна характеристика Девіда – важлива та невід’ємна частина його образу загалом (разом із думками, вчинками та способом життя). Паралельно з дорослішанням і зміною життєвих обставин Девіда, змінюється і вигляд його будинку, опис якого допомагає зрозуміти стан героя у певний період життя.

Отже, проаналізувавши творчість письменника і його роман, було з’ясовано, що провідна тема твору – освіта та виховання. Створюючи портретні характеристики персонажів, Ч. Діккенс у своїх творах звертається до різних художніх прийомів: реалістичного опису, шаржу, перебільшення, повторів, гротеску, контрасту, символізму, які, переплітаючись між собою, визначають його авторський стиль.

Джерела та література

1. Eastwood W. Notes of Charles Dickens “David Copperfield”. Bath, 1968. – 87 p.

2. Анненская А. Н. Чарльз Диккенс. Его жизнь и литературная деятельность: Биографический очерк. СПб, 1892. – 79 с.
3. Гайжюнас С. В. Роман воспитания. Динамика жанровой структуры. – Вильнюс, 1984. – 45 с.
4. Dickens, Charles David Copperfield. / Bradbury & Evans, 1850 – 905 с.
5. Елистратова А. А. Английский роман эпохи Просвещения. М., 1966. – 472 с.
6. Ивашева В. В. “Век нынешний и век минувший...”. Английский роман XIX века в его современном звучании. – 2-е изд., доп. – М.: Худож. лит., 1990. – 479 с.

Пріоритети романського та германського мовознавства

Бода Тетяна – студентка V курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент,
Т. А. Крисанова

Функціональні особливості політичної карикатури

У кінці XX – на початку XXI століття остаточно сформувався такий науковий напрямок, як політична лінгвістика. А. П. Чудинов зазначає: “На сучасному етапі розвитку науки стає все більш зрозумілим, що політична лінгвістика, яку раніше об’єднував лише матеріал для дослідження (політична комунікація – “мова влади”) стає самостійним науковим напрямком зі своїми традиціями та методиками, авторитетами та науковими школами” [2]. Центральним поняттям на яке опирається ця лінгвістична наука є політичний дискурс, який відомий своєю жанровою різноманітністю. Одним з жанрів політичного дискурсу виділяють карикатуру.

Отже, **актуальність** дослідження полягає в тому, що наукові розвідки спрямовані на пошук універсальних мовних засобів для інтерпретації текстового матеріалу сучасного політикуму. Важливо відзначити той факт, що лінгвістичні аспекти політичної карикатури потребують ґрунтовного наукового вивчення. Мовознавчі студії орієнтуються на комплексний та системний аналіз структурно-семантичних особливостей політичної карикатури, а також спрямовані на дослідження дискурсивних і семантичних характеристик політичної карикатури. Звідси випливає **мета** нашої роботи – дослідити поняття “карікатура” в аспекті її функціональності.

Карикатура (італ. *caricatura*, від *caricare* – навантажувати, перебільшувати) – спосіб художньої типізації, використання засобів шаржу і гротеску для критично цілеспрямованого, тенденційного перебільшення і підкреслення негативних сторін життєвих явищ або осіб [2]. Дослідники поряд з карикатурою зосереджують увагу на такому понятті як “креолізований текст” [1, 134]. Звідси можна стверджувати, що карикатура належить до категорії креолізованих текстів. Ю. Сорокін і Є. Тарасов, визначають креолізовані тексти, як тексти, фактура яких складається із двох негомогенних частин – вербальної (мовної або мовленнєвої) та невербальної (яка належить до інших знакових систем) [4, 131]. Карикатура є саме таким текстом, в якому вербальний і образотворчий (невербальний) компоненти утворюють одне візуальне, структурне і значеннєве ціле. Ці два компоненти є нерозривними і створюються одним автором (групою авторів).

Варто наголосити, що карикатура, як і будь-яке складне явище, має низку функцій. Однією з основних функцій карикатури є сатирична [1, 210]. Сатирична функція політичної карикатури полягає в її здатності створювати сатиричний ефект за допомогою розвінчання, викриття і осміяння значущих для представників певної культури суспільно-політичних явищ [2]. Саме поєднання зображення і текстової інформації слугує створенню сатиричного ефекту.

Поряд з сатиричною функцією виділяємо маніпулятивну, сутність якої полягає в здатності впливати на суспільну свідомість. Так, в карикатурі на президента США Джорджа Буша, автор зображає його у вигляді службовця готелю, який намагається відповідати на основні запити суспільства: наприклад, *I'll deliever these straight to the United States, sir*. При цьому він несе з собою валізи з написами “Problems”. Очевидно, що автор не лише насміхається над президентом США, а й водночас засуджує політику керманіча держави, впливаючи на свідомість загалу.

Політична карикатура виконує емотивну функцію. Емотивність – одна з найбільш невизначених характеристик у лінгвістиці [3]. Емотивність, що лежить в основі експресії тексту, є невід’ємним структурним компонентом побудови тексту та відтворення його смислової сфери. У карикатурі вона реалізується через мовні одиниці, зображення жестів, міміки і рухів тіла, що відображають деякі універсальні емоції: гнів, радість, страх тощо.

Карикатурі притаманний елемент креативності. Тому виділяють творчу функцію карикатури, яка полягає в тому, що нові ідеї, почерпнуті

з політичної карикатури можуть знайти своє вираження в нових карикатурах, анекдотах та інших сміхових жанрах політичного дискурсу.

Лінгвісти виділяють функцію культурної спадщини політичної карикатури [2]. Її зміст полягає в сумі контекстів, які певним чином інкорпоровані в тексті, тому текст набуває осмисленості і стає невід'ємною частиною культури народу;

Отже, карикатура – складне інтегроване поняття, яке вважають одним із видів креолізованого тексту. Як складному понятті, карикатурі властива багатофункціональність. До основних функцій належать емотивна, сатирична, маніпулятивна, функція культурної спадщини.

Джерела та література

1. Артемова Е. А. Карикатура как жанр политического дискурса : дисс. канд. филол. наук : 10.02.19 / Е.А. Артемова. – Волгоград, 2002. – 237 с
2. Ковінько К. В. Жанр політичної карикатури: Функціональні, дискурсивні та стилістичні особливості [Електронний ресурс] / К. В. Ковінько // – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6287/2/Kovinko%20K.V.pdf>.
3. Кульбацька М. В. Вербалізація емоцій на лексичному мовному рівні [Електронний ресурс] / М. В. Кульбацька// – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://xn-e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_5_16.pdf.
4. Семенюк Т. П. Інтерсеміотичні особливості письмової комунікації / Т. П. Семенюк // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [редкол.: Н. О. Данилюк та ін.]. – Луцьк, 2012. – № 24 (249) : Філологічні науки. Мовознавство. – С. 129–134. – Бібліогр. : 11 назв.

Гаврилюк Ірина – аспірантка
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
І. В. Чарікова

Основні підходи до визначення поняття «комунікативна стратегія»

Дослідження комунікативних стратегій та засобів їх вияву є досить актуальним у лінгвістиці, зокрема, у прагмалінгвістичному аспекті.

Не менш важливим є узагальнення накопиченого матеріалу в означеній галузі для створення загальної типології стратегій, розмежування сукупності засобів їх реалізації в етнокультурній та міжкультурній комунікації [8, 174]. **Актуальність** теми зумовлена неоднозначністю трактування поняття «комунікативна стратегія»; малодослідженими залишаються особливості (методи) впливу комунікативних стратегій на свідомість та поведінку як окремих індивідів, так і суспільства загалом.

Метою публікації є огляд основних підходів до визначення цього явища.

Поняття «стратегія» введене в інструментарій лінгвістики, лінгводидактики і соціолінгвістики відносно недавно і визначається по-різному залежно від цілей і парадигми дослідження. Воно екстрапольоване з інших наук, пов'язаних із плануванням та цілеспрямованою діяльністю, таких як військова справа і політика [7, 69]. У широкому розумінні – це мистецтво планування чи керівництва, базоване на правильних далекоглядних прогнозах [6, 378].

Стосовно власне поняття «комунікативна стратегія», то його змістове наповнення розглядають як модель спілкування, спрямовану на планування процесу мовлення, результатом якого є досягнення комунікативної мети; це комплекс мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення цілей адресанта [6, 379]. Ф. Бацевич трактує означене поняття як оптимальну реалізацію інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації [1, 118].

Дещо схожі визначення наводять М. Макаров [5], Є. Ключев [4] та І. Борисова [2]. На думку першого, комунікативна стратегія – це низка рішень мовця, комунікативний вибір тих чи інших мовленнєвих дій та мовних засобів. Інша точка зору пов'язує стратегію із реалізацією набору цілей у структурі спілкування. Ці два підходи не суперечать один одному, а, навпаки, доповнюють, оскільки в сукупності вони глибше розкривають багаторівневий й поліфункціональний зміст природного спілкування та його будову [5, 193]. Є. Ключев вважає, що комунікативна стратегія є не чим іншим, як сукупністю попередньо запланованих мовцем та реалізованих у процесі комунікативного акту теоретичних ходів, спрямованих на досягнення комунікативної мети [4, 18]. І. Борисова розглядає комунікативну стратегію як спосіб мовленнєвої поведінки відповідно до задуму, інтенції комуніканта.

У широкому сенсі комунікативна стратегія є надзавданням мовлення, що диктується практичними цілями мовця, способом реалізації поставленої мети; вона передбачає відбір фактів та їх подання у певному ракурсі, впливаючи на інтелектуальну, вольову та емоційну сферу адресанта [2, 85].

З точки зору когнітивної лінгвістики стратегія – це план комплексної мовної дії, спрямований на зміну моделі світу партнера, на трансформацію його концептуальної свідомості. Так, Т. А. ван Дейк характеризує комунікативну стратегію як властивість когнітивних планів [3]. Ці плани є загальною організацією певної послідовності дій і включають ціль або цілі взаємодії. Існує кілька способів досягнення цих цілей; стратегії мають пряме відношення до їх «вибору», що дозволяє індивіду досягнути цих цілей [3, 272].

Отже, комунікативні стратегії є предметом багатьох лінгвістичних досліджень, проте однозначного визначення цього поняття досі не існує. У результаті кожен дослідник пропонує власне його розуміння.

Джерела та література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Борисова И. Н. Категория цели и аспекты текстового анализа / И. Н. Борисова // Сборник научных статей. Серия : «Жанры речи». – Саратов : «Колледж», 1999. – Вып. 2. – С. 81–96.
3. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.
4. Ключев Е. В. Речевая коммуникация: Учебное пособие для университетов и институтов / Е. В. Ключев. – М. : РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 320 с.
5. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 280 с.
6. Мельник І. В. Типи комунікативних стратегій / І. В. Мельник // Наукове видання [збірник] Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : *Studia Linguistica*. – К., 2011. – № 5. – Ч. 2. – С. 377–380.
7. Морська Л. І. Сутність і визначення комунікативних стратегій у професійному дискурсі / Л. І. Морська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2012. – № 3. – С. 67–74.
8. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е. А. Селиванова. – К. : Брама, 2004. – 336 с.

Дильова Анастасія – студентка V курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник : кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології
В. А. Ущина

Англійський римований сленг: соціолінгвістичний аспект

Римований сленг як один із найпоширеніших різновидів сленгу сучасної англійської мови, є актуальною проблемою мовознавства, що привертає пильну увагу багатьох науковців як в Україні [1: 108 – 116; 2], так і за рубежем [5; 6].

Римований сленг належить до субстандартного варіанту англійської мови – кокні. Відтак, для того, аби дати визначення римованому сленгу, нам потрібно розібратись у тому, що таке „кокні”, тобто насамперед проаналізувати ширшу систему мови, до якої належить об’єкт нашого дослідження.

Таким чином, метою цієї роботи є розглянути таке явище як римований сленг кокні в соціолінгвістичному ракурсі, привести приклади його використання та виявити особливості його функціонування у сучасній Англії. Відповідно, об’єкт дослідження – римований сленг кокні, а предмет – соціолінгвістичні особливості його вживання в сучасній англійській мові.

Термін „кокні” має два значення: (1) він використовується для позначення уродженців лондонського району „Іст-Енд” (*East-End*) – представників робочих прошарків населення Лондона, і (2) властивого їм мовленню різновиду англійської мови [7: 31]. Л. Л. Нелюбін вважає, що з самого початку кокні був мовою, якою послуговувались сільські жителі поблизу Лондона, а протягом 1700 років римований сленг увійшов до лексики міського населення, ставши його соціолінгвістичною ідентифікувальною ознакою [4: 59].

Для діалекту кокні характерні особлива вимова, неправильна граматична структура речень та римований сленг, під яким розумітимемо різновид сленгу англійської мови, у якому кожне імпліковане слово замінюється на словосполучення, що з ним римується, але

загалом є далеким по змісту, з метою мовного кодування мовлення, його евфемізації та вульгаризації [3: 16], наприклад: “*feet = plates of meat*”, “*head = loaf of bread*”, “*butcher’s hook = look*”.

Використання римованого сленгу в мовленнєвому спілкуванні англійців зумовлено цілою низкою причин, передусім соціального характеру: прагненням мовця засекретити, зашифрувати своє мовлення, навмисно вульгаризуючи або евфемізуючи його, бажанням маркувати свою належність до того чи іншого суспільного прошарку (наприклад, існують такі різновиди, як *upper class rhyming slang*, *lower class rhyming slang*). Інакше кажучи, римований сленг слугує не лише засобом секретного кодування повсякденного мовлення лондонців, а й задля певної соціальної індивідуалізації і самоідентифікації у процесі мовленнєвого спілкування.

Не дивлячись на те, що британці, котрі використовують римований сленг, завжди вважались малограмотними, його структура настільки вражаюче хитромудра, що невтаємничена людина не змогла б зрозуміти навіть найпростішу фразу, у якій він вживається. Наприклад:

1. “*Think! Use your loaf!*” (*head = loaf of bread*) – “Думай! Думай головою”,
2. “*Would you Adam and Eve it?*” (*believe = Adam and Eve*) – “Ти можеш в це повірити?”,
3. “*Let’s go for a few Britney Spears!*” (*beers = Britney Spears*) – “Давай сходимо на пиво!” (приклади взято з лексикографічних джерел) – [7; 8 ; 9]

Спостерігаємо, що римований сленг іноді вживається в скороченій формі, як-от у прикладі 1, тому без знання значення всієї фрази, навіть послуговуючись контекстом, її важко зрозуміти. У інших випадках римований сленг ґрунтується на антропонімах – іменах знаменитостей, відомих якимись особливостями чи то характеру, чи зовнішності, або поведінки (приклад 3).

Отже, унікальність феномену римованого сленгу полягає в тому, що для спілкування мовцями використовується код, добре відомий усім членам однієї соціальної групи; структурно цей код складається з метафоричної або метонімічної заміни слова на фразу, цілий вираз, або його скорочений варіант, чи навіть на ім’я відомої особистості, які римуються з цим словом. Функціонуючи в мовленнєвому спілкуванні англійців, римований сленг з усіма його соціальними варіантами і різновидами є невід’ємною частиною британської лінгвокультури.

Об'єкт цього дослідження відкриває широкі перспективи для майбутніх наукових пошуків у царині соціолінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвопрагматики та лінгвокультурології.

Джерела та література

1. Градобик М. С. Соціальна стратифікація сучасної англійської літературної вимови // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2006. – № 5. – С. 108–116.
2. Суханова К.Ю. Соціолект кокні та проблема його перекладу. – Гуманітарні науки. – 2015., – № 1. – 72 с.
3. Емельянов А. А. Английский рифмованный сленг: теоретико-экспериментальное исследование. – Автореферат на соиск. ст. канд. филол. наук. – Иваново, 2006. – 16 с.
4. Нелюбин Л. Л. Лингвостилистика современного английского языка. – Москва: Наука, 2007. – 128 с.
5. Ellis A.J. English dialects: Their Sounds and Homes, – 1890. – 176 p.
6. Hunt J. L., Pringle A. G. Service Slang. London: Faber and Faber, 2008. – 80 p.
7. Liberman A. Etymology // Dictionaries. – Vol. 16. – 1996. – P. 29 – 54.
8. Dalzell T., Terry V. The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English, 2007. – 744 p.
9. Service Slang. Collected by J. L. Hunt and A. G. Pringle, London, 1943. – 72 p.

Ємельянов Дмитро – студент I курсу факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
О. А. Шуменко

Особливості актуалізації етноцентричного концепту ПРАПОР у тексті гімну Сполучених Штатів Америки

Сучасний стан наукових досліджень у царині філології характеризується активним пошуком відповідей на питання, яким чином відбувається процес збереження знань людини про світ, як саме ці знання структуровані в мові.

Актуальність роботи зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвокогнітивних студій на моделювання структур знання,

які стоять за мовними одиницями, з огляду на здатність концепту, як базової одиниці ментальної репрезентації [2], акумулювати універсальну та національну специфіку.

Мета роботи полягає у встановленні засобів мовного втілення етноцентричного концепту ПРАПОР у тексті гімну Сполучених Штатів Америки.

Модель світу в кожній культурі вибудовується як з універсальними концептів, так і специфічних, етноцентричних концептів, характерних для певного народу. Через офіційний гімн Сполучених Штатів Америки відбувається вербалізація етноцентричного концепту ПРАПОР який є важливим для американської мовної картини світу.

Символи – сакральні речі, і один з найголовніших символів для будь-якої людини – це прапор. Глибоко укоріненим є велике почуття, що навертає на очі сльози, примушує серце битися швидше, змушує йти за прапором та помирати поряд з ним, а ніж дозволити йому потрапити до рук ворогів. Дана емоція не є новою і не є наслідком морального зросту декількох поколінь, вона є успадкованою з тих далеких часів, коли ще тільки зароджувалася історія. Таке визначення прапору надав В.Дж. Гордон у 1915 році.

Державний прапор Сполучених Штатів Америки має 7 варіантів назв, які є близькими і зрозумілими усім американцям: *The national flag of the United States of America; The American flag; The Stars and Stripes; Red, White and Blue; Old Glory; The Star-Spangled Banner*. Плотнище прапора складається з 13 червоних і білих горизонтальних смуг (7 червоних і 6 білих). У лівому верхньому куті прапора розташований синій прямокутник з білими п'ятикутними зірками, кількість яких дорівнює кількості штатів – 50. Остання зірка була внесена до прапора в 1960 році, у зв'язку з отриманням Гаваями статусу штату. 13 смуг означають 13 колишніх колоній, які об'єдналися й утворили Сполучені Штати Америки.

Етноцентричний концепт ПРАПОР актуалізується в тексті гімну через:

– іменники *banner, flag, stars and stripes*.

Пор.: *'Tis the star-spangled banner!*

Gave proof through the night that our flag was still there.

– прикметники, *star-spangled, broad, bright*, підкреслюючи важливість даного концепту;

Пор.: *Whose broad stripes and bright stars, through the perilous fight.*

– прислівник *gallantly*.

Пор.: *O'er the ramparts we watched were so gallantly streaming.*

Дослідження концепту передбачає вивчення одиниць різних рівнів: лексем, фразеологізмів, приказок, афоризмів, а також граматичних форм і синтаксичних структур. Одне з центральних місць при цьому належить процесам метафоризації. Метафора пронизує все наше повсякденне життя і проявляється не тільки в мові, але й у мисленні та дії [1]. Вивчаючи метафору – вивчаємо розум (*brains come to understand themselves*). Метафора виступає як засіб пізнання, структурування та пояснення світу. Саме це ми спостерігаємо в тексті гімну США. Актуалізація концепту ПРАПОР відбувається через метафору:

Пор.: (1) *And the star-spangled banner in triumph doth wave;*

(2) *Now it (flag) catches the gleam of the morning's first beam
In fully glory reflected now shines in the stream.*

В аспекті аналізу етноцентричного концепту ПРАПОР показовим є зв'язок поколінь, коли минуле, теперішнє і майбутнє має одне прагнення, щоб державний прапор тріумфально майорів над вільною країною.

Пор.: *Oh, say! does that star-spangled banner yet wave*

O'er the land of the free and the home of the brave?

'Tis the star-spangled banner! Oh, long may it wave

O'er the land of the free and the home of the brave!

And the star-spangled banner in triumph doth wave

O'er the land of the free and the home of the brave.

And the star-spangled banner in triumph shall wave

O'er the land of the free and the home of the brave.

Мовна картина світу відбиває національну картину світу і може бути виявлена в мовних одиницях різних рівнів. Концепт являє собою смисловою одиницю розумової діяльності людини, яка виникає в процесі створення інформації про об'єкти та їх властивості. Сукупність концептів утворює концептосферу як певний цілісний та структурований простір. Проведений аналіз свідчить, що етноцентричний концепт ПРАПОР в американській мовній картині світу вербалізується через: іменники *banner, flag, stars and stripes*, прикметники *star-spangled, broad, bright*, прислівник *gallantly*. Даний концепт актуалізується через метафору як засіб пізнання, структурування та тлумачення світу.

Джерела та література

1. Головенко К.Г. Концепти “ДОЛЯ”, “ВОЛЯ”, “СЕРЦЕ” в українській мовній картині світу та їх віддзеркалення в англomовному світосприйнятті / К. Г. Головенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/8852/97/>.
2. Степанов Ю.С. Семиотика концептов / Ю.С. Степанов // Семиотика. Антологія. – М.: Деловая книга, 2001. – С. 603-612.

Іщик Іванна – студентка V курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
І. В. Лесик

**Дискурсивні та когнітивні характеристики
англomовних жартів**

Питання всебічного дослідження гумористичного спілкування, а також гумористичних текстів, а саме – жартів, які породжуються в цій комунікації, набувають сьогодні особливої актуальності.

Мовленнєвий жанр жарту як один із видів мовленнєвої діяльності є важливою стороною міжкультурної комунікації, оскільки в ньому відбивається ментальність представників цієї культури. Розуміння гумору співрозмовника – ключ до успішної комунікації. Естетичні функції комічного і форми його прояву визначаються історичною і національною самобутністю певного народу, а також залежать від індивідуальної манери автора [1, с. 386].

Актуальність нашого дослідження обумовлена теоретичною і практичною необхідністю дослідження мовленнєвого жанру жарту, як з погляду його специфіки, так і з позиції мовленнєвих способів його репрезентації в процесі комунікації.

Метою нашого дослідження є аналіз специфіки англomовного жарту в контексті взаємодії текстово-дискурсивних і когнітивних аспектів, прийомів створення в ньому комічного ефекту.

Жарт є засобом реалізації гумору. Самохіна В. О. розглядає жарт як гумористичний текст малої форми, який здатний регулювати

гумористичну комунікативну діяльність людей [3]. Жарт як одиниця гумористичної жартівливої комунікації з несподіваною комічною кінцівкою, характеризується розрядженням напруги від очікування й виявляється в сміховій реакції.

Базовими рисами жарту є ігровий елемент комічного, обмануте очікування і принцип інконгруентності (невідповідності). Як знакова комунікативна система жарт саморегулюється, історично розвивається і має соціальні ознаки.

Жарт є засобом мовленнєвого впливу на комунікативну поведінку учасників спілкування. Основна мета жарту – розмішити адресата. Однак, нерідко жарт стає зряддям образи, глузування, знуцання [2; 3].

Англійський гумор поділяється на три ступеня: позитивний (оптимістичний), негативний (сатиричний) та гумор примирення, що перемагає заперечення (іронічний).

Для створення комічного ефекту англійці використовують багато стилістичних засобів, серед яких: метафора, зевгма, оксиморон, антифразис. Комізм часто виникає через семантичну неоднорідність синтаксично однорідних членів, коли в один ряд поставлені предмети конкретні й абстрактні, живі й неживі, піднесені й прозаїчні [4, с. 100].

За комунікативно-прагматичною спрямованістю жарт може відображати одразу велику кількість комунікативних дій: натяк, вихваляння, обіцянка, вибачення, глузування, знуцання, порада, захист, привітання, закликтощо.

За формальною структурою комунікативного типу речення-жарту поділяються на ствердження (*Before you criticize someone, you should walk a mile in their shoes. That way, when you criticize them, you're a mile away and you have their shoes*), запитання (*Why do they call it "tourist season" if we can't shoot them?*), заперечення, запитання-заперечення, їх повна та еліптична форми.

За критерієм агресивність-неагресивність жарту можна поділити на іронічні (*If con is the opposite of pro, is Congress the opposite of progress?*) та сатиричні (*Does killing Time damage eternity?*).

За обсягом та складністю – від слова-речення до тексту, або сукупності текстів, тобто інтертекстуальні жарту: *"Never ever argue with idiots because they will drag you to their level and beat you with experience"*.

За стилістичною характеристикою жарту можуть бути високого стилю, нейтрально-нормативні, знижені-субстандартні, непристойні та заборонені. За жанровими характеристика жарту можна поділити на етикетний жарт, розіграш, анекдот.

У дослідженнях англомовного гумору за тематикою найбільш поширеними вважають *political, lawyer jokes, jokes on religious subjects, professional jokes (medical, mathematical, chemistry jokes), dirty jokes, sick jokes (tragedy, dead body jokes), blonde jokes, jokes about animals*, та інші.

Отже, комізм англійської мови дуже різноманітний, має багато відтінків і градацій: від ледь помітної усмішки до найтоншої іронії, від дотепної гри слів – до невибагливого побутового жарту, від смішних положень, які базуються на кумедному непорозумінні або недоладному збігу обставин – до шаржованих образів і комічних характерів.

Джерела та література

1. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой, вопросы этики и дидактики : монография / П. Н. Донец. – Х. : Штрих, 2001. – 386 с.
2. Самохіна В. О. Жарт: когніція, комунікація, текст / В. О. Самохіна // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 972. – С.119–128.
3. Самохіна В. О. Функціонально-комунікативний простір англомовного жарту / В. О. Самохіна // Вісник Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2011. – Вип. 56. – С.23–27.
4. Apter M.J. Humor and the theory of psychological reversals / M. J. Apter, K. C. P. Smith // It's a Funny Thing, Humor / [Chaptman A. J., Hugh C. F. (eds.)]. – Oxford : Pergamon Press, 1977. – 100 p.

Корж Ельвіра – студентка V курсу
факультету іноземної філології
та соціальних комунікацій
Сумського державного університету

Науковий керівник: доктор філологічних
наук, професор
С. О. Швачко

Стилістичні маркери пареміологічних одиниць: типологічні аспекти

Пареміологічні одиниці – це словесні мініатюри, що в процесі формування закріпились як своєрідні усталені формули, образні кліше.

У прислів'ях та приказках висвітлюється багатий історичний досвід народу. Правильне та доречне використання прислів'їв і приказок

надає мові неповторну своєрідність та особливу виразність. Саме образно-емоційне відображення навколишнього середовища знайшло свою реалізацію у структурних та семантичних особливостях прислів'їв та приказок. В основі багатьох із них виразно використовується той чи інший образ. Використовуючи відповідні мовні засоби, можна вплинути на слухача прислів'ям або будь-яким іншим риторичним висловлюванням.

Актуальність теми полягає у дослідженні типів стилістичних засобів прислів'їв. **Об'єктом дослідження** виступають прислів'я корелюючих мов – англійської та української, а **предметом** – їх стилістичне маркування.

Метою роботи є реалізація мовних засобів англійських пареміологічних одиниць (на матеріалі сучасного англомовного та україномовного дискурсів).

Базою наукового аналізу слугували роботи таких вчених, як М. Ф. Алефіренко, М. В. Буковська, В. В. Виноградов, В. І. Даль, П. Г. Єрченко, О. В. Кунін, Г. Л. Пермяков, О. О. Потебня, В. Н. Телія, В. П. Феліцина.

Мовними засобами реалізації англійських пареміологічних одиниць виступають: фонетичні (рима, алітерація, асонанс), лексико-граматичні (архаїзми, синоніми, порівняння, розповідне двоскладове речення, пасивний стан, модальні дієслова, синтаксичні розширювачі) та стилістичні (зіставлення, епітети, повтори, метафори, метонімії, перифрази).

До фонетичних засобів відносяться римовані співзвуччя, алітерація і асонанс, які є важливими виразними засобами, оскільки сприяють стійкості та запам'ятовуванню прислів'їв і тісно взаємодіють з їх значенням. Рима – співзвуччя закінчень у суміжних та близько розташованих словах, які можуть бути на місці клаузул або перебувати в середині віршового рядка: *There's many a slip between the cup and the lip / Поки підносиш чашку до рота, можеш і розлити* [2, 49].

Поширеним явищем, характерним для структури паремій, є алітерація. Алітерація – стилістичний прийом, який полягає у повторенні однорідних приголосних звуків задля підвищення інтонаційної виразності вірша, для емоційного поглиблення його змістового зв'язку: *Do not be overcome by evil, but overcome evil with good / Добро дано, щоб управляти злом* [2, 64]. Асонанс – повторення однакових голосних звуків у рядку або строфі, що надає віршованій мові милозвучності, підсилює її музичність: *Good clothes open all doors / Гарний одяг відкриває усі двері* [2, 53].

Лексико-граматичними засобами пареміологічних одиниць виступають архаїзми, модальні дієслова, синоніми, пасивний стан, розповідне двоскладове речення, порівняння [3, 96]. Щодо категорії часу, в англійських прислів'ях переважає форма теперішнього часу та позачасова форма дієслова, дуже рідко – минулий час: *Apothecaries would not sugar their pills unless they were bitter / Тому і доводиться підсолоджувати пілюлі, бо вони гіркі* [1, 150]. Варіативність модальних дієслів: *All good must come to an end / All good will come to an end / Усе хороше колись закінчується* [2, 63]. Вживання пасивного стану замість активного: *Never tell tales out of school / Tales should never be told out of school / Не виносити сміття з хати* [2, 59].

Під стилістичним засобом розуміється спрямоване і свідоме посилення певної структури або семантичної риси мовної одиниці (нейтральної чи експресивної), яке досягло узагальнення і типізації і стало таким чином образом породжуючої моделі. Основними тропами в прислів'ях виступають метафора, порівняння і метонімія. Антитеза – це стилістична фігура, яка утворюється зіставленням слів або словосполучень, протилежних за своїм змістом: *Live not to eat, but eat to live / Живи не для того, щоб їсти, а їж для того, щоб жити* [1, 148]. Широко використовується метонімія. Саме вона є домінантним тропом для паремій, бо пояснює їх лаконічність: *The fox may grow grey, but never good / Горбатого могила виправить* [1, 191]. Персоніфікація – уподібнення неживих предметів чи явищ природи людським якостям: *Every dog has its day / Буде і на моїй вулиці свято* [2, 47]. Гіпербола – стилістична фігура явного і навмисного перебільшення для посилення виразності і підкреслення сказаної думки: *If it's too good to be true, then it probably is / Це звучить занадто добре, щоб бути правдою* [2, 51].

Таким чином, проаналізувавши пареміологічний фонд англійської мови, можна сказати, що образотворчі стилістичні засоби (метафора, метонімія, зіставлення, епітет) зустрічаються у структурі майже кожної паремії. Але крім образотворчих засобів паремії характеризуються також виразними засобами (рима, алітерація, асонанс). Вони підвищують прагматичний ефект висловлювання та посилюють його емоційність за допомогою звукового оформлення.

Джерела та література

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.

2. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 416 с.
3. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1988. – 235 с.

Михальчук Олена – студентка III курсу інституту іноземної филології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
А. А. Семенюк

Етимологія поняття «хибні друзі перекладача»

Актуальність даної теми визначає належність «хибних друзів перекладача» до кола нагальних проблем у сучасному перекладознавстві, увагу яким приділяли В. В. Акуленко [1, 4], В. С. Виноградов [2, 6], О. В. Вишнякова [3, 5], В. В. Дубічинський [4, 7].

Мета нашого дослідження – з'ясувати походження поняття «хибні друзі перекладача» та проаналізувати основні підходи до його трактування з точки зору різних науковців.

Слова, які асоціюються або ототожнюються у мові джерела та в мові перекладу у зв'язку з подібністю у плані вираження, у плані змісту або вживання, але повністю не відповідають одне одному, отримали у мовознавстві назву «хибні друзі перекладача» [2, 6].

Під час передачі денотативного змісту тексту перекладачі все частіше стикаються з подібною лексикою, яка може провокувати помилки при перекладі. Вона має зовнішню схожість зі словами мови перекладу, але відрізняється від них змістом, що може викликати курйози й призводити до значного спотворення змісту та порушення процесу комунікації [6, 157].

Перша спроба лексикографічного опису «хибних друзів перекладача» була зроблена у роботі Е. Мовільона в 1747 році [9, 8], а в 1788 р. в Зальцбурзі вийшов лексикографічний нарис А. Портітора,

який стосувався французької і німецької мов [10, 6]. У французькому мовознавстві вони отримали назву «*faux amis du traducteur*». Саме поняття «хибні друзі перекладача» було введено в 1928 році [8, 5]. Цей термін закріпився в англійському («*translator`s false friends*»), а також в українському мовознавстві. У широкому розумінні «хибні друзі перекладача» є проявом психолінгвістичного змішання мов, а саме – інтерференції [2, 8]. Це категорія слів, що включає інтернаціональну лексику (міжмовні відносні синоніми подібного виду) та псевдоінтернаціональні слова (міжмовні омоніми) і міжмовні пароніми [1, 3].

До цього феномена відноситься також явище паронімії. Пароніми – це близькі за звучанням однокореневі слова з наголосом на одному і тому ж складі, які відносяться до одного логіко-граматичного ряду – до однієї частини мови, одного роду, що позначають різні поняття. Більшість міжмовних паронімів – слова полісемантичні [3, 10]. Наприклад, *absolutely* і *абсолютно* майже збігаються в більшості значень: англійське слово навіть в основному значенні зближається з українським «*абсолютно*». Проте воно не завжди відповідає українському аналогові в межах лексичної сполучуваності і має такі значення, як «*безумовно*», «*безсумнівно*», у граматиці – «*незалежно*», у розмовному стилі – «*так, звичайно*» [5, 119].

У 1950 р. Я. І. Рецкер опублікував статтю, у якій висловив переконання, що вибір перекладачем того або іншого варіанту перекладу часто зовсім не довільний, а закономірний і визначається співвідношенням одиниць двох мов, що беруть участь в процесі перекладу. При перекладі з однієї мови на іншу доводиться враховувати дію одних і тих же чинників логіко-семантичного порядку для передачі одного і того ж смислового змісту [7, 8].

Наявність лексико-семантичних лакун в різних мовах є причиною неможливості цілком адекватного перекладу. Однак це не означає відсутності взаєморозуміння; для його досягнення необхідне глибоке знання національної культури [4, 27].

Результати: Отже, «хибні друзі перекладача» – це лексичні одиниці, які мають подібну графічну або фонетичну форму, але є різними за значенням, вживанням та змістом.

Висновки. Таким чином, поняттю «хибні друзі перекладача» досить складно дати чітке наукове визначення. Науковці різних епох трактували його, опираючись на власний досвід і світогляд та з урахуванням соціокультурних особливостей двох мов.

Джерела та література

1. Акуленко В. Ложные друзья переводчика / В. В. Акуленко. – М. : Дрофа, 1969. – 145 с.
2. Виноградов В. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Институт общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
3. Вишнякова О. Паронимы современного русского языка / Под. ред. Д. Э. Розенталя. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1987. – 281 с.
4. Дубичинский В. Лексические параллели / В. В. Дубичинский. Харьков. – 1993. – 311 с.
5. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан. – Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова Книга, 2002. – 564 с.
6. Краснов, К. В. Англо-русский словарь «ложных друзей переводчика» / К. В. Краснов. – М. : Эра, 2004. – 640 с.
7. Рецкер Я. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Международные отношения, 1974. – 214 с.
8. Koessler M., Derocquigny J. Les faux amis ou les pifeges du vocabulaire anglais / M. Koessler, J. Derocquigny // Conseils aux traducteurs. – Paris. – 1928. – 387 p.
9. Mauvillon E. De Remarques sur les germanismes / E. Mauvillon. – Amsterdam. – 1747 - V. 1. – 386 p. – Amsterdam. – 1754 – V. 2 . – 485 p.
10. Portitor A. Petit Traits des gallicismes et germanismes, dans les quels ces deux langues sont le plus opposés l'une autre / A. Portitor. – Salzburg, 1788 – 92 p.

Никоненко Катерина – студентка
V курсу факультету іноземної філології
та соціальних комунікацій Сумського
державного університету

Науковий керівник: викладач кафедри
германської філології
О. Л. Овсянко

**Маркери структурно-семантичної паспортизації
(на матеріалі негаторів англомовних прислів'їв)**

Категорія негачії входить до числа мовних універсалій і відрізняється винятковим положенням у різних ендозонах. Це – одна з абстрактних категорій, що екстеріоризується у модусах мови, мовлення і мовленнєвої поведінки. Лінгвістичним енциклопедичним словником

негація визначається як одна з властивих усім мовам світу вихідних, семантично нерозкладних ментальних одиниць, що не піддаються визначенню через більш прості семантичні елементи [2, 354].

Негація слугує для опису дійсності, є вельми валоративною у міжмовному та міжкультурному спілкуванні. Негація безпосередньо репрезентується у прислів'ях, які ситуативно пов'язані, несуть інформацію про конкретне явище, виконують комунікативну функцію, втілюючи в собі компресію соціально-культурного досвіду народів, надають безцінний матеріал для дослідження.

Актуальність теми об'єктивується інтересом науковців до ідентифікації зазначеної категорії у лінгвістичній картині світу. **Об'єктом дослідження** виступає реферована категорія, а **предметом** – маркери її категоризації. **Мета роботи** полягає у паспортизації глобальної структури на матеріалі англійських прислів'їв.

Базою наукового аналізу слугували роботи вітчизняних та зарубіжних вчених: А. І. Бахарев, І. М. Богуславський, В. Н. Бондаренко, А. Т. Кривонос, В. Х. Колінз, В. З. Панфілов, Л. М. Сизранцева, О. Ю. Свєрова, Н. В. Трунова.

Комунікативна суть верифікується їх предикативною синтаксичною структурою. Останні виконують дидактичну функцію – навчають, застерігають, дають настанову. Прислів'я можуть бути простим або складним реченнями, включаючи два блоки – теми та реми.

За способом вираження негативного значення у мові розрізняють експліцитні та імпліцитні негатори. За визначенням Є. Й. Шендельс [3, 109], під експліцитністю розуміємо безпосереднє, відкрите вираження якого-небудь значення, а імпліцитність передбачає опосередковану, приховану вербалізацію.

Пр.: *A miserly father makes a prodigal son / У батька скнари син може бути марнотратом.* Фокусуючи увагу на семантику прислів'я, спостерігаємо, що вживання слова-негації *miserly* несе в собі негативну оцінку, імплікує негативні якості людини.

Прислів'я із структурою складнопідрядного речення експлікують негацію в одному із блоків: *Never do tomorrow what you can do today / Не відкладай на завтра те, що сьогодні можна зробити; Never try to prove what nobody doubts / Ніколи не переконуй людей у тому, у чому вони не сумніваються.*

Прислів'я спонукають до дії: *Don't cross the bridges before you come to them / Не ускладнюйте справу передчасно.*

Імплицитне заперечення не має власних маркерів в поверхневій структурі висловлювання, і його значення семантизується за допомогою мовних і немовних засобів [1, 12]. Лінгвістичними маркерами імпліцитного заперечення є інші лексико-семантичні засоби та їх індикатори. До нелінгвістичних маркерів належать мовленнєва ситуація, контекст, фонові знання (наївна картина світу) та невербаліка (міміка, рухи тіла, жести, паузи).

Лексичні засоби негачії включають в себе як повнозначні частини мови, так і синтаксичні форманти. Заперечне та негативне значення експліцитно вербалізують, наприклад, займенники *none, nothing, nobody, no* та інші. Займенник *no* поєднується з усіма класами іменників, з якими виступають стверджувальний невизначений займенник *some* і запитально-невизначений займенник *any*. У такому випадку в прислів'ї *No man is a hero to his valet, no man* виступає у ролі складеного підмета.

Складні негативні займенники вживаються у функції субстантивного члена речення. Форма родового відмінка займенника *nobody (no one)* виступаючи у функції означення, одночасно може служити детермінантом іменника: *No one is a fool always, everyone sometimes / Кінь на чотирьох (ногах), та й то спотикається.*

Таким чином, негатори в англійській мові належать різним парадигмам та відносяться до усіх членів речення. Слід відзначити, що прислів'я можуть виражати негачію на семантичному, лексичному та граматичному рівнях, притаманними кожній мові засобами.

Перспективним вважаємо осмислення статусу стилістичного навантаження негаторів у різних дискурсах.

Джерела та література

1. Агачева С. В. Функционирование отрицания в устойчивых сочетаниях на материале русского, английского и немецкого языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук / С. В. Агачева. – Тверь, 1992. – С. 12.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
3. Шендельс Е. И. Имплицитность в грамматике / Е. И. Шендельс // Вопросы романо-германской филологии : сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца. – 1977. – 112 с.

Нікончук Тетяна – студентка IV курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
Н. А. Одарчук

Рефлексія гендерних стереотипів в англійській лінгвокультурі

Актуальність дослідження гендерних стереотипів зумовлена насамперед загальною антропоцентричною спрямованістю сучасної гуманітарної науки, що спричинила необхідність аналізу дискурсивних проявів гендерного чинника як однієї з найсуттєвіших характеристик людини. Крім цього, важливим аспектом у лінгвістичних дослідженнях є вивчення взаємозв'язку лінгвального та когнітивного рівнів функціонування стереотипів масової свідомості, зокрема гендерних стереотипів.

Основна **мета** дослідження полягає у здійсненні лінгвостилістичного і когнітивного аналізу вербальних способів відображення гендерних стереотипів в англійській лінгвокультурі.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується суттєвими змінами у системі гендерних відносин. Об'єктом уваги в гендерологічних студіях стали питання відмінностей, подібностей та особливостей репрезентації осіб чоловічої та жіночої статі в мові, вивчення гендерно детермінованих граматичних, лексичних та пареміологічних ознак мовних та мовленнєвих явищ, вивчення гендерних стереотипів.

Гендерний стереотип є окремим різновидом стереотипу, що відбиває у мові культурно і соціально обумовлені думки та пресупозиції про ознаки, атрибути і норми поведінки представників обох статей.

Гендерна проблематика в лінгвістиці розглядається в двох аспектах:

- 1) зафіксовані в мові гендерні стереотипи, тобто узагальнені явища про те, якими якостями і соціальними ролями володіють чоловіки і жінки;
- 2) особливості мови чоловіків та жінок, власне лінгвістичні особливості мовлення обох статей [1, 10].

Соціолінгвістичний аспект аналізу вимагає окремого розгляду цих двох положень.

Якщо розглядати перший аспект, то ми маємо справу з мовою як цілісною системою [3, 244]. У концептуальному полі чоловічого

актанта спілкування його центральні, типові характеристики актуалізують насамперед прототипові маскулінні ролі активної соціальної особи (завойовника, годувальника, трударя) та успішну соціальну позицію (титулованої особи, володаря майнової та земельної власності).

Центральними рисами фемінного актанта є стабільні асоціативні зв'язки, що пов'язують жінку з сім'єю, домівкою, наголошують на ролі матері, дружини, господині. Підвищена увага до зовнішності жіночих актантів спілкування актуалізує передусім естетичне її сприйняття, що в цьому випадку лежить в основі аксіологічної оцінки.

Другий аспект безпосередньо пов'язаний з мовленнєвою діяльністю чоловіків та жінок, а саме використання тих чи інших мовних стратегій, тактик для досягнення цілей спілкування [3, 245].

Класифікація гендерних ознак американською вченою Робін Лакоф має вагомое значення для дослідження гендерних стереотипів. Вона запропонувала ряд особливостей, що робить мовлення жінок відмінним від чоловічого [5, 75], основними з яких є: “ухильні фрази”: *sort of, kind of, I guess*; підсилювальні слова та фрази: *so, very*; “порожні означення”: *divine, adorable, gorgeous*; надзвичайно ввічливі форми: “*Would you mind...*”, “*Is it OK if...?*” евфемізми для уникнення ненормативної лексики: *powder the nose instead of use the rest room*; непрямі прохання: “*Wow, I'm so thirsty*”; розділові запитання: “*You don't mind eating this, do you?*”; вибачення: “*I'm sorry, but I think that...*”; модальні конструкції з *can, would, should, ought*: “*Should we turn up the heat?*”

А. Кириліна в свою чергу виокремлює особливості чоловічого мовлення. Сюди вона відносить: вживання термінології та професійної лексики ...*inflation was negative*; використання негативних конструкцій: ... *you don't get time on...*; використання у мовленні абстрактних іменників: ... *relations are based on faith and support...*; вживання прецизійної лексики: “*You and I are both paying £900...*”; однамітність лексичних прийомів при вираженні емоцій або використання для цього слів з найменшою емоційною індексацією[2, 87].

Отже, реалізація чоловіками та жінками гендерних ролей передбачає використання ними мовних засобів, які є звичайними для їхньої гендерної групи. Вербалізація гендерних стереотипів значною мірою залежить від соціокультурних особливостей, які сформувалися на базі уявлень про роль і місце чоловіків та жінок у суспільстві, а також від психолого-фізіологічних ознак обох статей, що робить їхнє мовлення виразником властивої їм поведінки.

Джерела та література

- 1.Емірсуїнова Г. І. Лексикон сучасного фемінізму (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Г. І. Емірсуїнова; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 22 с.
- 2.Кирилина А. В. Развитие гендерных исследований в лингвистике / А. В. Кирилина // Филологические науки, – 1998. – С. 86-97.
- 3.Парадигма гендерних стереотипів у мовній картині світу / Г. М. Кузенко // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – №8. – С. 243–245.
- 4.Ткачик, О. В. Гендерні стереотипи в англomовному фольклорі: дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04 / Ткачик Олена Володимирівна; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – С. 5-6.
- 5.Lakoff R. Women, Fire and Dangerous Thing / R. Lakoff. – Chicago, 1990. – 123 p.

Овсянко Олена – аспірант факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету;

Ковтун Вікторія – студентка IV курсу факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету;

Таран Любов – студентка V курсу факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор С. О. Швачко

Структурно-семантичні характеристики модифікацій англomовних прислів'їв на матеріалі публіцистичного дискурсу

Багатоаспектне вивчення пареміології переконливо демонструє її динамічний характер, відкритість до різних структурно-семантичних змін. Одним із найбільш цікавих, але недостатньо розроблених є питання про індивідуально-авторське перетворення стійких сполучень. Демократизація суспільного життя, що неминуче виявляється у мові, зумовлює переосмислення усталених істин, а це сприяє трансформації відомих афоризмів, приказок, загадок, повір'їв, і, зокрема, загальноживаних прислів'їв.

Об'єктом дослідження є англомовні прислів'я, а **предметом** – їх структурно-семантичні модифікації. **Матеріалом** дослідження служить корпус прислів'їв, вилучених через суцільну вибірку з публіцистичного дискурсу (The Times, The Sunday Times, The Guardian, The New York Times). **Актуальність** теми дослідження визначається її відповідністю загальним спрямуванням сучасної лінгвістики на комплексне вивчення системно-функціональної природи комунікативних одиниць (прислів'їв). **Мета** роботи полягає у визначенні структурно-семантичних характеристик модифікованих прислів'їв в англомовному публіцистичному дискурсі.

Публіцистичний дискурс розглядається як ідеологічно-структурована друкованими засобами масової інформації символічна система, що відповідає інтересам домінуючої соціальної групи, зумовлює процес сприйняття соціального контексту. В рамках цієї системи відбуваються репрезентація та коригування соціального контексту. До базових функцій публіцистичного дискурсу відносять: впливову, інформаційну, рекламну, розважальну та функцію конструювання соціальної дійсності, виходячи з ідеологій певних соціальних груп [1]. Типовими показниками прагматичної спрямованості публіцистичних текстів є лексичні маркери, серед яких вирізняються прислів'я. Лексичні та фразеологічні одиниці виконують експресивну й інформаційну функції у мовленні.

Таблиця 1

Чинники модифікацій англомовних прислів'їв

Традиційна форма	Модифікована форма	Структурно-семантична зміна
<i>All for one and one for all</i>	<i>Our selfish society: all for one and one for all is so old-fashioned now</i> [2]	Розширення структурної форми прислів'я з додаванням смислової групи
<i>Life is not always a bed of roses</i>	<i>Country life is not always a bed of roses; it can be a mix of poverty and ill health</i> [3]	Розширення структурної форми прислів'я з додаванням смислової групи
<i>Every dog has his day</i>	<i>Every dog has his day - at the vet</i> [4]	Обставина місця
<i>There is no royal road to learning</i>	<i>There is no royal road to geometry</i> [5]	Конкретизація
<i>Where there's a will there's a way</i>	<i>Where there's a Will Smith there's a way to a sequel</i> [6]	Уведення власної назви

Використання прислів'їв у публіцистичних текстах експлікується бажанням адресанта впливати на адресата, регулювати його поведінку та створювати емоційний шарм.

Трансформація канонізованих прислів'їв є прагматично зумовленою, спрямованою на досягнення автором повідомлення певного комунікативного ефекту. При зміні семантичної структури прислів'я у разі створення нових варіантів прислів'я змінюється також і прагматична характеристика комунікативної одиниці, оскільки прагматично нейтральне слово, зазнаючи певних деформацій, набуває певних прагматичних характеристик.

Новоутворені варіанти прислів'їв вносять у текст елемент новизни та несподіванки, сприяючи непомітному введенню в текст певної точки зору на якусь ситуацію, і задають концептуальну базу для аксіологічної стратегії, що допомагає читачеві правильно оцінити події, пропонуючи йому готове судження та забезпечуючи цим самим імпліцитний вплив на думку адресата й відтворення необхідної системи поглядів.

Джерела та література

1. Каменева В. А. Лингвокогнитивные средства выражения идеологической природы публицистического дискурса (на материале американской прессы) : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / В. А. Каменева. – Кемерово, 2007. – 42 с.
2. Our selfish society [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/17/labour-coalition-promote-selfish-individualism>.
3. Page of James Derounian [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/local-government-network/2013/jul/05/country-life-poverty-and-ill-health>.
4. Page of Miles Brignall [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/money/2005/jan/13/insurance.lloydstsbgroup>.
5. Page of Simon Singh [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/books/2000/aug/12/fiction.reviews2>.
6. Page of Stuart Heritage [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/film/filmblog/2012/jun/14/will-smith-sequel-hancock>.

Павлюк Оксана – студентка V курсу
інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, професор
Е. К. Коляда

Медійні засоби формування образу політика

Традиційно потужний вплив на “окреслення національної ментальності”, світосприйняття, визначення ціннісних орієнтирів мають засоби масової інформації [3, 255]. Зростаюча соціальна значимість преси зумовлює важливість вивчення функціонування мовних одиниць у текстах газет. Друкована преса, електронна преса, телебачення є основними провідниками політичних ідей того чи іншого політичного лідера або партії. Цей факт відзначається у роботах багатьох дослідників [3, 255; 4, 106].

З розвитком засобів масової інформації та необхідністю підвищення ефективності впливу цих засобів на масового одержувача проблема вибору авторами мовленнєвих одиниць, що сприяють досягненню бажаного результату в процесі комунікації, є особливо актуальною. Сьогодення політичної сфери вибудовує новий етап у відносинах засобів масової інформації та публічної влади.

Мета нашого дослідження – визначення особливостей формування образу політика та специфіки його медійного зображення.

Тексти ЗМІ як вербалізована частина структури мовної особистості, що належить до сфери мовної свідомості, є результатом відображення (тобто сприйняття та когнітивної обробки) ментально-мовленнєвої стихії сучасного суспільства. Характер цього суспільства (за матеріалами преси) може варіюватися залежно від варіативної складової мовної особистості, що включає дані про стан мови у певний період, соціальні та соціолінгвістичні особливості мовної спільноти, до яких належить автор і адресат ЗМІ [5, 53].

ЗМІ, основною функцією яких є соціальне та політичне інформування суспільства, маніпулюють сприйняттям дійсності через формування ідеологічних стереотипів у медійному дискурсі, використання певних стратегій структурування та розподілу інформації [6, 118].

Політики усвідомлюють, що засоби масової інформації фільтрують матеріал, який подається, і нерідко виставляють політика у невігідному світлі. ЗМІ виступають рупором презентації іміджу політичних лідерів [4, 106]. Під іміджем політика розуміють образ, покликаний справити емоційно-психологічний вплив на аудиторію мовленнєвими засобами. Він є одним із найефективніших засобів впливу на масову свідомість. Культура країни, в якій формується мовна особистість, накладає на її поведінку певні нормативні обмеження. Тому механізми створення іміджу мають свої типологічні константи.

Існують три основні фактори формування політичного іміджу:

1) реальні особливості політика: зовнішні дані, привабливість, вік, манера одягатися, жести, міміка, наявність чи відсутність харизми, темперамент, характер, здібності, а також особливості мотивації участі в політичному процесі;

2) спосіб і форми отримання інформації про політика;

3) особливості електорату в конкретній соціальній ситуації розвитку суспільства [2, 23].

Публічна комунікація політиків в основному представлена масмедійною, де політики, відтворюючи певні мовленнєві маски і, відповідно, потрібний імідж, досягають своєї мети через вибір належних мовних одиниць. Як і О. Є. Морозова, мовну маску розуміємо як політичний образ, який цілеспрямовано створюється за допомогою мовних засобів для досягнення поставленої мети, що наділяє особистість соціальними та політичними якостями [1, 25].

Отже, головним для політика є створення необхідного іміджу, де медійні засоби відіграють найважливішу роль, впливаючи на систему мислення, світогляд, культуру індивіда.

Джерела та література

1. Морозова О. Е. Мир человека и его речь: [монография] / О. Е. Морозова. – Архангельск : Поморский ун-т, 2005. – 256 с.
2. Политическая имиджеология : [под. ред. А. А. Деркача, Е. Б. Перельгиной и др.]. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 400 с.
3. Рождественская Н. В. Расчлененный дискурс в телевизионных новостях / Н. В. Рождественская // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Мовознавство. – 2003. – № 9. – С. 255–264.
4. Холод О. М. ЗМІ та іміджування політиків / О. М. Холод // Наукові записки інституту журналістики. – 2004. – Том 14. – С. 106–188.

5. Чернышова Т. В. Тексты СМИ в ментально-языковом пространстве современной России / Т. В. Чернышова. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 293 с.
6. Яцишин Н. В. Стратегії формування ідеологічних стереотипів у сучасному американському медійному дискурсі (на матеріалі статей про країни Третього світу) / Н. В. Яцишин // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія філологія. – 2005. – Том 8. – №1. – С. 118–126.

Рогоза Ірина – студентка V курсу факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
С. О. Швачко

Маркування оцінок на матеріалі англомовних прислів'їв

Пізнаючи навколишній світ, людина намагається визначити цінність предметів, явищ, законів природи й суспільства для свого буття. Оцінність лексичних чи фразеологічних одиниць зумовлюється домінуванням позитивної або негативної їх оцінки, а відповідно й спеціальних лексичних засобів вираження оцінки.

Актуальність роботи верифікується необхідністю вивчення аксіологічних ознак на матеріалі англомовних прислів'їв. **Об'єктом** дослідження виступають англомовні прислів'я; **предметом** – їх оцінний компонент. **Мета** полягає в дослідженні таксономії англомовних прислів'їв за вказаною ознакою. **Матеріалом дослідження** слугує корпус зі 100 прислів'їв, відібраних з «Англо-українського фразеологічного словника» (укладач – К. Т. Баранцев) [1] та посібника О. Ю. Дубенко «Англо-американські прислів'я та приказки» [2].

Позитивна чи негативна оцінка в англомовних прислів'ях, за даними нашого спостереження, представлена експліцитними та імпліцитними мовленнєвими засобами. Поширеними елементами, що виражають позитивну оцінку експліцитно, є прикметник «good» (*good health is above wealth* / добре здоров'я дорожче, ніж багатство) та прислівник «well» у вищому чи найвищому ступенях (*East or West home is best* / в гостях добре, а вдома краще).

Елементами, що експліцитно виражають негативну оцінку, є прикметник «*bad*» (*a bad workman finds fault with his tools / поганий ремесляр інструменти винить*), іменник «*fool*», семантичне значення якого несе негативний відтінок (*success ruins a fool / успіх руйнує дурнів*), прикменик «*ill*», негативний компонент якого безпосередньо входить у його лексичне значення (*it's ill manners to silence a fool and it's cruelty to let him go on / не ввічливо примусити дурня замовчати, але жорстоко дозволити йому продовжувати*).

Імпліцитно оцінка може бути представлена метафорично у прислів'ях типу *Other side of the road always looks cleanest / чужий шматок завжди солодший* (букв. чужа сторона дороги завжди найчистіша). «Чиста сторона дороги» значить незаплямована, гарна, приваблива. У переносному сенсі «чистіша сторона дороги» має значення «краще життя або володіння». Загальний компонент значення, на підставі якого зроблено метафоричний переніс – «кращий», зумовлює позитивну оцінність всієї паремії.

Розподіл прислів'їв за семантичним принципом ідентифіковано за базовими лексемами, що є однойменними з позначуваними темами, поняттями та семами. Серед них виокремлюється ціла низка негаторів: лицемірство (*open enemy is better than a false friend / краще відкритий ворог, ніж фальшивий друг*); підлість (*fair face may hide a foul heart / сорочка біла, а душа чорна*); пиха (*pride goes before and shame follows after / не дивись високо, бо запорошиш око*); жорстокість (*people who are too sharp cut their own fingers / хто сміється, тому не оминеться*); брехливість (*lies have short legs / на брехні далеко не поїдеш*); жадібність (*penny soul never came to twopence / дріб'язкова людина ніколи не досягне успіхів*); марнотратство (*who spends before he thinks will beg before he dies / той, хто витрачає перед тим, як подумати, жебракватиме перед смертю*); хитрість (*a fox is slyer than ten asses / лисиця сімох вовків проведе*); боягузство (*those who bully the weak are cowards before the strong / ті, хто знущається над слабкими, бояться сильних*); грубість (*words cut more than swords / слова ранять гірше, ніж мечі*); схильність до пліток (*pigs grunt about everything and nothing / людям язиків не зав'яжеш*); впертість (*never bray at an ass / ніколи не сперечайся з дурнем*); схильність до крадіжок (*opportunity makes the thief / погано не клади, злодія до спокуси не веди*); заздрість (*other side of the road always looks cleanest / у чужій руці завжди шматок більший*).

До наступної групи відносяться прислів'я з позитивним суб'єктивно-оцінним компонентом значення схвалення певних рис характеру людини. Виокремлюються підгрупи типу сміливість, мужність (*fortune befriends the bold / усніх допомагає хоробрим*); стриманість, спокій (*slow and steady wins the race / тихше їдеш, далі будеш*); терпеливість (*patience is a plaster for all scores / терпіння всі рани лікує*); заощадливість (*penny saved is penny gained / копійка гривню береже*); наполегливість (*perseverance performs greater work than strength / наполегливістю можна зробити більше, ніж силою*); доброта (*he lives long that lives in the good / той живе довго, хто живе в добрі*); щедрість (*come and have potluck with us / чим багаті, тим і раді*).

Таким чином, в англійській мові актуалізуються прислів'я на позначення негативних та позитивних рис характеру людини засобами експлікації та імплікації. Перспективним вважаємо дослідження номінацій медіальних індефінітних оцінок референтів у типологічно-дискурсивних модулах.

Джерела та література:

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
2. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 416 с.

Семенюк Тетяна – аспірант кафедри німецької філології СНУ імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, професор С. О. Застровська

Полікодова подача інформації як один із способів експлікації концептуального смислу рекламних текстів

На сьогоднішній день не викликає сумніву той факт, що полікодовість є характеризуючою ознакою сучасної комунікації, а рекламний дискурс – одним із найяскравіших прикладів взаємодії гетерогенних складових в одному комунікативному просторі.

Мета рекламної комунікації полягає у переконанні потенційних споживачів до придбання рекламованої продукції. Будь-які маніпуляції з свідомістю реципієнтів здійснюються через використання різнокодових засобів, які допомагають апелювати до етнокультурних, соціокультурних та індивідуальних концептуальних цінностей. **Метою** нашої роботи є виявлення ролі невербальних елементів при вираженні концептуальних цінностей у рекламних текстах споживчих товарів (РТСТ). **Актуальність** нашого дослідження полягає у комплексному підході до виявлення домінантних ціннісних установок або ключових концептів німецької лінгвокультури.

Науковці вважають, що система знань індивіда представлена за допомогою концептів – фіксованих у свідомості людини смислів, якими людина оперує в процесі мислення та які відображають зміст отриманих знань, результати діяльності людини, пізнання ними оточуючого світу у вигляді певних одиниць, “квантів” знання [1, 23–24]. Проблема виявлення та опису ціннісних етноспецифічних концептів через їх мовну репрезентацію, а також дослідження мовної форми як відображення людської свідомості розглядалась як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями: М. М. Болдиревим, В. І. Карасиком, О. С. Кубряковою, З. Д. Поповою, Ю. С. Степановим та рядом інших дослідників. Дослідження концептів шляхом аналізу невербально кодованої інформації на матеріалі рекламних текстів проводиться вперше.

Американський психолог Р. Арнхейм зауважує, що поняття мають не лише словесне вираження, вони з тим самим, навіть більшим, успіхом можуть бути вираженими в зображенні. Дослідник приходять до висновку, що те, що доступне наочній уяві, може піддаватися людському розумінню [1, 78–79].

На думку З. Д. Попової та І. А. Стерніна, концепти формуються із чуттєвого досвіду, предметної діяльності людини, її мисленевих операцій з іншими концептами, які існують в її пам'яті, із мовного спілкування, із самостійного засвоєння значень мовних одиниць [7, 4]. Тому, виходячи з слів вище цитованих лінгвістів, можна стверджувати, що мова є лише одним із способів формування концептів у свідомості людини, їх репрезентації та апеляції до вже існуючих концептів.

Проаналізувавши ряд рекламних текстів споживчих товарів, ми розподілили їх на дві основні групи: До першої групи ми віднесли а) тексти реклами, в яких вербально та невербально кодований концепт-

туальний смисл збігається. В таких текстах немовно виражені концепти дублюють або частково доповнюють вербально репрезентовану інформацію. Так, у рекламі кави Jacobs (Рис. 1), невербальні елементи, представлені за допомогою зображення жінки, яка насолоджується ароматом кави, повністю відображають вербальний текст “Das Geheimnis hinter dem Verwöhnaroma werden wir nie lüften. Aber immer verbessern. Genießen Sie das verbesserte Verwöhnaroma”. Концепти QUALITÄT (ЯКІСТЬ) ТА GENUSS (НАСОЛОДА), виражені лексемами “Verwöhnaroma“, „das verbesserte Verwöhnaroma“, “verbessern” (QUALITÄT) та “genießen”(GENUSS) яскраво репрезентовані у зображеннях (Рис.1) (http://www.new-business.de/mod_newsletter/preview.php).

Рис. 1

Рис. 2

До другої групи належать б) тексти, в яких однозначна перевага належить вербальним або невербальним засобам. У сучасній рекламній комунікації домінантні концепти у таких текстах виражені в основному за допомогою невербальних елементів, вербальні елементи можуть бути відсутні. Так, наприклад, у рекламі пилосмока Rowenta (Рис. 2) (<http://lukas-bessis.de/rowenta-schiesst-den-vogel-ab>) його технічні характеристики яскраво представлені у зображенні мисливця з рекламним приладом у руках. В той час як мисливці з рушницями здійснюють постріл, мисливець з пилосмоком вже вполював здобич. Отож, такі концепти як LEISTUNGSFÄHIGKEIT (ПОТУЖНІСТЬ), а відповідно і QUALITÄT (ЯКІСТЬ), яскраво актуалізовані за допомогою невербальних засобів.

Проаналізувавши РТСТ, ми виявили особливу значущість невербальних засобів у творенні концептуального смислу реклами споживчих товарів як у функції дублювання або доповнення вербально представленої інформації, так і у формуванні смислу РТ.

Джерела та література

1. Арнхейм Р. Визуальное мышление/ Р. Арнхейм //Зрительные образы: феноменология и эксперимент (Сборник переводов). – Ч. III. – Душанбе, 1973. – С. 78–79.
2. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии / Н. Н. Болдырев. – Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та, 2001. – Изд. 2-е, стер. – 123 с.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях/ З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 2000. – 30 с.

Степанов Віталій – студент V курсу факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
С. О. Швачко

**Фреймове моделювання концепту *ПОВЕДІНКА*
на матеріалі паралельного корпусу паремій**

Одним із провідних напрямків сучасних когнітивних досліджень є вивчення структурованих знань, що подаються у вигляді когнітивних моделей – фреймів. Вивчення фреймової репрезентації знань має усталені традиції (С.А. Жаботинська, М. Мінський, Н.В. Таценко, Ч. Філлмор та ін.), що у поєднанні з потужною теоретичною базою для конструювання та використання корпусів (П. Бейкер, Е. Вільсон, Е. Гарді, Т. МакІнері та ін.) уможлиблює їх комбінування з метою фреймового моделювання концепту ПОВЕДІНКА.

Об'єктом нашого дослідження постає концепт ПОВЕДІНКА, а **предметом** – розкриття механізмів його фреймового моделювання на матеріалі корпусу англо-українських прислів'їв. **Метою** дослідження виступає генерування цілісної фреймової моделі досліджуваного концепту.

Корпус розуміється як електронний набір текстів, укладений для репрезентації певних аспектів мови і призначений для вирішення

лінгвістичних проблем. Невід'ємними ознаками корпусу виступають репрезентативність, комп'ютерна обробка даних, розмір.

Серед критеріїв класифікації корпусів (мета створення, тип мовних даних, жанр тощо) в рамках нашого дослідження особливий інтерес складає критерій паралельності, що інтегрує в собі зіставлення текстів за мовним принципом, унаслідок чого формуються двомовні корпуси, які називаються паралельними.

Паралельні корпуси постають доцільним джерелом проведення когнітивних досліджень. Особливу роль в подібній доцільності грає його репрезентативність, що дає змогу ідентифікувати в ресурсах корпусу відтворений у текстовій формі концепт. Досліджуваний нами концепт ПОВЕДІНКА репрезентується паралельним корпусом англо-українських прислів'їв, вилучених із *Англо-українського фразеологічного словника* К.Т. Баранцева [1], на базі яких здійснюється фреймове моделювання та відповідна вербалізація концепту ПОВЕДІНКА.

У сучасному трактуванні фрейм розглядається як окремий тип концепту; універсальна категорія, що комбінує в собі знання людини та її досвід; упорядкована структура, яка вміщує в собі мовні та позамовні знання про поняття або стереотипну ситуацію. Структура фрейму зображується як система вузлів (поняття і слоти) та зв'язків між вузлами (пропозиції) [3, 212]. Слоти, з'єднуючись через пропозиції з поняттям, розкривають сутність концепту, фреймове відтворення якого в межах нашого дослідження здійснюється за допомогою схем базових фреймів (предметного, акціонального, посесивного, ідентифікаційного та компаративного) [2, 76].

Безпосередній процес фреймового моделювання концепту ПОВЕДІНКА на матеріалі корпусу паремій передбачає попередній аналіз їх глибинної структури, зокрема інтерпретацію теми кожного прислів'я, найбільш схожі з яких втілюються у слоти, що відтворюють окремі ознаки концепту ПОВЕДІНКА. Що стосується реми прислів'їв, то вона служить інструментом ієрархічного розгалуження фреймової структури досліджуваного концепту.

На підставі вищезазначеного нами моделюється фреймова структура концепту ПОВЕДІНКА, графічно відтворена за допомогою двох предметних фреймів локативної схеми та одного посесивного фрейму схеми інклюзивності, що вводять ієрархічне розгалуження концепту ПОВЕДІНКА на три групи слотів, які охоплюють сфери

проявлення людської поведінки (СТОСУНКИ, РОБОТА) та її опору (ЦІННОСТІ), котрі, у свою чергу, через слоти посесивного фрейму відтворюють окремі риси поведінки в наведених сферах. До першої групи (СТОСУНКИ) відносяться слоти ДОТРИМАННЯ СЛОВА, КРИТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ, ПОВЕРТАННЯ БОРГІВ, СПІЛКУВАННЯ ІЗ РІВНИМИ СОБІ, ДОРЕЧНІСТЬ ЗАУВАЖЕНЬ та ін., до другої (РОБОТА) – ЗАВЧАСНА ПІДГОТОВКА, ОЩАДЛИВІСТЬ, ВИВАЖЕНИЙ РИЗИК, КМІТЛИВІСТЬ ТА СПРИТНІСТЬ, РОЗ'ЯСНЕННЯ ПИТАНЬ, ТЕРПІННЯ ТА НАПОЛЕГЛИВІСТЬ тощо, до третьої (ЦІННОСТІ) – ДРУЖБА, ГІДНІСТЬ, СЛАВА, ВИКОРИСТАННЯ ШАНСУ, ХОРОБРІСТЬ, ДОРЕЧНЕ МОВЧАННЯ і т.п.

Виокремлені слоти змодельованого фрейму ПОВЕДІНКА вербалізуються відповідними пареміями із укладеного паралельного корпусу прислів'їв. Наприклад, слоти предметного фрейму СТОСУНКИ: ПОВЕРТАННЯ БОРГІВ – *Out of debt, out of danger* (Хто сплатив борги, у того камінь з плечей), КРИТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ – *Fine words dress ill deeds* (Слова ласкаві, та думки лукаві); слоти предметного фрейму РОБОТА: ЗАВЧАСНА ПІДГОТОВКА – *Forewarned, forearmed* (Заздалегідь підготовлений – заздалегідь озброєний), КМІТЛИВІСТЬ ТА СПРИТНІСТЬ – *First come, first served* (Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють); слоти посесивного фрейму ЦІННОСТІ: ВИКОРИСТАННЯ ШАНСУ – *Fortune is good to him who knows how to take good use of her* (Щастя посміхається тому, хто уміє його добре використати); ХОРОБРІСТЬ – *Cheek brings success* (Чия відвага, того й перемога).

Таким чином, змодельована на основі паралельного корпусу паремій фреймова структура концепту ПОВЕДІНКА відтворюється за допомогою двох типів базових фреймів – предметного та посесивного.

Перспективою досліджень вважаємо аналогічне фреймове моделювання інших концептів на матеріалі корпусу прислів'їв.

Джерела та література

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
2. Жаботинская С. А. Онтологии для словарей-тезаурусів : лингвокогнитивный подход / С. А. Жаботинская // Філологічні трактати. – 2009. – Том 1. – №2. – С. 76–80.
3. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge / M. Minsky // The Psychology of Computer Vision / ed. P.H. Winston. – New York : McGraw-Hill, 1975. – P. 211–277.

Тимошицька Тетяна – студентка
V курсу інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
В. В. Андрієвська

Лексико-семантичні способи вираження метафори ЖИТТЯ як ОДИН ДЕНЬ у сламі Grand Corps Malade «Midi 20»

На сучасному етапі розвитку мовознавчих наук все більше та глибше досліджують тексти пісень, особливо сучасних виконавців. На думку В. Мещерякова, «текст – результат мовленнєво-мисленнєвого процесу, реалізованого автором у вигляді конкретного письмового (або усного) твору відповідно до мотивів, цілей, обраної теми, задуму та ідей, який характеризується певною структурою, композиційною, логічною і стилістичною єдністю [1, 239]». Тож кожен текст містить пов'язані між собою елементи із застосуванням певних художніх засобів. Не винятком є і слам, різновид сучасної ритмізованої поезії), найвідомішим французьким представником якого є Grand Corps Malade. Кожен його твір побудований на певній ключовій метафорі, навколо якої зосереджується мовне наповнення кожної пісні, а тому є дуже цікавим для нашого дослідження.

Актуальність роботи зумовлена потребою в аналізі текстів сламу, що значно полегшить розуміння сучасних творів і тим фактором, що інформація, отримана в результаті дослідження, сприятиме підвищенню рівня знань суспільства щодо пісенного мистецтва.

Метою нашої статті є дати аналіз сламу Grand Corps Malade «Midi 20», а також дослідити авторське вираження метафори ЖИТТЯ як ОДИН ДЕНЬ у тексті.

Об'єктом дослідження є метафора ЖИТТЯ як ОДИН ДЕНЬ у текстах сучасного французького сламу. **Предмет** дослідження становлять лексико-семантичні засоби вираження метафори ЖИТТЯ як ОДИН ДЕНЬ у сламі Grand Corps Malade «Midi 20». **Матеріалом** дослідження слугує текст пісні із творчості виконавця Grand Corps Malade «Midi 20».

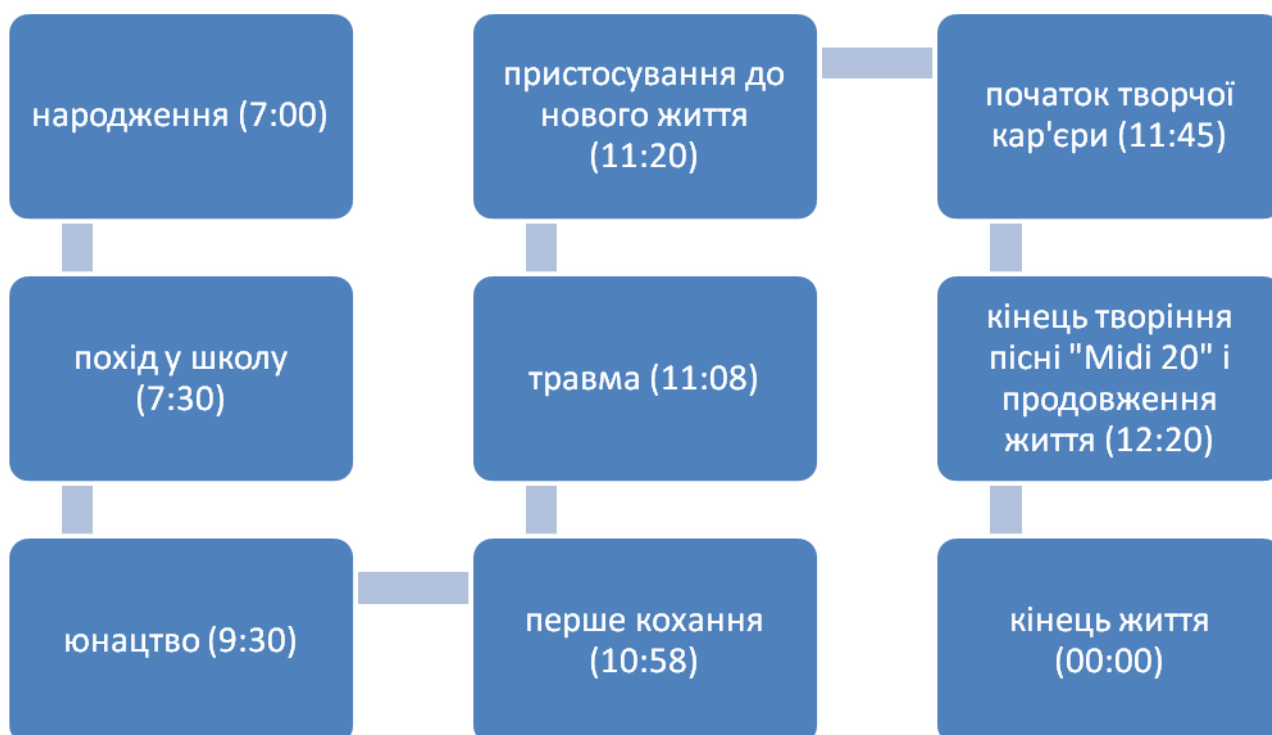
Пісня *Grand Corps Malade «Midi 20»* є дуже незвичайною. У ній автор уміло описав ціле життя як один день. Вже на початку пісні прослідковуємо народження малого генія («*Je suis né*»). Його життя почало відлік о сьомій годині ранку («*avant que le soleil comprenne*») в оточенні хороших людей («*entouré de plein de gens bien*»), які називали його Фаб'єном («*m'appellent Fabien*»). Дитина росте і пізнає закони всесвіту, вивчає все, що знаходиться у його полі зору («*Y'a plein de choses à apprendre*»). Ще рік-два («*Sur les coups de 7 heures et demie*»), і маленький Фаб'єн йде вчитися до школи («*j'ai appris à lire et à écrire*»). Автор демонструє метафорою *sur les coups de 7 heures et demie*, що декілька років життя проходять так само швидко, як тридцять хвилин на годиннику.

Минають літа («*Il est bientôt 9 heures et demie*»), і майбутній сламер стає підлітком («*j'aborde l'adolescence*»). У момент («*Il est 11 heures 08*»), коли, здається, що життя таке чудове, що автор порівнює його з безхмарним небом («*у'avait pas un seul nuage*»), виконавець пісень отримує травму ноги. У тексті автор представляє цю подію метафорою «наді мною нестерпний шторм» («*au-dessus de moi un intolérable orage*»). Марсо докладає великих зусиль («*Je me suis relevé*»), аби знову відчути себе повноцінною людиною. Лікування та подальша реабілітація дають результати. Автор стає на ноги, хоча згадка про травму завжди знаходитиметься біля нього. Більше того, палиця стала невід'ємною частиною його образу. І саме нещасний випадок дає підказку Фаб'єну щодо псевдоніму – відтепер майбутній сламер називає себе Великим Хворим Тілом («*appelez moi Grand Corps Malade*»).

Через рік-другий («*A midi moins le quart*») хлопець знаходить для себе вихід із самотності, страху, болю. Він починає писати твори («*j'ai pris mon stylo bleu foncé*»), що невдовзі стануть хітами.

Ось уже авторові двадцять сім років («*Il est midi 19 à l'heure*»). Життя летить все швидше й швидше, і рік життя у нього вже рівний хвилині. А ще зовсім недавно він був дитиною (три години тому). Дуже хочеться повернутися в щасливе та безтурботне дитинство («*Je voudrais être encore un enfant*»), але, на жаль, це неможливо. Тому потрібно жити наповну, не втрачати ні хвилини («*je ne dois pas perdre une minute*»), щоб прожиті літа були цікавими.

Усі прожиті моменти виконавця, описані у сламі «Midi 20», можемо відобразити у наступній схемі згідно хронологічного порядку:

У «Midi 20» виконавець порушив одну із важливих проблем нашого буття: життя не є таким довгим, як видається на перший погляд. Роки життя летять із шаленою швидкістю. І прожиті 20, 40, 60 чи 80 років можна виміряти за один день. Отож, треба жити тут і зараз, робити все задля того, щоб життя не було марним.

Джерела та література

1. Педагогическое речеведение: Словарь-справочник. – М.: Флинта, Наука, 1998. – 312 с.
2. Grand Corps Malade. Midi 20 [Ressource électronique]. – Le régime d'accès: <http://www.paroles.net/grand-corps-malade/paroles-midi-20>.

Ткаченко Кароліна – студентка
V курсу факультету іноземної філології
та соціальних комунікацій Сумського
державного університету;

Король Артур – студент V курсу
факультету іноземної філології
та соціальних комунікацій Сумського
державного університету

Науковий керівник: викладач
кафедри германської філології
О. Л. Овсянко

Варіативність англомовних прислів'їв

Мовний корпус як складна комплексна система слугує для вербалізації концептуальної та мовної картин світу етносу. Паремії допомагають найбільш яскраво детермінувати історію та світогляд народу, його звичаї, традиції, ціннісні орієнтири, особливості менталітету. Адгерентним видом паремій є прислів'я. Прислів'я – влучний образний народний вислів, римований за будовою, стислий за формою, узагальнювальний за змістом, дидактичний за характером (повчальний, настановний, філософський) [1, 482]. Прислів'я справедливо вважають вираженням народної мудрості та народної філософії. Як й інші тексти малої форми прислів'я охоплюють найрізноманітніші аспекти людської діяльності.

Ці висловлювання досить стійкі, але відкриті варіативності та модифікаціям. Стійкість підсилюється і тим, що прислів'я є творами афористичними, які легко запам'ятовуються.

Однією з головних особливостей прислів'я є саме дидактичне спрямування цього короткого вислову, наділеного однойменною функцією. Дослідженням функцій мовних висловлювань займається прагматика, яка зокрема охоплює:

- вивчення намірів мовця (ілокуція повідомлення);
- оцінка змісту сказаного повідомлення;
- вивчення статусу контексту та його впливу на повідомлення.

Інформаційний та прагматичний напрямки прислів'я стосуються дидактичних інтенцій адресанта. Доречним вважаємо осмислення статусу екстралінгвістичних чинників та інгерентних рис мовленнєвих актів – ілокуцій та перлокуцій.

Метою роботи є дослідження структурно-семантичних модифікацій прислів'я. **Актуальність** полягає у новизні дослідження, зумовленого розглядом зміни, динаміки прислів'їв у художньому дискурсі. **Об'єктом** дослідження є англomовні прислів'я, а **предметом** – їх модифікації на матеріалі художнього дискурсу.

Прислів'я здатні змінювати своє прагматичне спрямування, тобто свою поверхневу структуру, яка у свою чергу викликає зміни у глибинній структурі. Пор: *If there were no clouds we would not enjoy the sun* [4, 135] (Без хмар ми б не раділи сонцю) → *If there were no clouds we should not enjoy the sun. Our happiness depends more on circumstances* [2, 40] (Без хмар ми не змогли б радіти сонцю. Щастя неможливе без перепон). Для вираження дидактичної функції використовується стилістичний засіб протиставлення *clouds – sun*.

У корелюючому варіанті присутні зміни на граматичному рівні: заміна модального дієслова *would* на *should*, що надає прислів'ю нового значення, настанови та інструктажу. У секондарному варіанті наявне розширення змісту. Використовується образ *happiness – circumstances*, який модернізує прислів'я шляхом конкретизації ословленої думки задля посилення дидактичної настанови прислів'я (щастя людини в руках самої людини). Рефероване прислів'я інтенсифікує думку того, що наше психічне здоров'я залежить від нашого світосприйняття та дій.

Іншим прикладом видозміни слугує прислів'я *If you want a thing well done do it yourself* [4, 139] (Хочеш зробити справу гарно, зроби її сам) → *If you want a thing well done do it yourself, and pick your tools* [3]. Тут спрацьовує розширення структури, додавання смислової групи *and pick your tools*. Традиційна форма прислів'я вказує на необхідність самостійно вирішувати власні проблеми, а видозмінена форма закликає покладатися виключно на власну компетенцію.

Прислів'я під впливом контексту змінюють свою глобальну структуру (поверхневу і глибинну). Перспективним вважаємо осмислення інших випадків модифікацій прислів'їв на матеріалі інших типів дискурсу.

Джерела та література

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
2. Bernard Hollander. *Nervous Disorders of Men (Psychology Revivals): The Modern Psychological Conception of Their Causes, Effects, and Rational Treatment* / Bernard Hollander. – Routledge, 2014. – 264 p.

3. Charles H. Spurgeon, John Ploughman's Pictures: More of His Plain Talk for Plain People / Charles H. Spurgeon. – Curiosmith, 2014. – 164 p.
4. Martin H. Manser. The Facts on File Dictionary of Proverbs / Martin H. Manser. – Infobase Publishing, 2007. – 499 p.

Харчук Валентина – студентка V курсу
Інституту іноземної філології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат
філологічних наук, доцент
О. М. Галапчук-Тарнавська

Основні підходи до дослідження англомовного сімейного дискурсу

Термін “дискурс” (від фр. discours – мовлення, виступ) – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різну форму вияву (усну, письмову), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [1, с. 244].

Типологія дискурсу, як і будь-яка інша класифікація, може базуватися на різноманітних теоретичних підходах і не є остаточно розробленою. Саме тому аналіз окремих типів дискурсу є на часі. Відповідно розвідки присвячені сімейному дискурсу є актуальними, оскільки дозволяють доповнити класифікацію типів дискурсу.

Метою дослідження є аналіз існуючих здобутків вітчизняних та зарубіжних учених у вивченні сімейного дискурсу.

Сім'я як загальнолюдська цінність є носієм культурної спадщини, етнічних норм і традицій, значення яких в сучасних умовах зростає не тільки для кожної окремої особистості, а й для суспільства в цілому. Сформований під впливом екстралінгвістичних чинників у другій половині ХХ століття англомовний сімейний дискурс визначається як “комунікація споріднених сімейними зв'язками осіб, якій притаманні: залежна від статі, віку та різновиду сімейної одиниці статусно-

рольова конфігурація, ускладненість конфліктними комунікативними ситуаціями, широкий вибір комунікативних тактик для втілення конкретних стратегій спілкування, важливе значення комунікативної компетенції мовців для збереження міжособистісних стосунків [2]”.

Основною формою реалізації міжособистісних сімейних стосунків є розмовне мовлення – безпосереднє персональне спілкування, що передбачає ситуаційну зумовленість [4, с. 240].

Для аналізу механізмів взаємодії комунікативних намірів мовців у сімейному дискурсі виділяють два його типи: кооперативний та конфронтативний, або конфліктний. Кооперативний дискурс характеризується узгодженістю (або нейтральністю) інтенцій комунікантів та спрямованістю на реалізацію спільної мети. Сюди ж відносять і комунікацію, що відбувається в інтересах хоча б одного з комунікантів та не викликає спротиву з боку іншого. У кооперативному типі виділяють підтипи: консенсусний (наявні сигнали співпраці з боку обох мовців) та координуючий, що розвивається в інтересах одного з комунікантів (як правило того, що наділений ширшими комунікативними повноваженнями). У свою чергу координуючий підтип представлений двома видами: маніпулятивним, мета якого – домогтися змінити поведінку чи дії адресата, та інформативним, мета якого – отримати інформацію [4, с. 241].

Центральною ланкою в побутовому дискурсі є спілкування в сім'ї, основними типами якого є матримоніальний діалогічний дискурс (спілкування “чоловік – жінка”), парентальний діалогічний дискурс (спілкування “батьки – діти”), дискурс сіблінгів (спілкування “брати – сестри”). Ці типи дискурсу, з огляду на соціальну сферу та позицію учасників комунікації, виступають як різновиди особистісно-орієнтованого дискурсу в родинно-побутовій сфері. Для такого спілкування типовими рисами є іррелевантність офіційної регламентації комунікативної поведінки [5].

Всі учасники сімейного дискурсу є добре обізнаними про характерні риси та звички один одного практично на всіх рівнях сімейної діяльності, включаючи особливості комунікативної активності. Характерними особливостями цього типу дискурсу є високий ступінь спонтанності організації спілкування, ситуативна залежність, відносна суб'єктивність у вирішенні загальноціннісних побутових проблем і, як результат, порушення логіки, вільне оперування структурними, лексико-граматичними та стилістичними засобами оформлення висловлювань та висока концентрація невербальних комунікативних компонентів у мовленні [2].

Останнім часом учені звертаються до проблеми організації сімейних діалогів. На думку Зачесової І., адекватне розуміння інтенцій співрозмовниками і реагування на них є, одним з організуючих моментів діалогу. Їх вираз і розпізнавання лежить в основі мовної взаємодії, в основі здійснення спільних дій, досягнення взаєморозуміння і кінцевої мети [3, с. 21].

Отже, можна стверджувати, що сімейне спілкування є цілковито новим дискурсивним утворенням, яке має свою специфіку та низку диференційних ознак.

Джерела та література

- 1.Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.
- 2.Бігарі А. А. Дискурс сучасної англomовної сім’ї: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10. 02. 04 / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 21 с.
- 3.Зачесова И. А. Интенциональные особенности речи в непринужденном общении // Психологические исследования дискурса / Отв. ред. – Н. Д. Павлова. – М., 2002. – С. 20–25.
- 4.Осовська І. М. Стратегії і преферентні тактики парентального німецькомовного дискурсу // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія». – Вип. 16. – 2010. – С. 240–246.
- 5.Проценко О. Особливості матримоніального діалогічного дискурсу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q>.

Харчук Юлія – студентка V курсу інституту іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології
Л. М. Киричук

Вербальна саморепрезентація особи як форма соціальної поведінки

Впродовж усього життя особистість намагається керувати враженням про себе за допомогою вербальної та невербальної само-

репрезентації. Так як більшість нашого часу ми проводимо в оточенні інших людей, саморепрезентація є невід'ємною частиною соціального життя та соціальної поведінки.

Актуальність обраної теми. Дослідження вербальної саморепрезентації мовця дає змогу виявити та проаналізувати шляхи та способи формування мовцем свого образу(іміджу) в соціумі.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати особливості саморепрезентації та її відображення як форми соціальної поведінки та способу створення образу(іміджу).

Вперше поняття саморепрезентації було розкрито у праці Е. Гофмана у 1959 році: «Саморепрезентація – засіб організації власної поведінки людиною, яка не усвідомлює цей процес і є пасивною у виборі засобів. Саморепрезентація – це процес виконання соціальних ролей упродовж усього життя» [1]. Проте Гофман не був єдиним, хто зацікавився цим поняттям, тому визначення саморепрезентації пропонували різні науковці, зокрема Д. Майерс, Р. Аракін і А. Шутц, Б.Шленкер, І.Джонс, Т. Пітман, Р.Баумайстер, М.Лірі та інші.

Вивчення саморепрезентації з мовної перспективи ще не набуло комплексного та систематичного підходу, адже впродовж багатьох років питанням саморепрезентації розглядали з точки зору соціології та політології, а також соціальної психології . Проте праці Т. А. Ван Дейка, І. А. Зачьосової, Т. А. Кубрак, Н. Д. Павлової є значними напрацюваннями на шляху дослідження саморепрезентації. Дослідження саморепрезентації включає в себе різні аспекти цього явища, а саме загальні принципи саморепрезентації, її мотивації, стратегії та тактики, саморепрезентація як частина рольової гри, а також саморепрезентація в різних соціальних умовах(інтерв'ю, публічні виступи, мотиваційні виступи і т.д) [2].

Чим же ж саме зумовлена потреба у саморепрезентації? І чому люди так заціклені на тому яке враження вони можуть створити у думках інших осіб? Природа саморепрезентації різноманітна. Перш за все, це сприяння соціальній взаємодії, здобуття матеріальних та соціальних винагород, а також створення образу «Я» (self-construction) [3, 42].

Метою саморепрезентації є створення і донесення свого іміджу та образу іншим людям через процес управління сприйняттям навколишнього соціуму.

Наше дослідження спрямоване на виявлення та аналіз мовних засобів саморепрезентації, його виконано у рамках діалогічної комунікативної ситуації, а саме – жанру телевізійного інтерв'ю.

Матеріалом нашого дослідження слугували телевізійні програми *The Oprah Winfrey Show*. Телевізійні інтерв'ю були відібрані та проаналізовані на предмет саморепрезентації, використовуючи відео та транскрипт телепередач.

Саморепрезентація виражається через мовну поведінку особи у різних комунікативних ситуаціях. Щоб отримати бажаний результат комунікант під час саморепрезентації використовує тактики та стратегії. І. Джонс виділяє п'ять загальних стратегій саморепрезентації:

1. Підлещування (*ingratiation*) – мета цієї стратегії, щоб інші люди полюбили тебе; на шляху до мети можуть використовуватися імітація, підлабузництво, допомога іншим та показ своїх хороших сторін.

2. Вихваляння (*self-promotion*) – переконання людей у тому що ми компетентні, розумні та володіємо різними талантами.

3. Залякування (*intimidation*) – спроба через страх інших досягти бажаного результату.

4. Самопосилення (*exemplification/ self-disclosure*) –реалізується через само -схвалення позиціонування.

5. Самокритика (*supplication*) – перебільшення рівня слабкості та безпомічності [3, 12].

Яскравим прикладом застосування стратегій саморепрезентації може слугувати телеведуча Опра Уінфрі. У своїх програмах вона досить часто розповідає про конкретні ситуації, речі та випадки з власного життя. Прикладом слугуватиме випуск програми, де вона розповідає про своє дитинство та проблеми з якими стикнулася: *“I was raised in a family for hart of my life with a half-sister, who was light skinned and those who are not from african- american culture probably don`t realize that there is into racism within the race...I had some of the same issues : you are not good enough because of the color of your skin”* [4] Опра Уінфрі застосовує стратегію саморозкриття (*self-disclosure*). На жаль, на даному етапі дослідження не вдалося знайти підтвердження використання таких стратегій як самокритика та вихваляння.

Отже, саморепрезентація – це складне явище, яке потребує комплексного вивчення та аналізу із мовної перспективи. Адже досить

широкого значення набувають механізми маніпулювання, як засоби впливу на громадськість, мова в свою чергу стала відігравати ще важливішу роль у житті суспільства, оскільки вона є одним із основних і безпосередніх засобів створення певного враження про комунікантів.

Джерела та література

1. Goffman E. The Presentation of Self in Everyday Life. – Garden City, N. Y. : Doubleday, 1959.
2. Kyrychuk L. Self-Presentation as Subjective Stancetaking in Celebrity Interview Show. – Науковий журнал №1, 2014.
3. Mullen B. Theories of Group Behavior// Mullen B., Goethals R.G. – N. Y. : Springer-Verlag, 1987.
4. The Ophra Winfrey Show.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=bl0qw16f5WQ>.

Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини

Білецький Віталій – студент III курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Кімлайчук Валентина – студентка III курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Лук'янчук Жанна – студентка III курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: заслужений вчитель України, відмінник освіти України
Л. М. Довганюк

Формування рухової діяльності учнів з вадами зору у спеціальних загальноосвітніх школах

Актуальність дослідження. Шкільний вік – це період найбільш інтенсивного фізичного розвитку організму людини. В цей період закладаються основи фундаменту здоров'я людини. В сучасних програмах виховання і навчання дітей шкільного віку на одному з перших місць стоїть завдання охорони та зміцнення їхнього здоров'я. Але в останній час значно збільшилася кількість дітей, які мають відхилення у здоров'ї. Особливе місце в дитячій патології займає порушення зору. Багато дітей з порушенням зору соматично слабкі, у них частіше, ніж у дітей з нормальним зором, проявляються зміни зі сторони інших органів і систем організму.

Метою дослідження є визначення особливостей організації навчання та реабілітації дітей з вадами зору в умовах спецшкіл.

Методи дослідження: аналіз наукової і науково-методичної літератури, педагогічного досвіду та практичних розробок занять викладачів навчально-реабілітаційного центру.

Результати дослідження. За останні роки в нашій країні спостерігається тенденція до зростання кількості дітей з патологією зору. Належний рівень забезпечення оптимальних специфічних умов навчання і виховання дитини з порушенням зору, її подальшої соціальної реабілітації та інтеграції в суспільство є важливим завданням системи освіти [2, 67].

Встановлено, що діти з вадами зору в моторному і фізичному розвитку відстають від своїх однолітків, які бачать добре. Це пов'язано з тим, що порушення органу зору і функцій зорового аналізатора обмежує дитину в повноцінному житті. Наслідком зниженого зору є недостатня рухова активність дитини, яка спричиняє відставання та погіршення рухової функції, координації, орієнтації в просторі [3, 95].

Дані багатьох досліджень переконливо показали, що ефективність лікування зорової патології, а саме підвищення центральної гостроти зору, відновлення бінокулярного зору, зорової працездатності, є більш істотною у дітей з високою та раціонально організованою руховою активністю. Систематичні заняття фізичними вправами позитивно впливають на функціональний стан зорового аналізатора, а саме: на показники швидкості переробки інформації, стійкості акомодациї і швидкості розпізнавання предметів. Відзначено також позитивний вплив фізичних вправ на поліпшення кровообігу циліарного м'язу, гостроту зору і гостроту глибинного зору в слабозорих дітей [1, 49].

Дослідження, проведені у Луцькому навчально-реабілітаційному центрі з дітьми з вадами зору за результатами медичного обстеження дозволили визначити найбільш поширені та поодинокі очні захворювання вихованців шкільного відділення.

Найбільш поширеними захворюваннями є міопія високого ступеня (25%), ністагм (14%), гіперметропія (12%), катаракта, афакія (11%) та гіперметропічний астигматизм (10%). Рідше зустрічаються такі діагнози, як міопічний астигматизм (8%), атрофія зорових нервів (5%), косоокість (4%), змішаний астигматизм (3%), міопія середнього ступеня (3%), субатрофія очного яблука та сліпота одного ока (3%). Найменший відсоток припадає на відшарування сітківки (1%) та хоріретиніт (1%).

Завданнями оздоровчих занять ЛФК для дітей з різними вадами зору є зміцнення здоров'я дітей, різнобічна фізична підготовка, усунення

недоліків у рівні фізичного розвитку, навчання техніці виконання допоміжних і спеціальних вправ. Фізичне виховання здійснюється вчителями на уроках фізичної культури та реабілітологами на заняттях ЛФК.

В галузі технічного вдосконалювання варто орієнтуватися на необхідність освоєння різноманітних підготовчих вправ, не слід намагатися стабілізувати техніку рухів, домагатися стійкої рухової навички.

Захворювання зорового аналізатора і зниження центральної гостроти зору обмежує дитину в повноцінному розвитку і є причиною його відставання або відхилення від норми. Тому реабілітація повинна носити корекційно-лікувальний характер впливу на організм даної групи дітей. Таким чином, фізична реабілітація для дітей з порушенням зору спрямована на подолання відхилень вторинного характеру та на цілеспрямоване фізичне вдосконалення дітей з дефектами зору.

Висновки. В організації навчання та реабілітації дітей з вадами зору в умовах спецшкол необхідно дотримуватись певного режиму у проведенні занять з ЛФК та інших методів фізичної реабілітації, які в тижневому циклі повинні послідовно чергуватись з уроками фізичного виховання. На даних заняттях, в першу чергу, повинні враховуватись дані медичного діагнозу і прогнозу, а також протипокази до застосування фізичних навантажень при різних порушеннях органу зору і функцій зорового аналізатора.

Джерела та література

1. Азарян Р. Н. Педагогическое исследование влияния многолетних занятий физической культурой и спортом на развитие и воспитание слепых и слабовидящих школьников / Р. Н. Азарян. – М.: Просвещение, 1999. – 64 с.
2. Ремажевська В. М. Лікувальна фізкультура при порушеннях опорно-рухового апарату у дітей з вадами зору / В. М. Ремажевська, Ю. М. Раніцький. – Львів: 2004. – 92 с.
3. Сермеев Б. В. Физическое воспитание детей с нарушением зрения / Б. В. Сермеев. – К.: Здоров'я, 1987. – 112 с.

Бугайчук Назар – аспірант 2-го року навчання Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Н. О. Белікова

Оздоровчо-рекреаційна діяльність студентів як чинник здорового способу життя

У роботі акцентується увага на важливості організації рекреаційно-оздоровчої роботи студентів; описано форми залучення студентів до оздоровчо-рекреаційної діяльності.

Ключові слова: рекреація, рухова активність, здоров'я, студенти.

Актуальність дослідження. Сучасне життя і високий темп розвитку суспільства пред'являють підвищені вимоги до здоров'я людини. Значна кількість досліджень, присвячених питанням здоров'язбереження в освіті, свідчить про високий інтерес науковців до цієї проблеми, проте ретельний аналіз публікацій виявляє недостатність інформації щодо організації оздоровчо-рекреаційної діяльності студентської молоді.

Мета дослідження – розкрити особливості оздоровчо-рекреаційної діяльності студентів педагогічних коледжів.

Погіршення стану здоров'я студентів сьогодні виникає через дію комплексу факторів, серед яких слід виділити перевантаження навчальним процесом, недостатню рухову активність, а також низькій рівень знань щодо організації власної оздоровчо-рекреаційної діяльності.

Про особисту фізичну культуру студента не варто судити лише за рівнем фізичного розвитку, а також володіння ним руховими вміннями і навичками. Варто враховувати такі компоненти психічного і духовного здоров'я особистості, як: ціннісні орієнтації, потреби та мотиви, ступінь розвитку інтересів, рівень знань та умінь щодо ведення здорового способу життя.

Рівень рухової активності студентів вищих навчальних закладів є вкрай незадовільним. На практиці, навіть в найсприятливіших умовах він обмежується 3–4 годинами на тиждень, що не відповідає гігієнічним нормам вікового розвитку особистості.

Варто зауважити, що рівень рухової активності студентів залежить від особливостей організації навчально-виховного процесу ВНЗ в цілому та фізичного виховання зокрема, участі у спеціально організованих та самостійних заняттях оздоровчо-рекреаційної спрямованості у позанавчальний час. Проте нераціональне використання власного вільного часу, неспроможність організувати власну рекреаційну діяльність негативно впливають на здоров'я людини. Відновлення сил, створення позитивного емоційного фону, задоволення власних потреб у русі і не тільки можна вирішувати за допомогою активного відпочинку. Оздоровчо-рекреаційна діяльність студента у поза навчальний час слугує важливим фактором збереження та зміцнення його здоров'я.

Сучасні освітні технології щодо здоров'язбереження поділяють на здоров'яформувальні та здоров'язбережувальні. Поняття «здоров'яформувальні освітні технології» Н.К. Смирнов визначає як психолого-педагогічні програми, методи, які спрямовані на виховання культури здоров'я, особистісних якостей, збереження і зміцнення здоров'я, формування уявлень про здоров'я як цінність, мотивацію на здоровий спосіб життя [2, с. 23].

Такі види оздоровчо-рекреаційної діяльності, як оздоровчий біг, ходьба, їзда на велосипеді, водні види спорту, спортивні ігри (футбол, баскетбол, волейбол), фітнес, аеробіка, туризм сприяють не тільки організації власного відпочинку, а і зміцненню здоров'я. Рекреаційний ефект після таких занять дозволяє виділити такі його аспекти:

- оздоровчий, проявляється в оптимізації функцій організму;
- навчальний, пов'язаний з розширенням рухових і пізнавальних можливостей людини;
- виховний, який забезпечує формування позитивної мотивації до ведення здорового способу життя.

Підсистема рекреаційної фізичної культури, яка є спеціально організованим і керованим педагогічним процесом занять фізичними вправами, в інтересах суспільства повинна бути спрямована на організацію змістовного відпочинку, активізацію і підтримку фізичних і духовних сил людини, її естетичного й етичного виховання, а також слугувати системою заходів із профілактики стомлення і задоволення емоційних запитів особистості.

Сучасні тенденції розвитку суспільства вказують на те, що сьогодні вищі навчальні заклади повинні сприяти фізичному оздоровленню

студентської молоді, навчати теоретичним основам та практичним навичкам щодо організації власної оздоровчо-рекреаційної діяльності.

Висновок. Отже, оздоровчо-рекреаційну діяльність слід розглядати через призму цілого комплексу заходів, направлених на вирішення освітніх, виховних та оздоровчих завдань, що несуть у собі мотиви зміцнення здоров'я, гармонійного розвитку особистості студента.

Джерела та література

1. Романчишин О.М. Формування готовності студентів педагогічних коледжів до фізкультурно-оздоровчої роботи : автореф. дис ... канд. пед. наук / О. М. Романчишин . – Львів : 2013. – 22 с.
2. Смирнов Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе / Н. К. Смирнов. – М. : АРКТИ, 2013. – 270 с.

Галицька Анна – аспірант I курсу
Інститут фізичної культури та здоров'я
Східноєвропейського національного
Університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор наук
з фізичного виховання та спорту,
професор
А. В. Цьось

Роль спритності у спортивній підготовці волейболісток

Актуальність. Спритність – здібність спортсмена виконувати рухові дії правильно та швидко. Ця рухова здібність на пряму пов'язана зі швидкістю, гнучкістю, силою і витривалістю. Саме повноцінний розвиток всіх фізичних якостей спортсмена допоможе йому досягнути найкращої технічної майстерності, і в результаті здобути кращі результати.

Мета роботи. Проаналізувати важливість розвитку спритності у волейболі.

Виклад основного змісту. Дотримуючись загальноприйнятої думки, спритність – це, по-перше, здатність опановувати складні рухові координації; по-друге, спортивні рухи і вдосконалення їх; по-третє, відповідно до мінливої гри швидко і раціонально перебуду-

увати свої дії. В даному випадку об'єктом пізнання виступають рухи і дії, що здійснюються з граничною точністю просторових, часових і силових параметрів. Серед фізичних якостей спритність є однією з найважливіших фізичних якостей спортсмена. Але вона може проявлятися тільки в комплексі з гнучкістю, швидкістю, силою і витривалістю. Спритність – специфічна властивість, яка по-різному проявляється в різних видах спорту. Людина може відрізнитися високим ступенем розвитку спритності в гімнастиці, але недостатньою для спортивних ігор. Спритність тісно пов'язана з руховими навичками і тому носить найбільш комплексний характер.

Спритність – дуже специфічна якість. Її доцільно розглядати в зв'язку з особливостями конкретного виду спорту. Спритність набуває особливу важливість в тих видах спорту, які відрізняються складною технікою і безперервно змінюються (спортивні ігри) [1].

Для розвитку такої якості, слід поступово переходити від простих до більш складних вправ, освоювати вправи в ліву і праву сторони та посилювати протидію тих, хто тренується в парних і групових вправах. Вправи для спритності потребують великої сконцентрованості, точності та швидкості рухів [2].

Високий рівень розвитку спритності – вирішальна передумова для якісного засвоєння та удосконалення техніки гри. Гравець з добре розвиненою спритністю швидко пристосовується до постійних змін ситуації в іграх і вибирає найбільш ефективні засоби ведення гри. Умовно спритність гравця у волейболі виявляється в двох формах :

а) акробатична (захисні дії – ривки, падіння, прискорення, раптові зупинки з наступним виконанням технічного прийому) ;

б) стрибкова (володіння тілом в безопорному положенні при виконанні нападаючих ударів, блокуванні, інших діях у стрибку).

Складовими спритності гравця в волейбол є:

1. Координація рухів (узгодження рухів при виконанні технічних прийомів у часі, просторі, за зусиллям;

2. Швидкість і точність дій (виконати технічну дію правильно – значить виконати її швидко, якісно і точно;

3. Здатність розподіляти та переключати увагу з одних дій на інші (забезпечується сумарною діяльністю аналізаторів і рухливістю нервових процесів);

4. Усталеність вестибулярних реакцій (надмірне подразнення вестибулярного апарату викликає зниження працездатності зорових аналізаторів, аналізаторів шкіри, що зменшує точність рухів. Наслідок – помилки в техніко-тактичних діях).

Провідними засобами розвитку спритності волейболіста є акробатичні, імітаційні та основні вправи техніки й тактики гри в ситуаціях, які постійно змінюються. Важливим моментом при виконанні вправ на спритність є психологічна настроєність на кінцевий результат [3].

Висновок. Вивчаючи роль спритності у волейболі можна зрозуміти, що без розвитку цієї якості було б дуже складно досягнути високих результатів і технічної майстерності. Адже техніка гравця на пряму залежить від здібності вправно диференціювати часові і просторові параметри під час гри. Але й слід розуміти, що без розвитку сили, гнучкості, швидкості і витривалості складно досягнути високо розвиненої спритності.

Джерела та література

1. Ильин Е.П. Психология спорта. - СПб.: Питер, 2008. – с. 72 ..
2. Клещева Ю.Н. Волейбол – Учебник для институтов физической культуры. Издательство: «Физкультура и спорт» Москва, 1985. – С. 145.
3. Лисянський В.К., Похолоенчук Ю.Т., Томашевський В.А. Пляжний Волейбол – Навчальний посібник, Київ, 2002. – 62 с.

Зуйко Оксана – студентка V курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Ж. С. Мудрик

«Методика вдосконалення нападаючого удару у волейболісток високої кваліфікації»

Актуальність теми дослідження. Проблема підготовки соко-технічних волейболісток, залишається актуальною. Послаблення позицій вітчизняних волейбольних команд у боротьбі за світове лідерство

багато в чому обумовлене недоліками системи підготовки спортивного резерву, в тому числі пов'язаними із відставанням науково-методичного забезпечення навчально-тренувального процесу від сучасних вимог.

Мета дослідження. Пошук ефективних засобів методів підвищення ефективності нападаючого удару, покликаних забезпечити досягнення бажаного спортивного результату, на етапі вдосконалення спортивної майстерності.

Результати дослідження. В основі нашого дослідження було з'ясувати ефективність виконання технічних вправ атакуючого характеру на високійсітці. У нашому експерименті взяли участь спортсменки жіночої Волинської команди "Континіум-Волинь-Університет". Вік становив від 16 до 24 років. Рівень майстерності від першого дорослого розряду до МС України.

На протязі 1 тижня було протестовано 30 спортсменок. Суть першого випробування полягала в тому, щоб відправити м'яч по лінії чи діагоналі, щоб гравець блоку та захисту не змогли обробити м'яч і довести пасуючому.

Низьку результативність атаки не продемонструвала жодна спортсменка. Високий рівень на період проведення тесту показали 6 спортсменок їх рівень результативності склав 80%, а 24 спортсменки мали середній рівень, а саме 70% – 4 людини, 60% – 11 людей, 50% – 6 людей, 40% – 3 людини. Відсутність низького рівня атаки свідчить про оволодіння технікою нападаючого удару.

Суть другого випробування полягала в тому щоб визначити технічність атаки. Тут ми піднялисітку до рівня 2м 40 см , а на майданчику зробили чітку розмітку куди з 4,3, і 2 зони потрібно було відправити м'яч.

Високий рівень влучності показали 6 спортсменок, а 24 спортсменки на середньому рівні технічності виконали дане завдання. У відсотковому співвідношенні ми маємо таку картину – 6 спортсменок пройшли тест на 80%, 5 спортсменок на 70%, 9 спортсменок на 60%, 5 спортсменок на 50% і 40%.

Відсутній низький рівень технічності – цея вище є закономірним, адже дівчата займається волейболом не менше 7 років. Це свідчить про те, що спортсменки за даний період тренувань зуміли оволодіти азами техніки нападу і вміють в повітрі спрямовувати м'яч в задану зону.

Методика тренування на високійсітці проводилась 1–2 рази на тиждень в залежності від розкладу ігор в Чемпіонаті. Тобто створю-

вались умови для відпрацювання елементів нападаючого удару на сітці 2м 40 см, що мало на меті скорегувати виніс прямої руки і удар по м'ячу в найвищій точціз акінчуючи його кистьовим ударом.

Гравці виконували різні вправи спрямовані на вдосконалення атаки.

Вибрані нами вправи можна корегувати і змінювати завдання для нападаючих. Вони мають на меті відшліфовування темпу виходу, швидкості руки та влучності у майданчик суперника. Разом з тим на протилежній стороні стоїть лінія захисту, метою якої є довести м'ячі до пасуючого гравця, щоб організувати результативну атаку. Таким чином ми відпрацьовуємо два елементи напад і захист, що являється важливими складовими для гри.

Через 6 місяців ми спостерігали позитивну динаміку вдосконалення атакуючого удару, а саме його результативності: 8 спортсменок мають влучність 80% та 70%, 10 спортсменок – 60% і 4 спортсменки – 50%. Порівнюючи з попередніми даними, ми бачимо, що 3 спортсменки, які мали результативність 40%, на початку експерименту, покращили свої результати. Двоє спортсменок зуміли перейти з середнього рівня до високого. Таким чином можна спираючись на цифри дійти висновку, що дана методика приносить позитивний ефект в розвиток волейболу.

Провівши дослідження на базі ОДЮСШ маємо очевидні результати, що даний метод нападаючого удару при правильному впровадженні у тренувальний процес волейболісток на етапі вдосконалення майстерності має позитивну динаміку в удосконаленні техніки нападу. На діаграмі видно, що після впровадження тестування спортсмени уже через 6 місяців покращили свої результати і деякі з них продемонстрували високий рівень влучності, що відповідає 80–100% ефективно завершеної атаки.

У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки:**

1. Високий рівень результативності у вересні 2014 року, показали 6 спортсменок – 80% , а 24 спортсменки мали середнійрівень, а саме 70% – 4 людини, 60% – 11 людей, 50% – 6 людей, 40% – 3 людини. Відсутність низького рівня атаки свідчить про оволодіння технікою нападаючого удару. Після впровадження методики у квітні 2015 року 8 спортсменок мають результативність 80% та 70%, 10 спортсменок – 60% і 4 спортсменки – 50%.

2. Тест на влучність (технічність) показав, що 6 спортсменок показали високий рівень, а 24 спортсменки на середньому рівні виконали дане завдання. У відсотковому співвідношенні ми маємо таку картину –

6 спортсменок – 80%, 5 спортсменок – 70%, 9 спортсменок – 60%, 5 спортсменок – 50% і 40%. Після впровадження методики 1 спортсменка продемонструвала влучність – 90%, 7 спортсменок – 80%, 10 спортсменок – 70%, 8 спортсменок – 60% та 4 спортсменки – 50 %.

Джерела та література

1. Беляєв А. В. Обучение технике игры в волейбол и ее совершенствование / А. В. Беляєв. – Олимпия. – Пресс, 2007. – 56 с.
2. Ейнгорн А.Н. 500 упражнений волейболиста / А. Н. Ейнгорн. – М. : ФиС, 1959. – 208 с.
3. Єрмаков С. С. Навчання техніці ударних рухів у спортивних іграх на основі комп'ютерних моделей та нових тренувальних пристроїв : Автореф. дис. докт. пед. наук. / С. С. Эрмаков. – К., 1997. – С. 47.

Момоток Ірина – студентка V курсу
Інституту фізичної культури та здоров'я
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат наук
з фізичного виховання та спорту, доцент
Т. В. Гнітецька

Розвиток швидкісних і швидкісно-силових здібностей дівчат 15–16 років

Актуальність. Однією з актуальних проблем шкільного фізичного виховання є підвищення розвитку рухових якостей. Встановлено, що розвиток швидкісних та швидкісно-силових здібностей відбувається нерівномірно у віковому аспекті. Зокрема, швидкість прогресує протягом життя значно менше ніж інші якості. У дівчат прогресивний природній розвиток швидкості спостерігається до 14–15 років, у хлопців – до 15–16 років. У подальшому приріст швидкості та швидкісної сили у дівчат знижується [1; 3–4]. Якщо не застосовувати спеціальну методику для їх підтримання, то їхні показники можуть значно погіршуватися. Дослідження показників розвитку цих рухових здібностей та їх порівняння з встановленими віковими нормами дозволить внести вчасну корекцію у зміст фізичної підготовки старшокласниць.

Мета роботи – дослідити рівень розвитку швидкісних і швидкісно-силових здібностей дівчат 15–16 років та провести порівняльний аналіз їх відповідності встановленим нормам.

Для вирішення завдань були використані: аналіз і узагальнення літературних джерел, тестування швидкісної та швидкісно-силової підготовленості, математична статистика. Дослідження проводилось на базі загальноосвітньої школи № 19 м. Луцька. В обстеженні брали участь дівчата 10–11 класів (15–16 років) – всього 30 осіб, які двічі на тиждень займалися на уроках фізичної культури за базовою навчальною програмою [2]. Тестування здійснювалося згідно загальноприйнятих методик.

У результаті проведеного тестування з бігу на 30 м встановлено, що 40,0 % обстежених дівчат 15-16 років мають середній рівень розвитку швидкості. У 33,0 % старшокласниць виявлений достатній, у 16,0 % – низький і, лише, у 10,0 % – високий її рівень. Середні по групі результати 15-16-річних дівчат з цього тесту згідно нормативів [2, 32] відповідають середньому рівню: $6,25 \pm 0,5$ с (15-річні), $6,19 \pm 0,4$ с (16-річні); ($M \pm \sigma$).

Тестуванням бігу на місці з підніманням стегна до 90° за 5 с виявлено низькі показники частоти руху обстежених дівчат. Зокрема, їхні результати з цього тесту $16,2 \pm 1,9$ рухів (15-річні) та $18,1 \pm 3,2$ рухів (16-річні) відповідають низькому рівню компетентності згідно вимог [3, 224.]. Невідповідність рівні комплексного прояву швидкості і окремої її здібності (частоти рухів) має наукове обґрунтування. Зокрема, відомо, що частота рухів дівчат швидко зростає у віці від 7–8 до 11–12 років, а далі росте повільно, тоді як комплексний розвиток швидкісних здібностей у них продовжується до 15 років [1; 4].

Персональні показники стрибка у довжину з місця у більше половини (57,0 %) обстежених дівчат знаходяться на середньому рівні. Однаково по 20,0 % учениць мають низький та достатній рівень, і, лише, 3,0 % дівчат – високий рівень компетентності. Середні показники стрибка у довжину з місця у учениць 10-го класу (15-річних) знаходяться на рівні $157,7 \pm 12,3$ см, що відповідає середньому рівню (згідно нормативів [2, 32]). У 16-річних дівчат (11-ті класи) середній показник з цього тесту становить $170,6 \pm 16,2$ см, що відповідає достатньому рівню компетентності (згідно нормативів [2, 33]).

Тестуванням стрибка у довжину з розбігу виявлено, що у більшості обстежених 15–16 річних дівчат низький рівень компетенції з цієї вправи (згідно нормативів [2, 32-33]): у 15-річних – $241,5 \pm 11,3$ см», 16-річних (11 класи) – $247,5 \pm 25,5$ см. Тобто, рівень компетентності дівчат зі стрибків у довжину з розбігу на рівень відстає від показників їх швидко-силових можливостей за показником стрибків у довжину з місця. Такі результати ми пов'язуємо з тим, що стрибки у довжину з розбігу – технічна вправа й результати її виконання залежать не лише від рівня розвитку швидко-силової здібності (або й інших рухових якостей), а й від технічної підготовленості. Таким чином, підвищення технічної майстерності може зумовити й зростання результатів учениць з цієї вправи.

Висновки. 1. Нашими дослідженнями підтверджуються літературні дані (зокрема, Б. М. Шияна [4], М. М. Линця [1] та інших), що згідно природного розвитку у дівчат 15–16 років спостерігаються невисокі показники швидкості та швидкісної сили. Показники з бігу на 30 м та стрибків у довжину з місця обстежених дівчат знаходяться на середньому рівні (окрім достатнього рівня у 16-річних дівчат за тестом «Стрибок у довжину з місця»); бігу на місці з підніманням стегна до 90° за 5 с та стрибків у довжину з розбігу – на низькому рівні. Якщо не застосовувати спеціальну методику занять, то їхні показники можуть значно погіршуватися. 2 При подальшій організації навчального процесу обстежених учениць значну увагу надавати як комплексному підходу до розвитку швидкісних та швидко-силових здібностей, використовуючи спеціально бігові (на короткі дистанції) та стрибкові вправи змагальним, ігровим методами, так й спеціальні вправи для розвитку окремих швидкісних здібностей (частоті рухів, швидкості окремих рухів, швидкості рухової реакції, різкості рухів) тощо.

Джерела та література

1. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей : Навч. посіб. для фізкультурних вузів. – Львів: «Штабор», 1997. – 204 с.
2. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи. Рівень стандарту : (лист МОН від 31.08.10 № 1/11-8297) / [авт. Т. Ю. Круцевич та ін.]. – Київ, 2012. – 294 с.
3. Романенко В. А. Двигательные способности человека. – Донецк: Новый мир, 1999.– 336 с.
4. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навч. книга. – Богдан, 2002. –Ч. I. – 272 с.

Насонова Юлія –аспірант II року навчання спеціальності 13.00.02. – теорія і методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Н. О. Белікова

Особливості розвитку культури рухів дітей молодшого шкільного віку

Актуальність. Молодший шкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичної культури дитини. Саме у цьому віці закладаються основи культури рухів, успішно засвоюються нові, раніше невідомі вправи і дії, фізкультурні знання, зміцнюється фундамент здоров'я та розвиваються фізичні якості, необхідні для ефективної участі у різних формах рухової активності (Ж. К. Холодов, 2000; Б. М. Шиян, 2001).

Метою дослідження є висвітлення особливостей розвитку культури рухів дітей молодшого шкільного віку.

Культура рухів приваблює статичних форм. Краса рухів свідчить про психічне і фізичне здоров'я людини, а також високу кваліфікацію у спортивній та трудовій діяльності. Культура рухів включає і гармонійно розвинуті фізичні якості, здоров'я, красу тіла, гарну поставу, легкість і граціозність рухів, правильні, гармонійні пропорції тіла.

В. Б. Коренберг зазначає, що культура руху – характеристика тільки систем рухів і рухів тіла. Щоб досягти високої культури своїх рухів, необхідна загальна і цільова координованість та певний «руховий смак» (розуміння краси витонченості рухів тіла, поз, рухів, їх систем). Культура рухів потрібна і легкоатлету, і плавцю, і борцю, і боксеру, і вчителю, і хірургу і взагалі будь-якій людині, яка хоче вміти гарно рухатися, економічно, ефективно, отримувати потрібні результати своєї рухової діяльності [1].

У роботі Г. А. Кучеренко рухова культура характеризується як інтегративне утворення властивостей особистості, яке виражається в мотивації людини реалізувати власні задатки і можливості для розкриття рухового і поведінкового потенціалу [2].

Т. С. Телепина і О. С. Терентьева [3] трактують рухову культуру як особливу, універсальну модель людської культури, яка ефективно формує і збагачує його духовний світ. Вони зазначають, що цей процес найбільш продуктивний в молодшому шкільному віці, оскільки чим раніше молодший школяр збуджується спеціальним педагогічним керівництвом, тим швидше і охочіше долучається до цінностей людської культури.

На важливості формування культури рухів у молодшому шкільному віці наголошується у працях В. К. Бальсевича (1996), С. Д. Неверкович (1997); Є. А. Земскова (1997); А. А. Чунаєва (1999) та ін.

Багато науковців стверджують, що сенситивним періодом освоєння рухової культури є саме молодший шкільний вік, так як саме в цьому віці формується світовідчуття дитини, відбувається розвиток навичок самоконтролю, розкриття індивідуальних особливостей і здібностей його особистості, проходить орієнтація на розвиток духовності, самовираження (Л. І. Божович, В. А. Крутецкий, В. С. Мухіна, Л. Ф. Обухова, Н. М. Трофимова, С. Г. Якобсон).

Г. О. Кучеренко [2] зазначає, що в результаті оволодіння молодшими школярами руховою культурою, їх дії перетворюються у впорядковану і осмислену діяльність, яка характеризується активною керованістю, усвідомленістю, довільністю поведінки, що сприяє успішному оволодінню ними навчальною діяльністю. Оволодіння руховою культурою молодшими школярами досягається шляхом реалізації принципу єдності «Образ – Дія – Слово». Образи, які стали внутрішнім надбанням особистості, регулюють зовнішню поведінку і діяльність молодшого школяра і забезпечують стабілізацію, контроль та корекцію рухової дії, а слово дозволяє узагальнювати образ руху.

На нашу думку сприймати, розуміти прекрасне, а також здатність розвивати та творити прекрасне самостійно, чітко та «Координаційно» правильно, при мінімальних розумових та силових затратах – сутність процесу формування культури рухів дітей молодшого шкільного віку.

Вважаємо, що *культура рухів дітей молодшого шкільного віку* – це інтегративна якість особистості, яка виражається здатністю керувати гармонійними естетично-доцільними рухами, що проявляються у їх виразності, пластичності, ритмічності, граційності та залежать від психофізіологічних особливостей даного вікового періоду.

Висновки. Культура рухів – особлива, універсальна модель людської культури, яка ефективно формує і збагачує її духовний світ. Цей процес найбільш сприятливий в молодшому шкільному віці,

оскільки чим раніше молодший школяр починає освоювати базові компоненти культури рухів, тим швидше і охочіше долучається до цінностей людської культури.

Саме в молодшому шкільному віці закладаються основи фізичної культури, формуються інтереси, мотивації і потреби до систематичної фізичної активності. Цей вік особливо сприятливий для оволодіння базовими компонентами культури рухів, координаційними здібностями, пластичністю, ритмічністю й граційністю.

Джерела та література

1. Коренберг В. Б. О некоторых базовых понятиях в нашей сфере / В. Б. Коренберг // Теория и практика физической культуры. – 2008. – № 2. – С. 10–13.
2. Кучеренко Г. А. Двигательная культура младшего школьника и ее влияние на личностное развитие в учебной деятельности [Электронный ресурс] : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Кучеренко Г. А. – Воронеж, 2005. – Режим доступа: <http://www.dslib.net/obw-pedagogika/dvigatel'naja-kultura-mladshego-shkol'nika-i-e-vlijanie-na-lichnostnoe-razvitie-v.html>. – Название с экрана.
3. Телепина Т. С. Двигательная культура школьника: ее основные компоненты и условия формирования [Электронный ресурс] / Т. С. Телепина, О. С. Терентьева // Вестник Тамбовского университета. Гуманитарные науки. – 2013. – № 8. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/dvigatelnaya-kultura-shkol'nika-ee-osnovnye-komponenty-i-usloviya-formirovaniya>. – Название с экрана.

Омельчук Ярослав – аспірант I року навчання, спеціальності – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення, 24.00.02 Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент В. П. Романюк

Перспективи підвісної кінезотерапії у фізичній реабілітації дітей з церебральним паралічем

Серед безлічі невирішених на сьогодні питань у медичній сфері є проблема реабілітації дітей з ураженнями центральної нервової системи, зокрема такого захворювання, як дитячий церебральний параліч (ДЦП).

Статистика свідчить про те, що рівень захворювання центральної нервової системи зростає. За останніми даними на сьогодні в Україні проживає до 30 тис. осіб, які страждають на цю недугу, з них – 18 836 дітей у віці до 16 років [1].

Дитячий церебральний параліч – це узагальнений термін, що об'єднує групу не прогресуючих, але часто мінливих синдромів моторних порушень, основою яких є ураження або аномалії головного мозку, що виникають на ранніх стадіях розвитку дитини [4].

Перші ознаки ДЦП проявляються ще у грудному віці. Діти із церебральними паралічами відстають у своєму розумовому та моторному розвитку від однолітків і пізніше досягають різних навиків таких, як перекидання, сидіння, стояння, повзання, ходіння, мислення та інше. Поряд з цим у дітей відмічається затримка психічного розвитку, розлади мови, порушення зорового аналізатора (аномалії рефракції, косоокість, ністагм, парез погляду, атрофія зорових нервів та ін.), розлади чутливості, слухова дисфункція та інше [3].

Проблемі фізичної реабілітації дітей із ДЦП присвячені роботи багатьох вітчизняних учених (А. Б. Яворський, А. В. Тюрин, В. І. Козьявкін, В. Т. Кожевникова, С. М. Афанасьєв, П. А. Віндюк, С. С. Волкова), та закордонних (J. A. Herring, R. Blank, R. Kries, S. Hesse, H. Voss). Розроблені програми фізичної реабілітації із використанням лікувальної гімнастики, масажу, фізіотерапевтичних процедур тощо, які вирішують питання підвищення рухової активності, фізичного та психічного розвитку, соціальної адаптації дітей з ДЦП. Водночас проблема фізичної реабілітації дітей з церебральним паралічем не є повністю вирішеною, тому вчені шукають нові засоби у лікуванні ДЦП.

Одним з новітніх засобів фізичної реабілітації хворих з дитячим церебральним паралічем є підвісна кінезотерапія (слінг-терапія). Ця методика вперше була описана в Німеччині (Thomsen) і Англії (Guthrie Smith) ще всередині ХХ ст. [2].

Корисність застосування цього засобу фізичної реабілітації в комплексі з іншими заходами вже неодноразово довели зарубіжні вчені і практики І. А. Каранджі, Bergmark А, Katzki D, Е. Е. Солодянкин, А. Л. Бурмистров, Е. А. Бондарева, В. В. Мозоль, а також вітчизняні науковці А. Г. Істоміна і О. В. Луценко. На їхню думку особливістю підвісної кінезотерапії є те, що підвіска сама по собі є нестійкою. Така нестабільна підтримка тіла в просторі викликає перерозподіл м'язового тону і активізує координацію рухів, таким чином, сприяючи відновленню координації тіла в просторі.

Водночас, більшість вчених які застосовували підвісну кінезотерапію для реабілітації працювали з травмованими спортсменами або дітьми із ДЦП старшого віку. Нами не виявлено методик спрямованих на реабілітацію дітей молодшого віку з церебральним паралічем, тому дослідження такого характеру є перспективними.

Джерела та література

1. Віндюк П. Використання рухливих ігор у фізичній реабілітації дітей з церебральним паралічем / П. Віндюк, С. Волкова. // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – №7. – С. 15–18.
2. Нейромышечная активация с применением подвесных систем в реабилитации пациентов / Е. Е.Солодянкин, А. Л. Бурмистров, Е. А. Бондарева, В. В. Мозоль // Международные обзоры: клиническая практика и здоровье. – 2014. – С. 11.
3. Малик С. Л. Вплив психофізіологічних особливостей дітей з ДЦП на стан їх розумової працездатності / С. Л. Малик. // Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology. – 2013. – С. 186–189.
4. Хольц Р. Помощь детям с церебральным параличом. – Ренате Хольц. – Практическое пособие – (Под ред. Е.В. Ключковой)/ Р. Хольц. – М: Теревинф, 2007. – 336 с.

Панасюк Марія – студентка III курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Парфентьєва Тетяна – студентка III курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Сава Марія-Марта – студентка III курсу інституту фізичної культури та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

Н. Б. Грейда

Фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку з вадами мовлення в спеціальних школах

Актуальність дослідження. З кожним роком збільшується кількість дітей з вадами мовлення. Одним зі шляхів залучення дітей

до активного соціального життя, створення сприятливих умов для їх фізичної, психологічної і соціальної реабілітації є фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність.

Мета дослідження. Вивчити особливості фізкультурно-корекційних занять з дітьми дошкільного віку, що мають фонетико-фонематичні вади мови.

Методи дослідження: аналіз наукової і науково-методичної літератури, педагогічного досвіду та практичних розробок занять викладачів навчально-реабілітаційного центру.

Результати дослідження. Фізичне виховання дітей з вадами мовлення пов'язане з розвитком мови та мовного спілкування. Виконання рухів потрібно супроводжувати використанням мовних інструкцій вихователя. У залежності від віку дітей та етапу навчання вони викладаються усно й письмово (на табличках). Відповідно до ступеню оволодіння дітьми значення слів і інструкцій, мовний матеріал пред'являється усно. Діти засвоюють слова, що позначають рухи, фізкультурні знаряддя, іграшки, вчаться застосовувати ці слова в спілкуванні з іншими дітьми і педагогом у процесі рухливих ігор, виконання вправ. Використання мовного матеріалу повинне бути обґрунтовано і регламентовано вихователем для того, щоб не знижувати моторної щільності занять [3, 75].

У процесі фізичного виховання в дітей розвивається довільна увага, уміння діяти по наслідуванню дорослому і по наочному зразку, а потім і самостійно виконувати вправи, орієнтуючись на словесні інструкції. Діти вчаться діяти в колективі, погоджуючи свої дії з діями інших дітей, допомагати їм, виявляти ініціативу, самостійність, витримку в іграх і під час виконання вправ. Досягнення успіху у виконанні завдань і вправ сприяє формуванню в старших дошкільників позитивної оцінки власних можливостей. Важливе значення для подальшого фізичного розвитку має формування в дітей інтересу до занять фізкультурою, участі в іграх, змаганнях. Діти, які за станом здоров'я відносяться медиками до другої групи здоров'я, вимагають особливої уваги лікарів і педагогів [4, 28].

Коригувальні заняття можна проводити у вигляді занять з логоритмічної гімнастики. Вправи логоритмічної гімнастики легко дозуються, прості у виконанні і доступні у вивченні. Вони включають об'єднані у серії різні види бігу, стрибків, підскоків, танцювальних

елементів, котрі виконуються в швидкому темпі. Вправи логоритмічної гімнастики виконуються під музику із речитативом, або з вимовою звуків, залишаючись по суті гімнастичними вправами, мають танцювальний характер, формують почуття ритму, вміння узгоджувати свої рухи з музикою. Вплив логоритмічної та ритмічної гімнастики на організм дитини, виражається у позитивному впливі на серцево-судинну і дихальну системи. Через це комплекси коригувальної ритмічної та логоритмічної гімнастики є рекомендованими для розвитку дихальної мускулатури у дітей з вадами мови [2, 11–13].

Під час занять з фізкультури та занять коригувальною гімнастикою можна застосовувати окремі пози з йоги. Йогівські асами можна використовувати для лікування різноманітних захворювань. Змінюючи зовнішню структуру положення, можна цілеспрямовано впливати на ті чи інші вегетативні функції, покращувати поставу.

Ігри в руховій терапії можна використовувати самостійно або в поєднанні з різними ритмічними, логоритмічними, музично-ритмічними комплексами. Ігри вносять розмаїтість і емоційність у процес фізичного виховання. Відповідно психофізичному розвитку діти легко піддаються впливу за допомогою ігор [1, 89]. У дитини увага хитка, вона важко затримується на одному предметі тривалий час. Часто дитина забуває правильно дихати або зупиняє подих на якийсь час при виконанні рухових завдань. Підтримку правильного дихання можна здійснити через організовану участь в наслідуванні звукам у речитативі.

Висновки. Важливими фізкультурно-корекційними заняттями з дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичними вадами мовлення є ігри, логоритмічна, ритмічна та коригувальна гімнастика, які можна використовувати самостійно або в поєднанні між собою та з музичним супроводом. Зміст, задачі, форми, методи, засоби фізичного виховання дітей з порушенням мовлення спрямовуються на оптимізацію статичних і локомоторних функцій, усунення наслідків загальної гіподинамії та сприяють успішному проведенню корекційно-навчальної роботи.

Джерела та література

1. Игры в логопедической работе с детьми: кн. для логопедов. / под ред. В. И. Селивестрова. – М. : Просвещение, 1987. – 142 с.
2. Калита М. Логоритмические проблемы в рисунках / М. Калита // Дошкольное воспитание. – 1999. – № 1. – С. 11–13.
3. Логопедия: учебник для студ. дефектологических фак-тов вузов / под ред. Л. С. Волковой, Н. С. Шаховской. – М. : ВЛАДОС, 1998. – 680 с.

4. Мамерчук А. С. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків: навчальний посібник для вчителів-логопедів, вчителів і вихователів шкіл та дитсадків / А. С. Мамерчук. – К. : Райдуга, 1995. – 403 с.

Трофимович Оксана – аспірантка
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: кандидат педагогічних
наук, доцент
В. Т. Ялович

Характеристика засобів відновлення спортсменів

Актуальність. У сучасному спорті проблема відновлення так само важлива, як і саме тренування, оскільки неможливо досягти високих результатів тільки за рахунок збільшення обсягу та інтенсивності навантажень. У зв'язку з цим методи відновлення та зняття втоми у спортсменів набувають першорядного значення.

Мета дослідження: виявити засоби відновлення працездатності та їх компоненти які використовуються у спорті.

На основі аналізу літературних джерел нами виявлено, що Всі засоби відновлення, які застосовують у підготовці спортсменів, поділяються на три основні групи: педагогічні, психологічні і медико-біологічні.

Педагогічні засоби відновлення – є основними, оскільки визначають режим і правильне поєднання навантажень і відпочинку на всіх етапах багаторічної підготовки спортсменів. Вони поділяються на дві групи:

1. Планування навантаження і побудова процесу підготовки: відповідність навантаження можливостям спортсменів; відповідність змісту підготовки етапу багаторічної підготовки, періоду макроциклу тощо; раціональна динаміка навантаження в різних структурах освіти; планування вправ, занять мікроциклів відновлювального характеру; рухового переключення в програмах занять і мікроциклів; раціональна розминка в заняттях і змаганнях; раціональна побудова заключної частини заняття.

2. Режим життя і спортивної діяльності: умови для тренування та відпочинку; поєднання роботи із заняття спортом; сталість часу трену-

вальних занять, навчання, роботи, відпочинку; раціональне використання індивідуальних і колективних форм роботи; недопущення тренування і змагання при наявності захворювань, гострих і хронічних травм; облік індивідуальних особливостей спортсменів.[1, 2]

Психологічні засоби відновлення в останні роки отримали широке розповсюдження. За допомогою їх вдається швидко знизити нервово-психічну напруженість, усунути стан психічної пригноби, швидше відновити витрачену нервову енергію, сформувані чітку установку на ефективне виконання тренувальних і змагальних програм, довести до меж індивідуальної норми напруження функціональних систем, які приймають участь в роботі.

Психологічні засоби відновлення поділяються :

1. Психорегулювальні: аутогенне тренування; психорегулювальне тренування (індивідуальне і колективне); м'язова релаксація; навіювання в стані неспання; навіяний сон-відпочинок; гіпнотичне навіювання; музика і світломузика

2. Психогігієнічні: психологічний мікроклімат в групі; взаємовідносини з тренером і партнерами; гарні відносини в сім'ї, з друзями та іншими людьми; позитивна емоційна насиченість занять; цікаве й різноманітне дозвілля; комфортабельні умови для занять і відпочинку; достатнє матеріальне забезпечення [2, 3, 4].

Сучасне використання медико-біологічних засобів усуває можливість розвитку перенапруження, перетренованості спортсмена, запобігає виникненню травм і захворювань, скорочує тривалість спортивної реабілітації. За допомогою цих засобів підвищується працездатність спортсменів безпосередньо у ході тренування, дає можливість збільшити ефективність як окремого тренування, так тренувального процесу загалом. В групі медико-біологічних засобів слід розрізняти:

1. Гігієнічні: раціональний і стабільний розпорядок дня; повноцінний відпочинок і сон; відповідність спортивної одягу і інвентарю задачам і умовам підготовки і змагань; відповідність і обладнання спортивних споруд.

2. Фізичні: різновиди масажу: спортивний, ручний, апаратний, сегментарний, точковий тощо; лазня (сухо повітряна та парова); гідропроцедури : душ, ванни, купання, обливання тощо; електропроцедури: електрофорез, аероіонізація, міостимуляція; вітлове опромінення: інфрачервоне, ультрафіолетове; гіпероксія; магнітотерапія: ультразвук, фонофорез.

3. Харчування: збалансоване за енергетичною цінністю; збалансоване за складом(білки, вуглеводи, жири, вітаміни, мінерали); згідно з величиною і спрямуванням навантаження; згідно кліматичним і погодним умовам(жара, холод тощо);

4. Фармакологічні: препарати які відновлюють запаси енергії, підвищують стійкість організму до умов стресу; препарати пластичної дії; препарати стимулюючі функцію кровотворення; вітаміни і мінеральні речовини; адаптогени рослинного та тваринного походження; зігрівальні, знеболювальні й протизапальні препарати. [1, 2, 3]

Висновки. На основі проведених літературного аналізу можна стверджувати, що лише комплексне використання педагогічних, психологічних, медико-біологічних засобів відновлення може забезпечити ефективну підготовку для досягнення високих результатів.

Джерела та література

1. Дубровський В. И. Спортивная медицина / В. И. Дубровський. – М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2002. – 512с.
2. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в Олимпийском спорте / Платонов В. Н. – К.: Олимп. Литература, 1977. –588 с.
3. Яловик В. Т. Теорія і методика відновлення працездатності: Метод. розробка / В. Т. Яловик. – Ч. – 1. –Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 184с.
4. Яловик В. Т. Психологічні засоби відновлення та підвищення працездатності спортсменів : методична розробка / В. Т. Яловик, А. В. Яловик, О. Ю. Трофимович. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 76 с.

Хильчук Юлія – аспірантка
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор наук
з фізичного виховання і спорту, професор
А. В. Цьось

Історія розвитку кікбоксингу в Україні

Кікбоксинг – це вид спортивного єдиноборства, що поєднує в собі техніку роботи руками, узяту з боксу і техніку роботи ногами зі східного єдиноборства карате. Удари руками й ногами дозволяється

наносити тільки в голову та тулуб, як і в боксі, а підсічки – з внутрішнього і зовнішнього боку стопи на рівні фута (спеціальне м'яке взуття без підошви) [2].

Кікбоксинг зародився в США на початку 70-х років ХХ століття. Першовідкривачами кікбоксингу є американці Майк Андерсон із США та відомий Георг Брюкнер із Західного Берліну. В травні 1974 року, в західному Берліні пройшов перший Європейський турнір з усіх стилів карате та перша міжконтинентальна матчева зустріч «Європа – США». Було запрошено кращих спортсменів-єдиноборців для розвінчання американського контактного карате. У турнірі прийняли участь 88 володарів чорного поясу.

Кікбоксинг представляє собою синтез класичного англійського боксу і японського карате. При створенні цього виду єдиноборства відбиралося все краще, разом з тим враховувалося, що двобої будуть проводитися за визначеними правилами, тому найбільш небезпечні для життя техніки були виключені [3].

В 1991 році, в період розпаду СРСР, збірна колишнього Союзу, на чемпіонаті світу в м. Парижі виборола перше командне місце, а кияни: Віталій Кличко, Олексій Нечаєв, Віктор Дорошенко стали чемпіонами світу. В 1993 році громадська організація «Федерація кікбоксингу України» зареєстрована Міністерством юстиції України, президентом федерації обраний Орел Павло Опанасович. В цьому ж році в м. Будапешті – Угорщина, збірна України вперше під Державним прапором посіла перше командне місце, а українські спортсмени здобули 2 золоті, 2 срібні та 6 бронзових нагород. В 1994 році Національна збірна України на чемпіонаті Європи в м. Гельсінкі (Фінляндія) завоювала 2 золоті та 5 бронзових нагород.

За великий вклад в розвиток кікбоксингу в світі та високі досягнення українських спортсменів, в 1995 році Україні було надано право провести 10-й чемпіонат світу. Він відбувся у Палаці спорту м. Києва з рекордною на той час кількістю учасників – понад 30 країн та 475 спортсменів. Національна збірна України посіла перше командне місце. Золоті медалі вибороли: Олена Твердохліб (м. Київ), Віталій Кличко (м. Київ), Олег Зінов'єв (м. Донецьк). Крім цього, збірна команда здобула 4 срібні та 9 бронзових нагород [4].

Україні було надане право проведення Чемпіонату Європи з кікбоксингу 1998 року. Столиця України прийняла гостей Європей-

ського чемпіонату, які прибули із 34 країн Європи. Наша збірна виборола 4 золоті, 6 срібних і 5 бронзових нагород. У 2000 році в м. Феодосія (АРК) успішно виступила збірна команда України на першості серед юніорів.

З 2001 по 2003 рр. національна збірна України бере участь у чемпіонатах світу та Європи, Кубках світу, на яких виборює престижні нагороди. Так 2003 року проходить чемпіонат світу у двох частинах. Перша частина була проведена в Україні, (м. Ялта, АРК), друга – в м. Парижі (Франція). 2004 року, в м. П'яченца (Італія) національна збірна команда взяла участь у Кубку світу, версія WAKO, де посіла перше командне місце в розділі фул-контакт і здобула 5 золотих, 1 срібну та 4 бронзові нагороди. У 2005 році національна збірна взяла участь в Кубках світу (4 золоті, 2 бронзові нагороди) в чемпіонаті світу (Марокко – 1 частина і Угорщина – 2 частина), здобула 1 золоту, 2 срібні та 9 бронзових нагород.

Вперше в історії розвитку кікбоксингу в світі у 2007 році в м. Києві пройшли Перші Європейські Ігри з не олімпійських видів спорту, на котрих команда України з кікбоксингу виборола перше командне місце. 2010 року в м. Пекіні (Китай) було проведено Перші Всесвітні ігри з єдиноборств, в які включено і кікбоксинг. Для участі у Перших Всесвітніх І Грах з єдиноборств українські спортсмени-кікбоксери: Катерина Соловей, Костянтин Деморецький, Микола Особський, Ігор Приходько здобули чотири ліцензії на чемпіонаті світу, який відбувся в 2009 році, м. Ліньяно Сабб'адоро (Італія). 2011 року національна збірна взяла участь у двох етапах чемпіонату світу, який відбувся у Македонії та Ірландії, де команда здобула 4 золоті, 8 срібних і 6 бронзових нагород. [2]

Національна федерація кікбоксингу України тісно співпрацює з найбільшими світовими асоціаціями і має своїх представників у:

- WKA – це 95 країн, штаб-квартира у Лондоні;
- WAKO – кількість країн приблизно така ж. Штаб-квартира з 2000 року перенесена з Італії до Швейцарії;
- ISKA – штаб-квартира у США, кількість країн досягла 78;
- WPKA – штаб-квартира у Кассандрі (Греція). Кількість країн-представників – 70.

Зазначені асоціації розвивають усі види кікбоксингу: фул-контакт, лайт-контакт, семі-контакт, лоу-кік, музичні композиції, тайський бокс. А версія WPKA ще два види: боді-контакт та східний лоу-кік.

Національна федерація кікбоксингу України розробила офіційні правила з боді-контакту та східного лоу-кіку і вже провела перший випробувальний чемпіонат України у 2001 р. [1]. На протязі своєї діяльності федерацією кікбоксингу України «ВАКО» підготовлено понад: 400 Майстрів спорту України, 100 Майстер спорту України міжнародного класу, 32 Заслужених майстрів спорту України, 47 Заслужених тренерів України з кікбоксингу, 21 суддю Міжнародної категорії, 22 судді Національної категорії [3].

Кікбоксинг постійно розвивається та вдосконалюється, різноманіття та видовищність цього виду спорту з кожним роком приваблює все більше нових прихильників у всьому світі та в Україні. Тому необхідне створення ефективної науково-методичної бази для вивчення техніки та методики кікбоксингу .

Джерела та література

1. Вихор В. І. Розвиток і становлення кікбоксингу в Україні / В. І. Вихор // Молодіжний науковий вісник. – 2007. – С. 67–70.
2. Гуцул Н., Сосновський Д. Розвиток кікбоксингу на міжнародній арені та досягнення українських спортсменів-кікбоксерів / Н. Гуцул, Д. Сосновський // Молода спортивна наука. 2015. – Т.1 – С. 65–69.
3. Історія розвитку кікбоксингу у світі, СРСР, Україні та в СНД. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kick-boxua.blogspot.com/>. – Назва з монітора.
4. Програма для ДЮСШ ПФКУ «ВАКО» м. Київ 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://martial-arts.ru.com/load/13-1-0-41>. – Назва з монітора.

Цимбалюк Сергій – аспірант I року навчання спеціальності 13.00.02 – Теорія і методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор А. В. Цьось

Теоретичні передумови формування культури здоров'я студентів

У сучасних умовах розбудови суспільства проблема стану фізичного, психічного та духовного здоров'я підростаючого покоління

набуває особливого значення. Постає необхідність усвідомлення та наукового обґрунтування культури здоров'я, визначення основних її компонентів та передумов формування.

Метою дослідження є узагальнення та систематизація теоретичних передумов формування культури здоров'я студентів.

Існуючі дослідження культури здоров'я молоді свідчать, що протягом навчання у вищій школі, кількість захворювань у студентів збільшується на 20 % [3, с. 42]. Після закінчення навчального закладу більше половини молодих спеціалістів, через низький рівень здоров'я, не можуть повністю відповідати вимогам обраної професії [4, с. 6]. Наведені дані свідчать про низький рівень усвідомлення студентами значимості культури здоров'я та підтримання фізичного стану організму на високому рівні.

Рівень культури здоров'я визначається рядом передумов, що є характерними як для країни в цілому, так і притаманними окремій особистості. Так, В. Л. Назарук у своїх працях вирізняє п'ять складових формування культури здоров'я: фізичну (біологічну), психофізіологічну, соціальну, духовну та інформаційну [2, с. 180–182]. Автор вважає, що саме ці групи мають важливий та безпосередній вплив на формування культури здоров'я студентів, на збереження і зміцнення індивідуального здоров'я, на рівень розвитку загальної культури особистості та росту професійної майстерності.

Значної ваги педагогічним умовам у формуванні культури здоров'я надає у своєму дослідженні О. Кубович, виділяючи поряд із суб'єктивним показником, який відображає особистісні характеристики окремої людини, умови організації навчально-виховного процесу, а саме, змісту освіти, конкретизації завдань, оптимальний вибір форм і методів навчання, формування різних методик занять із фізичного виховання [1, с. 220].

Ряд науковців застосовують більш детальний підхід до диференціації умов, чинників та факторів, які визначають рівень культури здоров'я студентської молоді. Зокрема, А. П. Халайцан виокремлює сім типів передумов, які в тій чи іншій мірі визначають здоровий спосіб життя та формування особистої культури здоров'я: соціальні, педагогічні, економічні, медичні, індивідуальні, екологічні, географічні [5, с.24].

Спираючись на опрацьовану літературу та інформаційні ресурси, варто зауважити, що загалом, усі наведені передумови формуються

під впливом середовища діяльності та життя людини. Залежно від рівня та опосередкованості його впливу на особистість передумови формування культури здоров'я можна згрупувати на передумови мікрорівня, мезорівня та макрорівня.

До мікрорівня належать чинники, що закладені у людині – її здібності, фізичний стан, уже набуті знання, вміння та переконання, які можна розподілити на особистісні та медичні. Особистісними передумовами є: ставлення до власної фізичної підготовки, відношення до здоров'я, відмова від шкідливих звичок, ведення здорового способу життя, бажання застосовувати засоби фізичної культури і спорту у повсякденні. А також медичні чинники: стан здоров'я, рівень здоров'я, схильність до захворювань, спадковість.

До мезорівня належать чинники зовнішнього середовища, що здійснюють безпосередній вплив на формування особистості. До цієї групи варто віднести суспільні чинники – відносини в сім'ї, наявність друзів, спілкування у ВУЗі (студенти, викладачі), соціальний статус та економічне становище, спілкування на вулиці, інформаційний простір тощо. Значна вага серед передумов мезорівня, які визначають рівень формування культури здоров'я належать педагогічним чинникам, організації навчально-виховного процесу у ВУЗі, а саме: зміст та кількість часу відведеного на проходження предмету фізичне виховання, рівень компетентності викладача з питання формування культури здоров'я, позааудиторна робота (самостійна, клубна), збалансоване навчальне навантаження, матеріально-технічне забезпечення спортивної бази ВУЗу.

Передумови макросередовища визначаються зовнішніми чинниками опосередкованого впливу. Зовнішні чинники можна поділити на географічні (кліматична зона, рельєф місцевості), екологічні (хімічний склад атмосфери, хімічний склад води у водоймах, зовнішній радіаційний фон, якість продуктів харчування у регіоні), демографічні (кількість та природній рух населення), культурні (традиції, звичаї) економічні, політичні тощо. Тобто, чинники, що визначають ситуацію в країні та регіоні проживання.

Таким чином, згідно нашого дослідження, передумови формування культури здоров'я поділяються на три групи, залежно від рівня середовища, що їх визначають. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані з формуванням у студентів умінь і навичок виховання культури здорового способу життя; вивчення зарубіжного досвіду організації формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, ставлення їх до власного здоров'я.

Джерела та література

1. Кубович О. В. Теоретичні передумови формування культури здорового способу життя студентської молоді / О. В. Кубович // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 3. – С. 218–222.
2. Назарук В. Л. Складові культури здоров'я в професійній діяльності майбутнього лікаря та їх характеристика / В. Л. Назарук. // Вісник Запорізького національного університету «Фізичне виховання та спорт». – 2012. – № 1(7). – С. 177–183.
3. Платонов В. Фізична культура – культура здоров'я / В. Платонов / Фізичне виховання в школі. – 2009. – № 2. – С. 40–43.
4. Раевский Р. Т. Физическое воспитание как действенный фактор обеспечения здоровья студенческой молодежи / Р. Т. Раевский // Спорт для всіх. – Донецк : ДонНУ. – 2000. – № 1. – С. 5–10.
5. Халайцан А. П. Формування основ культури здоров'я як педагогічна проблема / А. П. Халайцан // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 8. – С. 22–27.

Ципан Ірина – студентка V курсу
Інституту фізичної культури і спорту
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки.

Науковий керівник: кандидат наук
з фізичного виховання і спорту, доцент
Н. А. Деделюк

Інновації в освітньому процесі фізичного виховання

В останні десятиріччя в найбільш розвинених країнах світу спеціально організована фізична активність розглядається як потужний засіб зміцнення здоров'я населення, забезпечення високої працездатності, якості життя. Здоров'я молоді нерозривно пов'язане із їхнім соціальним розвитком. Це наголошувалося у регіональній моніторинговій доповіді ЮНІСЕФ 2014 р. “Молодь у світі, що змінюється” [2]. В Україні пріоритет оздоровчої спрямованості фізичної культури, закріплений у державно-правових та законодавчо-нормативних документах, що є вимогою застосування у фізичному вихованні молоді новітніх технологій підвищення рівня фізичної активності, які можуть бути впроваджені в обов'язкові, факультативні, самостійні форми занять та молодіжне дозвілля” [1].

Мета дослідження – довести доцільність застосування інноваційної методики “Карта стартапів” у сучасний освітній процес фізичного виховання.

Інновації є об’єктивним і необхідним процесом еволюції освіти і реалізуються через спеціальні педагогічні технології. Запровадження будь-яких інновацій потребує ідеологічних, соціальних, матеріально-технічних, психологічних змін, у тому числі, програмного і методичного забезпечення [1].

Інноваційна методика покликана забезпечити процес впровадження національних традицій фізичного виховання у життєдіяльність сучасної молоді, застосовуючи досягнення науково-технічного процесу і має ряд домінуючих особливостей:

- усвідомлення потреби у самоорганізації процесу формування фізичної, моральної та психічної досконалості;
- максимальна активізація громадянської позиції молоді, виховання патріотичних почуттів, збереження національної ідентичності;
- зміцнення здоров’я, шляхом підвищення рівня рухової активності;
- забезпечення можливості інформаційного простору з метою поглиблення історичних та теоретичних знань, методичних рекомендацій;
- формування творчої креативної особистості через реалізацію власних мотиваційних домагань.

Інноваційна методика “Карта стартапів” полягає у створенні ідеологічного методичного центру, який є джерелом постачання інформації на персональні комп’ютери користувачів. Рекомендації, довідки, факти з питань забезпечення здорового способу життя, військово-патріотичного, духовного, фізичного виховання розміщені блоками:

- теоретичний блок: історія розвитку та функціонування системи фізичного виховання, видів спорту, біографії та досягнення видатних особистостей, спортсменів;
- експериментальний блок: методи визначення рівня фізичного стану, фізичної працездатності, антропометрія, визначення життєвої ємкості легень, пульсові режими, температурні норми, засоби контролю;
- практичний блок: підвищення рухової активності; методика застосування засобів фізичного виховання (фізичних вправ, природних факторів, гігієнічних чинників); правила організації і проведення розваг та ігор (народних, рухливих, спортивних);

Представлена інноваційна методика “Карта стартапів” – це система відображення комплексу послідовних реформ процесу фізичного виховання за їх сумісністю, засобом досягнень та реалізацією у сучасний

освітній процес. Важливим аспектом ефективності застосування методики стартапів є виконання фізичних вправ, занять ігровою діяльністю та різними видами рухової активності на свіжому повітрі, у тісному взаємозв'язку з природою, незалежно від погодних умов та пори року.

Інновації у освітньому процесі фізичного виховання – це ціле-спрямовані зміни, покликані забезпечити імплементацію повноцінної всеохоплюючої функції здоров'язбережувальних технологій на основі впровадження нових методик, відкриття нових форм та методів, способів педагогічної діяльності. Досягнення ймовірні за умови виходу за межі подолання стереотипів в науці й масовій фізкультурно-спортивній практиці, творчій реалізації нових теоретичних концепцій, ідей, технологій, систем навчання і виховання.

Джерела та література

1. Dedeliuk N. Reforming the Organization Educational Process on Physical Education of University Students / N. Dedeliuk, N. Kovalchuk, O. Tomashchuk, A. Ivanova // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвропейського нац. ун-т ім. Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015.– № 4(55). – С. 15–19.
2. Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: сучасне звучання економічних та управлінських ідей: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. – 324 с.

Чугай Вадим – аспірант I курсу
Інститут фізичної культури та здоров'я
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: доктор наук
з фізичного виховання та спорту, доцент
О. Я. Андрійчук

Історичні аспекти удосконалення стрибка в висоту

Актуальність. Вивчаючи історію світових рекордів, модернізацію та удосконалення техніки стрибка, можна проаналізувати становлення

сучасних способів прояву їх переваг та недоліків. Саме вивчення історії сприятиме кращому розумінню тих способів стрибків, які в усій своїй мозаїчності варіацій відійшли вже в бік минулого, залишивши наставникам лише практично доведені ефективні моменти.

Мета роботи. Проаналізувати динаміку удосконалення способів стрибку в висоту.

Виклад основного змісту. Історія стрибків у висоту ввібрала безліч рекордів відомих спортсменів, які, використовуючи різні вміння, внесли свій внесок у розвиток цього специфічного виду легкоатлетичних випробовувань. За твердженням науковців, історія стрибків в висоту порівняно коротка. В літописі Олімпійських ігор немає згадок про змагання з даного виду стрибків. Тільки на початку ХІХ ст. в німецьких турнферейнах з'явилися гімнастичні стрибки з прямого розбігу. З того часу жоден вид легкоатлетичних стрибків не піддавався таким змінам в техніці, як стрибки в висоту. П'ять способів переходу планки «переступання», «хвиля», «перекат», «перекидний», «фосбері-флоп» прийшли порівняно короткий історичний шлях [5].

Батьківщиною спортивного стрибка вважають Англію. Але є підстави припускати, що цей вид спорту потрапив на Британські острови з Африки в період завоювання Англією колоній. Серед багатьох африканських племен стрибки у висоту дуже поширені, а досягнення стрибунів дуже високі: 240 сантиметрів і більше. Правда, стрибають там досить своєрідно. Мотузка натягнута між деревами, а стрибун відштовхується від шкіри антилопи, плоского каменю або підстилки із тростини. Першим стрибунем в висоту, хто ввійшов в історію був студент-медик з Лондона Роберт Гуч. Його вважають основоположником способу стрибка, при якому необхідно було розбігатися під гострим кутом і при переході планки виконувати ногами ножицеподібні рухи. Цей спосіб отримав назву «англійський» чи «переступання». В 1864 році Р. Гуч стрибнув «ножицями» на 1,7м [4]. Проте, є дані, що Роберт Гуч досягнув такий результат в 1859 році [2]. А, за іншими даними [1] першим рекордсменом був Роберт Майчл, який в 1864 році подолав висоту у 1,74 м, використовуючи цей спосіб стрибку. Протягом 30 років стрибок способом «переступання» був провідним серед спортсменів-легкоатлетів.

Перший світовий рекорд стрибку за способом «переступання» – 1,93 м – встановив американець В. Пейдж в 1887 році. Вільям Пейдж,

студент філософського факультету Пенсильванського університету, став відомим легкоатлетом завдячуючи своїм спортивним результатам. При власному рості 169 см він пригнув на 24 см вище голови. Портрети «геніального малюка», так називали його журналісти, з'явилися у всіх американських та багатьох європейських журналах. Він зазначав, що при виконанні стрибку в висоту, найголовніше це точний розбіг, сильний поштовх, що забезпечує максимальний підйом ніг, тулуба і голови. Спортсмен стверджував, що існуюча техніка стрибку є досконалою [2]. Проте, 21 вересня 1895 році [1,5], за іншими даними в 1896 році [2] був встановлений новий світовий рекорд – 1,97 м. Його автор Майкл Суїнней (Суїнні) використав новий спосіб стрибку – «хвиля», при якому спортсмен має розбігатися під прямим кутом до планки і, почергово переносючи через неї ноги, займає горизонтальне положення. В 1896 році Майкл Суїнней був названим кращим спортсменом року.

В 1912 році висота у 2,0 м була підкорена Д. Хорайном [1], який використав спосіб «перекат». Згідно з даними В. М. Дьячкова в 1912 році на V літніх Олімпійських іграх, що відбувалися в м. Стокгольм (Швеція) Джордж Хорайн став бронзовим призером з результатом 1,89 м, а висота 2,08 м була подолана напередодні Олімпіади [2].

За однією з версій цей спосіб стрибку виник випадково. «Студент одного американського коледжу Джордж Хорайн хвилювався. Проходили факультетські змагання, а коли наступила його черга стрибати, він ніяк не міг набрати розгону. Зненацька під час однієї спроби він відштовхнувся більше близької до планки ногою й, зайнявши горизонтальне положення уздовж планки, незграбно перевалився через неї. Це була не «хвиля», а щось нове. І, саме головне, Хорайн відчув, що, долаючи висоту, витратив значно менше сил. Він прийнявся вдосконалювати новий спосіб – шукати саме зручне положення рук, ніг, тулуба – і знайшов. Розгін кмітливий юнак починав робити збоку, а відштовхувався більше близької до планки ногою. Злетівши нагору, різко лягав на сторону, витягався над планкою. Спортсмен начебто перекочувався через планку, і тому цей спосіб одержав назву «перекат» чи «перекотень». Завдяки йому Хорайн першим переборов 200 сантиметрів» [4]

В 1936 році, використовуючи новий спосіб «перекидний», Девід Альбрітон (Ольбритон) встановив рекорд у 2,076 м., Лестер Стірс – у 2,11 м в 1941 році, Чарльз Дюмас – у 2,15 м в 1956 р [1]. У 1973 р.

Дуайт Стоунс, використовуючи спосіб «фосбері-флоп» встановив новий світовий рекорд – 2,3 м [1]. Такий спосіб стрибку передбачає перехід через планку лежачи спиною. Він був вперше продемонстрований 20 жовтня 1968 році золотим медалістом XIX Олімпійських ігор у Мехіко Д. Фосбері, який показав результат 2,24 м. На сьогоднішній день цей спосіб стрибку залишається домінуючим серед легкоатлетів світу.

Основоположник нової техніки Дік (Річард) Фосбері народився 6 березня 1947 року в м. Портленд (штат Орегон). Легкою атлетикою він почав займатися з 11 років. Удосконалюючи способи стрибку, у віці 16 років показав нову техніку, яка нагадувала «перекидний» спосіб, проте спиною донизу. У 1968 році виграв першість США серед студентів з результатом 2,08 м, завдяки чому став знаменитим, а спеціалісти вперше звернули увагу до його техніку стрибку. Така техніка передбачає, що останні метри прямолінійного розбігу виконуються під дугою, завершуючись стрибком і різким змахом рук та ніг, під час якого тіло спортсмена вигинається спиною до землі. У червні 1968 року, з результатом 2,21 м Дік Фосбері виграв відбіркові змагання до олімпійської збірної США [8].

Після перших успіхів Фосбері журналісти, підписуючи фотографії його падіння після стрибку, називали його «найлінивішим стрибуном в світі», «Фосбері плюхнувся як риба на дно човна», що в подальшому і визначило назву способу стрибка (від англ. «flop» – плюхнутися, гепнутись) [6].

Необхідно відмітити, що втілити нову техніку стрибку допомогли новації в спортивному інвентарю. Фосбері зізнавався, що його знаменитий флоп був неможливий в період, коли спортсмени приземлялись в яму з піском. А, як тільки пісок замінили тирсою, а потім і м'якими матами, то спосіб стрибку Фосбері став тріумфально поширюватись по всьому світу [3].

Діючий рекорд світу 2,45 м. в липня 1993 року встановив кубинський спортсмен Хав'єру Сотомайору. Рекордсмен України Богдан Бондаренко долає планку на висоті 2,41 м [7].

Висновок. Аналізуючи історичні факти щодо розвитку способів стрибку в висоту, впливає, що відбувається постійне удосконалення техніки з метою досягнення рекордних значень. Ми переконані, що високих результатів можна досягнули при синергізмі техніки стрибку,

фізичних якостей спортсмена та передових науково-технічних досягнень. До подальших перспективних напрямків дослідження ми відносимо вивчення фізичних якостей стрибунів.

Джерела та література

1. Ахметов Р.Ф. Теоретико-методичні основи управління багаторічною підготовкою стрибунів у висоту високого класу: Монографія. / Р. Ф. Ахметов. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 284 с.
2. Дьячков В. М. Высоте нет предела. – Електронне джерело. – Режим доступу: http://bib.convdocs.org/v18024/дьячков_в.м._высоте_нет_предела.
3. Момент в истории. Дик Фосбери и его флоп. – Електронне джерело. – Режим доступу: http://news.sportbox.ru/Vidy_sporta/light_atletics/Jumping/spbnews_NI387912_Fotoistoriya-Dik-Fosberi-i-ego-flop.
4. Оповідання про цікаву людину Джордж Хорайн. – Електронне джерело. – Режим доступу: <http://lessons.com.ua/opovidannya-pro-cikavu-lyudinu-dzhordzh-horajn/>.
5. От «ножниц» до «фосбери». – Електронне джерело. – Режим доступу: <http://runners.ru/post/2209>.
6. Реформы вверх: как один прыгун может помочь Украине найти себя. – Електронне джерело. – Режим доступу: <http://opinion.platfor.ma/reformy-vverkh/>.
7. Український стрибун у висоту оновив світовий рекорд . – Електронне джерело. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/sport/823506-ukrajinskiy-stribun-u-visotu-onoviv-svitoviy-rekord.html>.
8. 47 років тому Дік Фосбері виграв золото, стрибнувши спиною до планки. – Електронне джерело. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/history/_47-rokiv-tomu-dik-fosberi-vigrav-zoloto-stribnuvshi-spinoyu-do-planki/654063?mobile=true

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ

X Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів
«Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»
(17–18 травня 2016 року)

Том 3

Друкується в авторській редакції

Технічний редактор О. Я. Криштальська

Формат 60x84/16. Друк цифровий.
Обсяг 25,8 ум. друк. арк. Наклад 70 пр.
Зам. 251.

Видавництво «Терен»
Тел.: 050-6743321, teren-lutsk.com
Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
ДК № 1508 від 26.09.2003 р.